

ΤΕΥΧΗ 5-6 (784-5) Σ/ΒΡΙΟΣ-Δ/ΒΡΙΟΣ 1924

ΧΡΟΝΙΑ ΚΑ.

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΔΥΟ ΜΗΝΕΣ

(Ίδρύθηκε στα 1903)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΕΥΧΟΣ 5 - Σ/ΒΡΙΟΣ-Β/ΒΡΙΟΣ 1924

Π. Α. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ: Τραγούδι στον ίδιο ρυθμό.
ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ: Καλοσύνη δός μου.
ΔΕΑΝΑΡΟΣ ΠΑΛΑΜΑΣ: Τραγούδι.
ΑΝΤΩΝΗΣ ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ: Έχτροί.
ΦΡ. ΠΕΤΡΑΡΚΑ: Στην Κυρία Λάουρα (Μετ. Γερ. Σπαταλά).
ΝΟΑ. ΠΑΠΑΧΡΗΣΤΟΔΟΥΛΟΥ: Στέλιος Χαλεπός (Συνέχεια και τέλος).
ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ: Από τους «δειλούς και σκληρούς στίχους».
ΣΤΕΦ. ΔΑΦΝΗΣ: Ντόμα ή Μοιρολογίστρα.
ΜΙΧ. ΡΟΔΑΣ: 'Από τ' «'Αμαρτωλά».
ΔΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ: 'Αποχωρισμός.
ΨΥΧΑΡΗΣ: Για τον κ. Μ. Τριανταφυλλίδη και τη φιλανδία του τη Μιχτή.
Ρ. TAGORE: 'Από τον «Κηπουρό» (Μετ. Κ. Καρβαίου).
ΓΑΛΥΚΟΣ ΑΛΙΘΕΡΗΣ: «Κρινάκια του Γιαλού».

Ι. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΝΗΣ: Ντέλεξ Φόν Δίλιεμανον.
Μ. ΦΙΑΗΝΤΑΣ: Γένους άλλαγή.

ΤΕΥΧΟΣ 6 - Ν/ΒΡΙΟΣ-Δ/ΒΡΙΟΣ 1924

ΑΙΜΙΛΙΑ ΣΤΕΦ. ΔΑΦΝΗ: 'Ο μεγάλος Ίσπος.
Γ. ΑΘΑΝΑΣ: Φροσούλα.
ΜΙΧ. ΠΕΤΡΙΑΝΗΣ: 'Εξόστια.
ΒΕΑ. ΦΡΕΡΗΣ: Φθινοπωρινές αγάπες.
ΨΥΧΑΡΗΣ: Για τον κ. Μ. Τριανταφυλλίδη και τη φιλανδία του τη Μιχτή (Συνέχεια και τέλος).
ΑΝΑΤΟΛ ΦΡΑΝΣ: Ασημονημένος αείδεις.
COMTE PRIMOLI: Ένα ανέκδοτο του Α. Φράνς.
ΝΙΚΟΣ ΠΑΛΑΗΣ: Συντρίμμι - Δός μου το χέρι.
ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ: Κριτικά σημειώματα.
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ: Το βιβλίο του Φ. Πολίτη.
ΦΩΤΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ: «Καρακώζης ο Μέγας».
ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ: «Στο Γόρσιμα της Ρίμας».

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ

Φαινόμενα και Πράγματα. — Γερμανική λογοτεχνία. — Γλωσσολογικά. — Κριτικά Σημειώματα.
Διαγωνισμός για μολιστόρημα. — Τι γράφουν οι άλλοι. — Νέα βιβλία. — Οι νέοι λογογράφοι μας. — Περιεχόμενα του 1924.

ΕΙΚΟΝΕΣ

Α. Π. Τεγγέπουλος: (Προτομή Β. Φιλντρά).

Ακ. Ν. Μαγγανάρης: (Στίχοι Margareta Egerström).

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ — ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

ΓΕΩΡ Γ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

(42 ΣΤΑΣΙΟΥ 42)

ΑΘΗΝΑ

ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΔΡΧ. 15

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΤΕΥΧΟΣ 5 (784) ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ — ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1924

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Προτομή του νέου καλλιτέχνη Βασίλη Φιληρέα. 'Ο κ. Φιληρέας είναι σπουδαστής της γλυπτικής στη Σχολή των Καλών Τεχνών και με βεβαιότητα μπορεί κανείς, από την Ισαμειά τώρα εργασία του, να προφητέψει γι' αυτόν μια θέση πολύ καλή στην εξέλιξη της νεοελληνικής Τέχνης.

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ ΡΥΘΜΟ

I

Ταξιδεμένη πού δὲν ἔφτασες
ποτὲ σ' ἀπάνεμο λιμάνι,
ὄσοι βοριάδες κι ἂν σὲ δείρανε,
Καιροὶ κι ἂν ἦρθαν Ποντοπλάνοι,

Πῶς, λέω, νὰ μοιάξεις μὲ τὴν ἀκλήρη,
τὴν ἀγαλῆνευτη ψυχὴ μου
πού σὲ μιὰ στράτα ὀδεύει ἀπέραντη,
Μόνη, στὰ βάθη μιᾶς ἐρήμου.

Πῶς λέω νὰ μοιάξεις μὲ ὄσα ὄνείρατα
φεύγουν καὶ πᾶνε καραβάνι,
κυνηγητὲς κι αὐτὰ μιᾶς Χίμαιρας,
χωρὶς νὰ βροῦν ποτὲ λιμάνι.

Πῶς ἔτσι ἀπάντεχα χωρίζονται
καὶ δίνονται βορὰ τοῦ ἀνέμου,—
Φύλλα στὸν ἄνεμο. Φαντάσματα
τοῦ πιὸ αἱματόχαρου πολέμου.—

Ποιὲς προσδοκίες' ποιά θεῖα μιλήματα
γιὰ τὸ πασίχαρο λιμάνι,
Ταξιδεμένη, δὲν ἀπείκασες
καθὼς σφυρᾶν οἱ Ποντοπλάνοι !

ὦ, ναι κ' Ἐσύ,—τὸ λὲν τὰ μάτια Σου—
 σὲ μαρτυρίου στράτα ὀδεύεις
 κ' αἰώνια πᾶς, στιγμή δὲ στέκασαι
 κι οὔτε ποτέ Σου ξεπεζεύεις.

II

Τάχα νὰ σ' ἔκρουσε ὁ ἀντίλαλος
 τῶν ἤχων ποῦ ἔρχονται ἀπὸ πέρα
 στῆ δειλινὴ ἀρμονία τοῦ Ἀμλήτου,
 στερενὴ κραυγὴ στὸν πρᾶον αἰθέρα ;

Τάχα νὰ σ' ἔκρουσε τὸ ἀνήσυχο
 ποῦ ἐμπρός Σου ἐδιάβη πεταλούδι,
 μὲ τὸ σκοτάδι ὡς ἀντιμάχονταν,
 φωλιὰ νὰ βρεῖ σὲ ποιοῦ λουλουδι ;

ὦ ! μὴν τὸ πεῖς ! Ἄσε τὸ ἀνήσυχο
 τὸ πεταλούδι νὰ διαβαίνει
 κι ἄκου τὸν ἤχο, ποῦ δὲν τέλεψε,
 κι αὐτὸν νὰ σβήνει, νὰ σωπαίνει....

III

Τὰ μάτια Σου, φωτιὲς καὶ λάμπουνε
 ὀλονυχτὶς μὲς στὸ σκοτάδι,
 ἔτσι ἀνοιχτά, ποῦ μ' ἀντικρύζουνε
 γεμάτα ὑπόσχεση καὶ χάδι.

Κάτι μοῦ λὲν γιὰ ὅσα περάσανε,
 Κάτι γιὰ τὰ ὅσα ποῦ θάρθουνε.
 Τὰ τωρινὰ καὶ τὰ μελλούμενα
 στὰ ὑγρὰ τὰ βάρθη τους περνοῦνε.

Κ' είναι φωτιές υγρές τὰ μάτια Σου
 Κ' είναι στὸ δάκρυ ποντισμένα
 σὰν τοῦ ἀγρίου φράχτη τ' ἀγρια ἀνθόκλωνα
 στὴν αὐγινὴ δροσιὰ λουσιμένα.

IV

Καὶ τὸ κλαδὶ τοῦ δέντρου ἐλίγησε
 κ' ἤρθε μιὰ μπόρα καταλύτρα
 καὶ συνεπῆρε δ,τι μ' ἀπόμεινε,
 τὰ πιδ δειλὰ ποὺ ἀνθοῦσαν φύτρα !

Καὶ μ' ἄρρησε ὀπως μένει τὸ ἔρημο
 ξεγυμνωμένο περιβόλι,
 χωρὶς πουλιῶν ξεπεταρίσματα,
 καινούριων κλώνων ἀνθοστόλι.

Μὰ ὁ κερυνός, καθὼς λαμπάδισε
 στὴν ἀγρια θύελλα, ποὺ ἐβρυχήθη,
 κάτι σὰν ἀγιο φῶς κι ἀνέσπερο
 στὰ κρῦα ἀναχάραξε τὰ στήθη.

V

ὦ, Ἐσύ, Συντροφισσα τοῦ πόνου μου,
 Ἄστρο ποῦ λάμπεις στὴν ἐρμιά μου,
 Πρώτη φωνὴ ποὺ σκάει στὸ ρόδισμα
 τῆς νέας Αὐγῆς, τόσο κοντά μου,

ὦ ! Ἐσὺ τοῦ πόνου μου ἀντιλάρισμα
 καὶ τῆς χαρᾶς μου παρακλάδι
 Μὲ τὰ δυὸ μάτια, Φῶτα ἀνέσπερα,
 πλέρια ἐγκαρτέρηση καὶ χἀδι,

ὦ! Ἐσύ, ποῦ δένεις μου τὴν ὑπαρξὴ
 σ' ἓνα πολύχρυσο γαϊτάνι
 καὶ μοῦ λικνίζεις τὸ χρυσόνειρο
 καθὼς βαρκοῦλα σὲ λιμάνι,

Ποῦ σὲ μιὰ στράτα κακοτράχαλη
 γωνιά μοῦ χάραξες καὶ σκῆτη
 καθὼς σὲ νύχτα ἀνεμοβρόντητη,
 θύρα ποῦ ἀνοίγουν στὸν ἀλήτη,

ὦ! Ἐσύ, τοῦ χρόνου μου ἀντιτάρισμα
 καὶ τῆς χαρᾶς μου παρακλάδι,
 σιὰ πλαστοουργά Σου χέρια, κλείσε με
 καθὼς κισσοῦ περιπλοκάδι

τὸ δέντρο κλείνει τὸ ἀστραπόδαρτο
 καὶ στὴν πληγὴ δροσιὰ σταλάζει
 σὰν τὸ ροδόσταμο ἀπ' τὰ χεῖλη Σου
 καὶ τ' ἀγκαλιάζει, τ' ἀγκαλιάζει, . . .

VI

Βουνά, οὐρανοί, δέντρα πανύψηλα
 τόσο κοντά, τόσο κοντά μου·
 Ἄρκαδικοὶ δρυμοὶ ἐλατόσκεποι,
 Κέδρα κ' ἔσεις, κρυφῆ χαρὰ μου,

ὦ! ρεματιές, φαράγγισ, διάσελα,
 Ἴσκιοι στὸ κάμα,—ὦ! νύχτες, νύχτες·
 κορφές ποῦ δὲ σᾶς κρούει τὸ χάραμα
 κι ἄλλες κορφές, οὐρανοδειχτες,

Πῶς μὲ τὸ πρῶτο—πρῶτο ἀνάβλεμμα
 ὄροσιὰ τὸ δάκρι μου σᾶς βρῖσκει,
 Πῶς ἀπ' τ' ἀνθρώπινα μὲ ὑψώνετε,
 ψυχὴ ὄλος νᾶμαι, ὦ ! δέντρα, ὦ ἴσκιοι !

VII

Πῶς μὲ τ' ἀνέμου τ' ἀγριο πέρασμα
 Δάση, τὸν Πάνα ὑμνολογᾶτε !
 τὸν κραταῖο παιάνα ἀρμόζετε
 κι ὡς τ' ἀκρουράνια τὸν σκορπᾶτε.

Τὸν παιγνιδιάρη ζωντανεύετε
 Ἄρχαῖο Θεό, τὸν Τραγοπόδη,
 ὅπου ὁμορφιά καὶ σάρκα ρόδινη
 νὰ τὴν ξετρέχει καταπόδι,

Καὶ πότε νᾶναι τὸ Βοσκόπουλο,
 Δάση, τ' ἀθῶο τοῦ Λόγγου ἀγρίμι,
 καὶ πότε μέσα σ' ἓνα ἀνθόσπαρτο
 νὰ ἐρωτοπαίξει, ὁ Θεῖος, κυλίμι !

Βυτίνα - Γορτυνίας, Αὐγουστος 1924

ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΤΟ ΓΥΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΡΙΜΗΣ

ΚΑΛΟΣΥΝΗ ΔΟΣ ΜΟΥ

Μη με λες κακό
κι άνθρωπο με μιση...
Μέσα μου άγρικῶ
μιὰ καινούρια χτίση.

Μη με λες κακό
με εἰρωνία και χλεύη.
Τὸ νοσταλγικὸ
κρίμα, με παιδεύει.

Γιὰ νὰ τραγουδῶ
μάταια, μες τὸ πλῆθος,—
τὴν καρδιά μου ἐδῶ
κλείνω ἀγνή στὸ στήθος.

Μη με λες κακό
δίχως δίκαιη κρίση.
Δάκρι τραγικὸ
μ' ἔχει ἀπολυγίσει.

Λέγε με κακό
δίχως πόνου βάθος,
σὰ δὲν άγρικῶ
τὸ ἔλεος και τὸ πάθος.

Μη με λες κακό . .
Μέσα μου ἔχω κλείσει
τάφο μυστικὸ
μ' ἓνα κυπαρίσσι.

Μή μὲ λὲς κακό . .
Γέλα μου λιγάκι
γέλιο παιδικό
ξένο ἀπὸ φαρμάκι.

Στὴ ζωὴ μου ἀγνὰ
σίμωσε κι ἀπλώσου.
Δεῖξε ἀληθινὰ
τὸ κρυμένο φῶς σου.

Λῦσε τὸ χρησμό.
Καλοσύνη δὸς μου,
σὰν ἐξιλασμό
τοῦ πικροῦ μου κόσμου.

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

ΤΡΑΓΟΥΔΑΚΙ

Ψιλὴ βροχὴ, θολὴ μιὰ καταχνιά, κι' ὁ ἥλιος κυρτὰ
δίσκος χλωμὸς στὸν οὐρανὸ κυλιέται,
μέρες σαλεύει μέσ' τὸ φύλλο ἕνας χυμὸς
κι' ἀκόμα ὀλόκλειστο κρατιέται.

Ὅμως στὸ δρόμο τὸν ἀπόμερο, σ' ἕνα κλαδί
ποῦ μέρες θέλει γιὰ ν' ἀνθίση,
ἕνα ἀσυντρόφευτο τῆς ἀνοιξῆς πουλι
ἀκου τὴν ἀνοιξὴ ἔχει τραγουδήσει !

Θέ μου ! Τὶ νεκρωμένη μέσ' στὴ φύση μοναξιά !
Μὰ πρὶν ἀκόμα ὁ ἥλιος νὰ φωτίση,
πῶς ἤρθ' ἕνα χαμόγελο ἀπιαστο, γοργό,
μέσα στὰ μάτια σου νὰ σβύση

Ένα μικρό πουλί και καταχνιά τόσο θολή
 κι ένα χαμόγελο στη φύση·
 κι από την άχαρη τη νέκρα που άγαπώ
 θέλω τόν ήλιο τώρα να φωτίση!

Λονδίνο

ΛΕΑΝΔΡΟΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΕΧΤΡΟΙ

1

Στὸ Γαλατᾶ κάτω, μέσα στὸ στενὸ σοκάκι τῶν φεμελετζιδικῶν, ἡ ταβέρνα εἶταν ἄδεια. Σ' ἓνα μονάχα τραπεζάκι τοῦ βάθους καθόταν σιωπηλὸς καὶ σκυθρωπὸς ὁ Στρατῆς, ἔχοντας μπροστά του ἓνα καραφάκι ράκι κ' ἓνα ποτηράκι.

Ἄπὸ τὰ κόκκινά του μάγουλα, τ' ἄνω κάτω μαλλιά του, φαινόταν πὼς βρίσκονταν σὲ δυνατὴ ψυχικὴ ταραχὴ.

Τὰ μάτια του κλεινόταν μιά ἄπάνω στίς πελώριες, γεμάτες κρασί, μπόμεπες καὶ μιά ἄπάνω στὸν κάπελα, πού στεκόταν ὄρθιος ἀιάμεσα σὲ ποτήρια καὶ σὲ μπουκάλια.

Ἐ! σήμερα οὔτε αὐτὸν δὲν τὸν χώνευε ὁ Στρατῆς, οὔτε τὸν θαύμαζε σὰν ἄλλες φορὲς, νομίζοντας τον γιὰ πρότυπο ἀνθρώπου ἄξιου στὸν κόσμος, ἀφοῦ εἶχε ἐρθεῖ μὲ τρύπια τσαρούχια ἀπὸ τὸ Μωριᾶ καὶ τὰ εἶχε καταφέρει νὰ κάμει ταβέρνα καὶ χιῆμα στὴν Πόλη.

Πὼς ἤθελες νὰ τὸν χωνέψει; Δὲν εἶταν ὁ πατέρας της;

Πρὶν λίγη ὥρα τὴν εἶχε ἰδεῖ ὁ Στρατῆς τὴ Μέρφω στὸ παράθυρό της κι ἀπὸ καὶ τοῦ τὸ εἶχε πει, τοῦ τὸ εἶχε φωνάξει ξερὰ ξερό, πὼς δὲν τὸν ἀγαποῦσε πιά, πὼς τὸν εἶχε βαρεθεῖ. Τώρα ἀγαποῦσε ἄλλον κ' εἶχε τὴν ἀδιαντροπιὰ νὰ φανερώσει καὶ τὸνομά του.

Εἶταν ὁ Μπάμπης ὁ Ἀκρωῆτος, ὁ καπετάνιος τοῦ ρεμουρκιῶ, πού ἄραζε οχεδὸν πάντα πλάι στὸ δικό του, ἐκεῖ σιμὰ στὴ Μεγάλῃ Γέφυρα τοῦ Γαλατᾶ.

Ὁ ἐχθρὸς του.

Κι αὐτός, ὁ Καπτὸν Στρατῆς ὁ Φαρμάκης, εἶχε σταθεῖ χαζὸς καὶ σαστισμένος κι ἄκουσε τὴν ξετσιπωτὴ αὐτὴν ὁμίλια χωρὶς νὰ χυμίσει καὶ νὰ τῆς σκίσει τὸ στόμα μὲ τὰ δυὸ χοντρά του δάχτυλα.

Μέγας εἶ Κύριε.

Ὁ Στρατῆς κατέβασε ἓνα ποτηράκι ρακί καί γέμισε καινούριο ἀπό τὸ καραφάκι.

Τὸ αἷμα του ἔβραζε κι ὅλα τὰ κοιμισμένα ψυχόρμητά του, ψυχόρμητα παλιοῦ ἀλήτη, ἄρχιζαν νὰ ξυπνοῦν πάλι μέσα του.

Μουρμούρισε σιγὰ σιγὰ :

Καπτὰν Στρατῆς Φαρμάκης.

Ὅμως τώρα μιὰ πικρὴ σκέψη τοῦ χάραζε στὸ νοῦ ριχνοντας μιὰ ψυχρὴ πνοὴ ἀπάνω στὴ βράση τοῦ θυμοῦ του.

Εἶταν αὐτὴ ἡ ἴδια σκέψη, ποὺ πάντα σὲ τέτοιες ὥρες τὸν βασάνιζε ὑπονομεύοντάς του τὴν περηφάνεια. Συλλογίστηκε λίγο.

Ὀνόμαζε τὸν ἑαυτό του Καπτὰν Στρατῆ Φαρμάκη καί καμάρωνε. Ναι μὰ μὲ τί δικαίωμα ; Τὸ παρανόμι αὐτὸ ποὺ τὸ θαρροῦσε γιὰ δόξα του δὲν εἶταν οἰκογενειακὸ του, δὲν τοῦ τὸ εἶχε χαρίσει κανένας.

Μονάχος τὸ εἶχε βρεῖ καί μονάχος τὸ εἶχε κολλήσει στὸν ἑαυτό του μικρός, παιδί ἐπιτὶ—ὀχτῶ χρονῶ, ὅταν εἶχε πρωτονοιώσει πὼς ἔπρεπε νᾶχει καί παράνομα.

Τὸ εἶχε διαλέξει αὐτό, γιατί τοῦ φάνηκε πικρὸ καί παλληκαρίσιο.

Λυπημένες θύμησης ἔρριχναν τώρα μιὰ θαμπὴ σκιά στὴν ψυχὴ τοῦ καπετάνιου. Ὁ ἀψὺ; θυμὸς του, ποὺ ἀναφτε εὐκόλα κ' ἔλεφτε γρήγορα, ἄρχιζε νὰ ὑποχωρεῖ.

Ἄνιστόρησε.

Εἶταν ἓνα πρῶτ' ψυχρὸ καί ξεπαγιασμένο. Μὴν μπορώντας πιά νὰ ὑποφέρει τὸ χιόνι ποὺ ἔπεφτε σκεπάζοντας ὀλοένα πιὸ βαθειὰ τοὺς δρόμους, ὅπου κοιμόνταν, κ' ἔχοντας διαχτεῖ ἀπ' ὅλα τὰ τούρμικα λουτρὰ, ὅπου πήγαινε νὰ ζεσταθεῖ στ' ἀναμένα τους καζάνια, ὁ Στρατῆς εἶχε ἀποφασίσει νὰ πᾶει μονάχος στ' ὀρφανοτροφεῖο ὅσο κι ἂν τὸ μισοῦσε καί τὸ φοβόταν.

— Πῶς ὀνομάζεσαι ; τὸν εἶχε ρωτήσει τότες ἡ ἐπιστάτισα, ἅμα τὸν εἶδε νὰ μπαίνει στὸ γραφεῖο τῆς ἔτσι φορεμένο ἓνα τρύπιο σακάκι κ' ἓνα ὀλόβρεχο πανταλόνι, ξυπόλυτο, ἀχτένιστο, χωρὶς ποικάμισο.

— Στρατῆς.

— Τὸ ἐπίθετό σου ;

Ὁ ἀλήτης ἔμεινε κόκκαλο.

Πρῶτὴ φορὰ ἄκουε πὼς ἔπρεπε νᾶχει ἐπίθετο.

Ἡ ἐπιστάτισα ἔκαμε πὼς ἀλόρησε τὴν ἔφερνε τώρα στὸ νοῦ του ὁ καπετάνιος.

Μιὰ καρκάξα μὲ μύτη σουβλερὴ καί μὲ γυαλιὰ στὰ μογιαντι-

σμένα μάτια. Είχε τή μανία νά λέει κ' έξυπνάδες, καθώς ύστερα από πολλόν καιρό τó κατάλαβε ó Στρατής, γιατί ότ.ν είχε πάει στόν ύποδιευθυντή νά μιλήσει για τήν ύπόθεση, είχε πει πώς τó καινούριο φροῦτο έρχόνταν *έθειλοντής* στό κατάστημα.

Έθειλοντής. Τήν ίδια αύτή λέξη τήν ξανάκουσε ó άλλής τó Γενάρη τοῦ έρχόμενου χρόνου, όταν είχε γυρίσει πίσω στό ίδιο όρφανοτροφείο, άναγκασμένος πάλι από τó κρθó και τó χιόνι μά άκολουθημένος αύτή τή φορά κι από τήν παρέα, δυό άλλους μικρούς πού τοῦς είχε πάρει μαζί του τήν άνοιξη, μόλις έσκασαν τά κλαδιά, όταν είχε δραπετέψει από τó άσυλο.

— Τό έπίθετό σου ; είχε ξαναρωτήσει ή καρακάξα μήν άναγνωρίζοντάς τον.

— Φαρμάκης, άπάντησε ó άλλος σφεντονίζοντας μέ περηφάνεια τó παρόνομα στά μούτρα της.

“Όλο τó καλοκαίρι κοιμούμενος ó Στρατής στις τουμπες τής Παλιάς Γέφυρας, ή κάτω από τά κυκαρίσια τών τούρκικων νεκροταφείων, τó είχε συλλογιστεί κ' είχε άποφασίσει για νά τó πάρει.

“Η καρακάξα τó σημείωσε στό κατάστιχό της κ' έτσι τó έπίθετο έπισημοποιήθηκε.

“Ένα λεπτό χαμόγελο γλύκας και πίκρας χίραζε τώρα στά χείλια τοῦ καπετάνιου.

Βυθισμένος στις θύμησές του, ξεχνούσε για μιá στιγμή τά πάντα. “Ακόμα και τή Μόρφω και τήν άπάτη της.

Ευκολούθησε νά συλλογιέται.

“Από τότε τó έπίθετο τοῦμεινε Μ' αυτό ή τούρκικια άουτονομία τόν είχε καταγραμμένο στά ιεφτέρια της κ' έτσι τόν ζητούσε και τόν έπιανε για ύποπτο, όταν γίνονταν καμμιά κλεψιά στό παραλιακό μαγαζιά, ή στό καΐκια τής κρασόσκαλας...

Τόν καιρόν αύτόν είχε μπει και μούτσος στό ρεμουρκι πού σήμερα κουμάντερνε. “Από τότες τραβήχτηκε από τίς ταθμρες, από τίς κλεψιές, από τά παιχνίδια στις βάρκες κι άρχισε νά τριγυρίζει μέ τοῦς παλληκαράδες και μέ τοῦς κουμποράδες στό σοκάκια τοῦ Γαλατά.

Κάθε σοκάκι κ' οί δικοί του οί παλληκαράδες μ' άρχηγό τó δικό τους καπετάνιο. “Ο Στρατής είχε κάμει πλάί στόν Καπετάν Παναή τόν κεφαλωνίτη. Τό χαμόγελο τώρα τοῦ παλιού άλλήτη εΐταν εΐχαριστημένο και χαρούμενο.

Παράγγειλε καινούριο καραφάκι ρακί. Μιá στιγμή ή εικόνα τής Μόρφως τοῦ πέρασε από τó νοῦ. Τήν αντιμετώπισε ήσυχος. Εΐταν κι

αὐτὴ τῶρα ἀνοιχτὸς λογαριασμὸς πού θὰ τὸν ξεκαθάριζε. Γνώριζε μὲ τί τρόπο νὰ ἐδικηθεῖ όταν θὰ βεβαιωνῶταν...

Πρῶτοι λοιπὸν ὁ Καπετάν Παναῆς κι ὁ Στρατῆς μέσα στοὺς κουμπουράδες. Οἱ δύο τους διοικοῦσαν τὸ σοκάκι, σ' αὐτοὺς γινώταν κάθε παράπονο, αὐτοὶ δίκασαν κ' ἐχειλοῦσαν τὴν ἀπόφασή τους μὲ τὴν πιστόλα. Τῇ Μεγάλῃ Παρασκευῇ στὸν Ἐπιτάφιο τοῦ Γαλατᾶ καὶ τῇ Μεγάλῃ Ἀνάστασι στοὺς Σταυροδρόμι, ἀπάνω στὴ γῦρα, κι ὁ ἴδιος ὁ Δεσπότης ἀναγκάζωταν νὰ συνθηκολογήσει καὶ νὰ συμφωνήσει μαζὶ τούς, πῶς θὰ βροντιῶταν οἱ πιστολιές, πόσοι θὰ εἶταν οἱ κουμπουράδες, πόσοι οἱ πιστολάδες, πού θὰ στεκῶταν τὰ τρομπόνια, γιὰ νὰ μὴ σκοτωθοῦν ἀναμεταξύ τους καὶ νὰ μὴ σκοτώσουν τὸν κόσμο.

Καὶ πάλι μὲ ὅλες τίς συμφωνίες κάποιος πάντα θοῦ σκοτωνῶταν, ἢ κάποιου θάπαιρναν τάρματα τὸ χέρι ἢ τὰ δάχτυλα.

Σιγὰ σιγὰ εἶχε στὸ μεταξύ ὁ Στρατῆς καὶ προοδέψει. Μὲ πράξη κ' ἐπιμέλεια μπόρεσε νὰ γίνῃ καπετάνιος στὸ ρεμοῦρι. Ἔτσι τῶρα μέσα στὸ πόρτο τὸν λογάριάζαν καὶ τὸν ἐχτιμοῦσαν, ἡ ἀστυνομία δὲν τὸν γύρευε πιά όταν γινῶταν κλεψιὸς στὰ παραλιακὰ μαγαζιά, ἢ τὰ μαγαζιά, ἢ τὰ κατ'οἶκος κρασδοκαλας, γιὰ εἶχε δώσει ἀναφορὰ κι ἐγγύηση νὰ τὸν σβύσουν ἀπὸ τὰ τεφτέρια τῶν ὑπόπτων.

Ἄπ' ὅλα αὐτὰ εἶταν εὐχαριστημένος.

Ἦπτε τώρα ἡσυχὸς καὶ τὸ τελευταῖο ποτηράκι τοῦ ρακιοῦ του. Ὁ κάπελας πλησίασε ρωτῶντας ἂν εἶχε διαταγὴ ὁ πελάτης.

Ὁ καπετάνιος παράγγειλε νέο καραφάκι.

Ξακολούθησε νὰ πίνει.

Ἦ ὦρα περνοῦσε, ὁ ἥλιος πῆγαινε νὰ δύσει.

Ἦπτε ἀκόμα κι ἄλλο.

Ἦ εἰκόνα τῆς Μόρφως ἄρχιζε πάλι νὰ τὸν βασανίζει. Ἦ προσβολὴ ξανάπαιρνε νὰ τὸν καίει.

Ἄγαποῦσε λοιπὸν τὸν ἐχτρὸ του ἢ κοπέλλο. Τολμοῦσε ν' ἀφίσει αὐτὸν καὶ ν' ἀγαπήσει ἐκεῖνον;

Ὁ Στρατῆς ξαναθύμωνε, γινῶταν πάλι νευρικός. Κίνησε ἀπεληπτικὰ τὸ κεφάλι.

— Καλά, πολὺ καλά...

Σὲ λίγο ὁ καπετάνιος σηκώθηκε· ἔβγαλε τὸ ρολόι του καὶ παρατήρησε. Εἶταν ἡ ὦρα νὰ τραβήξῃ ἓνα μεγάλο φορητὸ ἐγγλέζικο πού θάφευγε ἀπὸ τὴν προκουμαία· ὁ Στρατῆς ἅμα εἶταν πιωμένος κουμάντερνε καλλίτερα παρὰ νησιτικός. Ἔπειτα δόξα στὸ Θεὸ ὁ κάπελας εἶχε ἀλαφρὸ χέρι καὶ δὲ σοῦ χτυποῦσε στὸ κεφάλι τὸ ρακί πού σοῦ σέρβιρε.

Γι αυτό ο καπετάνιος ξεκίνησε ορθόσθητος με το κεφάλι άψηλά γεμάτος πεποίθηση στον έαυτό του.

2

‘Ο Στρατής καθώταν στην κουβέρτα του ρεμουρκιού του, άπάνω σ’ ένα ψάθινο σακνί. Άντίκρυ του τó παράθυρο τής Μόρφως άδειο. Σήμερα ούτε μιá στιγμή δέν μπορούσε νά τρσβήξει άπ’ αυτήν τούς λογισμούς του.

Τόν είχε βαρεθεί λέει εκείνη κ’ έστι νόμιζε πώς τελείωνε ή υπόθεση. ‘Ο καπετάνιος χαμογέλασε κοροϊδευτικά.

Μά δέν καταλάβαινε λοιπόν πώς ή δουλειά δέν είταν άν τόν είχε βαρεθεί εκείνη, μά άν τήν είχε βαρεθεί αυτός ;

Και τώρα οί άφράτοι κόρφοι της, τ’ όλόλευκό της κορμί, οί γεμάτες άπόλαψη ώρες πού είχαν περάσει μαζί, τού έρχώταν στο νού. Μιά έπιθυμία τής σάρκας της τόν έκανε ν’ άνατριχιάζει. Είχε ή κόπella ένα σκοτεινό κύκλο κάτω άπό τά γεμάτα πάθη μάτια της, χείλια παχειά και μαλακά δπου τó φιλι κολλούσε ξεχειλισμένο, τó κορμί της μιá παράξενη, λεπτή μυρουδιά πού σ’ έκανε νά τρέμεις.

‘Α! αυτός, ό Καπετάν Στρατής δέν τήν είχε βέβαια βαρεθεί.

Βυθίστηκε σέ συλλογές.

Τριγύρω βασίλευε ή άέναη κίνηση τού κόλπου. Βάρκες, καΐκια, μασίνες, πηγαινοερχώταν, βιμποράκια έσκιζαν τó πράσινο κύμα με άδιάκοπα δυνατά σφυρίγματα, ένώ ό αντίλαλος τών δύο παραλιών ξαναγυρνούσε όλόκληρο τόν ήχο.

‘Από τή Μεγάλη Γέφυρα έφτανε μιá βοή άτελείωτη. ‘Ακουώταν ποδοβολητά άμαξιών, σειρήνες αυτοκινήτων, κουδούνια τραμβαϊών, ύστερα σφυρίγματα άλλων βαποριών πού έφευγαν για τά νησιά, ή για τó Βόσπορο. Πιό κάτω, ό λιμένας πνιγώταν άπό τούς καπνούς τών πλεούμενων.

‘Ο Στρατής δέν έβλεπε τίποτα.

‘Ένα άλλο τώρα ρεμουρκι πλησίασε νά δεθεί πλάι στό δικό του. Είταν τού Καπετάν Μπάμπη τού ‘Ακράτου. Φάνηκε κι ό ίδιος κρατώντας τó τιμόνι. Είταν άντρας τριαντάρης με χοντρά μουστάκια και πλατερούς ώμους.

Μιά αίχμη καυτερής ζούλειας τρύπησε τήν κορδιά τού Στρατή. Στράφηκε και παρατήρησε τόν άλλο με μάτια γεμάτα μίσος.

‘Ο Μπάμπης είχε δέσει ένα ρεμουρκι του και κάθισε κι αυτός σ’ ένα

πάγγο αφού διάταξε ναργιλέ στο αντικρινό καφενείο. Σέ λίγο ο μούτσος του του τον έφερε με τή βάρκα.

‘Ο καπετάνιος άρχισε νά καπνίζει παρακολουθώντας κι αυτός τὸ παράθυρο τῆς Μόρφως.

‘Η ζούλεια τάραζε τώρα όλοένα περισσότερο τὸ Στρατή.

Αυτός λοιπόν ο έχθρός του, τρυγοῦσε τώρα τὸν άνθὸ τῆς τρυφερῆς νεότητος τῆς κοπέλλας ; ‘Ο παλιός του έχθρός.

Συλλογίστηκε μιὰ στιγμή.

‘Από παιδιὰ δταν έπαιζαν τρέχοντας και πιδώντας από βάρκα σὲ βάρκα, ἢ από καϊκι σὲ καϊκι, εἶταν καθένα; παρέας εχθρικής ἢ μιὰ στήν ἄλλη. Στίς παλληκαριές; με τίς κουμποῦρες και τίς πιστόλες μέσα στὰ σοκάκια, εἶχαν συντοφάσει μ’ ἄλλον ὁ καθένας καπετάνιο, εχθρούς συναμεταξύ τους. Στους έρωτές τους μέσα στὰ δημόσια σπίτια τοῦ Γαλατᾶ εἶχαν ἀγαπήσει γυναίκες ἀντιζήλες μισημένες ὡς τὸ θάνατο ἢ μιὰ από τὴν ἄλλη. Στὴν κοινότητα ἀνῆκαν σ’ ἀντίθετα κόμματα.

‘Έτσι πῶς νά μὴν εἶνε εχθροὶ ἀφιλιωτοὶ; ‘Ο Στρατῆς ξαναπαράτηρησε καλὰ καλὰ τὸν ἀντίπαλό του.

Μιὰ στιγμή φάνηκε σὸ παράθυρο ἢ Μόρφω.

‘Ο Μπάμπης τὴν παρατήρησε.

‘Ένα κύμα αἵματος ἀνέβηκε σὸ κεφάλι τοῦ Στρατῆ κι άρχισε νά παρακολουθεῖ τὰ κινήματα τοῦ ἄλλου σάν τὸ σκυλί πὸν παραφυλάει τὸ κυνήγι.

‘Ο Μπάμπης φαινόταν ἡσυχος. Κάπνιζε ἀδιᾶκοπα μὴ βγάζοντας τὸ μαρκοῦτσι ἀπὸ τὸ στόμα. Οἱ δυὸ ἄντρες ἔμειναν ἔτσι πολλὴν ὥρα.

‘Ο ἥλιος εἶχε χαθεῖ πιά πίσω ἀπὸ τίς πλαγιές τοῦ ‘Εγιοῦπ, ἐνῶ τὰ μεγάλα τζαμιὰ τοῦ Βυζαντίου βυθίζῶταν σὴν ἄχνα μιᾶς ἀριᾶς βραδινῆς δμίχλης. Τὰ ἤλεκτρικὰ ἀνάφτηκαν στους ἀψηλούς στύλους τῆς Μεγάλης Γέφυρας, πὸν ἔμοιαζε τώρα σάν ἓνα πελώριο ραχοκόκκαλο φωτισμένο στὸν κάθε του σπόντυλο.

‘Η ταραχὴ τοῦ Στρατῆ μεγάλωνε με τὸ πλησίασμα τῆς νύχτας. ‘Ο έχθρός τέλος μπῆκε στὴ βάρκα και τράβηξε γιὰ ἔξω. ‘Ο ἄλλος ἔκαμε τὸ ἴδιο. ‘Αποφάσισε νά μὴν τὸν ἀφίσει ἀπὸ τὰ μάτια.

Βυθίστηκαν κ’ οἱ δυὸ μέσα στους σκοτεινοὺς δρόμους τοῦ Γαλατᾶ. ‘Ο Στρατῆς παρακολουθοῦσε πάντα. Γιὰ μιὰ στιγμή ἔχασε τὸν ἀντίπαλό του. Κατόπι τὸν ξαναεἶδε σὲ μιὰ ταβέρνα. Μπῆκε κι ὁ ἴδιος και κάθισε πίσω ἀπὸ ἓνα τραπέζι.

‘Ο έχθρός ἔπινε ἡσυχος. Νά, ἔτσι πὸν εἶταν τώρα με γυρισμένη τὴν πλάτη, ἂν εἶταν βέβαιος ὁ Στρατῆς γιὰ ὅσα τοῦ εἶχε πεῖ ἐκείνη, ἂν εἶχε

ἰδεῖ τίποτα μὲ τὰ μάτια, μποροῦσε νὰ τὸν ξεκίμει ἄψε σβῆσε σ' ἓνα δευτερόλεπτο.

Ἡ κάμα βρισκῶταν πάντα στὴ μέση του.

Ἄπο πολλὴν ὥρα κατόπι βγήκαν.

Ὁ μεγάλος δρόμος τοῦ Γαλατᾶ ἀντηχοῦσε τώρα ἀπὸ ζωὴ νυχτερινοῦ γλεντιοῦ Ἐδῶ κ' ἐκεῖ ἀκουῶταν μπάντες σαντανιῶν. Ἄπο τίς φωτισμένες σκάλες ἀνέβαιναν στίς αἰθουσες τῶν χορῶν τους ναῦτες καραβιῶν, μαγαζιάτορες, ἐργάτες τοῦ λιμένα. Τὰ καφενεῖα ποὺ σύχναζαν οἱ κλέφτες, οἱ μαχαιράδες, οἱ χασισοπότες εἶταν καταφώτιστα. Στὰ δημόσια σπίτια, ὅπου πουλιῶταν ἡ γυναίκεια σάρκα, ἡ κίνηση εἶταν ἀδιάκοπη.

Λατέρνες ἐπαιζαν, ἀντηχοῦσαν τραγούδια, βροντοῦσαν κάποτε πιστολιές. Κάποιοι χόρευε μέσα στὸ δρόμο ἔχοντας ἓνα ναργιλὲ στὸ κεφάλι.

Ὁ Μπάμπης τράβηξε κατὰ τὴν παραλία. Ὁ Στρατῆς πορακολοῦθοῦσε τρέμοντας ἀπὸ τὰ καρδιοχτύπια.

Μὴν τυχὸν ὁ ἐχτρός του τραβοῦσε γιὰ τὸ σπίτι τῆς Μόρφως; Νά, ἐκεῖ πλαῖι στὴν ταβέρνα, εἶταν ἡ μικρὴ πορτίτσα. Ἄν γνώριζε ἐκεῖνος τὸ μυστικό, θᾶμπαινε ἀπὸ κεῖ πέρα.

Μιὰ στιγμὴ τὸ αἶμα πῆγε νά πνέξει τὸ Στρατῆ. Ὁ ἐχτρός πλησίασε στὴν πορτίτσα.

Κατόπι προσπέρασε.

Ὁ Στρατῆς ἐννοίωσε ἓνα πλατὺ ξαλάφρωμα στὴν ψυχὴ. Λοιπὸν δὲν πῆγαινε ἐκεῖ πέρα.

Ξαναπῆρε βαθειὰ τὴν ἀναπνοὴ του.

Μὴν τυχὸν καὶ δὲν εἶταν τίποτα; Μὴν τυχὸν καὶ τοῦ τὰ εἶχε πεψέματα ἢ κατεργάρα γιὰ πεισματικά;

Οἱ δυὸ ἄντρες ἔφτασαν στὴ σκάλα.

Ἡ σειρὰ τῶν ρεμουρκιῶν φάνηκε, μὲ τὸ καθένα τους κι ἀπὸ ἓνα φανάρι στὸ κατάρτι.

Ὁ Καπτὰν Στρατῆς τράβηξε ἦσυχος στὸ πλοῖο του.

— Μόρφω, ἔλα στὰ συλλογικά σου.

— Δὲ σ' ἀγαπῶ.

— Μόρφω, συλλογήσου.

— Ἀγαπῶ ἄλλον.

— 'Αλήθεια είναι, ἀλήθεια;

— Ναι, ἀγαπῶ ἄλλον.

— 'Αλήθεια;

— Ναι, ναι, ναι.

Ὁ Στρατῆς ἔβαλε ὅλη του τὴ δύναμη γιὰ νὰ κρατηθεῖ μὴν τυχὸν καὶ τὴν ἀρπάξει ἀπὸ τὸ λαιμὸ καὶ τὴν πνίξει.

Μούγγρις μόνον.

— Θὰ μετενοήσεις! καὶ μακρύνθηκε μὲ μεγάλα βήματα θυμοῦ.

Τράβηξε σκεδὸν μὴ βλέποντας μπροστὰ του μέσα στοὺς γεμάτους κίνηση δρόμους τοῦ Γαλατᾶ. Ἄ! τώρα δὲν εἶταν παιγνίδια, τώρα εἶταν πιά βεβαιωμένος καὶ τίποτ' ἄλλο δὲν τοῦμενε παρὰ νὰ ἐκδικηθεῖ ἀπάνου καὶ στοὺς δύο τους γιὰ τὴ φριχτὴ προσβολή. Ναι τὸ ταχύτερο. Δὲ θάφινε βέβαια νὰ χαρεῖ ὁ ἄλλος ἐκεῖνο ποὺ αὐτὸς θὰ στεριώταν.

Πλανήθηκε ἄσκοπα ἐδῶ κ' ἐκεῖ πολλὴ ὥρα, ἀπὸ δρόμο σὲ δρόμο. ἀπὸ σοκάκι σὲ σοκάκι. Ἄνεβοκατέβηκε τὴν προκουμαῖα καὶ καταστάλαξε στὴν ταβέρνα.

Ἡ ψυχὴ του ἔβραζε, ἠνάπνεε ἀσθμαίνοντας. Κάποτε σοῦφρωνε τὰ φρύδια κινδύντας ἀπειλητικὰ τὸ κεφάλι.

Τὸ καραφάκι τοῦ ρακιῦ μὲ τὸ ποτηράκι τὸ ρακὶ δὲν ἄργησε νᾶρθεῖ.

Ὁ καπετάνιος ἄρχισε νὰ πίνει παρατηρῶντας ἀφηρημένος κατάντικρού του τ' ἀραγμένα ρεμούρικια.

Μιά εἰρωνικὰ τύχη τῶφρονε νᾶναι τὸ δικό του δεμένο σκεδὸν πάντα πλάι στὸν ἐχτρὸ του. Στὸ ἥσυχο καλοκαιριάτικο ἀεράκι κινιῶταν τώρα ἀδιάκοπα, ἀνεβοκατέβαιναν, ἔτριζαν τὰ δυὸ μαζὺ σὰν ἀδέρφια.

Σὲ λίγο ὁ Καπετάν Μπάμπης πέρασε ἀπὸ τὴν ταβέρνα γιὰ νὰ μπεῖ στὴ βάρκα γιὰ τὸ ρεμούρικι του.

Ὁ Στρατῆς τὸν κοίταξε καὶ μιὰ σκοτεινὴ ἰδέα τοῦ θάμπωνε τὰ μάτια. Νὰ τραβήξει ἐδῶ τὴν κάμα καὶ νὰ μετρηθεῖ ὁμέσως μαζὺ του νὰ τὸν σκοτώσει ἢ νὰ σκοτωθεῖ, ἔτσι ποὺ νὰ γίνεῖ ἄνω κάτω ἢ ταβερναριὰ ὀλόκληρη καὶ νὰ τραντάξει σύψυχος ὁ Γαλατᾶς, ὅμως ὁμέσως ἔδωξε αὐτὴ τὴ σκέψη· ὄχι, θὰ περίμενε ἐκδίκηση ἀγριώτατη καὶ πιὸ σκεδιασμένη.

Ὁ ἀντίπαλος ἔμπαινε τώρα στὴ βάρκα, ὁ Στρατῆς ξανασυλλογίστηκε, νὰ τὸν φωνάξει νὰ τοῦ μιλήσει νὰ βεβαιωθεῖ κι ἀπὸ τὸν ἴδιο.

Ἔδωξε κι αὐτὴ τὴν ἰδέα. Ὅχι ὄχι, τίποτα. Βουβὴ καὶ σιωπηλὴ ἐκδίκηση. Δὲ θάκοφτε τώρα τὴν τελευταία στιγμὴ τὴν ἔχτρα ποὺ τοὺς χῶριζε εἴκοσι χρῶνια.

‘Ο Μπάμπης είχε άνεβεί πιά στο ρεμουρκι του.

‘Ο άλλος εξακολούθησε να πίνει με συννεφιασμένο τὸ μέτωπο.

‘Η Μόρφω ήρθε πάλι στο παράθυρό της.

Νά, τώρα είναι ή ώρα ένα γνέψιμο, ένα σημάδι νάβλεπε ὁ καπετάνιος και θά χυμοσε κολυμπώντας κατὰ τὸν ἔχτρο με τὴν κάμα στὰ δόντια.

Τὸ αὐγουστιάτικο δειλινὸ ἔκαιε κι ὁ Στρατῆς ἔπινε ὀλοένα. Τὸ ρακὶ τοῦφλεγε τὸ λάφυγκα, ἐνῶ ὁ ἰδρῶς τὸν μούσκεβε.

Στὸ πλάϊ του, σὲ μεγάλη ἔχταση ἀπάνω στὸν κόλλο, τὰ κατάξτια τῶν ἀραγμένων καικιῶν και τῶν μαουνῶν στεκόταν δάσος ὀλόκληρο. Ἀπὸ τὴ μιὰ κουβέρτα στὴν ἄλλη χοροπηδοῦσαν και κυνηγιόνταν μισόγυμνοι οἱ μικροὶ ἀλητες τοῦ Γαλατᾶ, βουτώντας κάποτε ἀπὸ τὶς πλώρες των πλεύμενοι στὸ ἀκάθαρτο νερὸ γιὰ δροσιτικὸ καλοκαιριάτικο μπάνιο.

‘Ο Στρατῆς τοὺς ἔβλεπε κάποτε, ἀναπολώντας μέσα στὶς σκοτεινές του σκέψεις τὰ δύσκολα παιδικὰ του χρόνια.

Σὲ λίγο ὁ Μπάμπης ξαναμπήκε στὴ βάρκα και τράβηξε γιὰ τὸ Βυζάντιο. ‘Ο άλλος παρακολούθησε με τὰ μάτια, ἐνῶ ἔννοιωθε μιὰ πλάκα νὰ τοῦ φεύγει ἀπὸ τὸ στήθος.

Λοιπὸν ὁ ἔχτρος ἔφυγε. Βέβαια θά περνοῦσε τὴ νύχτα μακριὰ ἀπὸ τὴ Μόρφω.

Τὸ σκοτάδι τώρα πιά ἔφτανε κ’ ἡ ταβέρνα γέμιζε ὀλοένα. ‘Η μέθη λίγο λίγο ἄρχιζε νὰ ξεχειλίζει...

Μερικοὶ τραγουδοῦσαν, ἄλλοι ἤθελαν νὰ φύγουν χωρὶς νὰ πληρώσουν, ὁ κάπελας τότε μαζί με τοὺς ὑλαλήλους του τοὺς ἔπιανε και τοὺς ἔπαιρνε τοὺς παράδες με τὴ βία ἀπὸ τὴν τσέπη.

Κάποιος ἔπεσε με τὸ κεφάλι βαρὺ κατὰ γῆς κι ἄρχισε νὰ ροχαλίζει μισοφώτιστος ἀπὸ τὶς κίτρινες ἀχτίνες τῆς λάμπης.

Τὰ μεσάνυχτα ὁ καπετάνιος σηκώθηκε νὰ φύγει. Ἦθελε νὰ βγεῖ τώρα ἔξω νὰ παραμονέψει γιὰ τὸν ἔχτρο του.

Περπάτησε ἐδῶ κ’ ἐκεῖ.

Ἄξαφνα ξεχώρισε τὴν ἀψηλὴ κορμωστασιὰ τοῦ Μπάμπη νὰ περνᾶ κάτω ἀπὸ τὴ λάμψη ἑνὸς φαναριοῦ ἀεριόφωτου. ‘Ο Στρατῆς προσπάθησε νὰ κρυφτεῖ δὲ μοροῦσε βαθύτερα μέσα στὸ σκοτάδι γιὰ νὰ ἰδεῖ.

‘Ο άλλος πέρασε ἀνύποπτος και στάθηκε ὑστερα ἀπὸ λίγα βήματα.

‘Η κρυφὴ θύρα τῆς Μόρφως ἀνοιξε τότε με προσοχή. ‘Ο Στρατῆς ἔννοιωθε νὰ τοῦ κόβεται ἡ ἔπινοή.

Ἡ νέα βγῆκε κοιτάζοντας ὑποπτα δλόγυρά της. Ὁ Μπάμπης τὴν πλησίασε.

Προχώρησαν τότε κ' οἱ δυὸ πρὸς μιὰν ἄλλη σκάλα ἀπ' ὅπου μποροῦσε νὰ μπεῖ στὴ βάρκα.

Ὁ Στρατῆς κοίταζε μὲ μάτια ξεκοχιασμένα. Τὶ θὰ γινόταν; Σκόπευε λοιπὸν ὁ ἐχθρὸς του νὰ τὴν πάρει στὸ ρεμοθρῆκι νὰ τὴν χαρεῖ ἑλεύθερα ὡς τὸ ξημέρωμα!

Ὁ καπετάνιος σκεδὸν δὲν ἔβλεπε πιά μπροστά του. Οἱ σκοτεινοὶ καπνοὶ τῆς ζήλειας, τοῦ σκέπαζαν κάθε σκέψη κ' ἡ μανία τῆς ἐκδίκησης τὸν τύφλωνε.

Νά, τώρα εἶταν ἡ κατάλληλη στιγμή πού τοὺς εἶχε καὶ τοὺς δυὸ πιασμένους σὰν τὰ ποντίκια στὴν παγίδα.

Προχωροῦσε ὀλοένα κοντὰ τους κρυμμένος ἀπὸ τὸ σκοτάδι. Ἡ Μόρφω ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ παρατηροῦσε ὑποπτα τὶς γωνίες.

Γύρισαν κάποιον στενὸ δρόμο καὶ βγῆκαν στὴν παραλία.

Τὸ στερεὸ μισοφέγγαρο φάνηκε τότε ἀνεβασμένο μερικὲς ὀργιές στὸν δλοκάθαρο οὐρανὸ κι ἀσπρίζοντας τοὺς θόλους τῶν τζαμιῶν καὶ τὶς στέγες τῶν σαραϊῶν τοῦ Βυζαντίου. Στὴ μέση τοῦ Παλιοῦ Γεφυριοῦ ξαγρυπνοῦσαν, σὲ ἀπόσταση τὸ ἓνα ἀπὸ τ' ἄλλο, δυὸ στρογγυλὰ κόκκινα φανάρια, σημάδια πὼς τὸ γεφύρι εἶταν ἀνοιχτὸ γιὰ τὰ μεγάλα βαπόρια καὶ τὰ καράβια, ὅσα εἶταν γιὰ νὰ ξεφορτώσουν στὸ βᾶθος τοῦ κόλπου.

Τὸ ἐρωτευμένο ζευγάρι στάθηκε μιὰ στιγμή γιὰ ν' ἀλλάξει ἓνα φιλί. Ὁ ἀλαφρὸς ἦχος ἀκούστηκε μεθυστικός, δλόγλυκος μέσα στὴν ἡσυχὴ νύχτα.

Ὁ Στρατῆς πλησίαζε πάντα, κρατῶντας τώρα στὰ χέρια τὴν κάμα καὶ μόλις μπορῶντας νὰ σταθεῖ στὰ πόδια. Τὸ ζευγάρι προχώρησε γιὰ νὰ μπεῖ στὴ βάρκα.

Ὁ ἄλλος βγῆκε τότε ἀπὸ τοὺς ἡσκιους πού τὸν ἔκρυφταν. Ἐπρεπε νὰ προφτάσει, σὲ λίγο θὰ εἶταν ὅλα χαμένα.

Μ' ἓνα πῆδημα πετάχτηκε ἀπάνω τοὺς κι ἄρχισε νὰ χτυπᾷ μὲ τὸ μαχαίρι.

Ὁ Μπάμπης τράβηξε κι αὐτὸς τὸ δικό του.

Μιὰ ἄγρια πάλη ἄρχισε τότε μέσα στὸ σεληνόφεγγο. Οἱ κάμες ἀστραφτερὲς ἀνεβοκατέβαιναν χτυπώντας ἀλύπητα, τυφλά, ὅπου τῦχανε, ἐνῶ ἀκουόνταν μουγγρίσματα καὶ κραυγὲς πόνου.

Τὰ τρία κορμιά κατρακύλισαν πλέοντας στὸ αἷμα, ἐνωμένα σ' ἓνα ὑπέρτατο σμίξιμο ἔρωτα καὶ μίσους.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ ΠΕΤΡΑΡΧΑ

Στὴν Κυρία Λάουρα (ὄτιν ἀκόμη ἐξοῦσε).

ΣΕΣΤΙΝΕΣ IV

Ὅποιος ἐπῆρε ἀπόφαση νὰ τριγυρνᾷ τὴ ζήση
 Πάνου σὲ πλάνι κύματα κι ἀνάμεσα σὲ ξέρες,
 Ἄπὸ τὸ χάρο χωρισμένος μ' ἓνα μικρὸ ξύλο,
 Δὲν μπορεῖ πέρα καὶ πολὺ νὰ βρισκεται ἀπ' τὸ τέλος·
 Γι' αὐτὸ θά'ταν καλύτερα νὰ γύρη σὲ λιμάνι,
 Ὅσο στὸ διάκι του ὑπακοῦν ἀκόμη τὰ πανιά του.

Ἡ αὔρα ἢ τερπνὴ, ποὺ τοῦ πλοιαριοῦ καὶ διακί καὶ πανιά του
 Μπιστεύτηκα, διὰν ἔμπαινα στὴν ἐρωτιάρα ζήση,
 Κ' ἔλπιζα σὲ καλύτερο πῶς θά'ραζα λιμάνι,
 Ἄργότερα μ' ὀδήγησε σὲ χίλιες—μύριες ξέρες
 Ποὺ τίς αἰτίες τριγύρω μου γιὰ τὸ θλιβό μου τέλος
 Δὲν εἶχα μόνο, μὰ κ' ἐντὸς στὸ ἴδιο μου τὸ ξύλο.

Κλειστὸς πολὺν καιρὸ σ' αὐτὸ τ' ὀλδοτυφλο τὸ ξύλο,
 Πλανέθηκα χωρὶς ματιὰ νὰ ρίξω στὰ πανιά του,
 Ποὺ πρὶν ἀπ' τὴν ἡμέρα μου μὲ πῆγαινε στὸ τέλος·
 Ἐπειτα εὐδόκησεν Αὐτὸς ποὺ μ' ἔφερε στὴ ζήση
 Νὰ κράξῃ με νὰ γύρω τόσο ὀπίσω ἀπὸ τίς ξέρες,
 Ποὺ ἀπὸ μακρὰ τοῦλάχιστο νὰ βλέπω τὸ λιμάνι.

Ἔτσι καθὼς διακραίνει φῶς τὴ νύχτα σὲ λιμάνι
 Ἄπ' τὴν πλατειά τὴ θάλασσα φρεγάδα ἢ μικρὸ ξύλο,
 Ἄν πάει καὶ δὲν τοῦ τὸ στεροῦν ἢ τρικυμιὰ εἶτε ξέρες,
 Ὅμοια κ' ἐγὼ ἀπ' τοῦ πλοίου μου τὰ φουσκωτὰ πανιά του
 Ἐδιάκρινα τ' ἀχνάρια πιά τῆς ἀλληνῆς τῆς ζήσης,
 Καὶ τότες ἐλαχτάρισα νᾶφτανα πιά στὸ τέλος,

Ὅχι πῶς εἶμαι βέβαιος ἀκόμη γιὰ τὸ τέλος·
 Μὲ τὴν ἡμέρα ἂν πιθυμῶ νὰ πιάσω σὲ λιμάνι,
 Μένει ταξίδι μακρινὸ γιὰ τόσο λίγη ζήση·

Και τρέμω, γιατί βρίσκομαι σ' εύκολόσπαστο ξύλο,
Και θά ποθοῦσα πιά νά μὴ γεμίζουν τὰ πανιά του
Μὲ τὸν ἀγέρα πὺν σ' αὐτὲς μὲ τράβηξε τίς ξέρες.

Ἄν ἴσως κ' ἔβγω ζωντανὸς ἀπ' τίς ἀβέβαιες ξέρες,
Καὶ φτάσει ἡ ἔξορά μου σὲ κάποιο καλὸ τέλος,
Πόση πὺν θάνοιωθα χαρὰ νά γύρω τὰ πανιά του
Τοῦ πλοίου μου καὶ τίς ἄγκυρες νά ρίξω σὲ λιμάνι!
Ἄλλοιῶς θά καίω ἀδιάκοπα σὰν ἀναμένο ξύλο,
Τὸς ν' ἀλλάξω εἶναι τραχὺ τὴ γνώριμή μου ζήση.

Δέσποτα ἐσὺ στὸ τέλος μου, κὶ ἀφέντη μου στὴ ζήση,
Πρὶν σπάσω ἐγὼ τὸ ξύλο μου κατὰμμεσα στίς ξέρες,
Δόσε καλὸ λιμάνι ἐσὺ στὰ ὀλόδαρτα πανιά του.

Μεταφρ. ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑΣ

ΣΤΕΛΙΟΣ ΧΑΛΕΠΑΣ

2 —

Ἵστερα θάχε θεοφὴ καλὴ, ὕπνο μ' ἀέρα καμπύσιο καὶ δουλειὰ τὴ
τὴ φραντίδα τοῦ κτημάτου καὶ τὴν ἐπιστάσια τοῦ χωριοῦ. Τὸ παρρου-
σιαστικὸ τοῦ Χαλεπά εἶτανε τέτοιο, πὺν μπορούσε νὰ δώκει στὸν
καθένα μπιστοσύνη.

Νέος ἄνθρωπος, πολὺξαιρος, καλὰ μπασιμένος σ:ὰ τερτίπια τῆς ζωῆς
τῶν ἀστῶν ἐργοστασιάρχων, θῆξαιρε πῶς θὰ φέρνονταν καὶ στὸν τσιφλι-
κοῦχο.

Γιομάτος ἀπὸ πολιτικὴ στὴν ὁμιλία του, θάμπωσε τὸν κύρ Σά-
λικρη μὲ τὰ ἐξυπνα λόγια του. Ἦξαιρε ὅμως καὶ τὴ δουλειὰ τοῦ τσιφλι-
κιοῦ. Γνώριζεν ἀπὸ ἄλογα, ἀπὸ ζῆ ὄλωνε τῶν εἰδῶν, ἀπὸ ζευγάρια
καὶ ἀλέτρια, ἀπὸ ὄνια καὶ ἀμάξια καὶ μηχανὲς καὶ θεριστάδες καὶ ἀλω-
νιστάδες. Σχεδὸν σὲ τσιφλίκι μεγάλωσε. Τοῦ πατέρα του ποῦτανε μιὰ
φορὰ μικροκτηματίας, ἡ λαχτάρα εἶτανε νὰ τόνεδεῖ γεωπόνου, μὰ αὐτὸς
ἔσυρε κατὰ τίς ἐπαναστατικὲς ἰδέες. Καὶ τὸν ἔχασε ἀπὸ πλάγι του.
Στὰ ἐργοστάσια μέσα ἀκονίστηκε γιὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς καὶ βγήκε
ματωμένος πολεμιστής.

Τώρα ξανάβρισκε τὴ παιδιὰστικὴ του ζωὴ. Μὰ τὴν ξανάβρισκε πο-

τισμένοις τὸ πιότῳ τῆς ἰσότητος, τῆς λευτεριᾶς, τῆς δικαιοσύνης.

— Πῶς θὰ μπόρῃσω νὰ συβιβαστῶ ἢ ὠ μῆσα; ρώτησε τὴν ἴδια μέρα τὸν ἐαυτὸ τοῦ μένοντα, μόνος ὑπεύθυνος; πᾶνω σὲνα λαὸ ἐξήντα ἀνθρώπων, ποὺ ἦταν σκλάβοι καὶ δοῦλοι πουλημένοι. Τὴν πρώτη βδομάδα πλήρῃ δοκίμασε θέλοντας νὰ ὑπηρετήσῃ τὸ Σάλλικον. Φροντίδα καὶ δούλεψη γιὰ τὸν σιφλικὰ αὐτόνε νῆμαϊνε ἀγνηση τοῦ ἑαυτοῦ τοῦ καὶ σακκάτεμα τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν, ποὺ σὰ σκιὰς ζοῦσαν στὰ πέραντο χῶμα γιὰ προκοπὴ καὶ διάφορο τοῦ ἀφεντικοῦ τους.

Ὁ τρόπος τοῦ στοῦς χωριᾶτες δὲν εἶτανε φέρεσιμο ἐπιστάτη, ἐχτροῦ τῶν χωριατῶν. Φαίνονταν σαυτοὺς ἀδερφός καὶ κάτι παραπάνω. — Τοὺς ἀγάπησε μονομιξίς. Ἐπὶ τὴν πρώτη βδομάδα ἀκόμα τοὺς σκάρωσε γιὰ τὰ παιδιὰ τοῦ σχολειοῦ. Σκάρωσε μιὰ σάλκ τοῦ χτημάτου κ' ἔστησε πύγκους. Κεὶ τὴν ὥρα τῆς ἀνάπαψῆς τοῦ περνοῦσε δασκαλεύοντάς τα. Λίγη ἀλφαβῆτα, λίγη ἀριθμητικὴ καὶ πραχτικὸς λογαριασμοὺς καὶ πολλὴ διδασκαλία τῆς φύσης. Τεῖνε τοῦτο, τεῖνε κείνο. Ἀγάπη στὴ γίς. Ἰάμοιρα παιδιὰ καὶ ποὺ τὰ τύλιγε ἢ βρώμα κ' ἢ σκοτεινὰ μέσα κιᾶξω, σὲ κάμποσο κειρὸ νιώσαν τὸ φῶς, γίναν ἀγνώριτα. Τὸ σχολειὸ αὐτὸ εἶτανε ὁ τόπος ποὺ ὑψώθη ἢ ἄγια λάμψη κ' ἐστάθη.

Στοὺς χωρικοὺς πάντα γελοῦσε καὶ μιῶντας σιγά—σιγά ἔνοιγε τὸ δρόμο τῆς λευτεριᾶς.

— Δῶ εἶμαστε ἀδέρφια, τοὺς ἔλεγε. Ἡ δουλιὰ εἶνε δικὴ μας καὶ μεῖς θὰ καρπίσουμε τὴ γίς. Κ' ἢ γίς, εἶνε δικὴ μας. Κ' ἐμεῖς γιὰ τὴ γίς εἶμαστε. Εἶνε ἡ μάνα μας καὶ μεῖς παιδιὰ τῆς. Αὐτὸς ποὺ τὴν κατέχει, μὲ δὲν τὴν δουλεύει εἶνε ξένος, δὲν εἶνε δικός μας. Λέγω πῶς; στὰ χέρι μας εἶνε νὰν τὴν ἀποχτήσουμε. Δουλεύετε νὰ δουλεύουμε!

Κ' οἱ χωριανοὶ σαστισμένοι βρωτώντουσαν μοναχοὶ τοῦς μὴ τολμῶντας νὰ βρωτηθοῦνε ἀνάμεσό τους. — Πιὸς εἶνε αὐτός; μὴν εἶνε Θεοῦ σύνεργος; Κύριε φύλαγε!

Σκίρνοντας τ' ἀλέτρι κιᾶθῶντας τὸ ὑπὲρ μαζὺ κιᾶυτός, τοὺς ἔλεγε! — Ἀδέρφια εἶμαστε, βρε παιδιὰ. Ἡ ζωὴ εἶνε ἀδερφοσύνη.

Σὰν ἀδέρφια καὶ μεῖς θὰ μοιραστοῦμε μιὰ μέρα τὴ γίς; διχῶς ν' ἀνκατευτεῖ κανεὶς ἄλλος. Δῶ θὰ λύσουμε τὸ ἄλυτο πρόβλημα Θεῶν καὶ ὠρατὸ ὁ καθένας μας νὰ δουλέψῃ ἕνα χωριστὸ κομμάτι γίς. Τοῦτο δικό σου, κείνο δικό του, αὐτὸ δικό μου. Ἄς πασχίσουμε νὰ πᾶμε ὁ ἕνας

πλειότερο από τόν ἄλλονε μπρός. Καί χώρισε τή γίς σέ κομμάτια πού κάθε χωρικόνος κμκτικιστή; θῆχε τήν εὐθύνη τους.

—Τὸ ζευγάρι αὐτὸ δικό σου, τὰ μολάρια κείνα δικά του, αὐτὰ δικά μου. Σάν τὰ μάτια σας νὰ τὰ βλέπετε. Πάρε σὺ τὸ ὑνί σου, σὺ τ' ἀλέτρι σου, σὺ τὸ σπόρο σου, αὐτὸς τὸ σπόρο του.

Καί στὸν κάμπο ἐβλεπες μιὰν ἔμιλλα τρελλή. Βογγολόησαν τὰ ζευγάρια κιᾶστραψάν τὰ ἐργαλεῖα! Δουλιὰ χαλασμός. Βροχές πὰ στίς βροχές, χιόνι! Τὸ χτήμα καμμιὰ βολὰ δὲν εἶδε τέτοια δόξα. Σῆνα του ταξίδι ὁ Σάλλιαρης; σάστισε ἀπὸ τὴν ὁμορφιά τοῦ κάμπου. Ποτές του τόση γίς δὲ δούλεψε χρόνια τόσα.

—Χαλεπά, παιδί μου, γειά σου σὲ καλό σου. Κέγὼ ἔννοια σου. Ξερίω νὰ γκπῶ τοὺς κλοῦ;!...

Τὰ νερά, πού ἄλλοτες γιόμισαν τὰ χαντάκια καὶ σάπιζαν μπροστὰ στὴ μύτη τῶν χωρικώνων καὶ θύλωνων τὸν κάμπο ἀπὸ κουνούπια, καὶ τὰ κορμά ἀπὸ πυρετούς, τώρα μὲ τὸ Χαλεπά, χαθήκαν.

—Βρὲ παιδιά ἐλάτε δῶ. Τί θέλουν καὶ κοιτουνται τὰ νερά αὐτὰ δῶ μέσα στὴ μούρη σας; Καὶ τοὺς διδάξε γιὰ τὰ κουνούπια, γιὰ τοὺς πυρετούς; πού δλους τους στὴ σειρὰ τοὺς πρασίνιζαν. Καὶ τὸ θάμα γίνηκε. Τὸ χτήμα τίς Κυριακές γελοῦσε μὲ τίς ἐξήντα ψυχές πού σκορπίζονταν στὸν κάμπο νὰ βοηθήσουν τίς γίς—τὸν κάμπο τὸ καματερό, γιὰ νὰ τὸν γλυτώσει ἀπὸ τὰ ζιζάνια.

—Βρὲ παιδιά, εἶπε μιὰ γιορτή. Δὲν κάνουμε μιὰ δοκιμὴ; καὶ δοκιμάσαν νὰ χωρίσουν μιὰ γιὰ πάντα τὸ χτήμα σὲ μερίδια ἴσια, ὅλοι τους καὶ αὐτοὶ—Τράβηξαν κλήρο.

—Ἔ, εἶπε, ὁ καθένας τὸν κλήρο του. Αὐτὸ θᾶναι τὸ προσωρινὸ χτήμα τοῦ καθενός. Κυττάτε καλὸ, ἢ ἐσοδεῖα μισή καὶ μισή δική σας καὶ ὅλη πάλιν μαζικιὰ ὀλωνε.

Σαστισμένοι οἱ χωρικοὶ ἔχασκαν μεῦλογη ἀπορία τὸ μοίρασμα τῆς ξένης γίς, πού τὴν πότιζαν μὲ τὸν ἴδρωτά τους, μὰ δὲν εἶχαν ἀπὸ δαύτη μιὰ πῆχη γιὰ ταφή.

Ἡ κοινότη πῆγαινε μιὰ χαρά! Ὁ κύρ Σάλλιαρης εἶτανε εὐτυχής γιὰ τὸ χτήμά του, μὰ καὶ ὁ Χαλεπὰς πλειότερο πού ἔβαζε σένέργεια τὴν Πολιτεία του, τὴ μικρὴ αὐτὴ πολιτεία. Δὲ ζοῦσαν τώρα στὴ σκοτεινιά, δὲ ζοῦσαν στὴ σαπίλα, στὴ βρώμα, στὰς πυρετούς, στὴ γδύμνια. Τὸ πιότε εἶχεν ἀπαγορευτὴ. Οἱ πυρετοὶ χάθη-

καν, ὁ γιατρός κάθε πέντε ἐρχότανε καθολλάρης νὰ δεῖ καὶ νὰ χαρῆ τῇ γειᾷ τῶν χωριανῶν κι ὄχι νὰ γιατρέψει.

Ἦρτε ὁ καιρὸς τοῦ Θεοῦ καὶ τ' ἄλωνιοῦ. Ἐγινε κι αὐτὸς—τί θέρος! ἔγιναν καὶ τ' ἄλωνα. Ἡ ἀπόδοση αἰσύγκριτη. Ὁ Σάλλιαρης πῆγε νὰ παλαθῶσει βλέποντας τὴ σοδειὰ τῆς χρονιάς κείνης. Τοίμαζε τίς ἀποθῆκες καὶ τὴν τσέπη του. Εἶτανε καιρὸς, κι αὐτὸς νὰ κινηθῇ τώρα, πού γλεντοκόπησε στὴ χώρα ὅλη τὴ χειμωνιά μὲ τίς πόρνες καὶ τίς ἀτιμες γυναῖκες. Μὴ εἶχανε καιρὸς κι ὁ Χαλεπάς νὰ ζηγήσει τὸ σχέδιό του στοὺς χωρικούς. Καὶ πάνω στὸ μεσημέρι τῶν ἄλωνιῶν μάζεψε μιὰ μέρα τοὺς καματεροὺς ἐργάτες, ποὺ γιναν ἀτσαλένοι μὲ τὴν πνοὴ τοῦ Χαλεπά.

— Ἐ ἀδέρφια, εἶρτε καιρὸς νὰ σὰς ζηγήσω ἓνα μυστικό μου. Χρόνος τώρα τὸ φυλάω μέσα μου, μὰ ἔργο τὸ βλέπω μπροστά μου. Εἶνε ὥρα νὰ δοκιμάσετε καὶ σεῖς νὰ πῆτε: Εἴμαστε ἀφεντάδες ὄχι σὲ τσιφλήκια, ὄχι σὲ στρέματ' ἀμετρα, ἀφεντάδες εἴμαστε στὸ μικρὸ κληρο πού κληρώσαμε μόνοι μας. Ἡ γίς εἶνε δική μας ἀπὸ πάππο πρὸς πάππο. Τῆνε δουλεύουμε μετς κι ἄλλοι τὴν τρῶνε. Πεθάνανε οἱ γονεῖς μας ἐδῶ, πάμε καὶ μετς, καὶ τὰ παιδιὰ μας δὲν πρέπει νάναί ξένα σαυτῇ, πού τῆνε πότισε τὸ αἷμά μας καὶ τὴν ἀλάκωσε χρόνια τόσα ἢ κούρασή μας. Γίς ἀγαπημένη, γίς δική μας, δὲ θὰ σὲ χωριστοῦμε, καί, πεθαίνοντας, θὰ γκαλιάζεις τὸ κορμί μας. Ἐδῶθε, δὲ θὰ κινηθοῦμε. Ἡ σοδειὰ, ἀδέρφια, μὲ τὴ δουλεψὴ σὰς πῆγε ἀμέτρητη. Τὴ δουλεψὴ μας αὐτὴ μετς νὰ τὴν καρπωθοῦμε. Τὸ σπῆρο ὁ Θεὸς τόνε βλόγησε γιὰτ' εἶτανε κόπος ὄλωνε. Στὴ γίς ἐδῶ, ὅποιος τῆνε δουλεύει μὰ δὲν τὴν ὀρίζει εἶνε δούλος, εἶναι ὁμοῖος μὲ χτῆνος, πού παντοῦ κοπιάζει καὶ τίποτα δὲν κατέχει. Ὡς τώρα σὰ χτῆνη δουλεύατε τὸν κύρ Σάλλιαρη, τώρα σὰν ἀνθρώποι νὰ τοῦ ζητήσετε τὸ δίκιο σας. Ὅχι, νὰ τοῦ τὸ πάρετε. Ἀπὸ ὅ,τι μὰς ἀπέδωκεν ἡ γίς—ἡ μάνα γίς, ἓνα μερικὸ τοῦ ἀνήκει νὰ τοῦ πῆτε: Τὸ μερίδιο τοῦ ἐνοικιαστή. Θὰ γίνει, μοίραση, θὰ γίνει κατὰ τοῦ Θεοῦ τὴ θέληση καὶ τὸ δίκιο τῶνθρώπινο. Ὅποιος δουλεψε θὰ πάρει, ὅποιος δὲν κοπίασε δὲ θὰ φάγει. «Κεῖνος πού δὲ δουλεύει δὲν πρέπει καὶ νὰ τρώγει» λέγει τὸ Βαγγέλιο. Τὰ λόγι' αὐτὰ σὰ ῥήματα θεῖα ἔφταναν στὴ ψυχὴ τῶν χωρικῶν. Ἐννοιωθην τὸ δίκιο τους νὰ παίρνει σάρκες. Ἀστραφταν τὰ μάτια τοῦ Χαλεπά ἀπὸ χαρὰ καὶ συγκίνηση.

Γίνονταν Χριστὸς πού ἔδινε στοὺς τυφλοὺς τὸ φῶς καὶ κήρυττε τὴν

ισότητά, κινύσωνε τὴ δικαιοσύνη μπροστὰ τοὺς σὲ Θεϊκῆ μορφῆ καὶ τοὺς ἐπέβαλλε μὲ φωνὴ βαρεῖα νὰ τὸν ἀκολουθήσουν.

—Σὲ μὲνα μπιστευτήτε, ἀδέρφια, γὰ θὰ σὰς βάλω στὸν δικαιοδρόμο.

IX

Ὅπως πάντα στὸ δρόμο τοῦ Στέλιου Χαλεπά, ὑψώθη τὸ χέρι κείνου ποῦκοπτε τὸ ὠρατὸ τοῦ ὄνειρο, τὸνειρο, ποῦ δημιουργοῦσε γιὰ τοὺς ὁμοίους του. Πάντα ἐνάντια αὐτοῦνε ποῦχαν μάθει νὰ ζοῦν μὲ τὸν ἴδρωτα τῶν ἄλλων. Ἔτσι καὶ τώρα ὠρθώθη.

— Χαλεπά παιδί μου, φτάνοντας μιὰ μέρα τοῦπε μὲ τὸ κκλό, ὁ Σάλλιαρης. Τεῖνε αὐτὰ πᾶκούω ἀπὸ τὰ στόματα τῶν ἀνθρώπων ; Τί ἔσπειρες στὸ μυαλό τους ; Τεῖνε τὰ μοιράσματα τῆς γῆς ποῦ μιλᾶνε ;

— Κύρ Σάλλιαρη, νὰ σοῦ πῶ, εἶπε πονηρὰ ὁ Χαλεπάς. Δὼ καὶ πολὺ καιρὸ σκέφτηκα ξαίρεις νὰ μοιράσω τὴ γῆς σὲ κομμάτια δουλειᾶς. Τράβηξα κληρο καὶ ὁ κάθε χωριάτης πήρε κ' ἓνα μερικὸ. Ἐμεινε καὶ κάμπος ἄμετρος, τόσος ποῦ χρειαζότανε ἀπειροὶ δουλευτᾶδες γιὰ τὴ δούλεψη τοῦ καὶ δὲν τοὺς ἔχεις. Ἡ κοινότητα ἔκαμε μοιρασιά τῆς γῆς αὐτῆς, ποῦ στέκεται ἀδούλευτη καὶ ποῦ ζημιώνεται κ' ἡ πολιτεία τὸ κάτω τῆς γραφῆς, καὶ ὁ δύστυχος αὐτὸς κοσμάκης. Τόσα στόματα μένου νηστικά. Κ' ὕστερα, Κύρ Σάλλιαρη, εἶπε μὲ τόνο χαϊδευτικὸ, ἡ λχ-χίτρε τῶν χωρικῶν γιὰ τῆς γῆς μὴ δὲν ἀξίζει νὰ θεραπευτῆ.

Κοκλίνιζε στὸ ἄκουσμα τέτοιων λόγων ὁ Σάλλιαρης· ὡς ποῦ μᾶτωσαν ἡ ὄψη του καὶ φούτωσαν ὀλόκληρος ἀπὸ θυμό...

— Καὶ ποιὸς εἶται σὺ ποῦ κάνεις τέτοι' ἄστεια καὶ λογαριάζεις γιὰ τὸ μοίρασμα ξένης γῆς ; Για λέγε λοιπὸν !

— Εἶμαι γὰ ὁ λαός, ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ποῦ δίχως τὴ ζημία σου μπορεῖ ν'ἄχει ἓνα κομμάτι καὶ αὐτὸς χῶμα. Τόση χῶρ' ἀδούλευτη, τόσος κάμπος κοίτεται ἀνόργωτος. Τι καὶ ἂν μοιραστῆ καὶ δουλευτῆ γιὰ τὸ καλὸ τῶν ἀνθρώπων, ποῦ ζοῦν τὴν κτηνώδη ζωὴ στὴ βρώμα μέσζ, μέσα στὴ σαπίλα, στὴν ἀρρώστεια καὶ τὴν ἀπλυσιά ; Νὰ, ἡ γῆς ποῦ στέκεται νεκρή. Μοίρασα τὸ νεκρὸν αὐτὸ τόπο, ποῦ σήμερα τονὲ βλέπεις δουλεμένο, ὀλοπράσινο κι' ἄλλοῦ ὀλόχρυσο μὲ τὸ στάχυ. Δὲ χαίρεται ἡ ψυχὴ σου, καὶ δὲ δακρύζουν τὰ μάτια σου,

δὲν ἀγκαλιάζεις τὸ λαὸ αὐτό, πού ἔκανε τὸν κάμπο νὰ χαίρεται καὶ τόσες ψυχὲς νὰ ἐλπίζουν ;

— Μωρὲ τί λέγει τοῦτος, εἶπεν ὁ Σάλλιαρς κἀνοντάς τὸ σταυρό του.

— Τί λέγω. Ἡ γίς δὲν εἶνε φικιάσιμο δικό σου, πού νὰ τὴν διαθέτεις ἀδούλευτη ὡς θέλεις. Δὲν εἶναι στᾶρι νὰ τὸ πουλᾷς ὡς βούλεσαι. Εἶναι φυσικὸ ἐργοστάσιο, κύρ Σάλλιαρς, ὅπου βγαίνει ἡ θερμότης τοῦ κόσμου ὅλου καὶ κανεὶς δὲν μπορεῖ νᾶχει πάνω σ'αὐτὴ δικαίωμα ἐξὸν ἀπὸ τὸ δουλευτὴ της, πού μὲ τὸν ἴδρωτά του τὴν κάνει νὰ χαίρεται τὸ μάτι μας κ' ἡ καρδιά μας. Γιατὶ νᾶ τὴν δουλεύουν καὶ νὰ τὴν στεριοῦνται κείνοι πού φυσικὰ εἶνε δική τους ;

Καὶ προχωροῦσε ἡ γλῶσσά του ροδάνη ἀποστομώνοντας τὸν ἀφέντη καὶ δίνοντάς του τὴν ἀφορμή, νὰ τοῦκοφε τὴν προθυμία, πού ἔμπαινε μαῦγὴν μέσα στὸ χιτῆμά του μοιραστῆς καὶ καταναλωτῆς.

— Λάθος, ἔχεις, παιδί μου, καὶ μυρίζεις βλέπω ἀντοχία.

— Καὶ ὅμως αὐτὴ ἡ γίς, κύρ Σάλλιαρς, χρησίμεψε χρόνια τώρα καὶ χρησιμεύει γιὰ πλουτισμὸ τῶν ἀκαμάτηδων καὶ γιὰ κάτεργο τῶν φτωγῶν αὐτῶν κολληγάδων.

Τὰ λόγι'αυτὰ ἀναψαν τὸ Σάλλιαρς, πού ὡς τώρα μὲ τόση ὑπερμενῆ ἔλλουε τάχα γι' ἀστεία νὰ μιλεῖ ὁ Χαλεπάς.

— Ἔ τέλειωνε, κόβει το. Φτάνει πού μᾶς ρητορεύεις τόσην ὥρα. Αὐτὴ ἡ ἀντοχίς πού ἔσπειρες δῶ μέσθ ἀνθρώπων, δουλευτάδες τόση χρόνια, εἶναι ἐπικίνδυνη, καὶ θὰ δοῦμε τί μπορεῖ νὰ γίνει μὲ τέια.

Δῶ τέλειωσεν ἡ προσπάθεια τοῦ Χκαλεπά νὰ παρουσιάσει τίς δουλειές του τελειωμένες καὶ νὰ φωτίσει τὴν κολασμένη ψυχὴ τοῦ ἀφέντη του γιὰ νὰ δεῖ τ' ἀνθρώπινο τὸ πλιὸ ἀπλὸ δικαίωμα.

(Οἱ ἀφεντάδες ἀπὸ τέτοις δὲν χαμπαρίζουν. Χτυπᾶνε μάλιστα' ἀλύπητα στὴ γένην τους τὰ ζιδια. Τ' ἄλλο πρῶτὸ βρέθηκε ὁ Χαλεπάς πισηάγγωνα δεμένος. Δύο χωροφυλάκιοι τὸν κατέβαζαν στὴ χώρα γιὰ νὰ τὸν παραδώσουν στίς ἀρχές. Ἀφίνοντας τὸν κάμπο πού τόσο μόχθησε γι'αὐτόν, ἀφίνοντας τὴ νεοσύστατη κοινότη του δέιλιωσε μπροστά στὴ στραβὴ τὴ μοιρὰ του. Τὸν πότιζε τώρα τὸ ποτῆρι ὡς τὸν πάτο. Δάκρυσε θλιβερὰ κ' ἔκλαψεν ἀληθινὰ τοὺς ἄμειρους χωρικνοὺς. Κεῖνοι δειλιασμένοι τονε χαίρετοῦσαν, ὅξω ἀπὸ τὸ χωριὸ χύνοντας δάκρυα μαῦρα. Τί εἶχαν νὰ πᾶθουν οἱ ἄμοιροι χωρικοὶ παραδομένοι στ' ἀφέν-

τικοὺ τὰ νύχια καὶ τὸν βούρδουλα τῆς ποταπῆς ἐξουσίας, καὶ ἐβλεπε
σὰν ἔρχομαι νὰ σβῆνει ἀπὸ τώρα ἡ κοινότητά.

X

Ὁ Χαλεπὰς δὲν μπορούσε νὰ σταθεῖ πιά στὸν τόπο του. Ἡ
ἐξουσίαν τὸν εἶχε σηκωμένο γιὰ ἐξόντωση. Ἐπρεπε νὰ λείψει. Ἐτσι
κάνουν οἱ πολιτεῖες τῶν ὀλίγων, ποὺ ληστεύουν τοὺς πολλούς. Τὴν
ἤθελεν ἕνα; ἐπαναστάτης λεύτερος μέσα σὲ τέτοια πολιτεία; Ἡ ἐξου-
σία τοῦ ὠρισε τρίμερη προθεσμία νὰ φύγει. — Εἶσαι ἐπικίνδυνος στὸν
τόπο, μαυλιστῆς ἐργατῶν. Θὰ φύγεις! Τοῦπεν ἐπιχτατικὰ ὁ ἀστυνό-
μος στὴ γῶρα.

— Νὰ πάω, ποῦ, ρώτησε ὁ Χαλεπὰς.

— Νὰ πᾶς ποῦ; Κεῖ ὅπου σοῦ χρειάζεται. Σένα νησί. Ἐγεί;
ἀνάγκη ἀπὸ ἡτυχία καὶ... ζῦλο. Κεῖ θὰ ταῦρες; καὶ τὰ δυό!

Πικρότερο ποτήρι δὲ δοκίμασε στὴ ζωὴ του. Σαστισμένος δὲ μπο-
ροῦσε νὰ βρεῖ τόπο νὰ ἀποφύγει τὴν ἀτίμητη αὐτῆ. Νᾶφινε τὸν τόπο
του ἔτσι δὲ καὶ νὰ πῆγινε σ' ἕνα νησί... Καὶ πὺ νησί; Αὐτὸ εἶταν
τρομερό. Σὲ τέτοιον φάκα δὲ μπορούσε νὰ ζήσει. Κεῖτε μόνο τρίμερη
διορία!

XI

Στὴν προκυμαία πάνω, ποῦ τὰ καράβια πλευρώνων γιὰ φόρτωμα καὶ
ξεφόρτωμα καὶ τὰ σίδερα τῆς γραμμῆς τοῦ τρεκίνου ἔφταναν ὡς κεῖ,
ἐσκέθη ὁ Χαλεπὰς γυρίζοντας ἀπὸ τ' ἀστυνομικὸ τμήμα. Εἶχε δώκει
πυρών.

Κίνητη ἀπέβλεπε σὺλο τὸ λιμάνι. Τὰ πελώρια καράβια ξεφόρτωναν,
τὰ βαγόνια ἀλυσίδων παρὰ λάβειναν. Πρῶθεν δὲν πρόσεχεν ὁ Στέλιος
Χαλεπὰς. Ἰσορῶσε τὴ θάλασσα καὶ ἔβριχνε τὰ μάτια του στὸ γαλανὸ
χρῶμά της καὶ βουτούτε τις ματιές του βαθειά, πολὺ βαθειά. Ἐτσι
σκεφτικός σιγῆ πολλὴν ὥρα. Βυθισμένος σὲ κόσμον ξένο δοκίμαζε τὴν
ὑπέρτατη εὐδαιμονίαν τῆς λευτερίας του, ποῦ γιὰ λιγ' ἀκόμα θᾶ τινε
χαίρονταν. Στὸ τρίμερο ποῦ θάμεινον ἀνάμεσα στὸν ἐργατικὸν κόσμον δο-
κίμαζε πῶς θὰ μπορούσε νὰ δώκει τὴ στερεὴν του μάχην. Διψοῦσεν ἀνά-
μεσα στοῖς ὁμοίους του, ποῦ γιγύτους ἀγωνίζονταν, νὰ σταθῆ πλάγι

τους ἐγδικητής. Στὸ κορμί του πάνω στέκονταν στὴ σειρά τὰ ἴχνη τῶν πληγῶν, πού πήρε στὰ ὑπόγεια τῆς φυλακῆς. Τὰ δίκηματ' αὐτά, πηλαίοντα, γιὰ τοὺς ὁμοίους του, λόγιαζε νὰ πληρώσει. Εἶχε πάρει ἀπόφαση νὰ πολεμήσει τὴ πολιτεί' αὐτή, ὄχι διδάσκοντας πλέο μὲ ἐπαναστατικῶνας, ὄχι μὲ διαμαρτυρίες καὶ λόγια μὰ μὲ τὰ ἔργα. Γι' αὐτὴν ἔχασε νὰ νιάτα του πολεμῶντας στρατιώτης, γι' αὐτὴν ἔμεινε νηστικός, δάσθηκε. Ἐπὶ τὴν ἴδιαν πάλιν πληγωνότανε γιατί στὸ ζῦπνημά του μιλοῦσε στοὺς ἐργάτες, στοὺς χωρικοὺς γιὰ τὰνθρώπινα δίκια τους. Ἐστάθη ἔτσι πολὺ ἀκόμα, ἀνᾶπνεε βαθιά, πολὺ βαθιά. Θηρεῖ καὶ μεταλλάσσινε δύναμη, πνέμα, θέληση, νοῦ γιὰ τὴν ὥρα τὴ μεγάλη πού θὰ τοῦ τύχαινε στὸ δρόμο του. Ἔπρεπε νὰ παλκίψει, νὰ σπάσει τὰ δεσμά του. Καὶ δακίμαζε τὴν ψυχὴ του γιομάτη ἀπὸ σθένος, ἀπὸ ξαστεριά. Τὸ νοῦ του καταλάθαι καὶ ἀκονισμένον. Ἀφίνοντας τώρα τὴν προκομικία ἔστρεψε κατὰ τὸ κερνεῖο τοῦ πλάτανου Πηγαίνοντας σιγὰ δὲν ἔριχνε τὴ σκέψη του ἀλλοῦ. Μάτις εἶχε καὶ δὲν ἔβλεπε, νοῦ καὶ δὲ νοοῦσε τίποτ' ἄλλο: σύφυγος εἶτανε βουτυγμένος στὸ ζήτημά του, πού δεσμώτη τὸν κρατοῦσε. Πίνοντας τὸν κραεὶ του βυθίστηκε σὲ συλλογὴ.

XII

Πλήθια μὲ τὴν ἄδειαν τῆς ἀπυτομίας ἀνέβαιναν τὰ σκαλιὰ τῆς κίθουρας τοῦ σκολειοῦ, πού κάθε τόσο δέχονταν τὸν ἐργατικὸ κόσμος. Σημάτες κόκκινες ὑψώθησαν. — Ζήτηωω !! Ζήτηω ἢ ἐργατεῖά !! Ἀκούστηκαν φωνὲς ἀπὸ τὸν ἴσιον δρόμο. Μιὰ περὶ ἔκανε πολὺ θόρυβον κρατερόντας. Ἐνας τιμητικὸς κρατοῦσε μιὰ πελώρια κόκκινη σημαία καὶ τὴν ἀνέμιζε περήφανα ἀνάμεσα στοὺς ἐργάτες. Τὰ πλήθια ἀκολουθοῦσαν.

— Ζήτηω ἢ ἐργατεῖά Ζήτηωω ! φώναζε κουνούοντας τὸ καπέλλο του καὶ πίσω του πλημμύρα φωνῆς γιόμιταν τὸ δρόμο. Ἡ ἐργατεῖά πλησίαζε. Διὰβαζε στὴ σημαία τώρα : Ζήτηω τὸ προλετάριο, κάτω οἱ ἄστοι.

Ὁ δρόμος, γιόμητε μπροστὰ στὸ σκολειὸ καὶ οἱ σκάλες καὶ ἡ μεγάλη του σάλα. Ἀνεβοκατέβαιναν ἐργάτες. Σὲ κάμποση ὥρα εἶδεν ἱ Χαλεπὰς ἕνα γροῦπο ἀνθρώπινο νὰ φτάνει. Εἶτανε τὸ κεντρικὸ συμβούλιο τῆς ὁμοσπονδίας. Ἀλλαγαμὸς στὸ φανέρωμά του. Ἡ ἐργατεῖά τοῦ ὑποδεχότανε.

Στὴ σάλα μέτρη δὲν ἀνάπνεες. Ὁξω, πατεῖς με πατῶ σε. Εἶτανε

νὰ κάμουν τὸ μνημόσυνο δύο μεγάλων κομμουνιστῶν, ποὺ ἔδωκαν τὴ ζωὴ του; γιὰ τὸν ἀγῶνα τῆς τάξης. Οἱ εἰκόνες τῆς Ρόζας καὶ τοῦ Λήμπνεχτ στηλωμένες σὲ λάβραρα πίσω ἀπὸ τὸ βῆμα μάτωναν τὴν ψυχὴ δλων. Σὲ λίγο ἕνας ἀνέβη πάνω στὸ βῆμα. Εἶτανε ἡ ἔδρα τοῦ δικασκίου. Ἐστάθη στὸ τραπέζι μπροστά, πίνοντας νερὸ σὲ ρήτορας. Σσσ - σσσ - ἀπλώθηκε πέρα στὴν αἴθουσα. Χεροκροτήματα γιόμισαν ἀτέλειωτα τὴν ἀτμοσφαιρα. Ὁξω καὶ πέρα πιλὺ σκυρποῦσεν ὁ ἦχος, ποὺ ἔδραζαν τὰ χτυπήματα τῶν ρόζινων χειρῶν τῆς ἐργατικῆς. Εἶταν ἡ ἐνδόμυχη θέλησή της. Ὁ ρήτορας ἀνοιξε τὸ στόμα του! - «Σύντροφοι, εἶπε, σὲς καλέσαμε σήμερα δῶ νὰ ταμωθοῦμε γι' ἀνάμνηση τῆς ἱστορικῆς μέρας τοῦ θάνατου ἐνοῦ τῶν πρὸ μεγάλων ἀρχηγῶν τοῦ παγκόσμιου προλεταριάτου. Συχαίρω δλους μας, γιὰ τὴν τόση προθυμία ποὺ ἔδειξεν ἡ ἐργατικὴ στὸ κάλεσμα τοῦτο. Ἡ δύναμή μας σήμερα δείχεται ὀλοφάνερη Ἡ δύναμη αὐτῆ, ποὺ οἱ ἀστικές μας κυβέρνησες δὲν δοκίμωσαν ἀκόμα τὸν ὄγκο της, εἶνε ἀμέτρητη. Πάνω σὲ τέτοια δύναμη στὴ Γερμανία στηρίχτηκαν ὁ Λήμπνεχτ κ' ἡ Ρόζα, οἱ μεγάλοι μας αὐτοὶ νεκροὶ νὰ θάψουν τὴ στρατοκρατία τοῦ Κλίζερ. Ἐπεσαν, εἶνε ἀλήθεια. Ἐπεσαν μὰ ὁ θάνατός τους ὁ ὠραῖος ἔγινε πνεὴ ζωῆς τοῦ Προλεταριάτου.

Πολλὴν ὥρα μιλοῦσεν ὁ ρήτορας ὑμνῶντας τὴ δράση καὶ τὴ θέληση τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἔστεκαν στὴν ψυχὴ δλων γιὰ τὸ πείσιμό τους στὸν μεγάλον ἀγῶνα τῆς ἐργατικῆς.

Μέσα στὸ πλῆθος κοντὰ στὸ βῆμα καθισμένος σὲ μαθητικὸ θρανιὸ ἕνας, περνοῦσε νευρικά τις στιγμὲς ἀκούοντας τὸν ρήτορα. Κατακόκκινος μὲ τὰ μαλλιά στὸ μέτωπο ριχμένον, ὠλοιαζε μὲ ἀνθρωπομανιακῶς. Ἡ νευρικὴ του ταραχὴ τὴν ἔκαμνε νὰ σηκῶνεται καὶ νὰ καθεται ἀσυνείδητα στὴ θέση του. Λίγοι τόνε πρόσεχαν.

Ἐσφιγγε τὴν ψυχὴ του νὰ κρατηθῆ. Ἦθελε νὰ κινηθῆ πρὸς τὸ βῆμα. Ἐν' ἀόρατο χέρι μὸλις τὸν συγκρατοῦσε. Χτυποῦσε δυνατὰ ἡ καρδιά του. Μεθυμένος ἀπὸ ἐνθουσιασμὸ γιὰτ' εἶχε τόσο πλῆθος μπροστά του. Ὡ εὐτυχία του νὰ θὰ μποροῦσε κι αὐτὸς μιλῶντας νὰ τὸ ματώσει ἐναντία τῆς ἐξουσίας. Εἶχε βγάλει τῶνα του πόδι ἀπὸ τὸ θρανιὸ ἄθελα. Ἐσιαζε τὸ μαλλί του νευρικά ποὺ τοῦ ἐνοχλοῦσε τὸ αὐτελελ. Ἡ κόκκινη γραβάτα του ἀταχτα δεμένη κ' ἐπικρατατημένη κι αὐτῆ. Ἐτχιρνε νευρικά τὸ δεξί του χέρι. Ἡ ὀμιλία τοῦ ρήτορα θαρρεῖ, καὶ δὲν

τὸν συγκρατοῦσε. Ἴμεινεν ἀνικανοποίητος. Τὸ δυνατὸ τοῦ καρδιοκτύπι τὸν ἔλυωνε : φοβότανε μὴ δικλυθῆ τὸ πλῆθος, μὴ σκορπιστῆ ἡ ἐργατιὰ δίχως τὸ βᾶπτισμα ποῦ καλοῦσεν ὁ λόγος τῆς συγκέντρωσης. Δὲ βχσταζε, τινάχτηκεν ἀπὸ τῆ θέση του. Ἐίχε τελειώσει ὁ ρήτορας καὶ τὰ χειροκροτήματα ἀτέλειωτα σάλευαν τὴν αἴθουσα. Ἀθελα βεβέθηκε κοντὰ στὸ βῆμα. Ἐστάθη. Ἐτρεμε σύψυχος. Μῆνα πῆδο ἀνέβη σῆνα κάθισμα κι' ἄρπαξε τὸ λόγο. — Σύντροφοι, εἶπε, ὁ ἡρωϊκὸς θάνατος τοῦ Λήμπεχτ καὶ τῆς Ρόζας δὲ ξεπλύνεται οὔτε ικανοποιεῖται ἀπὸ λόγια παχιά. Ἵμνοι γι αὐτοὺς εἶναι τὸ ἔργο τους. Τί τὰ θέλουν τὰ λόγια ; Θὰ εἴσκατε εἶλο δῶ ἀνάξιοι τέτοιων ἡρώων, ἂν διαλυθῆτε δίχως τὸ ἔργο ποῦ πρέπει. Ἡ ψυχὴ τους, ἂν αὐτὴ μᾶς παρακολουθεῖ, ὅπως τὸ αἰσθάνομαι, μᾶς ὁμᾶ τὴν ὥρ' αὐτῆ σῆνα μεγάλο καὶ ὑψηλὸ κτήλο. Ὁρκισθῆτε πῶ; θὰ με ἀκολουθήσετε; ὄχι λόγια, ὄχι. Ἐργαζέσθων στὴν μνήμη τέτοιων ἡρώων. Στὴν ἐξουσία, στὴν ἐξουσία! Μὲ τὰ ἔρπαλα πᾶλε στὴν ἐξουσία. Ἡ φωνὴ τοῦ ρήτορα τῶρ' ἀγρίψε — Ἡ ἐξουσία εἶναι δική μας. Ἐμεῖς εἴμαστε ὁ λαός, ποῦ πρέπει νὰ κυβερνηθοῦμε μόνοι μας.

— Μάλιστα, μάλιστα τὸν διέκοψαν.

— Φτάνει, ποῦ μᾶς κυβερνοῦν οἱ ἄτιμοι πλουτοκράτες. Ἄν ἔχετε συναίστηση ὅτι ἡ ὥρα αὐτὴ εἶναι ἰερὴ καὶ ἀνάλογη πρὸς τὴ σημασία ποῦ τῆς πρέπει, τοιμαστῆτε νὰ με ἀκολουθήσετε.

— Μπράβο, λεβέντη, μπράβο.

— Ναὶ τοὺς ἄτιμους, αὐτοὶ μᾶς τρῶνε.

Τὰ λόγια τοῦ ρήτορα κ' οἱ φωνές τῶν ἐργατῶν, τόσο χτυπητὰ ἐνάντι τῆς ἀρχῆς θορύβησκν τὰ ὄργανά τῆς. Οἱ χωροφυλάκοι σκόρπισι ἀναμεσα στὸ πλῆθος γενεύτηκαν.

— Ἡ Ἐξουσία. . .

Δὲν πρόφτασε περισσότερο. Καὶ δέκα μέσ' ἀπὸ τὸ πλῆθος, μυστικὰ καὶ φανερὰ ὄργανα τῆς πολιτείας, ρίχτηκαν κατεπάνω του. Τὸν ἄρπαξαν σέρνοντάς τον ἀπὸ τὸ βῆμα. Ἡ φωνὴ του πνίγηκε μέσα στὸ θόρυβο καὶ τ' ἀνακατάτωμα.

Ἡ αἴθουσα γιόμισεν ἀπὸ σκόνη.

Ἡ ἐργατιὰ στὰ θρανία πάνου ἀναστατώθηκε γιὰ τὸν ἄγνωστο ρήτορα, ἐρήχτη νὰ λυτρώσει τὸν ἡρωά τῆς, τὸν ἐνθουσιαστή τῆς.

— Κάτω οἱ ἄτιμοι κάτω.

— Ἀφήστε τον, μωρέ, αφήστε τον!

Σωστή μάχη τώρα γύρω στο βήμα. Ἡ ἐργατεία μὲ τὰ πρωτοπλα-
λικάρα της μάχονταν πειστωμένα. Τὰ ὄργανα τῆς πλουτοκρατίας μὲ
τὰ δ'πλά στὰ χέρια βρουύσαν ἄφοβα. Οἱ δειλοί καὶ φοβισμένοι ἀπὸ τίς
θύρες, τὰ περῆθουρα πηδοῦσαν στὸν ἀυλόγυρο, κείθε στὸ δρόμο. Χάνον-
ταν στὰ πλαγινὰ σοκάκια. Δὲ μπορούσε, τώρα νὰ ξεδιαλύνεις τί γι-
νότανε μέσα στὴν μεγάλη σάλα.

Πλήθος στρατιῶτες ἔφταναν ὠπλισμένοι. Ἐζώσαν τὸ σχολεῖο.

Βογγητά, ἀνάκατες τρομερές φωνές, πιστολιές, ἀνακάτωμα μιᾶς
κόλασης. Τὸ αἶμα ἐχύθη κέθαψε τὸν ἱερό τόπο, ὅπου μ' ὄλο τὸ δικίο
της μιὰ τάξη ἀνθρώπων μιλοῦσε γιὰ τοὺς ἡρώες της· κι' ὠρῶνε τὸ μπῶτ
της μὲ τὴ δύναμη τῆς θέλησης ἐνοῦ ματωμένου ἥρωα. « Ἡ ταξίς »
βάλθηκε μὲ τὸν ὑποκόπανο καὶ τὴ λόγχη. Ἡ ἐργατεία κτυπήθη κα-
τακέφαλα καὶ σκορπίσθη βάζοντας μὲ τὸ τίμιό της αἶμα τὴ γῆς. Ἡ
ιδέα δυνάμωνα δίχως νὰ λιγαστέψουν οἱ ἥρωες, ποὺ γεννιῶνται ἀπὸ τὸ
θάνατο τῶν μωρτύρων. Κενώθηκεν ἡ ἀβύσσος. Δεμένοι κάμποσοι πιστάχ-
κων μέσα στὰ βράκια τῶν ρούχων των ὠδηγοῦνταν στὴ φυλακὴ. Ἡ
πολιτεία κοπανοῦσε τίς κεφαλές τοῦ προλετάριου.

— Μακάριοι οἱ ἀποθαιμένοι! Νίκησαν μὲ τὸ θάνατό τους τὴν ἐξου-
σία!

XII

— Δῶ σταθῆτε, εἶπεν ὁ πρῶτος. Στάθηκαν οἱ ἄλλοι στὸ πρόσταγμα.
Καὶ μηχανικά καὶ ρυθμικά ἀφήκαν νὰ κουμπήσει χάμω τὸ ξύλινο νε-
κροκρέββατο. Ἐκουνήθη τὸ κορμί τ' ἀποθαμένου καὶ τὸ κεφάλι του
πῆγε κ' ἦρτε δεξιά· ζερβὰ ὡς ποὺ ἰσορρόπησε. Ἐνα κεφάλι γλωμὸ
κερί. Ματωμένο τόσο πρὸς τὸ δεξιὸ μάτι, πὺ δὲ φαίνονταν καλὰ ἔν
εἶτανε μάτι ἢ μελανὴ τρύπα. Τὸ στῆθος δ'ἀνοιχτο ἔδειχνε τίς τρομερές
τρύπες τῶν λογγισμῶν. Ἐχασκαν θαρρεῖς τὰ πλεμόνια του. Στῆθος
κόσκινο. Τὸ ποικάμισσό του ματωμένο καὶ τὰ ρούχα ματωμένα καὶ
λασπωμένα. Παρακάτω ἔχασκαν δυὸ πόδια. Διὸ πόδια δίχως πα-
πούτσια.

— Δῶ, θὰ τότε ρίξουμε τὸν ἄτιμο...

— Δῶ εἶπαν κι οἱ δυὸ μηχανικά.

Τώρα έφτασαν δυό σκαφτιάδες κρατώντας τὰ φτυκάρια στὰ χέρια και τὸν κασμά. Δίχως ἀναπνοή άρχισαν τὸ σκάψιμο.

— Άντέστε, ρέ παιδιά, εἶπεν ὁ πρῶτος σὲ λίγο, ἔχουμε και δουλειά. Ἄς εἶναι και ριχά. Ὁ ένας, βαρῶντας τὸν κασμά στὸ μαλακὸ χῶμα με δύναμη, ρώτησε δίχως νὰ σηκῶσει τὸ κεφάλι του.— Και πῶς αὐτὸ τὸ πεσεῖς τέτοιον ὥρα ;

— Βάρε ρέ χασομέρη, εἶπε πάλι ὁ πρῶτος, νέα θέλεις ;

Λούφαζε. Μόνο τὸ φτιάρι ἀκούγονταν, πού βουτούσε στὸ μαλακὸ χῶμα και τοῦ κασμά τὸ χτύπημα νὰ σκορπίζει τὴ μαλακὴ γῆ.

— Τὸν ἀφιλότιμο ! μὰς χασομερᾷ, εἶπεν ὁ πρῶτος κόβοντας βύλτες. Οἱ δυὸ κάθισαν παράμερα στὸν ἴσκιό ἐνοῦ δέντρου, μακριὰ ἀπὸ τὸν πεθαμένο πού βρωμούσε... Στριφογύριζαν ἀπὸνα τσιγάρο. Κρατούσε σιωπὴ και ρυθμικὲς φτικιερὲς και κασμαδιές.

— Τὰ σπέρτα σου ρέ, εἶπεν ὁ ένας, νανάψουμε.

— Δὲ φορῶ, ἀπολογήθηκεν ὁ σκαφτιάς.

— Ἄναθεμάτονε μὰς ζούρλανεν, ὁ ἄτιμος ! Ηρόστεσεν ὁ τρίτος.

— Στὸ Θεό σου μάστορα, εἶπε νευρικὰ ὁ πρῶτος, τέλειωνε γλήγορα μὰς τρέλλανεν ὁ κολασμένος με τὴ βρώμα του. Ἄς εἶναι και ριχά εἶπα !

Σὲ λίγο ἡ τρύπα εἶτανε ἀνοιχτὴ κ' ἔτοιμη. Ριχά ὡς ἓνα πόδι· μόλις θὰ μπορούσε νὰ σκεπάσει τὸν πεθαμένο.

Τὸ κάμα τοῦ μεσημεριοῦ χτυπούσε τώρα δυνατὰ πάνω του. Ἐβράζε τὸ μυγολόγι στὸ μοῦτρο τοῦ πεθαμένου, βουίζοντας ἀδίκως, πότε τσιμπώντας και πότε ἀλλάζοντας μὲνα πέταμα θέση. Ἡ ἀπορορὰ τις ἔτσιονε δυνατὰ. Οἱ τελευταῖες φτυκιερὲς ἀδεικσαν τὸ μνημ.

Ἔτοιμο κύριος ! εἶπεν ὁ ένας ἐργάτης.

— Ἔτοιμο ; Πλησίισεν ὁ πρῶτος.— Μπρὸς τὸ λοιπόν.

Κ' οἱ δυὸ πετάχτηκαν ἀπὸ τὴ θέση τους. Ἐπιασαν τὴν κουδέρτα, πού κοίτουσαν ὁ πεθαμένος, ἀπὸ μπρὸς και πίσω με τὰ δυὸ τους χέρια. Και γιὰ ἰσορροπηση άρχισαν νὰ τὸν κινᾶν δεξιά-ζεβά. Τὰ χέρια του λύθησαν, τὸ κεφάλι του κουνήθηκε πανωτὰ.

— Ὡρα καλὴ λεβέντη !

— Μπρὸ με τὴ θερησκεία μλωμένος εἶτανε ὁ ἔρμος. Οὐδὲ παπά-συχῶριο ;... Μετὰ πνευμάτων δικαίων τετελειωμένων... τὸν δούλον σου ἀνάγκυσον, εἶπε με σурτὴ φωνὴ ὁ ένας ἐργάτης.

— "Αι γειά σου καὶ καλοτάξιδος

Καὶ πλάγισαν τὴν κουβέρτα πρὸς τὸ λάκκο οἱ δύο.

Ἐνακουήθηκε δυνατὰ τὸ κουφάρι. Τὸ κεφάλι του πῆγε κ' ἤρθε ὦ; πού πλάγισσε στὴ μιὰ μεριά, σάμπως ἔκανε νὰ δώκει ἀρτί σὲ καμμὶ μυστικὴ κουβέντα. Ὡ; πού νὰ πεῖς διὸ βρέθηκε ριγμένος μέσα. Ἐνακουήθηκε τὸ κεφάλι τοῦ πεθαμένου.

— Τί θές, ρέ, τοῦπεν ὁ ἓνας ἐργάτης σιάζοντάς τονε. "Ἐτσι σιάσου. Τοῦ σταύρωσε τὰ χέριζ. "Α γειά σου!

— Χαιρετίσματα τὸ λοιπόν, κακομείρη κεῖ πάνω.

— Πιὰ μάννα σὲ κλαίει ἀπόψε. . . Κι' ἄρχισαν νὰ σωριάζουν χῶμα πὰ στὸ χῶμα, φτυαριές πὰ στὶς φτυαριές. Ὁγκώθηκε σὲ λίγο πάνω στὸν πεθαμένο μιὰ κουμούλα. Χτύπησαν ἰλόγυρα μὲ τὰ φτυάριζ. Τὸ μνημα εὐπρεπίστηκε.

Πάει τὸ λοιπόν, εἶπεν ὁ πρῶτος. Δὼ ἐθάφτη, πρόστεσε βλέποντας τὸ νεκροθάφτη πού φτασε τώρα, ὁ Στέλιος Χαλεπάς. Κράττα σπμείωση, παρακαλῶ, μπορεῖ νὰ τονε ζητήσῃ κανεὶς. Στέλιος Χαλεπάς, ἐργάτης καὶ ἐπαναστάτης. Οἱ δύο πῆραν τὸ νεκροκράββατο ρίχνοντας πάνω τὴ μάλλινη κουβέρτα. Τὸ μυγολόγι βρούξε στὸ τιναγκμά της. Ἐώρα ξεκίνησαν οἱ τρεῖς πεταχτά. "Ἐτρεχαν, δὲν περπατούσαν. Ἡ ψυχὴ τους ζητοῦσε τσιγάρο.

— Ἡ καντήλα σου μωρέ, ποῦναι ἡ καντήλα σου, μπάρμπα, εἶπαν στὸ θυρωρὸ φτάνοντας στὴν δξώθυρα τοῦ νεκροταφείου. Ἀνάθοντας τὰ τσιγάρα τους ῥύφιζαν βαθυὰ, πολὺ βαθυὰ.

— Πρρ! μζῃ ἔτκασεν ὁ ἀφιλότιμος καὶ σκούπισαν κ' οἱ δύο μὲ τὸ δείχτη της ἀπαλάμης των ποτάμι τὸν ἴθρωτα ἀπὸ τὸ κούτελο. Ἐρριζαν τὸ νεκροκράββατο στὸ μικρὸ φορετὸ μένα ἄλογο, πού περιμενε ὄξω ἀπὸ τὰ μνήματα.

Τράβηξαν ἔπειτα κατὰ τὴ νταβέρνα τοῦ Χαμτζά, γειτονιὰ τοῦ νεκροταφείου, νὰ δροσίσουνε τὰ χεῖλια τους. Κανεὶς τους δὲν πῆρεν ἰδέα τίνος ἤρωζ κουφάρι πέταξαν μέσα στὸ ριχὸ καὶ φτωχικὸ μνημα. Τῶνομα μονάχα ἄκουσαν: Στέλιος Χαλεπάς, ἐργάτης-ἐπαναστάτης.

Οἱ ἤρωες ἔτσι περῶνε ἀγνώριστοι, στυλιὰ ριγμένα.

ΑΠΟ ΤΟΥΣ «ΔΕΙΛΟΥΣ ΚΑΙ ΣΚΛΗΡΟΥΣ ΣΤΙΧΟΥΣ»

Οἱ ψυχὰς ποῦ ἐντός μου βλέπεις
νά μοῦ κυβερνᾶν τὸ νοῦ,
τοῦ ρυθμοῦ ψυχὴ καὶ τοῦ ὕψους,
καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ξεπεσμοῦ,

τὸ φτερό, τὸ κῆμα, ἡ κάμπια,
τ' ὄνειρο ποῦ τραγουδεῖ,
τὸ τετράποδο ἀπ' τῆς Κίρκης
καμωμένο τὸ ραβδί,

μὴ θελήσης νὰ χωρίσης
τὴν κατάρα ἀπ' τὴν εὐχή,
ἓνα σφιχταγκάλισμα εἶναι,
μιά, δὲν εἶναι δύο, - ἡ ψυχὴ,

ἓνα σφιχταγκάλισμα εἶναι
ποῦ μὲ ζῆ.

30. 8. 1924

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΝΤΟΜΝΑ Η ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΣΤΡΑ

Ἀθήνα—Ὀκτώβρης, 1924.

[Ἀγαπητέ μου Πάνο,

Ἀπὸ μιὰ σειρά μπαλλάντες ἐμπνευσμένες ἀπὸ τὴν πατρίδα μου, τὸ Ἄργος, διαλέγω καὶ σοῦ στέλνω τὴ «Ντόμνα τὴ μοιρολογίστρα» ἀφιερωμένη στὸ συντοπίτη μου ποιητὴ καὶ φίλο κ. Σπύρο Παναγιωτάπουλο. Ἡ ἱστορία μου τούτη ἀρχίζει ἀπὸ ἓνα παράξενο καφφε-νεῖο, παλιό, μὲ τζαμαρίες δλοτρόγυρα—σὰν τοὺς πύργους τῶν παρα-μυθιῶν ἢ σὰν τὸ Γυαλέιο Σπίτι τοῦ Ἴψεν. Καὶ τελειώνει ὅπως θὰ ἴδεις.

Δικός σου
ΣΤΕΦ. ΔΑΦΝΗΣ.]

Δὲ σβύστη ὁ νιᾶη-Βαγγέλης στὸ στρῶμα μιὰ βραδιά.
Μιὰ μαχαιριά τοῦ δώσαν, τὸν βρῆκε στὴν καρδιά...

Μεσάνυχτα· κ' ἡ λάμπα στὸν Καφφενὲ Γυαλί
πυρρὸ τὸ φῶς της ρίχνει σ' ἀτμόσφαιρα θολή.

Κι ἀπ' τὴ γωνιά, ποὺ κρύβει τὰ μπρῆκια τοῦ ταμπῆ,
τὸ πιασπόρι ἀνοίγει κλεφτὰ ὁ φονιάς νὰ πεῖ.

Δυὸ μασσημένα λόγια (ποῖος τᾶκουσε νὰ πεῖ ;)
Καὶ ἡ κάμα ξεπετιέται ἀστρίτης κι ἀστραπή.

Ξώπετσα πάει μιὰ πρώτη, δευτέρως δ φονιάς
«—ὦχ, μάνα !» καὶ στὴν τᾶβλα βροντοχτυπάει μὲ μιᾶς.

Ντάγκ, νιούγκ, τρομεῖ ἡ καμπάνα τ' Ἄη Πέτρου ἡ μεσιανή :
—Σκοτώνονται, τρεχᾶτε, βοηθᾶτε, χριστιανοί !

Τὸν βρῆκαν ξαμπλωμένο σὲ λίμνη κόκκινη
κ' εἶταν, πωπῶ ! ἡ θεωρία του χλωμὴ καὶ σκότεινη.

Μοιρολογίστρα Ντόμνα, κακὸ ποὺ σ' ἔχει βρεῖ,
τέσσερης σοῦ τῆ φέρουν τὴν κλήρα σου νεκρή.

Τρῖζει ἢ περπατησιά τους στὸν ἄμμο, στὴν αὐλή,
κλαίει μουλωχτὰ στὴν κώχη τῆς Ντόμνας τὸ σκυλί,

καὶ μόνο ἢ Ντόμνα στέκει μ' ἀδάκρυτη ματιά.
Ἄνοίγει τὸ σεντούκι μὲ τ' ἄσπρα τὰ σκουτιά,

τὸ Βάγγο σαβανώνει, δένει τὰ χέρια του,
μπροστὰ καὶ πίσω ἀνάβει τὰ νεκροκέρια του.

Ἄπ' τὸ περβόλι κόβει πικρὰ νεράνιζια διὰ
τὰ βαρακώνει ἢ Ντόμνα, τὰ βάζει στὸ νεκρό,

στερνὰ ἢ μοιρολογίστρα φορᾶει τὸ γεμεῖ
τὸ κατεβάζει μαῦρο στὴν ὄψη τῆ στεγνῆ,

καὶ κάθεσαι νὰ κλάψει μὰ τούτη τὴ φορᾶ
Ἔ, κόσμε, θὰ μουδιάσουν τοῦ Χάρου τὰ φτερά!

... Περνάνε οἱ ὄρες ... Ντόμνα, τί κάθεσαι κι ἀργεῖς
ἔσὺ πού ξέρεις ὄλο τὸν πόνο, ὄλης τῆς γῆς;

Ἐσὺ πού τὸ καρᾶβι τοῦ θρήνου προβοδᾶς
πού δένεις τὰ σινιάλα τὰ μαῦρα τῆς καρδιᾶς,

πού τῶ ματιῶ μας ὄλες ἀνοίγεις τίς πηγές
καὶ μὲ τὸ κλάμ' ἀγγίζεις, φλογίζεις τίς πληγές,

Κυρὰ τῶν τάφων, Ντόμνα, τί κάθεσαι κι ἀργεῖς;
Πῆρε τὸ γιό σου ὁ Χάρος, τὸν πάει τῆς μαύρης γῆς! ..

... Στὸ φᾶς τῆς ροδαυγούλας μετράει τὸ μπῶι του
καὶ ἀκόμα δὲν τὸ βρῆκε τὸ μοιρολόι του.

ΑΠΟ Τ' ΑΜΑΡΤΩΛΗ

Β' ΣΕΙΡΑ

ΟΡΚΟΣ

Τὸ πλῆθος εἶχε φύγει ἀπὸ τὸ πάρκο. Τὰ λίγα δένδρα, χωρὶς φύλλα, κίτρινα, σκελετωμένα, ἕστεκαν ἐκεῖ κοντὰ μας, σιωπηλοί, ἀκίνητοι συντρόφοι. Στὸ πάρκο, ποὺ μιὰ φορὰ εἶτανε ἀνθοστολισμένο, μᾶς ἔφε-
ρεν ὁ φλογερὸς καὶ μυστικὸς μου πόθος. Πουλι ἐσὺ ἀνήσυχο φτερού-
γισες στὸ πρῶτο κάλεσμά μου. Κ' ἐγὼ κλαρὶ ἀγέραστο σοῦξωτα τοὺς
ἀνθούς· καὶ τοὺς καρπούς μου, σὲ δέχτηκα σὰν τὸν ἥλιο τὴν χειμω-
νιάτικη αὐγή, καὶ τότε, σ' ὄρες γλυκειές, σ' ὄρες ἱερές, ἄκουσα τὸ
γοητευτικὸ κελάδισμά σου.

Ἔνα κελάδισμα παθητικὸ, τρελλό, ἀντάξιο νὰ παραδώσω καρδιά,
σκέψη καὶ σάρκα σὲ μιὰ πολύχρονη σκλαδιά. Πουλι ἀνήσυχο, τρικυ-
μιασμένο, λαῦρο καὶ παθητικὸ, ὅταν ἀνοίγεις τὰ φτερά σου καὶ ταξι-
θεύεις ἀνυψητώντας σταῖζπέλαγα κἄποια εὐ-υχία, σοῦ στέλνω τὴν πνοή
μου στοργικὰ νὰ σὲ χαῖθεύει. Στέλνω τὴ σκέψη μου νὰ σὲ συντρο-
φεύει· σ' αὐτὸ τὸ ἀγνωστο ταξίδι, στέλνω τὴν πίκρα μου τοὺς συννε-
φιασμένους δρόμους σου ν' ἀνοίγει. Γιατὶ ἐσὺ πρέπει νὰ περάσεις στὸ
δρόμο τῆς ζωῆς ἐλευθέρω, στέρεα, θριαμβευτικὰ, ὅσον καιρὸ θὰ μένεις
ἀλάξωτο καὶ ἀεροφιλημένο.

Γλυκειά μου, ἀν τὰ λόγια τοῦτα δὲν εἶναι ἀλήθεια, κι ἀν ἡ καρ-
διά μου δὲν τρέμει σὰν τὰ φύλλα ὅταν τὰ δέρνει ὀρμητικὰ ὁ ἀέρας,
τότε τὸ φεγγάρι ποὺ μαγευτικὰ μᾶς συντροφεύει ἀπόψε νὰ μὴ τὸ
ξαναδῶ, τὸ γλυκὸ του φῶς σκοτάδι νὰ γένει σ' ὅλη τὴ ζωὴ μου.

Γλυκειά μου, ἀν τὰ λόγια τοῦτα δὲν εἶνε ἀγνά καὶ ἱερά, τότε τὸ
φεγγάρι, μάρτυρας τοῦ πρώτου μας ἐλόθερμου φιλιοῦ, ἀς μὴ φωτο-
στολήσει οὔτε μιὰ νύχτα τὸν τάφο μου.

ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Κ. Τ.

Ζωηρά, μέσα στὴ μνήμη μου, χαραγμένα βαθεῖα ἔμενε ἡ ἀνά-
μνηση τοῦ μουεζίνη, τοῦ μελαψοῦ Ἀράπη, ποὺ ἔστειλε τὴν προσευχὴ
του στὸ ἄπειρο ἐλευθέρω, γλυκὸφωνα, παθητικὰ. Μὰ χτὲς τὸ βράδυ, ἐκεῖ
στὴ σάλα τοῦ θεάτρου ποὺ ἄκουσα τὸ τραγοῦδι σου, σύννεφο μαῦρο καὶ

δρμητικό, σάν αίματηρή θύελλα πέρασε επάνω από τή μνήμη μου και ή προσευχή του μουεζίνη έσθησε.

Ή φωνή σου γλυκιιά, παθητικιά, σάν τὸ ἀεράκι τοῦ Ἀπρίλη πεῦρ· χεται ἀπὸ ἀνθοσπαρμένο κήπο, εἶχε υποτάξει τὸ πλῆθος και τοῦ κρα- τοῦσε ἀσφυχτικά τήν ἀναπνοή.

Κ' ἐγώ, μονάχα ἐγώ, σ' ὄλο ἐκεῖνο τὸ πλῆθος, ἀντίς χειροκροτή- ματα, δάκρυα ἔδωσα θυσία ἱερή στήν τέχνη σου. Γιατι μονάχα ἐγώ, ἐγώ, πού σ' ἀγαπῶ ἀληθινά, ἔνοιωσα τήν τρικυμία και τὸ φτερούγι- σμα τῆς τέχνης σου, ἐγώ σ' ἔβλεπα σάν ἄλλη Ἴριγένεια επάνω στο βω- μὸ τῆς τέχνης, ἀγκαλιασμένη μὲ τοὺς Θεοὺς τῆς Ἀρμονίας, νικήτρα μάγισσα, γλυκόλαλο ἀηδόνι.

Ὡ! μελαψὲ μουεζίνη, σὲ χαιρετῶ για πάντα, ἀνοίγω τήν ψυχὴ και τὰ φτερά μου σὲ νέες θρησκείες, θὰ προσευχηθῶ σὲ νέους ναοὺς.

ΜΙΧ. Α. ΡΟΛΛΣ

ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ

Τοῦ πλοίου τὴ σκάλα ἀργά, θλιμμένη ἀνέβαινες,
Σάν ἐφευγες για τ' ἄχαρα τὰ ξένα,
Κι ὄλο σὲ μένα ἐγύριζες τὰ μάτια σου,
Στὴν ἄκρη τοῦ γυαλοῦ, τὰ βουρκωμένα.

Κι ἀνέμιζες τὸ κάτασπρο μαντήλι σου,
Κι ὡς τ' ἔβλεπα, γλυκύτατο κοράσι,
Ἔλεα στο νοῦ, πὼς κάποιο ἀκόμα ἐγύρευες
Κρυφὸ νὰ πῆς, πού τ' ὄχες πρὶν ξεχάσει.

Τὸ πλοῖο ἀργὰ χανότανε στο πέλαος,
Κάμπο γλαυκὸ μ' ἄσπρα κοπάδια πλῆθος,
Και πόσες ἄγριες τρικυμίες, σκεφτόμουνε,
Βαθειὰ στο ἀνήσυχό του κρύβει στῆθος.

Κι ὅταν τὸ πλοῖο ἐχάθηκε ἀπ' τὰ μάτια μου,
Ἔνοιωσα τότε μόνο πικραμένα,
Πὼς πλοῖο μέσα σὲ πέλαος ἄγριο θάτανε
Ἡ νέα μου ἢ ζωὴ, μακριὰ ἀπὸ Σένα.

ΔΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

ΓΙΑ ΤΟΝ Κ. ΜΑΝΟΛΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ ΚΑΙ ΤΗ ΦΙΛΑΙΝΑΔΑ ΤΟΥ
ΤΗ ΜΙΧΤΗ

[Τὸ ἄρθρο αὐτὸ τοῦ Ψυχάρη στάλθηκε στὸν κ. Βελ. Φρέρη γιὰ νὰ δημοσιευεῖ στὴν «Κρητικὴ Στοά» ποὺ θῆβαινε στὸ Ἡράκλειο τῆς Κρήτης ἀπὸ τοὺς κ. κ. Μουρέλλο, Ἀλεξίου καὶ Φρέρη. Ἡ «Κρητικὴ Στοά» δὲ βγήκε κι ὁ κ. Φρέρης εἶχε τὴν καλοσύνη νὰ δώσει τὸ ἄρθρο στὸ «Νουμάς»]

Πέμπτη, 17 τοῦ Γιούλη, 1924

Παρίσι.

Αγαπητά μου παλληκάρια.

Φρέρη, Ἀλέξιε καὶ Μουρέλλο,

Ἡ Κρήτη μας— καὶ βέβαια δική μας κάθε Ρωμιού η Κρήτη μας, στο ζήτημα το γλωσσικό, πρώτη πάτησε πόδι. Πρώτη σπὸ τα 1535, με τη *Θυσία τοῦ Ἀβραάμ*, κατόπι, στα τέλια του δέκατου ἔχτου αἰώνα, με το *Ρωτόκριτο* καὶ στα ἔμπα του δέκατου ἑβδομου, με τὴν *Ὀμορφὴ Βασκοπούλα*, με το *Θίατρο* τῆς, πρώτη ἔβγαλε σὴν ποίηση ἀλάθεφτη δημοτικὴ φιλολογία.

Δε βλέπω γιὰτι νὰ μη βγάλη σήμερα καὶ το πρώτο ἀλάθεφτο περιοδικὸ σὴν πρόζα.

Τέτιο θαρρὸ πως πρέπει νὰ εἶναι το ἀγιο το χρέος τῆς *Κρητικῆς Στοᾶς*.

Αφὸ πια, παιδιά μου, δουλιὰ σας.

Μου ζητάτε—αχ! καὶ τι συγκινητικὴ, τι μεγάλη τιμὴ γιὰ μένα!—μου ζητάτε διὸ λόγια τῆς καλημέρας, τὴν ὥρα ὅπου θα προβάλετε στο φῶς.

Τα διὸ λόγια, το ξαίρω. θα εἶτανε πιο γλυκά, θα σας ἀρέζανε περισσότερο καὶ τους ἰσείς, ἀν μπορούσαμε, νὰ χαζέψουμε λιγάκι, περπατώντας, με κανένα βιβλίο στο χέρι, με κανένα ροδόφυλλο ἀνῆμεσα στα διὸ μας τα χεῖλια, περπατώντας εἰρηνικὰ στα μεριόχρωμα τα λιβάδια τῆς ἀρχαίας, τῆς μεσαιωνικῆς, τῆς σημερινῆς μας τῆς λογοτεχνίας.

Τίποτα! Μας λείπει γιὰ το χάζεμα ο καιρὸς. Ἐχουμε νὰ ξεκαθαρίσουμε σπουδαίους λογαριασμούς, νὰ στρώσουμε το χῶμα προτοῦ χτίσουμε τα καλύτια. Δηλαδή, χτίσαμε κάμποσα, νομίζω ἴσια με σήμερα. Μὰ πρέπει, πρέπει με το δίχως ἄλλο, νὰ μη ἐρχονται κάθε τόσο πότες η καθαρεύουσα, πότες η πιο επικίντυνη Μιχτή γιὰ μας κουβαλοῦνε ἀπελῆκτα ξύλα στο ἔδαφος το ἠωμέϊκο, το αγνὸ.

Δε σας λέω. Ίσως ο ξεκαθαρισμός μας, ίσως το στρώσιμο που είπαμε, να μυρίζη και μπαρούτι. Ένοια σας! Ο καιγιάς για ένα περιοδικό δεν είναι κακό πράμα. Οι πολεμικές μάλιστα είναι τα μόνα που διαβάζονται στην Ελλάδα.

Πάντα και πάντα δικός σας.

ΨΥΧΑΡΗΣ

Άκουσα με χαρά μου μεγάλη πως ο κ. Μανόλης Τριανταφυλλίδης διορίστηκε στο Εθνικό Πανεπιστήμιο καθηγητής στην έδρα της Συγκριτικής Γλωσσολογίας όπου τόσα και τόσα χρόνια ο Γ. Ν. Χατζηδάκης διδάξε χωρίς αλλη έννια παρὰ να δώση φόρξ στο πάθος που τον έκαιγε, παρὰ να χτυπήση τη δ η μ ο τ ι κ ή όπως ελεγε, μα πιώτερο απ' όλα κάποιους δημοτικιστάδες.

Είμαι βέβαιος πως με τον κ. Τριανταφυλλίδη δεν υπάρχει τέτιος κίντυνος, δηλαδή πως δε θα μας χτυπήση με την ίδια συνέχεια, μητε με την ίδια φούρια. Μα πως θα σταθῆ χρήσιμος στον αγώνα μας, άλλο ζήτημα. Έχω λιγάκι δικαίωμα να μιλήσω ξέθαρα για τον κ. Μανόλη Τριανταφυλλίδη, παστρικά να πῶ τη γνώμη μου, αφού χωρίς να το υποψιάζεται κανε, όταν εἴτανε λόγος να διορίσουνε καθηγητή, έγραψα σ' ένα πρόσωπο σημαντικό πως σε πολλά, στα κυριώτερα, δε συμφωνῶ με τον Τριανταφυλλίδη, μα πως απο προσωπικά εγὼ δεν ξαίρω καί πως μου φαίνεται ο μόνος κατάλληλος—ύστερις ἀπὸ το Φιλήτητα.

Πως εἴτανε υποψήφιος ο κ. Μανόλης Τριανταφυλλίδης μου το εἶχε πει ο ίδιος τὸ περασμένο καλοκαίρι όταν, ταξιδεύοντας στο Παρίσι, με τίμησε πολλές φορές με τη βίζιτά του. Στην πρώτη βίζιτα μάλιστα, σαν μπήκε στην κάμερή μου, ἀπόρησε πῶς, κατόπι απ' οχτῶ χρόνια που δεν τον εἶχα διαί, μιὰ στιγμούλα δισταξα ὡσπου να θυμηθῶ το συμπαθητικό του το προσωπάκι.

Τις άλλες φορές—μη γελάτε! — εἶμαι βέβαιος πως ἤρθε να με κατηχίση, να μου αλλάξη την πίστη, δηλαδή τη γλώσσα, να με κάμη και μένα μι χ τ ό!

Καθῶς πολλοὶ άλλοι ο αγαθὸς ο Τριανταφυλλίδης νομίζει πως το κάνω απο πείσμα και γράφω την κανονική Νεοελληνική, — γιατί αλλοῦ εἰδειξ τόνις πως ἔτσι πρέπει να τη λέμε, ὅχι δ η μ ο τ ι κ ή. Μα ἴσως φρόνιμο να το ξηγήσουμε κι απο τώρα με διὸ λόγια. Σήμερα ο γιός του βαρκάρη κι ο γιός του πρωθυπουργοῦ τον πατέρα του θα τον φωνάξη π α τ ἔ ρ α. Μια φορὰ κ'έναν καιρὸ κι ο πιο πρόστυχος ἔλεγε π ά τ ε ρ. Αυτὴ που ἔλεγε π ά τ ε ρ, μ ή τ ε ρ κι ὅλα τα τέτις είναι η π α λ ι ο

ελληνική. Εκείνη που λέει πατέρα, μητέρα κι όλα τα τέ-
τια είναι η Νεοελληνική. Τι δημοτική μπορεί νάναι αφού
ο πατέρας είναι κοινό χτήμα του λαού και του μεγιστάνα;

Συζητούσαμε για διάφορα με τον κ. Τριανταφυλλίδη. Να πώ την
αλήθεια, ο Τριανταφυλλίδης ακούει λόγο. Δε μου έδωσε καθαφτό την
εντύπωση πως στηρίζεται η πεποίθησή του απάνω σε αρχές μελετη-
μένες, ασάλευτες και γερές. Το εναντίο. Σα να γυρίζη λιγάκι με τον
άνεμο που φυσά. Ξετάσάμε φιλικά και ήσυχα τα επιχειρήματά του.
Κανένα δε μ' έπεισε κι απελπιζότανε ο φίλος ο μιχτός.

Ένα μονάχα μου έλεγε και μου ξανάλεγε πως έπρεπε νά διαβάσω
κάμποσες δικές του φυλλάδες και μου τις αράδιαζε. Μια μέρα ωστόσο
μου έδγαλε στη μέση κ' ένα επιχείρημα προφορικό. Το πρόσωπό του
είχε λάθει κάποια έκφραση τραγική. Τα φρύδια του σουφρωμένα. Τα
μυσείδια του ανάποδα. Νέ, τι να σας τα πολιλογώ; Προφήτης σωττός
τη στιγμή όπου πάει νά ξεστομίση καμιά τρομερή προφητεία. Σ' έναμα
παρατήρησα και κάτι περίεργο: του προφήτη τα μάτια γράφανε φόβο.
Θα είτανε ο φόβος του Θεού...

Εγώ πάλε είμανε ξεθεωμένος απο τη λαχτάρα μου να μάθω και
ρωτησα πιδ είτανε στο τέλος των τελώνε το επιχείρημα το αποφα-
σιστικό.

— «Τό πετ! Τό πετ!» φώναξε μ' έξαψη ταραχτική ο Τριανταφυλλίδης

— «Πιδ πετ»;

— «Να, το πετ πού έχουμε σε τόσες και τόσες λέξεις.»

— «Πιές είναι αφτές;»

— «Είναι... είναι... πολλές!»

Δε θρήκε ωστόσο νά μου αναφέρη παρα τον όρο επόπη.

— «Ο επόπη! Φανταστήτε!. Είναι όρος επίσημος, συνη-
θισμένος! Αναγκασμένοι ολοι μας στα σχολιά, στα γυμνάσια, στὸ Πα-
νεπιστήμιο να λέμε καθε τόσο ΕΠΟΠΤΗΣ, Ο ΕΠΟΠΤΗΣ!..»

Κι ανατρέχιαζε ο Τριανταφυλλίδης.

Πρέπει εδώ μια στιγμή να σταθούμε, προτού σας πώ την απάντη-
σή μου, γιατί σωττό είναι να γλεντίσουμε και λιγάκι.

Ο πόλεμος εναντίο της δημοτικής άλλαξε όψη και μέθοδο.
Δεν πολεμά πια η καθαρεύουσα τη δημοτική, την πολεμά η μιχτή.

Γνώρισμα της μιχτής που κανόνα δεν έχει. Αρα συζέρο της είναι
ναποδείξη πως κανόνες δεν έχει ούτε η δημοτική. Δύσκολο τὸ πράμα.
Τότες ριχτήκανε απάνω σε διδ τρείς τύπους που κάποτες ακολουθάνε

τον κανόνα της Νεοελληνικής, κάποιες όχι. Τέτιας λογής το ζεβγάρωμα με που θα τακούσης; πότες με πότες χε, δηλαδή ποτες έκ τρωμα ποτες έκ τρωμα — έτσι και κάτι άλλα παρόμοια.

Το ζεβγάρωμα όμως αυτό προτιμήσανε πολλοί φρόνιμα να τ'αφήσουνε στο ράχι. Δεν έκανε. Τους έφερνε σε δυσκολία: Περιοριστήκανε στο ζεβγάρωμα με και βγάλανε νόμο πως το με δε γίνεται πιά διόλου με, κ'έτσι μπορούμε άριστα να παραδεχτούμε τους τύπους επόπτης και λοιπούς, επισυνάπτω, λεπτεπίλεπτος, ανάπτυξις, που έτσι κατανάε αμέσως τυποδημοτικοί, εθνικοί, πανελλήνιοι. Ενενόηκας;

Τους χρειάστηκε όμως γλωσσολόγος — τουλάχιστο με τον τίτλο — να τους το επικυρώσει. Διαλέξανε τον κ. Η. Pernot — η μπορεί πάλε ο κύριος αυτός να διαλεχτηκε μοναχός του. Ο κ. Pernot έχει έδρα στη Σορμπόννα του Παρισιού, πλερωμένη — την έδρα εννοούμε, όχι τη Σορμπόννα — πλερωμένη λοιπόν απο την Ελληνική την Κυβέρνηση για να μη διδισκη ο κ. Pernot τη δημοτική. Μου το ξεμυστηρέφτηκε τώρα χρόνια και χρόνια ο μακαρίτης Ν. Ντεληγιάννης, πρέσβης στην εποχή εκείνη στο Παρίσι. Ο Ντεληγιάννης που είτανε καθαρβουσιάνος μα τίμιος άνθρωπος, ήρθε να με βρει και μου είπε πως κεί: ετοιμάζεται στην Αθήνα, πως ο ίδιος μπορεί σε όλα να συμμερίζεται τη γνώμη μου μα πως να είμαι ήσυχος — δεν ανησυχούσα διόλου — όσο είναι πρέσβης δε θα διοριστή κανένας στο Παρίσι αντικαθηγητής μου, επειδή και του φαίνεται το πράμα πολύ άτοπο.

Μόλις όμως πέθανε ο Ντεληγιάννης κι αμέσως ιδρύθηκε η έδρα του Pernot, ιδρύθηκε καθώς το ζαίρουνε όλοι δά, εναντίο μου, σαν είδος αντιφάρμακο της ολέθριας διδαχής μου. Πέτυχε περίφημα ο σκοπός τους, επειδή ο Pernot πήρε αμέσως μέθοδο αντίθετη απο τη δική μου. Ενώ προσπαθούσα με απλά, σκέττα λόγια να διεργηγέψω τα ιστορικά της Ελληνικής, μπορεί να πει κανείς πως ο Pernot τα λόγια τάκοψε τα πιο εστισημονικά, τα πιο θετικά μαθήματά του, τα χρωστά στις κινηματογραφικές του τις προβολές. Τη σάλα της παράδοσης του την έκαμε σινεμά. Έχοντας μάλιστα μια μέρα να μιλήση για τον Παλαμά, πήγε να μας κινηματογραφήση το Μεσολόγγι και την Πάτρα.

Για την ίδρυση της έδρας, ίρα για το σινεμά του Pernot, ενέργησε ο Μπαλτατζής, ο μινίστρος του Κάιζερου. Τον Μπαλτατζή το μινίστρο, τον τουφεκίσανε. Ξεχάσανε όμως να τουφεκίσουνε τον Pernot και χάρη στη λυπητερή αφτή τους την καλοσύνη, μπόρεσε να γράψη τον ακέ-

λουθο τρομαχτικό παράγραφο — τρομαχτικό εννοείται για μάς, τους άμειχτους.

«Aujourd' hui encore, bien des Grecs prononcent avec X les mots français tels que docteur, acteur, ce qui montre que, chez eux (?) la loi reste en vigueur pour le groupe πτ. (Είναι δηλαδή μια παρατήρηση που την είχα κάμει σε πολλούς δικούς μας και που την είπα του Fernot, χωρίς να την καταλάβει, γιατί ο καθένας, ως κι ο πιο αγγλωσσολόγος, βλέπει πως εδώ δεν πρόκειται για τάτομα μονάχα που είχε μελετήσει — chez eux — μα πως ο νόμος είναι τόσο γενικός που η ενέργεια του φανερώνεται και στους τυχόντες ακόμη, σ' έναν Περίτη όσο και σ' έναν Κορριάτη. Ξακολουθά τώρα ο προκομμένος :

On n' en saurait dire autant du groupe π τ : la prononciation savante (εγώ υπογραμμίζω) «λεπτά» est très fréquente en Grèce et' άπ' τό «ne devient jamais «άφ' τό» «Athènes, preuve (! ! !) que le groupe π τ ne s' y change plus en φτ».

(H. Fernot, Etudes de linguistique neo-hellénique, I, 1907, 364).

Να γλωσσολόγος μια φορά. Δε γίνεται !. Μαθήματα γλωσσολογίας θα πήρε από τον Μπκλατζή, το μινίστρο, για να ξεχάσει τόσο κατά διαθα τα δικά μου τα μαθήματα. Δε βλέπει κανείς από πού ναρχίση για ναραδιάσει όλες τις αναποδιές και κατσιποδιές που φρόντισε ο Fernot να τις θησαυρίσει με αγάπη σ' ένα μικρό παράγραφο ενός εξκκοισσιλιδου βιβλίου. Το πιο ανυπόφορο είναι που δεν είναι αναποδιές και κατσιποδιές αστείες είναι αναποδιές και κατσιποδιές ενός ανθρώπου από γεννησιμό του κουτού.

Είναι αφάνταστη στραβωμάρα νάπο δε ίξ η κανείς πως το ζεβγάρωμα πτ δε γίνεται φτ, στηρίζοντας την απέδειξη απάνω σ' ένα ζεβγάρωμα που είναι πκντάπασι ξένο στην υπόθεση. Ο απόστροφος του απ' τό μας το φωνάζει κιόλας τι τρέχει· μεταξύ π και τ υπάρχει απαράλλαχτα το ίδιο ά ηχο διάστημα, γνωστό σε κάθε γλωσσολόγο, που υπάρχει σ'όχωριο, σ'χωρνώ, αφ'σε με κτλ.

Πως το αφ'σε δε γίνεται αμέσως αψε δε σημαίνει διόλου — παραμόνο για τον Fernot — πως το ζεβγάρωμα φσ το καθαρεβουσιάνικο έπαψε σήμερα να γίνεται πσ αφού ως κ' ένας καλλιεργημένος παπάς μου είπε μια φορά πως είναι, ματάκια μου, ιερέπσ.

Στο απ' τό, ψυχολογικό το φαινόμενο· εκείνος που πάει να πη αφτ ό θυμάται τό από που η κοινή χρήση το σνηθηρίζει κάθε τόσο με τα σύφωνα· λ. χ. από τ ους, απόμενα, κ. τ. λ, κ. τ, λ. Κ' έτσι δεν προφταίνει να το κανονίσει ταιριαχτά με το φτωχός, φτάνω, κι όλα τα παρόμια.

Ἵστε το α π' τ ο δὲν ἀκούγεται μονάχα στὴν Αθήνα ἔπως το ἀποφάσισε ο κ. Pernot. Ἐγὼ τᾶκουσα σε πολλοὺς τόπους, ἴσια ἴσια ἐπειδὴ καὶ δὴ ἡ φυσιολογία δὲν παίζει ρόλο, παίζει μονάχα ἡ ψυχολογία. Πάρτε ωστόσο, παρακαλῶ σας, ζυγαριά, καμιὰ που οἱ δῖσκοι τῆς να σηκώνουνε μουλάρια καὶ πῆτε μου, στο θεό σας, πόσο θα ζυγιάση ἀξάφνα ἡ κουταμάρα τῆς ἀθάνατης ἐκείνης τῆς φρασούλας: «ἀ π' τ ο ne devient jamais α φ' τ ο à Athènes.»

Ἄ Αθῆνες!! Ἔτσι το λοιπὸ, σιὸρ μουλάρια. Ἰπάρχει ἀραγε Αθήνα, ὑπάρχει στὸν κόσμον πρωτέβουσα ἔπου ἡ γλώσσα ἡ μιλημένη να εἶναι μόνο ἡ ντόπια; Το εἶχανε παρατηρημένο ἀπὸ ἀκόμη καὶ στον αἰῶνα τοῦ Περικλή πως ο πληθυσμὸς τῶν Αθηνῶν εἶτανε ἀνακατεμένος πληθυσμὸς. (Κοίτα: G. Meyen, Griech. Graumn. εκδ. 3, σελ. 282.)

Ἐλάτε ὁμως να το παραδεχτοῦμε πως στὴν Αθήνα μας ποτέ— jamais!—το α π' τ ο δὲ γίνεται α φ' τ ο.

Δεν ἔρχεσαι να μου πῆς ἀπο πιδὸς ντόπιους, ἀπο πιδὸς προαιώνιους Αθηναίους, ἀπο πιδὸς Πλάκες κι ἀπο πια Πατήσια το διδάχτηκες, ἀγλωσσολόγητο μουλάρια.—mulet dénué de linguistique— πως το α π' τ ο εἶναι ἀσάλευτο, πως jamais δὲ γίνεται α φ' τ ο; Καὶ πιδὸς μα πιδὸς γλωσσολόγος μεθοδικὸς θα τολμήση να μας σκαρώση μιὰ μελέτη ἀπάνω στὴν ντόπια τὴν ἀθηναϊκή, τὴν πούρα καὶ τὴν θέρα;

Ἡ Αθήνα, θα μου ἀντιτάξετε, δυσκολοπαρατήρητη, γιὰ ἓναν Pernot. Κ ἔχετε δικίον τρομαχτικὰ. Ο Pernot δὲν εἶναι ἀξίος οὔτε τα παριζιάνικα να προσέξη ἀν καὶ πλερωμένος ἀπο τὴν Ελλάδα να ζῆ στο Παρίσι καθηγγητῆς.

Γνωρίζω ἓναν κύριον που ονομάζεται Hugues Simon—ἀλλὰ τέτια παραδείγματα βροσκοῦνται με τὴν ντουζίνα.—Ἐγὼ τον ἀκουσα τον ἴδιον να λέγεται πότες HuK Simon ἔτσι με κσ πότες πάλι Hug Simon, ἔτσι με gs.

Θα πῆ λοιπὸν ἀπὸ πως το ζεβγάρωμα gs στα γαλλικὰ εἶναι κανονικὸ, εἶναι συνηθισμένο; Θα πῆ λοιπὸν ἀπὸ πως το ζεβγάρωμα κ σ δὲν εἶναι νόμος; Θx πῆ λοιπὸν ἀπὸ πως μεταξὸ g καὶ s στο Hug Simon δὲν ὑπάρχει ἀήχο διάστημα; Εἶναι ὁμως καὶ ντροπὴ να φιλονικῶ ἓνας ἄνθρωπος με τέτια ξυλκέρματα.

Το μεγαλύτερον—καὶ το πιδὸ ἀγιάτρεφτο κακὸ σ' ἓναν ἐπιστήμονα εἶναι νὰ μὴ γενικέδῃ ο νούς του, να μὴν ἀρπάξῃ τα σύνολα ἡ ματιά του. Δίχως να το υποψιάζεται κανε, θάματα μας προκηρύχνει σα μιλά χάρια γιὰ το ζεβγάρωμα χτ καὶ χάρια γιὰ το ζεβγάρωμα φτ. Μήτε

τόνωσε πως αναμεταξί τους τα ζεβγαρώματα πι, χτ, βασιτούνται σφιγτά, όσο και τα ζεβγαρώματα σθ, σχ, χθ, χσ, θσ, φσ, πού γίνονται στ, σκ, χτ, κσ, τσ, πσ, (ψ) και πως έτι ακολουθά στο ένα θακολουθήση και στο άλλο, επειδή μιάν αρχή ακούνε όλα τους. όπως το ξηγώ σε μιά μελέτη μου που θα βγή στὰ Μ é m o i r e s d e la S o c i e t é d e l i n g u i s t i q u e, αφού ανακοινώθηκε στη συνεδρία τού Σαββάτου 21 του Γιούνη, 1924

Ώστε, αντίς νάρχεται κρύα, ήσυχα κι αυλλόγιστα να μάρ υποστηρίξη πως το ζεβγαρώμα π τ δε γίνεται πιά φ τ, έπρεπε ναπερήση πώς είναι δυνατό να πήγε ο νόμος πίσω και το π τ να μην ξακολουθά το δρόμο του τον ταχτικό, με ταδέρφι του το κ τ. Τον ξακολουθά περίφημα και νά σας την απόδειξη. Δημοσιέφτηκε σ' ένα Λ έ φ κ ω μ α τής Πόλης, θα δημοσιεφτή αλλαγμένο στο B y z a n t i o n του Η. Grégoire ένα μου άρθρο γραμμένο την εικοστή πρώτη του Σεπτέβρη, 1915, όπου αραδιάζω τους ακόλουθους τύπους έπως τους μάζωξα στην Κεφαλωνιά, στο διάστημα τριώ μηνώνε διαμονής, απο καλλιεργημένους κι ακαλλιεργητους: ε π i σ υ ν α φ τ ο υ μ ε ν (απο εναν παπα γραμματισμένο) α γ ρ ο λ ή φ τ η ς (απο εναν πρωτοδίκη) σ κ έ φ τ ο υ μ α i, ν i φ τ ή ρ α ς, υ π ο λ ή φ τ ε τ α i, λ ε φ τ ά (της ωρας), Αί γ υ φ τ ο, Σ ε φ τ έ β ρ η ς, φ τ ώ σ i ς (στα σκολειά), φ τ ώ μ α, σ ύ φ τ ω σ η ω ς κ έ ν α λ ε φ τ ε π i λ ε π τ ο ς.

Έπαψε λοιπόν ο νόμος να ενεργά η δεν έπαψε: Και πιάς, εί:ε στην Αθήνα, είτε αλλού στο ρωμαϊκό, δεν άκουσε το α π' τ ό να προφερθή α φ' τ ό άμα το άηχο το διάστημα πήρε τέλος κ' έσμιξε το π με το τ;

Ο Pernot!... Η καθαρέβουσα λέει τ ύ π ο ς α λ γ ε β ρ i κ ή ς για να πή formule algebrigue. Εμείς θα το πουμε πιδ φρόνιμα φ ό ρ μ ο υ λ α κ' έτσι θα μας είναι βλετό να διατυπώτουμε τη φόρμουλα του κ. Pernot.

Ο Prenot είναι κωμωμένος απο Ρουσσέλο, από Ψυχέρη και, δυστυχία μας, απο τον εαυτό του. Αλίμονο εκεί που ο εαυτός του μνήσκει μόνος κι αβ:ήθητος.

Ο Pernot ΔΕΝ ΞΑΙΡΕΙ ΤΙ ΛΕΕΙ.

Νομίζω πως τον Pernot του μινίστρου Μπαλτατζή, τον παινεμένο τον Pernot της παινεμένης της κυβερνησης του που ολσένα τον πλερώνει για να ξεφούρνιξη τέτιες ανοησίες — αλήθια πρέπει κανείς να είναι γεννημένος μουλάρι για νάρχεται να μας εγάζη στη μέση τσοσ αζύγιαστες μουλαριές | το Pernot εγώ — τους τον έκκμχ θρούβλα Κι αν

άλλη φορά θελήση ακόμη ξύλο, το καλιέπαιδο του Παρισιου, στη διαταγή του, άμα έρθη πάλε κι ανακατεφτή στον αγώνα μας το γλωσσικό, τον άγιο, που δεν είναι δική του δουλιά.

Τώρα λοιπόν ας γυρίσουμε στον αγαθό μας τον Τριανταφυλλίδη, σιόρ Μανόλη.

Όσα πιο απάνω σας ξεδιάλισα για το α π τ ε για το π τ που γίνεται φ τ και που δεν μπορεί να μη γίνη, εννοείται πως τα ήξειρα τη στιγμή όπου ο φίλος μας ο Μανόλης γούρλωνε τα μάτια του—τρομασμένος απο τον ε π ό π τ η.

Του αποκρίθηκα το λοιπό, μ ε να χαμόγελο :

— «Εί φίλε μου, αν είναι αφτό μονάχα κι άλλα διδ τρία που δεν τα θυμάσαι, να τα παραδεχτής. Θαλλάξουνε και μονάχα τους.

Ο κ. Μ. Τριανταφυλλίδης δε με κατάλεβε. Θάρρεψε πως παραχωρούσα. Εγώ μήτε παραχωρώ, μήτε προχωρώ, μήτε πισοχωρώ. Εγώ ακούω τι λέγεται σήμερα, όπως άκουσα τόσα φ τ που σας ανάφερα στην Κεφαλώνι, όπως είδα να γράφουμε αδίσταχτα λ ε φ τ ο μ έ ρ ει ε ς αντί λ ε π τ ο μ έ ρ ει ε ς που μας τις λέγανε πως είναι αμετάδλητες.

Ο Τριανταφυλλίδης όμως για να νιώση έλο το νόημα της απόκρισης μου, όλο της το αλάτι, θάρρεπε να συλλογιότανε ίσια ίσια εκείνα που ξηγήσαμε μιλώντας για τον Pernot. Μα την παραμικρή την υποψία δεν είχε.

Το λοιπό, μέσχ στη μεγάλη σάλα ενός σχολιού, Αδριανού 60 Β, όπου είτανε μαζωμένοι 120—130 δασκάλες και 80—90 δασκάλοι—όλοι δημοδασκάλοι της Αττικής και Βιωτίας—σε μια συνεδρία, την τοπική συνεδρία της δημοτικής, ο Τριανταφυλλίδης, όπως μου το μηνά ένας φίλος πιστός, δήλωσε πως εγώ παραδέχομαι το π τ αντί φ τ.— «Ας γίνη κι αυτό!» λέει πως του αποκρίθηκα.

Μαθαίνω απο τον ανταποκριτή μου πως ο Τριανταφυλλίδης, για το πρόσωπό μου, για τη δράση μου, είπε τίμια και γλυκά λόγια. Είμαι βέβαιος πως δεν είπε πως απο δώ κι ομπρός το παραδέχτηκα να λέμε π τ α ί ξ ι μ ο, π τ ε ρ ν ί ζ ο υ μ α ι, π τ ύ σ ι μ ο, αντί φ τ α ί ξ ι μ ο, φ τ ε ρ ν ί ζ ο υ μ α ι, φ τ ύ σ ι μ ο, κ.τ.λ. Θα είτανε τόσο γελοίο που μήτε συζητιέται.

Μα δικαίωμα κανένα δεν είχε να δηλώση πως παραδέχομαι τόν ΕΠΟΠΤΗ, γιατί έπρεπε πρώτα να καταλάβη με τι νόημα τόλεγα. Παρακαλώ τους φίλους μου μονάχα εκείνα που έχουνε την υπογραφή μου να πιστέβουνε πως είναι δικά μου.

(Τό τέλος στό άρχόμενο)

ΨΥΧΑΡΗΣ

R. TAGORE

ΑΠΟ ΤΟΝ «ΚΗΠ ΟΥΡΟ

«ΑΠΕΙΡΟ δὲν εἶναι τὸ βίός σου, θλιμμένη κ' ὑπομονετικιά μου μητέρα Γῆ!

Βασανίζεσαι γιὰ τὰ γερμίσια τὰ στόματα τῶν παιδιῶ σου, μὰ ἡ τροφή εἶναι λιγοστή.

Τὸ δῶρο τῆς χαρᾶς, ποὺ ἔχεις γιὰ μᾶς, δὲν εἶναι ποτὲ πλεῖρο.

Τὸ παιχνίδι ποὺ φτιάχνεις γιὰ τὰ παιδιὰ σου, θρυμματίζεται πολλὸ γρήγορα.

Δὲν μπορείς νὰ χορτάσεις ὅλες μας τίς πεινασμένες ἐλπίδες· μὰ πρέπει τάχα νὰ σέ παρατήσω γι' αὐτό;

Τὸ χαμόγελό σου, ποὺ τὸ ἠσκιώνει ὁ πόνος, εἶναι γλυκασμὸς τῶν ματιῶ μου.

Ἡ ἀγάπη σου ποὺ δὲ γνωρίζει ποτὲ τί θὰ πεῖ ἀναπαμὸς, εἶναι θησαυρὸς τῆς καρδιάς μου.

Ἀπὸ τὸν κόρφο σου μᾶς ἔχει θρέψει μὲ τὴ ζωὴ, μὰ ὅχι μὲ τὴν ἀθνασία· αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ τὰ μίτια σου εἶναι πάντοτε ἄγρυπνα.

Αἰῶνες τώρα δουλεύεις μὲ χρῶμα καὶ μὲ τραγούδι, κι ὥστόσο ὁ εὐρᾶνός σου δὲ σχηματίστηκε ἀπέμα, παρὰ μόνο μιὰ πικρόθλιθη εἰκόνα του ποὺ μᾶς ἀφίνει μονάχα νὰ τὸν φανταζόμαστε.

Ἀπὸ τὰ δημιουργήματα τῆς ὀμορφιάς σου εἶναι ἀπλωμένη ἡ ἐμίχλη τῶν δακρῶν.

Θέλω νὰ χύσω τὰ τραγούδια μου μὲς στὴ σιωπηλὴ καρδιά σου καὶ τὴν ἀγάπη μου μὲς στὴν ἀγάπη σου.

Θέλω νὰ σέ λατρέψω μὲ τοὺς μόχθους τῆς ζωῆς μου.

Ἔχω δεῖ τὸ γλυκόδωρο πρόσωπό σου κι ἀγαπῶ τὸ ἀχαρὸ σου τὸ χῶμα, μητέρα Γῆ.

«Ἄ, ΠΟΙΗΤΗ, τὸ βράδι σιμώνει. Τὰ μαλλιά σου ἀσπρίζουν.

«Ἄκους μὲς στοὺς μοναχικούς σιοχασμούς σου τὸ μήνημα τοῦ Μετέπειτα;»

«Εἶναι βράδι,» ἀποκρίθηκε ὁ ποιητής, καὶ κάθεται κι ἀφιγκράζο-

μαι, γιατί μπορεί κάποιος από το χωριό να με καλέσει, μ' δλο που είναι ή ώρα περασμένη.

«Έχω το νού μου μήπως συναντηθεῖν τίποτ' άγουρες πλανημένες καρδιές, και μήπως δυο ζευγάρι ποδοπλάνταχτα μάτια μου γυρέψουν λίγη μουσική για να διώξει τή σιωπή τους και να μιλήσει γι' αυτά.

«Ποιός δε να κάμει τραγούδια τίς λαχτάρες τής καρδιάς τους, έν εγώ κάθομαι σιτς ζωής το άρογιαλι κι άγναντεύω το θάνατο και το Ύπερπέρα;»

«Το πρώιμο άστρο τής έσπέρας χάνεται στόν ορίζοντα.

«Η φεγγοβολή μιās νεκρικής φωτιās άργοπεθαίνει άπάνω στα σιωπηλά νερά του ποταμού.

«Τά τσακάλια ύψώνουν τήν πολυφωνία των γόων τους από τήν αυλή του ρημαγμένου σπιτιού μες στο φως του φεγγαριού που γέρνει άποσταμένο.

«Αν κανένας στρατολάτης, άφίνοντας το σπιτικό του, έρχόταν έδω νάγρυπνήσει και νάφιγκραστει με σκυμμένο το κεφάλι το μουρμουρητό του σκοταδιού, ποιός ήθελε να του ψιθυρήσει στο άφτι τα μουσικά τής ζωής, αν εγώ κλείνοντας τίς πόρτες μου, έγύρευα να λευτερώσω τόν έαυτό μου από τα γήινα δεσμά μου;

«Αν έχει καμιά σημασία το ότι άσπρίζουν τα μαλλιά μου.

«Είμαι πάντοτε τόσο νέος και τόσο γέρος, έσο κι ε νεώτερος κι ε γεροντότερος με, στο χωριό μας

« Άλλοι έχουν χαμόγελα, ήμερα κι άπλεικά, και άλλοι έχουν ένα πονηρό σπιθήρισμα μες στα μάτια τους.

« Άλλοι έχουν δάκρυα που αναβρίζουν στο φως τής ήμέρας και άλλοι έχουν δάκρυα που μένουν κρυμμένα μες στο σκοτάδι.

«Όλοι αυτοί έχουν ανάγκη από μένα, και δε μου μένει καιρός για να κάθομαι και ν' αναλογιέμαι τα πέρ' άπ' τή ζωή.

«Έχω τήν ίδια ηλικία με τόν καθένα· τι έχει να κάμει αν άσπρίζουν τα μαλλιά μου;»

ΜΟΛΟΝΟΠΟΥ το βράδι σιμώνει με τάργά του τα βήματα κ' έχει κάμει σημάδι για να σωπάσουν ελα τα τραγούδια,

Μολονόπου τα συντρόφια σου έχουν πάει να ήσυχάσουν κ' είσαι και σὺ κουρασμένο,

Μολονόπου ὁ φόβος παρρημονεῖται μὲς στὸ σκοτάδι, καὶ τὸ πρόσωπο
τοῦρανοῦ ἔχει σκεπαστεῖ μὲ τὸ πέπλο του:

Ἐοὐ πουλί μου, ὦ πουλί μου, ἀκουσέ με καὶ μὴν κλείς τὰ φτε-
ρά σου.

Δὲν εἶναι τὰ φύλλα τοῦ λόγγου ποὺ λαμποκοποῦνε, εἶναι ἡ θάλασ-
σα ποὺ ἀνασαλεύει ὅμοια σὰν ἓνα σκοτεινὸ μαῦρο φίδι.

Δὲν εἶναι τὰνθισμένα γιασεμιά ποὺ χορεύουν· εἶναι ὁ ἀφρὸς ποὺ ἀφρί-
ζει ἀπάνω στὰ κύματα.

Ἄχ, ποῦ εἶναι τὸ ἠλιοφώτιστο πράσινο ἀκρογιάλι, ποῦ εἶναι ἡ
φωλιά σου;

Ἦ πουλί μου, πουλί μου, ἀκουσέ με καὶ μὴν κλείς τὰ φτερά σου.

Ἡ ἔρημη νύχτα ἔχει ἀπλωθεῖ ἀπάνω στὸ δρόμο σου· ὁ δρόμος
κοιμάται πίσω ἀπὸ τὰ ἡσκιωμένα βουνά.

Τὰστρα κρατοῦν τὴν ἀνάσα τους μετρώντας τις ὥρες ποὺ φεύγουν.
Τὸ ἀχνὸ φεγγάρι πλημμυρίζει τὴ βαθειὰ νύχτα.

Ἦ πουλί μου, πουλί μου, ἀκουσέ με καὶ μὴν κλείς τὰ φτερά σου.

Δὲν ὑπάρχει οὔτε ἐλπίδα, οὔτε φόβος γιὰ σένα.

Δὲν ὑπάρχουν οὔτε λόγια, οὔτε ψίθυρος, οὔτε φωνή.

Δὲν ὑπάρχει οὔτε σπῆτι, οὔτε κλινάρι ἀποσταμοῦ.

Ἦπάρχει μονάχα τὸ ζευγάρι τῶν φτερῶν σου κι ὁ ἀπάτητος
οὐρανός.

Ἦ πουλί μου, πουλί μου, ἀκουσέ με καὶ μὴν κλείς τὰ φτερά σου.

Κ. ΚΑΡΘΑΙΟΣ

«ΚΡΙΝΑΚΙΑ ΤΟΥ ΓΙΛΟΥ»

Μισῶ τὴν εὐκόλη ζωὴ καὶ τὴ συνηθισμένη.
Πορὶ ποτάμι ποὺ ἡμερὰ περνᾷ τὸν κάμπο ἀργό,
κάλιο βαρκούλα σ' ἄγριον ὠκεανὸ ἀφημένη,
ἢ τῶν κυμάτων νὰ σταθῶ νικήτρα ἢ νὰ πνιγῶ !

ΓΛΑΥΚΟΣ ΛΙΘΕΡΗΣ

“Ο ΝΟΥΜΑΣ,”
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΔΥΟ ΜΗΝΕΣ
ΙΔΡΥΤΗΣ: Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ
(1903 — 1922)
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΔΟΣΗΣ Γ. Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ — ΓΡΑΦΕΙΑ: ΣΤΑΔΙΟΥ 42—ΚΟΘΗΚΗ
ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ { ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΔΡ. . . 50
 ΓΙΑ ΤΟ ΕΚΩΤΕΡΙΚΟ „ . . . 100 ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΔΡ. 10

ΧΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΚΔΟΤΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗ
ΓΡΑΜΜΑΤΙΑ ΚΙ Ο,ΤΙ ΣΧΗΤΙΚΟ ΜΕ ΤΗΝ ΥΛΗ ΠΡΟΣ ΤΗ Δ'ΕΝ ΤΟΥ “ΝΟΥΜΑ,”
ΤΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΔΕΗ ΕΠΙΣΤΡΕΦΟΝΤΑΙ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΨΩΗ

ΣΗΠΤΕΜΒΡΗΣ — ΟΚΤΩΒΡΗΣ 1924

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

ΕΚΑΤΟ χρόνια συμπληρωθήκανε πού γεννήθηκε ὁ Βαλαωρίτης. Γεννήθηκε τὴν ὥρα πού τὸ ἔθνος τὸ ἑλληνικὸ πάλευε γιὰ ν' ἀποκτήσῃ τὴν ἀνεξαρτησία του. Ἐζήσῃε στὰ πρῶτα χρόνια τῆς ἐλευτερίας του, καὶ ἡ ποιητικὴ του ψυχὴ ὕμνησε τὴν ἀρματολικὴ ἐποχὴ, πού ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση χάθηκε ἀμέσως, γιὰ ν' ἀρχίσῃ μιὰν ἄλλη ἐποχὴ, ἡ ἐποχὴ τῶν πολιτικάντιδων, τῶν ἐμπόρων καὶ τῶν τοκογλύφων. Ὁ Βαλαωρίτης εἶχε ἀγνή ψυχὴ, καθαρὸ μίτι καὶ πάλαψῃ γιὰ τὰ κρατηθῆ τὸ ἔθνος μέσα στὰ σύνορα τοῦ ὄντοτήτάς του. Χτύπησε τὸν κλασικισμό, καὶ τὴν πατριδολιτεία τὴν ὕψωσε σὰ θεοσεκεία ζωντανίας καὶ ἀλήθειας, γιὰ νὰ μπορέσῃ τὸ ἔθνος πρῶτα νὰ σταθῆ στὰ πόδια του, κ' ὕστερα νὰ πάρῃ τὸ δρόμο τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ προορισμοῦ του. Μὰ ὁ δασκαλισμὸς ὠρθώθηκε μπροστὰ του ἐμπόδιο, ὅσο πού ἦρθε ἕνας ἄλλος ποιητὴς καὶ προφήτης, ὁ Ψυχάρης, γιὰ νὰ ξεκαθαρίσῃ τὸ δρόμο τῆς πνευματικῆς ἀναγέννησης, πού φέρνει καὶ τὴν ἀναγέννηση τοῦ πολιτισμοῦ.

Ο «ΝΟΥΜΑΣ» στὸν περσινὸ τόμο, (Τεύχος Σ)βρη, σελ. 491 — 501) δημοσίευσῃε μιὰ μελέτη τοῦ συνεργάτη μας Ρήγα Γκόλφη, πού ἀνάλυσε κριτικὰ καὶ ἱστορικὰ τὸ ἔργο τοῦ Λευκαδίτη ποιητῆ, κ' εἶδειξε τὴ χαρακτηριστικὴ του γραμμὴ καὶ μὲ ποῖο μέτρο πρέπει σήμερα νὰ ἐξεταστῆ ἡ ποιητικὴ

δημιουργία του Βαλαωρίτη. Οι αναγνώστες μας ως την ξαναδιαβάσουνε, κ'έτσι θά είναι γερά ώπλισμένοι για να μη χάσουνε όσα έτοιμάζονται να σερβίρουνε στο νοημονέστατο κοινό μας οι διάφοροι έπίσημοι ρήτορες και οι πρόχειροι ιστοριογράφοι τών έφημερίδων, καθώ; έγινε και στις γιορτές του Μπάυρον την περασμένη άνοιξη.

ΕΙΝΑΙ άληθινά περίεργο πώς στον τόπο αυτό, όπου δέν υπάρχει καμιά άληθινή έπιστημονική ζωή, φυτρώνουνε ώς τόσο κάθε μέρα σαν μανιτάρια οι διάφορες 'Ακαδημίες. Πέρσι είχαμε τή Γυναίκεια 'Ακαδημία, φέτος τήν Παιδαγωγική 'Ακαδημία! Η πρώτη είχε αναλάβει γενναία να μυήσει όλα τα κοριτσόπουλα τής καλής κοινωνίας στα ίερά νάματα τής φιλοσοφίας και τής κοινωνιολογίας. Η δεύτερη πάλε υπόσχειται, με τή γνωστή μετριοφροσύνη, που χαρακτηρίζει τους ίδρυτές της, να μορφώσει τους μεγάλους παιδαγωγούς, που θά άνακαινίσουνε τή δόλια εκπαίδευσή μας! Αυτό το άγρυπνο μάτι δηλαδή, που για τήν καλή μας τύχη εφορεύει πάνω στις τύχες τής παιδείας μας, δέν έννοεί ούτε στιγμή να ξεκουραστή. Όλα τα αγαθά τής άνώτερης μόρφωσης επιμένει να μάς τα χαρίση. Τώρα αν δέν υπάρχουνε στον τόπο μας παιδαγωγοί του ύψους ένός 'Ακαδημαϊκού, που να δικαιολογείται ο πομπώδικος αυτός και τσαρλατάνικος τίτλος τής νέας 'Ακαδημίας, αυτό δέν έχει καμιά σημασία για κείνους που βιαζονται όπως δπως να πασαλειφτούνε και με τον τίτλο του 'Ακαδημαϊκού. "Ας γίνη λοιπόν κ' ή νέα 'Ακαδημία «τών ημετέρων» να ησυχάσουμε. Δίπλα στις τόσες και τόσες 'Ακαδημίες χορών, που άρχισανε αυτή τήν εποχή του φθινόπωρου να λειτουργούνε, και μιιά παραπάνω, δέν κάνει ούτε κρύο ούτε ζέστη. 'Επιτέλους; ένας τίτλος είναι κι αυτός.

ΕΝΑΣ από τους πιο παλιούς και διαλεχτούς συνεργάτες του «Νουμάς», ο γνωστός Βυζαντινολόγος κ. Νίκος Βέης, που από χρόνια διδάσκει σέ Γερμανικό Πανεπιστήμιο, άποκλείστηκε από τήν έδρα τής Βυζαντινής Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο μας για να διοριστή στή θέση του κάποιος καθαρευουσιάνος και αντιδραστικός δάσκαλος. Το πράμα δέ θά είτανε και τόσο σοβαρό, αφού είναι γνωστό πώς στον τόπο αυτό μόνο όσοι έχουνε μαλακή τή σπονδυλική τους στήλη υποστηρίζονται και προάγονται. Μά ο κ. Βέης είναι φανατικός δημοτικιστής. Κι αυτοί, που διευτύνουνε φανερά κι από τα παρασκήνια όλη τήν εκπαιδευτική κίνηση καμώνονται πώς είναι τάχα κι αυτοί δημοτικιστές. Πώς τώρα ένας δημοτικιστής μπορεί να υποστηρίξη για καθηγητή στο Πανεπιστήμιο

έναν άγριο καθαρευουσιάνο και να απορρίπτη έναν έπιστήμονα και πιστό δημοτικιστή του είδους του κ. Βέη; Ή μήπως και δε φτάνει η ιδιότητα του έπιστήμονα και του δημοτικιστή για να μη κανείς στο Πανεπιστήμιο, παρά χρειάζονται και άλλες ιδιότητες που δεν μπορούνε, όσοι σέβονται τον εαυτό τους, να τις έχουνε; Μια στο Πανεπιστήμιο είναι ανάγκη, για να ανακαινιστή από τη Μιστριώτικη μούχλα, να μπούνε όχι μόνο δυνατοί και πιστοί δημοτικιστές έπιστήμονες, μα και τίμιοι και άντρείκοι χαρακτήρες, όχι κνώδαλα και άντρείκελα τι τ'ένος και του άλλου μεγαλοφαφλάτορα άρριβίστα, που έστησε το λημέρι του μέσα στο Ύπουργείο της Παιδείας. Να υποστηριχτή ένας αντιδραστικός καθαρευουσιάνος και να παραγκωνιστή ένας δημοτικιστής σαν τον κ. Βέη, αυτό καταντάει άληθινό σκάνταλο, που μόνο άνθρωποι δίχως καμιά πίστη στη δημοτικιστική ιδεολογία θα μπορούσαν να το διαπραξουνε.

ΤΟ Μεσαιωνικό πνεύμα λοιπόν ζή και βασιλεύει ακόμα στον τόπο μας. Από λογοτέχνες, ο Κώστας Παρορίτης και ο Δημος Τανάλιας, βρίσκονται τη στιγμή αυτή υπόδικοι, ο πρώτος άπέναντι του ύπουργείου της Παιδείας, ο δεύτερος άπέναντι της πατριδοκαπηλείας του άστικου τύπου. Ο πρώτος, γιατί τόλμησε να τονίση πώς κιντυνεύει ο δημοτικιστικός, άγώνας από την επικράτηση της μιχτής γλώσσας και από τη στενόκαρδη, προσωπική πολιτική, που υπάρχει κίντυνος; να συμπαρασύρη μια μέρα στο πέσιμό της και όλη τη δημοτικιστική κίνηση, που δημιουργήσανε οι άγώνες; των δημοτικιστών με την άθόρυβη, και προ πάντων με τη δίχως κανένα ξπροσωπικό υπολογισμό, εργασία τους. Ο δεύτερος γιατί τόλμησε να υποστηρίξη την άποψη, που έχουνε σήμερα όλοι οι φωτισμένοι άνθρωποι, για την έννοια της Πατρίδας και του Κράτους, αντίθετα προς ό,τι καμώνεται πώς πιστεύει η πολιτική και βιομηχανική πατριδοκαπηλεία. Να πιστέψουμε πώς και οι δύο αυτοί λογοτέχνες, θα γλυτώσουνε από τα νύχια του άγριου Μεσαιωνικού θεριού, που διψάει πάντα για αίμα, θα είναι πολύ τολμηρό. Θα χρειαστούνε πολλά, πάρα πολλά ακόμα θύματα, όσο να επικρατήση η Άλήθεια. Και μόνο οι επιτήδειοι, που κατά βάθος δεν πιστεύουνε σε τίποτα, μόνο αυτοί δεν έχουνε να διακιντυνέσουνε τίποτα.

ΦΑΙΝΕΤΑΙ πώς το σύστημα της επιβολής του δημοτικισμού με προσωπικές ευνουίες, δεν πρόκειται να έχη και τόσο καλά αποτελέσματα για τους έφευρέτες του. Ο τύπος και όλη η κοινωνία μιλούνε αυτές τις μέρες με αγανάχτηση έναντίον της κλίμας που, εν όνόματι τάχατες

του δημοτικισμού, προσπιθεί να καρπωθῆ ἀπὸ τὴν Ἰδέα προσωπικὰ ὠφελήματα. Μὰ οἱ ἀληθινοὶ δημοτικιστῆς δὲν ὄνειρευτήκανε ἔτσι τὸν ἀγῶνα τοῦ δημοτικισμού. Καὶ θὰ εἶναι ἱστορικὸ ἔγκλημα ὁ ἱερώτερος ἀγῶνας τοῦ ἔθνους νὰ ξεφυλλιστῆ σ' ἓνα ταπεινὸ προσωπικὸ κόμμα. Ὅσοι δὲ νιώθουνε μέσα τους τὴν ἀπαιτούμενη αὐταπάρνηση γιὰ νὰ διεξαγάγουνε τὸν ἀγῶνα ἀπρόσωπα καὶ δίχως καμιά προσωπικὴ βλέψη, ὀφείλουνε νὰ παραμερίσουνε. Ἐκεῖνοι, ποὺ δὲν ἐμπνέουνε καμιά ἐμπιστοσύνη, εἴτε γιὰ τὸ χαρακτήρα τους, εἴτε γιὰ τὸ ἐπιστημονικὸ τους κῆρος, ζημιώνουνε τὸν ἀγῶνα, βάζοντας τὸ ἀτομὸ τους ἐμπόδιο στὴ φυσιολογικὴ ἐξέλιξη, ποὺ παίρνει τὸ γλωσσικὸ ζήτημα. Ἐξὸν ἂν ἔχη κανεὶς τὴν ἀφέλεια νὰ φαντάζεται πὼς τὸ ζήτημα αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ λυθῆ παρ' ἢ μὲ τὴ σοφίαν ὀρισμένων προσώπων. Μὰ ἀπὸ πότε καὶ σὲ ποιά ἐποχὴ ἢ τύχῃ τῶν μεγάλων ζητημάτων, ποὺ τὰ δημιουργεῖ ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξη, ἐξαρθήθηκε ἀπὸ πρόσωπα; Καὶ ὅταν ἓνας Ψυχάρης κηρύχνει ἀδιάκοπα πὼς δὲν ἔχει καμιά ἐμπιστοσύνη σ' αὐτὰ τὰ πρόσωπα;

Οἱ ἄνθρωποι τοῦ Βόλου καὶ τῆς δίκης τοῦ Ναυαλλίου, ποὺ γιὰ κάμποσα χρόνια εἶχανε κατορθώσει νὰ περάσουνε γιὰ τρομεροὶ καὶ ἀδιάλλαχοι μεταρρυθμιστῆς καὶ Λούθηροι τῆς Παιδείας, ἀποδειχνονται σιγὰ σιγὰ κοινότατοι καὶ συντηρητικώτατοι ἀνθρωπάκηδες. Αὐτὸ δεῖχνουνε τὰ πρακτικὰ τοῦ Μαρσάλειου Διδασκαλείου, ποὺ δημοσιευτήκανε στίς ἐφημερίδες. Ἐκεῖ μέσα μὲ κατάπληξη βλέπει κανεὶς τὴν ἐντεχνῆ προσπάθεια νὰ συβιβαστοῦνε τὰ ἀσυμβίβαστα. Ὁ ἔθνικισμὸς π.χ. μὲ τὸν ἀνθρωπισμὸ! Αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ βᾶση τῆς μεγαλόπνευστης αὐτῆς γλωσσοεκπαιδευτικῆς μεταρρύθμισης, ποὺ δὲ θέλει νὰ ἀναγνωρίσει κανένα ἐμπόδιο στὸ δρόμο της. Ἄς ὁμολογήσουμε πὼς μεγαλύτερους θαυματοποιοὺς δὲ γνώρισε ποτὲ ὁ τόπος μας. Ὁ χορτάτος λύκος καὶ τὸ ζωντανὸ ἀρνί, ποὺ ὡς τώρα νομιζότανε γιὰ κατὶ ἀδύνατο, νὰ ποὺ πραγματοποιήθηκε μέσα στὰ σοφὰ κεφάλια τῶν εκπαιδευτικῶν μεταρρυθμιστῶν μας. Κ' ὕστερα λέμε πὼς δὲν ἀποτελοῦμε πρότυπη χώρα. Μιχτότητα λοιπὸν, διπλὴ ψυχὴ, πέρα γιὰ πέρα.

ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΝΤΕΤΛΕΦ ΦΟΝ ΛΙΛΙΕΝΚΡΟΝ

Ένα βιογραφικό σημείωμα για κάποιον άγνωστο σέ μᾶς ακόμα συγγραφέα δὲν εἶναι βέβαια ἀρκετὸ γιὰ νὰ μᾶς ἐπιτρέψει νὰ κάνουμε τὴ γνωριμία του. Ἡ κριτικὴ, ὅσο κι ἂν εἶναι ἀντικειμενικὴ, θὰ μᾶς παρουσιάζει τὸν ποιητὴ μᾶς ἀπὸ τὸν ἀτομικὸ φακὸ τοῦ κριτικοῦ, ποὺ θὰ μᾶς φανερώσει ὅ,τι τοῦ ἀρέσει περισσότερο καὶ δὲ θὰ τὸν ἀφήσει νὰ μᾶς μιλήσει μόνος του, νὰ μᾶς πει τὴ σκέψη του ξάστερα, — μὲ τὸν τρόπο του, θέλω νὰ πῶ,—γιὰ νὰν τὴ συζητήσουμε μαζί του κ'ἔτσι ἡ γνωριμία, ποὺ κάνουμε, εἶναι σὰν τὴν ἰδέα, ποὺ σχηματίζουμε γιὰ τὶς ἀγνωστες χωρὲς ἀπὸ τὴν ἀφήγηση κεινῶν, ποὺ τὶς εἶδαν.

Ἐκεῖνο ποὺ μᾶς λείπει εἶναι ἡ μετάφραση, ἡ συστηματικὴ καὶ καλὴ μετάφραση (γιατὶ τώρα τελευταῖα ξεφυτρώσανε τόσοι μεταφραστές στὸν τόπο μας, σὰν τὰστέρια τοῦρανοῦ κ.κ. σὰν τῆς θάλασσας τὸν ἄμμο, ποὺ ἔχουνε τόση σχέση μὲ τὴ φιλολογία καὶ μὲ τὰ γράμματα, ὅση κι ὁ κοντυλοφόρος μου, ποὺ τὸν ἔχω φέρει ἀπὸ τὴ Γερμανία.) Μᾶς λείπει λοιπὸν ἡ μετάφραση καὶ τῶν κλασικῶν καὶ τῶν μοντέρνων, μᾶς λείπει καὶ μᾶς εἶναι χρησιμώτατη, πρὸ παντὸς σήμερα, ποὺ ἡ τάση τῆς λογοτεχνίας μας εἶναι, φαίνεται, νὰ φύγει ἀπ' τὴν ἀπλὴ ἀπομίμηση καὶ νὰ μπει σ'ὸ δρόμο τῆς ἀληθινῆς δημιουργίας, σταθεροποιώντας τὸ χαραχτήρα της.

Μὰ τὴ συστηματικὴ αὐτὴ δουλειὰ ἄς τὴν ἀναλάβουν οἱ ἐκδόεις· ἔμεις δίνουμε σήμερα ἀκόμα ἕνα ὄνομα σ' ἐκείνους, ποὺ ἔχουνε τὰ μέσα νὰ καταπιαστοῦν μὲ τὴ δουλειὰν αὐτὴ, κεντρίζουμε τὴν περιέργεια καὶ θῆμαστε εὐτυχισμένοι νὰ μαθαίναμε πῶς κάποιο διδλίο τοῦ Λίλιενκρον θὰ μπορέσει σὲ λίγο νὰ πάρει τὴ θέση του στὴ διδλιοθήκη μας· γιατί ὁ Ντέτλεφ φὸν Λίλιενκρον εἶναι μὴ ἀπὸ τὶς χαρακτηριστικώτερες μορφὲς ἀνάμεσα στοὺς λυρικοὺς τῆς Γερμανίας.

Ἐγεννήθηκε στὸ Κίελο τὶς 3 Ἰουνίου 1814, ἀπὸ γονικοὺς φτωχοὺς ἂν κ' οἱ πρόγονοί του εἶταν πλουσιώτατοι δανεῖ βαρῶνοι, ἐγκαταστημένοι ἀπὸ καιρὸ στὸ Χόλσταίν. Ἔτσι ὁ ποιητὴς μεγάλωσε μὲς σὲ μιὰ φρόνιμη ζωὴ κ' ἐγένηκε καλὸ παιδί, ὄχι χαρούμενο κι αὐθάδικο καθὼς οἱ πρόγονοί του, μὴ ἕνα παιδί ἀνθρωποφοβούμενο κι ὄνειροπόλο, ποὺ θεωροῦσε τὸ σχολεῖο φυλακὴ καὶ τὰ μαθήματα μαρτύρια καὶ πρὸ παντὸς

τά μαθηματικά, « τῆ μολόπετρα, ποῦ ἀκονίζει τὸ κεφάλι ! » Μὲ μεγάλη του εὐχαρίστηση ξεχνιέται στοὺς κήπους, στὰ δάση, στοὺς ἀγροὺς τῶν ὀνειρῶν του καὶ μικρὸς μικρὸς εἶναι κι' ἕλας κυνηγός. « Μὲ σκυλί καὶ ντουφέκι », γράφει σὲ κάποια βιογραφικὰ τευ σκίτσα, « νὰ τριγυρνᾷ μονάχος του κανεὶς στὰ δάση καὶ στὰ χέρσα καὶ στὶς λόχμες, εἶναι γιὰ μένανε μιὰ μοῖρα ἄξια νὰν τῆ ζήσει κανεὶς. Κάθε ποιητὴς πρέπει νὰναι κυνηγός. Ὅπως εἶταν ὁ Σαίξπηρ καὶ ὁ Τουρκένιεφ. » καὶ κίπου ἄλλοῦ : « Τίποτα στὴ ζωὴ δὲ φρεσκάρει τόσο τὴν καρδιά, ὅσο τὸ κυνήγι. Δὲ θῆλω, φυσικά, νὰ πῶ γιὰ τοὺς ἀγριοὺς, τοὺς ἐξ επαγγέλματος κυνηγούς, τοὺς δολοφόνους. Ὁ κυνηγός—εἰθεμὴ δὲν εἶναι κυνηγός— εἶναι στενὸς φίλος μὲ τὴ χλόη, ποῦ πατάει, μὲ τὸ φύλλο, μὲ τὸ κλαρί, μ' ἕλα αὐτά, ποῦ τοῦ πέφτουν στὰ μάτια ἀπὸ μακριὰ κι ἀπὸ κοντά. Τὰ δέντρα τᾶγαπάει σὰ νᾶτανε δικὰ του, σὰν ἕνα κομμάτι τῆς ψυχῆς του. Πλανιέται ἐδῶ κ' ἐκεῖ, μὲ τὸ σκύλο του μονάχο σύντροφό του κ' ἔτσι ἔχει τὸ προτέρημα—συχνὰ γιὰ ὧρες ἐλάκερες,— νὰ μὴ συναπαντάει κανέναν ἄνθρωπο, κι αὐτὸ εἶναι τόσο εὐχάριστο, ἄχ ! τόσο εὐχάριστο ! Ἡ φύση τοῦ ἀπλώνει πανταῦ, ἔλο ἀγάπη, τὰ χέρια. Κανέναν πόνο δὲν τοῦ προξενεῖ. Ἀναπαύσου δίπλα μου—τοῦ λέει—ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους κι ἀπὸ τὴν κόσμο »

Κυνηγὸς καὶ στρατιώτης, ἴσως νᾶχουν κάποια σχέση. Ὁ νεανικὸς τοῦ Δλιενκρον πόθος εἶναι νὰ γίνει στρατιωτικὸς. Ὁνειρεύεται πολέμους καὶ μάχες, καὶ τέλος κατατάσσεται στὸν πρωσικὸ στρατό, λαβαίνει μέρος στὸν αὐτριακὸ καὶ γαλλικὸ πόλεμο καὶ τραυματίζεται καὶ στοὺς δυό. Μιὰ χαρούμενη θύμησι καὶ κάποια δυνατὴ νοσταλγία ἀπομένουνε μέσα του ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ἐκείνη. « Ἀκόμα καὶ στὸν οὐρανό, γράφει σὲ κάποιο διήγημά του, θ' ἔπρεπε κάπου-κάπου νὰ μπορῶ νὰ μάχωμαι. » Καὶ ἀργότερα, στὸ ἔργο του Poggfred (1896) βρίσκουμε τὴν ἐξομολόγησι :

Γιὰ μένα πάντ' ἀνόμα τὸ « Lex mihi Mars » καλῆτερα χτυπάει ἀπ' τὸ : Lex mihi ars

Ἡ στρατιωτικὴ ζωὴ τὴν ἐνθουσιάζει· τὴνε βρίσκει χαρούμενη, δραστήτη, εὐχάριστη, μὲ τοὺς πολλοὺς συντρόφους καὶ τοὺς φίλους, μὲ τὴν αὐστηρὴν συναίσθησι τοῦ καθήκοντος, μὲ τὴ σκληραγωγία καὶ τὴν αὐτοεπιπίδευσι. Τὶς τελευταῖες αὐτὲς λέξεις συχνὰ συναπαντάει κανεὶς στὸ ἔργο του, στὰ γραμματὰ του πρὸς τοὺς συναδέλφους του. Σχεδὸν μὲ δασκάλικο ὕφος γράφει σὲ κάποιο ἀπ' αὐτά, κατὰ τὸ 1868, γιὰ τὰ βιβλία : « Τὸ νὰ διαβάσει κανεὶς ἀληθινὰ καλὰ βιβλία, πρὸ παντὸς ἱστορίας καὶ βιογραφίας, τὸ βρίσκω θαυμάσιον : γιατί ἔτσι κεντρίζεται ἡ

ἐπιθυμία του, νάν τὰ μιμηθῆι.» Οἱ σκέψεις του γιά τήν ἀγάπη, γιά τή φιλία, γιά τήν ἀνθρώπινη εὐτυχία, γιά τή θρησκεία, γιά τήν ἀγάπη στό θεό, εἶναι ἀκόμα εὐλαδικές, θρησκευτικές. Ὅταν ἔχει ἄδεια ἐξακολουθεῖ νά εἶναι ὁ μοναχικός ἀνθρώπος, ποῦ κάνει μακρινούς περιπάτους. Μά σύγχρονα παίζει, διαβάζει καί γράφει.

Κατά τὸ 1869 ἔνα δυό στίχοι τοῦ χρησιμεύουν γιά μόντο σὲ κάποιο του γράμμα, κι ἀμέσως γράφει γι' αὐτοὺς σχεδόν περιγελαστικά: «Βλέπεις, ἀγαπητέ μου, πὼς κάτι ἔχω παρμένα κι ἀπὸ τὴ θεία τέχνη τῶν μουσῶν, κι ἂν ἀκόμα ὁ παραπάνω στίχος θ'ἔναι ὁ πρῶτος καί ὁ τελευταίος, εἶναι ὡστόσο ἕνας στίχος καί μάλιστα γραμμένος ἀδούρητος! Ζήτη λοιπὸν! ἡ ποιητικὴ φλέβα ἀνοίξε κ' ἐλπίζω πὼς δὲ θὰ πάρει νά τρέχει.» Μά τὸ διήγημα τὸν τραβάει περισσότερο καί κατὰ τὸ 1872 ρωτοῦσε τὸ Σέκενδορφ, ἂν ἤθελε ν' ἀναλάβει νά κάνει γνωστὰ τὰ τελευταῖα διηγήματά του, τὰ γραμμένα «στὸ εἶδος Στόρμ—Τουρκένιετ». Κι αὐτὰ ἕμεις ἐμειναν ἀτύπωτα καθὼς καί τὰ προηγούμενά του. Οἱ δύσκολοι καιροὶ ἀρχίζουν γιά τὸ Ἀλιενκρον. Ἕνας ἀτυχὸς ἔρωτας τὸν ἔκανε κ' ἔβαλε χρέη κ' ὕστερα παιδεύεται νὰ πληρώνει τοὺς τόκους. «Σ'ἔδω ἐκεῖνο τὸν καιρὸ δὲν κατώρθωσα νά ζήσω, γράφει. Εἶχα πιὰ παραδοθῆι στὴ μουσικὴ, στὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης, στὴν αἰσθητικὴ καί πρὸ παντὸς στὴ νεώτερη φιλολογίαν.» Μ' ἀπογοητευμένος ἀπὸ τὴ ζωὴ του, παραιτεῖται ἀπὸ τὸ στρατὸ καί πηγαίνει νά ὑπηρετήσει στὴν Ἀμερική, ἔπειτα ὁ πατέρας τῆς μητέρας του εἶπανε στρατηγός. Ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐπιστήθιους φίλους τοῦ μεγάλου Βάζιγκτων. Ἄλλ' ἀηδισμένος γλήγορα ἀπὸ τὴν ἀνοῦσια ζωὴ τῆς Νέας Ὑόρκης γυρίζει πίσω. Τὴ ζωὴ του τὴνε εἶρσκει, ὡς τὴν ἐποχὴν αὐτὴ, ἄδεια σάν τάφο κ' ἀρχίζει νά σκέπτεται πὼς πρέπει ἐπὶ τέλος νά πάρει κάποιο δρόμο, νά γίνῃ κι αὐτὸς κάτι. Μά τί; Συγγραφέας: αὐτὸ εἶναι βέβαια τὸ φυσικώτερο, γιὰτὶ σ'αὐτὸ τὸν σπρώχνει ἡ ἰδιοσυγκρασία του. Ἄλλὰ ἴσαμε νά γίνῃ κάτι στὸ στάδιο αὐτὸ καί νά ζήσει ἀπ' τὴ δουλειά του; γιὰτὶ εἶναι πιὰ ἀρραβωνιασμένος καί σὲ λίγο παντρεύεται... Ἐπιχειρεῖ λοιπὸν νά γίνῃ δάσκαλος τοῦ τραγουδιοῦ καί τέλος καταντάει δημόσιος ὑπάλληλος κι ἀργότερα ἐπίτροπος στὴν ἐκκλησία τοῦ Κελλιγκχοϋζεν (ὡς τὸ 1887).

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνη τὸ 1877 κι ἀκόμα καί μετὰ τὸ γάμο του, τὸ 1878, κατέχει ἀπὸ τὴν ἰδέαν ν'ἀλλάξει θρησκείαν. Τὸ ἀνήσυχο πνεῦμα του γυρεύει πάντα κάτι ψηλότερο ἢ διαφορετικόν, καί στὸ μεταξὺ τὸ ταλέντο του ὀριμάζει ἀργά. Τὰ διηγήματα, ποῦ εἶχε γράψει στὸ 1872, τὰ βρίσκει τώρα, ἕνα τρελλὸ παραλήρημα. «Τώρα γράφω ἀλλοιώτικα»;

εκμυστηρεύεται στο Σέκενδορφ, «κόμμα και ποιήματα». Περνούν ωστόσο Εξη χρόνια άκόμα όσο να βγει το πρώτο του βιβλίο, ένας τόμος ποιήματα, το 1883· και τότε γίνεται το θάμα : οι νέοι με τα δημοκρατικά αισθήματα γιορτάζουν την εμφάνισή του, παρεξηγώντας με τη συνθημισμένη στους νέους ελαφράδα την ποιητική αποκάλυψη των στίχων αυτών, που οδτε επίκαιροι είχαν, οδτε παραγεμισμένοι με τα προβλήματα της εποχής.

Μά οι νέοι, πάντα επαναστατικοί, παρεξηγούνε τις ιδέες του Αίλιενκρον, που οδτε σοσιαλδημοκράτης είναι, καθώς αυτοί, οδτε βλέπει καθώς αυτοί στον πόλεμο ένα γελοίο άταβισμό και τίποτ' άλλο.

«Τά μισαρά, τάδηφάγα σαγόνια τών φιλοπόλεμων χτηνών ποτὲ δὲ θά ἡσυχάσουν, γιατί — είμαστε άνθρωποι». "Άνθρωποι, δηλαδή χτήνη, γὰ τὰ όπειτῃ ἡ τέχνη είναι καλή και χρήσιμη. Ἡ σοσιαλδημοκρατική ίσοπέδωση τοῦ φαίνεται παραφροσύνη, και «τι άπεριόριστα άνιαρό που θάναί ! — γράφει — Τῃ σοσιαλδημοκρατική τρέλα δὲν τὴν καταλαβαίνω Ἐκείνο που καταλαβαίνω είναι ὁ άναρχισμός. Αὐτὲς μάλιστα. Αὐτὸ τὸ παραδέχομαι : γιατί τὸ άρπαχτικό θηρίο, που λέγετα άνθρωπος, θά εμφανίζεται άνυπόκριτα και κατ' εὐθεΐαν. Ἐναρχία είναι ὁ καλὸς άγώνας : τοῦ ἑνὸς ἐνάντια στον άλλον. Γιατί θά χτυπιώμαστε στους δρόμους με μεγάλη εὐχαρίστηση και δίχως προσχήματα. Βέβαια, αὐτὸ ἔχει τοῦλάχιστον κάποιο ἑνδιαφέρον. Ἡ κάταραμένη και μοχθηρή τών ανθρώπων ράτσα θά εμφανιστεῖ ἑτσι μιὰ φορὰ σ' ἑλητή χτηνώδικη φύση της.» Αὐτὲς είναι οἱ πολιτικές ιδέες τοῦ Αίλιενκρον· ίσως γιατί ἡ ἑποχή, που προαναγγέλλουν εἶναι πολὺ μακριά, γιατί κατὰ βέθος είναι πιστὸς στρατιώτης τοῦ Κάιζερ και τὸ κηρύχνει άπερίφραστα.

"Όπως και ἂν είναι οἱ ιδέες του αὐτὲς, φανερόνουν ἕναν ἄγριο και σοβαρὸ πεσιμισμὸ. Ἐχασε τὴν πίστη, που εἶχε στὸ Θεὸ και στους ανθρώπους και γνώρισε τὴ σκληρὴ και ταπεινὴν ἀνάγκη. Ἐτσι αρχίζει μιὰ κινούργια περίοδο τῆς ζωῆς του. Πάει πιά ἡ ἑποχή, που μιλαγε στὸ Σέκενδορφ γιὰ ἔρωτα, ἀνθρώπινη εὐτυχία, θρησκεία, ἀγάπη πρὸς τὸ Θεὸ... «Εἶμαι ὁ πιδ σιχαμερὸς νατουραλιστῆς», γράφει σ' ἕνα γράμμα του κατὰ τὸ 1898, «δὲν περιμένω τίποτ' ἀπὸ τῆ ζωῆ, ἔξδν ἀπὸ θλίψη, ἀηδία και άσχημοσύνη». Τὰ λόγια του γιὰ τὴν τιποτένια, τῃ χτηνώδικη φύση τοῦ ἀνθρώπου, δλο και ξανάρχονται στὸ στόμα του.

Και τὴν ἴδια ἰδεολογία, μόνο με λόγια κάπως μαλακότερα, ξαναβρίσκουμε ἀργότερα στὴν αὐτοβιογραφία του, «Ζωὴ και ψεύδης», όπου ὁ Κάι (=Αίλιενκρον) λέει :

«Ἐζήτησα τὸ Θεό, ὅσο μποροῦσα καὶ σκεπτόμουνα καθαρὰ καὶ φρόνιμα : δὲν τότε βρήκα, δὲν τότε βρῆσκω . . .

«Ὀλίκερ' ἢ ζωὴ εἶναι ψέμα. Τὸ πρόβλημα τῆς ὑπαρξῆς τοῦ κόσμου δὲ θάν τὸ λύσουμε ποτέ. Κάτι φοβερὸ στέκει ἀπάνωθ' ἡμῶν : ἡ Μοῖρα ποῦ καθέννας λαὸς διαφορετικὰ ὀνομάζει, ἡ μεῖρα ποῦ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τῆς ξερούγει.

«Ὁ ἄνθρωπος εἶναι γιὰ τὸν ἄνθρωπο ἕνας λύκος. Ὁ λύκος εἶναι θηρίο. Ἄν δὲν εἶχαμε φτιάξει μόνοι μας γιὰ μᾶς τοὺς ἴδιους ἕνα σωρὸ προστατευτικῶν νόμων, ἔλοι μας θάχαμε τώρα πῶς ὁ πῶς ἕνα τοῦ τὸν πῶς ἀδύνατο κατασπαράξει. Ἄχ ! ἡ μεγάλη τραγωδία τῆς ζωῆς ! Ὅλοι μας ἔχουμε βδελυρὰ ἰδιώματα, ποῦ μ' αὐτὰ γεννιόμαστε καὶ μ' αὐτὰ πεθαίνουμε, ἂν μιὰ μεγάλη βουλευτικὴ δύναμη καὶ μιὰ καλὴ ἀνατροφή δὲ μᾶς βοηθήσει νὰν τὰ ὑπερικήσουμε.

«—Ἡ χαιρεκακία κατέχει ἔλους μὲς χωρὶς διάκριση· εἶναι ἡ χαρὰ τοῦ νὰ βλέπουμε ἄλλους σὲ δυστυχίαν, σὲ στενοχώρια, πρὸ παντὸς ἐκείνους, ποῦναι πλουσιώτεροι, πλουσιώτεροι σὲ πνεῦμα καὶ σῶμα καὶ χρῆμα, ποῦ στέκουνε ψηλότερα ἀπὸ μᾶς στὴν κοινωνία.

«Ποῖα εἶναι ἡ οὐσία τῆς τραγωδίας, (ἀπάνω στὴ σκηνή, μπροστὰ μας) ; Θέλω νὰ πῶ τί κοιτάμε μπρὸς ἀπ' τὰ καθίσματά μας μὲ τόση εὐχαριστήση ; εἶναι ἡ ἀθέλητη χαρὰ, ποῦ νιώθουμε μέσα μας, νὰ βλέπουμε μπροστὰ μας πῶς ὁ ἄνθρωπος ἢ εἰ ἄνθρωποι βασανίζονται παλεύοντας μὲ τὴ μεῖρα, ἐνῶ ἡμεῖς εἶμαστε θρονιασμένοι, χαρούμενοι καὶ ἀμέτοχοι στὶς σίγουρες θέσεις μας.

«Φρίκη μὲ πιάνει σὰ βλέπω κάθε μέρα πῶς δὲ βουθαίμε ὁ ἕνας μας τὸν ἄλλον, ἡμεῖς εἰ δυστυχισμένοι ἄνθρωποι, παρὰ μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ γίνουμε ψεῦτες, ὑποκριτὲς καὶ ἀπατεῶνες. Ποιὸς ἀπὸ μᾶς μπορεῖ ἀκόμα καὶ μιὰ μέρα, μὴν ὄρα μόνο, νὰ νασάνει δίχως τὴν τέλεια ὑποκρισία, δίχως τὴν ψευτικὴ καὶ τὸ δόλο; Δὲ θὰ πηγαίναμε ἀμέσως χαμένοι, ἂν παρουσιαζόμαστε ὁ ἕνας στὸν ἄλλον δίχως προσωπεῖο; Ἄ, οἱ φρόνιμοι καὶ οἱ κουτοὶ ! Δὲν ξαίρω ἀκόμα καὶ πάντα ἀμφιβάλλω, ἂν πρέπει ἔλους ἡμᾶς βαθύτατὰ οἰκτιρῶ ἢ βαθύτατα νὰ περιφρονῶ. Ἡ ὑποκρισία, τόσο γιὰ τὸ κοινὸ ἔσο καὶ γιὰ τὸ ἄτομο, εἶναι ἀπαραίτητη, γιατί λοιπὸν νὰ τὴν κατηγορᾶμε ; Ὅλοι τὴ χρειάζονται : Τὸ κράτος, κάθε κόμμα (ἐποιεδήποτε κι ἂν εἶναι), κάθε ἄτομο μέσα στὸ δάθος τοῦ ἑαυτοῦ του.

»Τί ἀπόγινε ἡ διδασκαλία τοῦ Σωτῆρα καὶ τὸ ἀκατάπαυστο ἐκείνο : «Ἀγαπάτε ἀλλήλους» ; Τί ὄμετρο μίσος, τί θάλασσα ἀπὸ αἷμα, δὲ δημιουργήθηκε ἀκριβῶς ἀπὸ τὰ σοφὰ αὐτὰ λόγια.

«ὦ, αὐτὴ ἡ ἀγνή, ἀνείπωτα καθάρια καρδιὰ τοῦ καημένου γιοῦ τοῦ ἐθραίου ἐκείνου ξυλουργοῦ; Ἄν ἐρχότανε τούτη τῇ στιγμή μεταξὺ μας, θάσκυβα τὸ μετωπὸ μου μπρὸς στὰ ποδιὰ του, ὡς τῇ σκόνῃ χάμου. Γιὰ τοὺς ἰσχυροὺς, τοὺς πνευματικοὺς καὶ τοὺς κοσμικοὺς, γίνηκε στήριγμα κι ὄργανο γιὰ τὴν ἐπικράτησίν τους. Τοὺς φτωχοὺς καὶ τοὺς ἀδύνατους ἤθελε νὰ ὑπηρετήσῃ.

«Ἄν τώρα ξαφνικά, μὲς στὴν ἀνταριασμένην ἐποχὴ μας, ἔστειλε γιὰ χάρη μου μπροστὴ μας, σὲ κάποιο σταυροδρόμο κι ἀρχινούσε τὸ κήρυγμα: «Λεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι καὶ γὰν ἀναπαύσω ὑμᾶς», θὰ τὸν ἔβαζαν ἀμέσως φυλακὴ, ἢ θὰ τότε στέλναν στὸ φρενοκομεῖο. Καὶ μὲ τὸ δίκιο του; θὰ τὸν ἐθεωροῦσαν ἔξω ἀπὸ κάθε κοινωνικὴ μας ἀποψη.»

Κι ἔμεις οἱ ἰδέες του αὐτὲς δὲν τὸν κουράζουν, δὲν τὸν ἀπογοητεύουν. Ἡ ἀγάπη του γιὰ τὴ γυναῖκα καὶ γιὰ τὸ παιδί του τονώνουν τὴν ψυχὴ του καὶ δουλεῖ ἀκατάπαυστα, βρίζοντας στὴν τέχνη μὴ παρηγοριὰ καὶ στὴ φύση ἔσκόρραση.

Σιγά, σιγά τὸ ἔργο του μεγαλώνει, ξαπλώνεται πρὸς ἕλες τίς μεριές: τὸ διήγημα, τὸ ρομάντζο, τὸ τραγούδι, τὸ δράμα ἀντιπροσωπεύονται μὲς στὴν πολύμερφη ἐργασία του. Ἔχει γράψῃ τέσσαρες τόμους διηγήματα, 6 δράματα, τέσσερες ἢ πέντε τόμους ποιήματα καὶ τέλος τὸ ἀγαπημένο του ἔργο, τὸ ἔπος *Roggitred*, ποὺ τὸ πρῶτο μέρος του τυπώθηκε στὰ 1896 καὶ τὸ δεῦτερο στὰ 1908.

Μὰ τί ἰδέα μπορεῖ κανεὶς νὰ σχηματίσῃ ἀπὸ τίς λίγες αὐτὲς γραμμὲς γιὰ τὴν ἀληθινὰ ξεχωριστὴ φυσιογνωμία τοῦ Ἀλιενκρον; Ἴσως ἀργότερα μεταφράσουμε κανένα διήγημά του ἢ μερικὰ τραγούδια του. Τώρα περιοριζόμαστε νὰ κλείσουμε τὸ σημειώμα μας αὐτὸ μὲ μιὰ πεζή, πρόχειρη μετάφραση ἐνὸς τραγουδιοῦ του, ὅχι γιὰ νὰ δώσουμε ἕνα δείγμα τῆς λυρικῆς τέχνης του μὰ γιὰ νὰ δείξουμε κάπως τὴν ἀρμονία καὶ τὴ γλύκα τῆς σκέψης του:

Στὰ χέρια μου ἂν κοιμώσουν ἀπαλὰ
καὶ τὴν ἀνάσα σου ν' ἀκούω μποροῦσα,
μὲς σ'ὄνειρό σου τ'ὄνομά μου ἂν ἔλεγες,
κι ἂν ἔλαμπε στὸ στόμά σου ἕνα γέλιο —
Δὲ θ'ἔθελα ἄλλο.

Κι ἂν ὕστερ' ἀπὸ τὴ θερμὴ καὶ σοβαρὴν ἡμέρα
μοῦ ἐδιωχνης τίς βχρτεῖς τίς ἔγνοιες,
καὶ στὴν καρδιὰ σου ἀπάνω ἂν ἔγερνα,
καὶ τὸ αὔριο πιά δὲ συλλογιώμουν—

Δὲ θ'ἔθελα ἄλλο.

ΓΕΝΟΥΣ ΑΛΛΑΓΗ

Γ.

10) Ἄκμα πολλά ὀνόματα πραγμάτων ἀπὸ ἀρσενικά καὶ θηλυκὰ πού εἴτανε στήν ἀρχαία, γίνανε στή νέα ἑλληνική εὐθέτερα καθῶς ταιριάζει πλείοτερο στή φύσιν τους (γιατί τῶψυχα πράματα κατὰ φύσιν εἶναι εὖτε ἀρσενικά, εὖτε θηλυκὰ καὶ γιὰ τοῦτο ὁ Πρωταγόρας τὰ εὐθέτερα: τὰ λέει σ κ ε ὕ η) παίρνοντας τὴν ἀντίστοιχο μικροντικὸ (ὑποκοριστικὸ) τύπο, πού ἀπ' τὴν πολὺ μεταχείρηση ἔχασε τὸ καθαρὸ μικροντικὸ νόημα κέγινε σκέτη εὐθέτερη κἀτέλληξεν λ χ. ἔ=ῆ ἄ τ ρ α κ τ ο ς =τὸ ἀ δ ρ ᾶ χ τ ι (κ α τ ᾶ: τὸ ν ἦ μ α), ἢ ἄ η δ ὠ ν =τὸ ἀ η δ ὶ ν ι (σάν: τὸ π ο υ λ ι), ἢ ἄκανθα=τὸ ἀγκάθη (:τὸ κεντρί), ἢ ἄλωος=τὸ ἄλωνι (:τὸ ἄχερο, τὸ σιτάρι), ἢ ἄμοξα=τὸ ἀμάξι (:τὸ ἄλογον, τὸ κάρρο), ἢ ἄμπελος=τὸ ἀμπέλι (:τὸ κλήμα, τὸ σταφύλι), ὁ ἄσκος=τὸ ἀσκή (:τὸ δέριμα), ἢ ἰκτίς=τὰ ἰκτίδια=τὰ τοῖδια=τὸ ἀτσι (:τὸ ζῶον, τὸ ἀγρίμι), ὁ ἀῦλαξ=τὸ ἀβλάκι (:τὸ νερό), ὁ δακτύπος=τὸ ἀχταπέδι (:τὸ ψάρι, τὸ χάρβαρον κτλ.), ἢ βάλανος=τὸ βυλάνιδι (:τὸ καρύδι), ὁ βάμβαξ=τὸ βαμπάκι (:τὸ νῆμα), ὁ βούς=τὸ βόδι (:τὸ ζῶον, τὸ ζεγάρι), ὁ βόλος=τὸ βέλι (:τὸ μολύβδι), ἢ γέφυρα=τὸ γεφύρι (:τὸ ποτάμι), ὁ γύλλος=τὸ γυλλάρι (:τὸ ψάρι) ἢ δᾶς=τὸ δαδί (:τὸ ξύλον), ὁ δακτύλιος=τὸ δακτυλίδι (:τὸ δάκτυλον, τὸ στολίδι), ὁ δαῦκος=τὸ δαφνί (:τὸ ἀγκούρι, τὸ γεώμηλον), ὁ δαυλός=τὸ δαβλί (:τὸ ξύλον), ὁ δέλφις=τὸ δελφίνι (:τὸ ψάρι, τὸ κῆτος), ὁ ἀδάμας=τὸ διαμάντι (:τὸ κόσμημα, τὸ κειμήλιον), ἢ δίκελλα=τὸ δικέλλι (:τὸ ἐργαλεῖον, τὸ ἀμπέλι), ὁ οἰαξ=τὸ οἰαίκι (:τὸ τμημένον), ἢ δοκός=τὸ δοκάρει (:τὸ ξύλον), ὁ δδοῦς=τὸ δόντι (:τὸ μάτι), ἢ δράκαινα=τὸ δρακόνει (:τὸ ψάρι), ἢ ἔλαφος=τὸ λάφι (:τὸ ζῶον, τὸ ἀγρίμι), ἢ δορκᾶς=τὸ ζαρκαδί (:τὸ λάφι κτλ.), ὁ ζωμός=τὸ ζοῦμι (:τὸ νερό, τὸ φαγι), ἢ ζώνη=τὸ ζωνάρι (:τὸ βρακί), ἢ ζυγός=τὸ ζύγι (:τὸ δράμι), ἢ ζύμη=τὸ ζυμάρι (:τὸ ψωμί), ὁ θάλαμος=τὸ θαλάμι (:τὸ ψάρι), ὁ θρόνος=τὸ θρονί (:τὸ κάθισμα), ὁ θύμος=τὸ θυμάρι (:τὸ χερτάρι), ὁ ἰέραξ=τὸ γεράκι (:τὸ ὄρνις, τὸ πουλί), ὁ κάλαθος=τὸ καλάθι (:τὸ δοχεῖον), ὁ κάλαμος=τὸ καλάμι (:τὸ φυτό), =τὸ καλαμάρι (:τὸ κοντύλι), ἢ καλαμῖς=τὸ καλαμίδι (:τὸ ἔρμιδι), ὁ καλάπους=τὸ καλαπέδι (:τὸ παπούτσι, τὸ πόδημα), ἢ κάμινος=τὸ καμίνι (:τὸ πῦρ), ὁ κάμαξ=τὸ καμάκι (:τὸ ἐργαλεῖον), ἢ καμάρος=τὸ καμάρι (:τὸ κάτκημα), ἢ κάμελλα=τὸ καμελάφι (ἀντὶς καμελλάκι τὸ φ ἴσως ἀπὸ συνεπαρμῶ

τοῦ α ὕχ ἡ ν) (:τὸ κάλυμμα, τὸ καπέλλο κτλ.), δ κάνναθος=τὸ καννάθι
 (:τὸ φυτό), δ κάρατος=τὸ καράθι (:τὸ πλοῖο), δ καρκίνος=τὸ καρκι-
 νάθι (:τὸ ζῶφι), ἡ κατσίκα = τὸ καστίκι (:τὸ πρόβατο), ἡ κέραμος
 =τὸ κερμίδι (:τὸ σπίτι), δ κηρός=τὸ κερὶ (:τὸ φῶς), ἡ κεφαλή=τὸ
 κεφάλι (:τὸ σῶμα), δ κέγχρος=τὸ κεχρὶ (:τὸ γέννημα), δ κόκκος=τὸ
 κοκκάρι (:τὸ κρομμίδι), ἡ κηκίς=τὸ κηκίδι (:τὸ καρύδι), δ κλάδος=τὸ
 κλαδί (:τὸ φύλλο), ἡ κλεις=τὸ κλειδί (:τὸ συρτάρι), δ κλωδός=τὸ
 κλουθὶ (:τὸ πουλί), δ κλών=τὸ κλωνί (:τὸ φύλλο, τὸ δέντρο), δ κοντὲς
 τὸ κοντάρι (:τὸ ἔπλο), ἡ κοπή=τὸ κοπάδι (:τὸ ποίμνιο), ἡ κοπίς=τὸ
 κοπίδι (:τὸ μαχαίρι), δ κέρακας=τὸ κοράκι (:τὸ πουλί), ἡ κόρη=τὸ
 κορίτσι (:τὸ παιδί), δ κορμός=τὸ κορμί (:τὸ σῶμα), δ κότσυφας=τὸ
 κοτσύφι (:τὸ πουλί), δ κώτων=τὸ κωδοῦνι (:τὸ ζῶο ποῦ τὸ φορεῖ), δ
 κόκκος=τὸ κουκκί (:τὸ ἔσπριο), δ cucullus=τὸ κουκούλι (:τὸ σκευλῆκι),
 δ κόλλιξ=τὸ κουλλίκι (:τὸ ψωμί), ἡ κολλύρα=τὸ κολλούρι (:τὸ ψωμί),
 ἡ cucuma=τὸ κουμάρι (:τὸ ποτήρι), δ κώνωψ=τὸ κουνούπι (:τὸ ζῶφι),
 ἡ κώπη=τὸ κουπί (τὸ καίκι), δ κόττος=τὸ κότσι (τὸ κόκκαλο), δ
 κόφινος=τὸ κοφίνι (τὸ γομάρι) δ κόχλος=τὸ κοχλίδι (τὸ στρείδι), δ
 κράβδατος=τὸ κρεβδάτι (τὸ στρώμα), δ κριός=τὸ κριάρι (τὸ πρόβατο),
 ἡ κριθή=τὸ κριθάρι (τὸ γέννημα), δ κροσσός=τὸ κρόσσι (τὸ στολίδι),
 δ κτεῖς=τὸ χτένι (τὸ μαλλί, τὸ στρείδι), δ λάβραξ=τὸ λαβράκι (τὸ ψάρι),
 ἡ λαγών=τὸ λαγγόνι (τὸ σῶμα), ἡ λάμνα=τὸ λαμνί (:τὸ μέταλλο),
 δ λόγγος=τὸ λαγγάδι (τὸ ἔσρος), δ λάθηρος=τὸ λαθούρι (τὸ ἔσπριο),
 ἡ λάγνηος=τὸ λαγήνι (τὸ ποτήρι), δ λέβης=τὸ λεβέτι (τὸ δοχεῖο, τὸ
 καζάνι), ἡ λεπίς=τὸ λεπίδι (τὸ μαχαίρι) δ λέων=τὸ λιοντάρι (τὸ θε-
 ρεῖο), ἡ λιθάς=τὸ λιθάδι (τὸ χωρῆφι), δ λίθος τὸ λιθάρι (τὸ χῶμα), δ
 λίσκος=τὸ λισγάρι (τὸ ἐργαλεῖο), δ λωβός=τὸ λουεῖ (τὸ τσάφλιο), δ
 λῶρος=τὸ λουρί (τὸ σκοινί), δ λόγος=τὸ λογάρι (τὸ χρῆμα κτλ.) δ
 ἐρυθρεῖος=τὸ λυθρίνι (τὸ ψάρι), δ ρυτήρ=τὸ λυτάρι (τὸ ἄλεγο, τὸ
 σκοινί), δ λύχνος=τὸ λυχνάρι (τὸ φῶς), ἡ μάγεια=τὸ μάγιο (τὸ γήτε-
 μα), δ ἀμανίτης=τὸ μανιτάρι (τὸ φυτό), δ μαργαρίτης=τὸ μαργαρι-
 τήρι (τὸ κόσμημα), δ μαστός=τὸ μαστάρι (τὸ βυζί), δ μίτος=τὸ μιτά-
 ρι (τὸ χτένι), ἡ μάχαιρα=τὸ μαχαίρι (τὸ ἔπλο), δ μελάνουρος=τὸ με-
 λανοῦρι (τὸ ψάρι), δ μήνιξ=τὸ μηλίγκι (τὸ ἀφτί), δ μηρός=τὸ μέρι
 (τὸ σῶμα), δ μέρμηγκας=τὸ μερμήγκι (τὸ ζῶφι) ἡ μερίδα=τὸ μερί-
 διο (τὸ μέρος), ἡ μέταξα=τὸ μετάξι (τὸ νήμα), δ μύς=τὸ μῦδι (τὸ
 στρείδι, τὸ χάβαρο) δ μόλυθος=τὸ μολύβι (τὸ μέταλλο), δ μύσχος=τὸ
 μουσκάρι (τὸ πρόβατο), δ γόγγρος=τὸ μουγγρι (τὸ ψάρι), ἡ μεύλα=τὸ
 μούλαρι (τὸ ὑποζύγιο, τὸ χτηνὸ) ο μύσταξ =τὸ μουστάκι (τὸ μαλλί)

ὁ ὄμβρουξ=τό μπουμπουί (τό λουλούδι), ὁ μύρων=τό μυρόνι (τό ψάρι)
 ὁ μέδιος=τό μέδι (τό κοιλί), ἡ νήσος=τό νησί (τό ὄρος), ὁ ὄνουξ=τό
 νόχι (τό δάχτυλο) ὁ ὀξύρυγχος=τό ξερύχι (τό ψάρι), ἡ ἄξινη=τό ἄξι
 νάρι (τό ἐργαλεῖο), ἡ ἔξοδος=τό ἔσδι (τό λείψανο), ὁ ξυρός=τό ξου-
 ράφι (τό μαχαίρι), ὁ ὀξύπτερος=τό ξυπτέρ: (τό πουλί), ἡ ὄρμιξ=τό ὄρμι-
 δι (τό δίχτι), ἡ ὄρτυξ=τό ὄρτύκι (τό πουλί), ὁ πάγουρος=παγοῦρι (τό
 στρεῖδι), ὁ ταῶν=τό ταῶνι (τό πουλί, τό παγόνι), ὁ παλιούρος=τό πα-
 λιοῦρι (τό δέντρο, τό φυτό), ὁ πάλος=τό παλούκι (τό ξύλο), ἡ πανήγυ-
 ρις = τό πανηγύρι (τό συμπόσιο), ὁ πάπυρος =τό παπύρι (τό φυτό), ἡ
 φάτινη=τό παχί (τό ζῶο), ὁ πέπων=τό πεπόνι (τό ἀγγούρι), ἡ πέρ-
 διξ = τό περδίκι, ἡ περιστερά = τό περιστέρι (τό πουλί), ἡ πεγή =
 τό πηγάδι (τό νερό) ὁ πίθος=τό πιθάρι (τό ἀγγεῖο), ὁ πίναξ=τό πινά-
 κι (τό φαγι), ὁ πνεύμων=τό πλεμόνι (τό σηκώ:ι), ἡ παγίτιξ=τό παγιτι
 (τό κέκκαλο, ὁ πύξ=τό πῶδι (τό μέλος), ὁ πόκος=τό ποκάρι (τό μαλλί),
 ὁ πύλληξ=τό παλληκάρι (τό παιδί), ἡ παγκα=τό παγκάρι (τό τραπέζι),
 ὁ ποντικός=τό ποντίκι (τό ζῶο), ὁ ποταμός=τό ποτάμι (τό ῥέμα), ὁ
 pullus=τό πουλί (τό πτηνό), ὁ πρίνος=τό πρινάρι (τό φυτό, τό δέντρο)
 ὁ πρίων = τό πριόνι (τό ἐργαλεῖο), οἱ προγονοί =τά προγόγια (τά
 παιδιά) ὁ πύξος = τό πυξάρι (τό δέντρο), ἡ πῶρα = τό πωρικόν (τό
 μήλο, τό κάστανο, κτλ) ἡ ράβδος=τό ραβδί (τό ξύλο), ἡ ραφανίς=τό
 ρεπάνι (τό γεώμηλο, τό καρῶτο κτλ.), ἡ ρίνη=τό ρινί (τό ἐργαλεῖο), ὁ
 ὄροδος=τό ῥόδι (τό γέννημα), ὁ ἑρέθινθος=τό ρεθίθι (τό ὄσπριο), ὁ
 ῥοῦξ=τό ῥούδι (τό σουμάκι), ὁ ῥώθων=τό ῥωθούνι (τό μάτι), ἡ ὄρυ-
 ζα=τό ῥύζι (τό γέννημα), ἡ σιαγώνι=τό σαγόνι (τό πρόσωπο), ὁ σάκ-
 κος=τό σακκί (τό παννί), ὁ σάλκος=τό σάλιο (τό φτύσμα, ἡ σάνις=τό
 σανίδι (τό πάτωμα), ὁ σάπων =τό σαποῦνι (τό νερό), ὁ σάραξ=τό σα-
 ράκι (τό ζῶφι, τό ἔντομο), ὁ καψάκης=τό σαψάκι (τό ὄχητο), ἡ σε-
 μίδαλις=τό σιμιγδάλι (τό ἀλεύρι), ἡ σινδῶν=τό σεντόνι (τό στρώμα) ὁ
 συνόδους=τό συνόδι (τό ψάρι), ὁ σίτος=τό σιτάρι (τό ἀλέβρι, τό γέννημα
 κτλ), ὁ σίφων=τό σιφούνι (τό νερό), ἡ σκανθίς = τό σκαθί (τό πουλί), ὁ
 σκορπίος=τό σκορπίδι (τό ψάρι), ὁ σκώληξ=τό σκουλήκι (τό ζουζούφι),
 ὁ σκόμβρος=τό σκουμπρι (τό ψάρι), ὁ σκόλλυς=τό σκουλλί (τό λινάρι),
 ἡ scutella=τό σκουτέλι (τό πιάτο), ὁ σμάραγδος=τό σμαράγδι (τό στο-
 λιδί), ὁ ἑσμός =τό (ἄ)σμάρι (τό μελισσι), ὁ σμίλαξ =τό σμιλάγι
 (τό χορτάρι), ὁ σωλήν=τό σουληνάρι (τό ὕαλι, τό μολύβι, τό σίδερο
 κτλ.), ἡ σπάθη=τό σπαθί (τό ὄπλο), ὁ ἀσπάραγος=τό σπαράγι
 τό χόρτο), ὁ σταυρός=τό σταβρί (τό ὄμμα) ὁ ἑστοβοεύς=τό σταβάρι
 τό γυννί, τό ἀλέτρι) ἡ σταφυλή=τό σταφύλι (τό κλήμα κτλ). ὁ στά-

χυς=τό σιτάχι (τό σιτάρι κτλ.), δ σιτόμαχος=τό στομίχι (τό ζντερο),
 (τό σπλάγχο, τό στόμα) δ σιάξ=τό σιάκι (τό ψάρι), δ σφένδαμος=τό
 σφεντάμι (τό δέντρο), δ σπόνδυλος=τό σφεντύλι (τό άδράχι), δ σπόγ-
 γος=τό σφουγκάρι (τό ψάρι, τό παννί) ή σφίρα=τό σφυρί (τό εργαλείο),
 δ σχολίος=τό σκoiνί (τό νήμα), δ άιταγήν=τό ταγηνάρι (τό πουλί), δ
 έταιρος=τό ταίρι (το ζεβγάρι), δ τάκων=τό τακούνι (τό παπούτσι), ή
 τάξις=τό ταξίδι (τό καραβάνι), δ τάπης=τό ταπί (το στρώμα, τό πέφκι
 = έπέχιον), ή τραγωδία = τό τραγούδι (τό άσμα), δ τράγος = το
 τραγί (τό ζώο), ή τράπεζα = τό τραπέζι (τό έπιπλο), δ τρίβολος = τό
 τριβόλι (τό κεντρί) ή τρίγλη=τό τριγλί (το ψάρι ή τριόδος= τό τριόδι
 το μονοπάτι), δ τροπος = το τροπάρι(ον) (τό άσμα) ή τρυγών = τό
 τρυγόνι (τό πουλί) ή θαλος = το γυαλί (το παράθυρο), ή θυ-
 νις = το γυνί (το άλέτρι), δ φάγρος το φαγγρί (το ψαρι, το g
 άπ' το μουγγρί= γογγρί, δ φαιλόνης = τό φαιλίχι (το φόρεμα), ή φά-
 λαξ = τό φαλάγγι (τό ξύλο, τό στήριγμα), δ φέρτος = τό φορτίο
 (τό σάγμα, τό υποζύγιο κτλ.), δ φανός=τό φανάρι (τό ψωί), δ φάσηλος
 =το: φασόλι (τό εσπριο), δ θρις=τό θίδι (τό σερπετό), ή oifella=τό
 φελί (τό ψωμί), δ φελλός=τό φελλάρι (τό σιούμπωμα, κι άπ' τά
 δίχτια: τό μολύδι), ή θήκη=τό θηκάρ: (τό μαχαίρι), δ φλοΰς (Η
 συχ.)=τό φλούδι (τό τσέφλιο), δ χλωρίων=τό φλώρι (τό πουλί), δ
 φόνος=τό φονικό (τό κακό), ή φέρυς=τό φρύδι (τό μάτι), ή φτυάς=
 τό φτυάδι (τό φίδι, τό σερπετό), ή χάλαζα=τό χαλάζι (τό νερό), δ
 χάλιξ=τό χαλίχι (τό κοτρώνι), δ χαλινός=τό χαλινάρι (τό καπίστρι),
 δ χάνδαξ=τό χαντάκι (τό ρέμα), δ χάνος=τό χάνι (τό ψάρι), ή έγχε-
 λυς=τό χέλι (τό ψάρι, τό φίδι), ή χελιδών=τό χελιδόνι (τό πουλί),
 ή χειρ=τό χέρι (τό σώμα, τό μέλος), ή χιών=τό χιόνι (τό νερό), δ χνούς
 =τό χνούδι (τό δέρμα), δ χέρτιος=τό χορτάρι (τό φυτό, τό λάχανο,
 τό δέντρο κτλ) ή χώνη=τό χουνί (τό ποτήρι, τό μπουκάλι κτλ.), δ
 χῶρος=τό χωράφι (τό σιτάρι κτλ. τό άμπέλι κτλ.) ή ψκλις = τό ψα-
 λίδι (τό μαχαίρι) δ ψάρ=τό ψαρόνι (τό πουλί), δ ψωμός=τό ψωμί
 στό άλλόρι, τό φαγι κτλ.)

'Από τουταδῶ που είναι τά ένενήντα έκατοστά του δλου, εσο και
 νά είναι λιγοστά ως πρός άλλωρο τό λεξικό θησαυρό της νεοελληνικής,
 φαίνεται κάποια όρμη του λαού μας νά ουδετερώνει τό γραμματικό γέ-
 νος. Αιτία άφτου δάν είναι βέβαια, έπως θελήσανε νά πούνε, πως τάχα
 αταπέφτοντας τό φρόνημα του λαού άρχίγησε νάρέζεται στα μικρά
 και ταπεινά, πράματα δλότελα μπόσικα κι άνταπιστημονικά. 'Αφτουνοῦ
 αιτία είναι ή γλωσσική όρμη του νεότερου νοῦ νά ξεδιαλύνει όλα τά

πάντα; Ήπως λοιπόν ελα τάρχατα δικατάληχτα ξεδιαλύνοντας τό κάθε γένος και μέ ξεχωριστή κατάληξη (πρβλ. άρχ. ό και ή χέρσος, νεοελλ. ό χέρσος, ή χέρση· ό και ή ά παίς; ό ά παιδος ή ά παιδη κτλ.) έστι και τά εδσιαστικά, πού έν τούς ξάνοιγε φυσικό γένος, Ήψυχα και κατώτερα έμψυχα, μετ πού ειχε την ξεχωριστή χάρη ή γλώσσα του νάχει για θάρτα και ιδιαίτερο γραμματικό τύπο, τ ό ο ύ δ έ τε ρ ο γ έ ν ο ς, πού λίγες άπ' τις νεότερες γλώσσες τέχουνε, προσπίθησε με κάθε τρόπο νά φέρε; έλα τά τέτοια σάρτο τό γένος, πού τούς ταιριάζει, και θρίκοντες τούς μικροντικούς (ύπερκριστιικούς) τύπους, πού τό γραμματικό γένος τους ειτανε έτοιμο ούδέτερο, και τό μικροντικό τους νόημα στά πιότερα σκοτισμένα άπ' την τριθή, προτίμησε άρτους τούς τύπους, που έρχούτανε στέ σκοπό του καλύτερα. Ή δουλειά άρτή άρχίνησε άπ' την Κοινή άκόμε.

11). Πολλά εδσιαστικά στήν θρχαία έλληνική ειχανε διπλό γένος ειτε άπό χώρα σέ χώρα ειτε και στήν ίδια χώρα ελότελα, λ.χ. ό και ή λιμός, ό και ή σταμόνος, ό και ή θήξ, ό και ή θωλος, ό και ή πρίνος, ό και ή άσπάλαθος, ό και ή βάρτος, ό και ή θρίγανος, ό και τ ό σκόςτος, ό και τ έ θάρμος, ή νάπη και τ ό νάπος, ή βάύνη και ό βαύνος, ό βίοςτος και ή βιοτή, ό μοτός και ή μοτή κτλ. Σύγκρινε τά δικά μας: ό ζάχαρης και ή ζάχαρη, ό σουγιάς και ή σουγιά, ό πλάτανος και τ ε π λ α τ ά ν ι, ό πέφκος και τ ό πέφκος, ό έλατος και τ έ λ α τ ο, ό κρίνος και τ ό κρίνος, ό ποταμός και τ έ ποτάμι. ό και τ έ βίδος, ό και τ έ βύθος, ό και τ έ ρίγος. κτλ.

12) Κατ' άναλογία της άρσενικής δειχτικής άντωνυμιάς ειπανε στέ δυϊκό και τή θηλυκή: τ ο ύ τ ω, τ ο ύ τ ο ι ν κ:λ. άντις τ α ύ τ α, τ α ύ τ α ι ν κτλ. τ ώ δε, τ ο ι ν δε άντις τ ά δε τ α ι ν δε κτλ.

Σύγκρινε τά νεολληνικά: δώσε στά παιδία τ ό φαγί τους (άρσεν.)

Τά ίδια και τ ό άρθρο πού είναι ένα είδος άντωνυμία τ ό ειπανε στέ δυϊκό τ ώ χείρε άντις τ ά χείρε κτλ. Σύγκρινε και τά δικά μας οί γυναικες σάν τ ό οί άντρες κτλ. και τ ο ύ ς παιδιο ύ ς (Πάνορμο) άντις τ ώ ν παιδιο ύ ν.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Γλαύκων Ἀλιθέρση : «Κρινάκια τοῦ Γιαλοῦ» (Β΄ ἔκδοσις)— «Ὁ Γυμνὸς ἄνθρωπος», Ἐκδοτικὸς Οἶκος «Γλαῦκος». Κύπρος 1924.

Ἄλκη Θρόλου : «Σολωμὸς—Κωστής Παλαμάς». Ὀμιλίαι ποῦ δόθηκαν τὴν ἀνοιχὴν τοῦ 1923 ἐπὶ τῆς σειρᾶς τῶν διαλέξεων τοῦ «Συνδέσμου τῶν Ἑλληνίδων ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων τῆς γυναικὸς». Ἀθήνα 1924.

Ἰωάν. Μ. Παναγιωτόπουλου : «Τὸ βιβλίον τῆς Μιράντας», Ποιήματα. Ἐκδοσις περιοδικοῦ «Νέα γράμματα», Ἀθήνα 1924.

Σπύρου Μ. Καμηλλέρη : «Πρὸς τὸ Φῶς», Ποιήματα. Ἐκδοτικὸς Οἶκος «Ἀθηνᾶ». Ἀθήναι 1924.

Α. Π. Ταγκόπουλου : «Δυὸ Ἀγάπες», Ἀθηναϊκὸ μυθιστόρημα. Ἐκδοτικὸς Οἶκος : «Χαραυγὴ». Ἀθήνα 1924. Τιμὴ δρχ. 10

Βοηκίαιου : «Ἐκλογαὶ ἀπὸ τοῦ Δεκαήμερου». Μεταφρ. Γερμ. Σπαταλά. Ἐκδοσις «Χαραυγῆς». Ἀθήνα 1924. Τιμὴ δρχ. 12

Ἰβὰν Τουρκάνισφ : «Τὸ ραντεβου», διήγημα. «Ἰάκωβος Πιστέγκωφ», μυθιστόρημα. Ἐκδοσις Χαραυγῆς. Ἀθήνα 1924. Δρχ. 10.

Τυμφορηστοῦ : «Δυὸ Ψυχές». Ρωμάνισο. Ἐκδοσις Χ. Γανιάρη, Ἀθήνα 1924.

Jean Richerin : «Τὰ κρησάδια τῆς Μιάρκας» (Μετ. Ν. Πετιμεζᾶ—Λαύρα) Ἐκδ. «Παντογνώστου». Ἀθήναι 1924. Τιμὴ δρχ. 12.

ΔΙΟΡΘΩΜΑΤΑ

Στὰ ποιήματα τοῦ Πάνου Ταγκόπουλου, ποῦ δημοσιεύονται στίς πρῶτες σελίδες αὐτοῦ τοῦ τεύχους, μείνκε ἀπὸ τυπογραφικὴ ἀδελφία τὰ παρακάτω λάθη :

Σελ. 324, Στίχος 13. Ἀντί : Μὰ ὁ κεραυνὸς καθὼς λαμπάδιος,

Μὰ ὁ κεραυνὸς καθὼς λαμπάδιος.

Σελ. 325, Στίχος 9. Ἀντί : Ὡ Ἐσὺ, τοῦ χρόνου μου ἀντιλάρισμα,

Ὡ Ἐσὺ, τοῦ πόνου μου ἀντιλάρισ

«ΣΤΟ ΓΥΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΡΙΜΑΣ»,

Νέο ποιητικὸ βιβλίον

τοῦ ΡΗΓᾶ ΓΚΟΛΦΗ

Τυπώνεται καλλιτεχνικὰ ἀπὸ τὸν ἔκδοτικὸν Οἶκον Ἰ. Σιδέρη, καὶ θὰ κυκλοφορήσει σὲ λίγες βδομάδες.

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΤΕΥΧΟΣ 6 (785), ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1924

Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΙΣΚΙΟΣ

Τόσους μήνες, τώρα που ήταν άρρωστη ή Γιασεμή, ποτέ δε συλλογίστηκε τὸ θάνατο. Δηλαδή, ποτέ δε συλλογίστηκε πῶς θὰ πεθάνη. Ἡ ζωὴ μέσα της δὲν εἶχε λυώση, ἀφοῦ δὲν εἶχε κάμη παρὰ λίγα βήματα πάνω στὸν κύκλο ποὺ ὀρίζῃ ἡ μοῖρα τῶν ἀνθρώπων.

Ὅταν μάθαινε πῶς πέθανε ὁ τάδε, νὰ ποῦμε, λυπόταν τὸν ἀνθρώπο, νέο ἢ γέρο, ὕστερα τοῦ δικοῦ του—ἀν ἄρηνε πίσω τοῦ δικού—, καὶ ἡσύχαζε· ὁ θάνατος ἦτανε γι' αὐτὴν ἓνα πρᾶμα πολὺ μακρινὸ, καὶ οἱ πεθαμένοι ἦταν οἱ ἄλλοι, οἱ ξένοι, ποὺ εἶχαν τὸ δικό τους λογαριασμὸ. Ἡ νιότη της ποτέ δὲν ἐκάθησε νὰ σκεφτῇ τὰ βσα ἀρχίζει ὁ ἀνθρώπος νὰ καλοσυλλογαῖται ἀπὸ τὰ τριάντα κι ἀπάνω. Ἡ φθορὰ καὶ ἡ ἀφθαρσία, τὸ χῶμα καὶ ἡ ἀποσύνθεση, τὸ σκωληκίον βροῦμα τῶν παπᾶδων καὶ τὰ σκελετωμένα κρανία,—μὰ ἔλ' αὐτὰ εἶναι: γιὰ κείνους ποὺ ἀρχίζουν νὰ μὴν προφταίνουν νὰ μετροῦν τίς ἄσπρες τοὺς τρίχες καὶ ποὺ πολεμοῦν νὰ σκεπάσουν μὲ χίλια βᾶσανα τὰ ἀραιώμα τῆς χωρίστρα τους. Καὶ ἡ Γιασεμή ἔχει μαύρα μαλλιά, γυαλιστερὰ, φεριεμένα, μὰ καθὼς οἱ δύο της κοτσίδες πέφτουν βαριεῖς ἀπάνω στὸ κάτασπρο μαξιλᾶρι, μοιάζουν σὰ δυὸ ἀλυσίδες ποὺ τὴ δένουν σφιχτὰ πάνω στὸ κρεβάτι τῆς ἀρρώστειας.

Κ' ἔτσι, ἀνάσκελα, μὲ τὰ διάφανα χερᾶκια ἀρημένα στὴ χνουδωτὴ κουβέρτα, κοιτάζει τὸ ταβάνι, τὰ κουφώματα, τὰ ἐπιπλα, τοὺς τέσσαρες τοίχους... τέσσαρης!.. μὰ ὄχι, δὲν εἶναι ἀκριβῶς τόσοι· τὸ δωμάτιο εἶναι στραβὸ· πίσω ἀπὸ τὸ κεφάλι της ὁ τοίχος εἶναι πλατύς· οἱ δυὸ πλευρικοὶ τοῖχοι λοξοὶ καὶ ὅσο προχωροῦν, στενεύουν, στενεύουν, δὲν ἀφήνουν χωρὸ γιὰ τὸν τέταρτο τοῖχο· μόλις ὑπάρχει θέση γιὰ τὴ μονόφυλλη πόρτα ποὺ ἀνοίγει στὴν ἄλλη κάμαρα.

Σηκώνει πάλι τὰ μάτια... Τὸ ταβάνι ἀπ' ὅλες τίς πλευρὲς ἔχει μιὰ πλατειὰ κανελλιὰ γραμμὴ ποὺ ὀρίζει τὸ σχῆμα τῆς κάμαρας... Θεέ μου! πῶς μοιάζει τὸ σχῆμ' αὐτὸ μὲ κάσσα... εἰν' ἀκόμα καὶ τὰ πολύχρωμα κοσμήματα ποὺ τὴ γεμίζουν: γαλιζία, κόκκινα, κίτρινα ἀνθάκια... μπρὸς πηγαίνουν τὰ ξαφτέρυγα, οἱ παπᾶδες... πίσω κλαίει ἡ μάinna... καὶ κόσμος!.. καθὼς περνᾶνε, τ' ἀνοιχτὰ παραθύρα κλεί-

νουν γρήγορα, τὰ κλειστά κουφώνονται κι ἀπὸ μέσα κρυφκοιτάζουν μάτια τρομαγμένα... τὸν κακομοίρη τὸ Μήτσο... μὲ 39 πυρετό, σηκώθηκε νὰ πάη στὸ μαγαζί, νὰ μὴ μείνῃ κλειστό... μόλις μπήκε μέσα, ἔπεσε χάμω ξερὸς· ὅσο νὰν τότε πᾶνε σπίτι του, ξεψύχησε.

Ἡ μητέρα της ποὺ εἶχε μπῆ πατώντας στὰ νύχια, τὴν κοίταξε λίγες στιγμὲς καὶ τρόμαξε. «Μήπως ἀγγελοφοριέται;» Τὴ ρώτησε λοιπὸν σιγὰ—σιγὰ, μὲ τὴν ψυχὴ στὰ δόντια :

—Κοιμᾶσαι ;

Ἐγύρισε μόνο τὰ μεγαλωμέν' ἀπ' τὴν ἀρρώστεια μάτια της καὶ εἶπε κ' ἐκείνη σιγὰ :

—Ὅχι.

—Σοῦ ἔφερα γάλα... θέλεις;

—Ὅχι, ξανάπε· κάνει ζέστη.

Ἡ μητέρ' ἀκουμπᾶ τὴν τσάσκα μὲ προσοχὴ στὸ τραπεζάκι, προχωρεῖ πολὺ ἀλατρά, παραμερίζει τοὺς μπερντέδες, κι ἀνοίγει τὸ παράθυρο ποὺ εἶναι δίπλα στὸ κρεβάτι, πάρα πέρα...

Ὁ ἀνιξιάτικος ἀέρας χύθηκε μὲς στὴ στενὴ καμαρούλα φέρνοντας τὴν ἀνακατεμένη βουή τῶν μακρινῶν δρόμων, καμωμένη ἀπὸ ἀντίλαλους πραγμάτων, ἀπὸ φωνὲς καὶ γέλια ἀνθρώπων, ἢ ποιὸς ξέρει ἀπὸ τί θρήνου· καὶ ὄδυρους πονεμένων ψυχῶν.

Ἡ Γιασεμὴ πήρε μιὰ βαθεῖα ἀναπνοή, ἔσιαξε τὸ σεντόνι κάτω ἀπὸ τὸ σαγόνι της, ἔκανε νὰ γυρίσῃ...

—Μαμά, γύρισέ με...

Ἡ μητέρα τὴν ἔπιασε ἔπως θάπικνε ἓνα φαρφουρένιο θαζάκι καὶ τὴ γύρισε κατὰ τὸ παράθυρο.

—Θέλεις ν' ἀνακαθῆσης;

—Ὅχι, ἔμουρμούρισε στηλώνοντας τὰ μάτια στὸ κάτω τζάμι τοῦ ἀνοιχτοῦ παραθυρόφυλλου.

«Ὅχι;» —ὅχι· «ναί;» —ναί· ἡ μητέρα δὲν ἔφερε ποτὲ ἀντίσταση. «Μὴν τὴ στενοχωρᾶτε», εἶχε πῆ ὁ γιατρός, «ἔφηστε τὴν νὰ κάνῃ, ἔτι θέλει... Κ' ἔπειτα ἡ φύσις καὶ ἡ νεότης κάνουν θαύματα». Καὶ τότε ἡ μητέρα—εἶναι τώρα τρεῖς μέρες—καθὼς ἔμεινε μόνη, κλείστηκε στὴν κουζίνα καὶ ὅση ὥρα ἔκανε τίς χοντροδουλειές της, τὰ μάτια της πήγαιναν ποτάμι. Τὰ μάτια της πήγαιναν ποτάμι κι ὁ νοῦς της δερνόταν ἀδελᾶ του καὶ μοιρολογοῦσε...

Νᾶμα τὸ στήθος μίσημιση καὶ τὴν ζωοὺὲ ζωοδούνη.

Γὰ νὰ βρωιά τὸ μίσημιση νὰ τριζῆ τὸ ζωοδούνη...

Νᾶζοντια μίτιου Ολιβερά...

Σὲ λίγο, στὸ φιλιτισέινο προσωπίκι τῆς ἄρρωστης χύθηκε μιὰν ἀχνή ἐκφραση χαρᾶς: μὲς στὸ τζάμι καθρεφτιζέταν ἡ ζωὴ τοῦ δρόμου, ἀχνή κι αὐτὴ, παραμορφωμένη λίγο ἀπ' τὴς τρεμουλιάρικες γραμμὲς ποὺ ἔσπαζαν καὶ ξαναδένονταν μὲς στὸ πρόσωπο γυαλι τοῦ παραθυροφυλλοῦ ποὺ σάλευε πότε — πότε. Νὰ ὁ ἔμποράκος τῆς γειτονιάς, πρῶτα εἶχε τὴς μόστρες του φορτωμένες σ' ἕνα γαϊδουράκι καὶ διαλαλοῦσε τὴς πρᾶματιες του μὲ τὴ δυνατὴ του φωνή. Τώρα τὴς φορτώθηκε μόνος του κ' εἶχε μάλιστα καὶ τ' ἀριστερὸ του χέρι τεντωμένο σὰν ξόλο κι ἀπὸ καὶ κρέμεται τὸ ἀμερικάνικο πανί, μιάμιση πῆχη τὸ φάρδος, ἐξήμιση δραχμὲς ὀ πῆχους... » Ἐκεῖ πὼς ἦ φωνὴ του βγαίνει τῶρ' ἀπὸ σπασμένο καλάμι. Εἶχε, λέει, μιὰ κόρη καὶ τοῦ πέθανε, πούλησε καὶ τὸ γαϊδουράκι του...

Νά, τώρα στὸ γωνιακὸ σπιτάκι, στὴν πόρτα, εἶναι μάζωξη. Ἐκεῖ μέσα καθεταί μιὰ χαρτορίχτρα μισόγρια, μισόκουφη δὲν τὴν ἀφήνουν ποτὲ σὲ ἡσυχία. Τώρα στέκεται μὲ τὸ μπαστουνάκι τῆς στὸ πεζοδρόμιο καὶ ξεφρονίζει: — Εἶμαι κυρία ὅπως πρέπει! Ἔχω υἱὸν ἠθοποιὸν! — Ὅσον, ὅσον, μουστέρια! τῆς φωνάζουν τὰ παιδιὰ. — Τώρα θὰ φέρω ἀμέσως τὸ χωροφύλακα, νὰ σὰς δείξω ἐγὼ ποιά εἶμαι... Δημητρίπουλος: μάρτυρας, — δείχνει κάποιον ποὺ χαζεύει, — Θεοδώρου: μάρτυρας! Μάλιστα!.. ὑπέβαλα μήνυση... ἔνοια σας!.. θὰ σὰς δείξω ἐγὼ ποιά εἶμαι!.. Καὶ παίρνει δρόμο. Νάτῃγε: τόκ, τόκ, τὸ μπαστουνάκι τῆς — καὶ δὲν εἶναι πολὺ πιε ψηλὴ ἀπὸ δαῦτο — πάει βιαστικὴ κουτσάλοντας κάτω ἀπ' τὴ μασκάλη τῆς σφίγκει ἕνα πακετάκι, τυλιγμένο σὲ παλιεσημερίδα· κι ὡς τόσο, ἀλήθεια, εἶχε κάτι ἀρχοντικὸ ἀπάνω τῆς. Ὅστε γυρίζει πίσω τῆς νὰ δεῖ κι ἔλο παραμιλάει. Ἀπόκοντα ἡ μαρίδα ἀλαλάζει.

Ἄξαφνα τὰ μάτια τῆς Γιασεμῆς θολώνουν.

— Τί εἶχες; ρωτᾷ ἡ μητέρα.

— Τὰ παιδιὰ πετᾶνε πέτρες στὴν κυρὰ — Πολυξένη.

Ἡ μητέρα σκύβει ἀπὸ τὸ παράθυρο, μαλλώνει τοὺς μάγκες.

— Ἐνοια σου, Γιασεμὴ μου, ἡ κυρὰ Πολυξένη ὅστε φαίνεται.

Θέλεις νὰ κλείσω τὰ παντζούρια νὰ ἡσυχάσης;

— Ναι. Θὰ πῶ καὶ τὸ γέλω μου.

Τώρα ἡ καμαρούλα εἶναι μισοσκόταδη καὶ ἡσυχῃ. Νὰ πάλι οἱ λοξοὶ τοίχοι, ἡ κανελλιὰ γραμμὴ, τὰ γαλαζοκόκκιν' ἀνθάκια... Μπᾶ!.. κάτω ἀπὸ τὸ μπαγδατί, καθὼς οἱ μισόκλειστες γρίλλιες στέλνουν ψηλὰ τὸ μεσημεριάντικο φῶς, σχηματίζεται ἕνα φωτερὸ διέζωμα γύρω — γύρω, ἐνῶ ἀπὸ καὶ καὶ κάτου οἱ τοίχοι εἶναι μισοσκότεινοι. Τί

ώραία, Χριστέ μου! Ἀπάνω στὸ φωτισμένο διάζωμα ἀρχίζουν νὰ περνοῦνε ἱσκιερὰ ἀνθρωπάκια, κάρρα, ἀμάξια, —β,τι περνάει ἀπ' ἔξω,— φέρνουν βόλτα — βόλτα τοὺς τρεῖς τοίχους, κ' ὕστερα χάνονται στὸ δεσκακίτεινο τοῖχο πού εἶναι πίσω ἀπὸ τὸ προσκεφάλι τῆς. Καὶ τ' ἀνθρωπάκια τὰ ἱσκιερὰ πᾶνε πατώντας στὴ γραμμὴ πού χωρίζει τὸ φῶς ἀπὸ τὸ σκοτάδι. Καμμιά φορά, τὲ ἓνα ἔρχεται ἀπὸ δῶ καὶ τὸ ἄλλο ἀπὸ κεῖ. Συναπαντιοῦνται, ἀνεδοκτεδάζουν τὰ χέρια τους, — βέβαια χέρια εἶναι αὐτὲς οἱ διάφανες γραμμὲς πού σαλεύουν σὰ νὰ κάνουνε σταυρὸ, —καὶ κουνᾶνε τὰ κεφαλῆκια τους, ἀποχωρίζονται, κι εἶταν φτάνουν στὴ σκοτεινὴ ἔδρα, κοντοστέκονται, διστάζουν κ' ὕστερα μ' ἓνα βῆμα πέρτουν μὲς στὸ σκοτάδι. Καὶ τ' ἀμάξια . . . τί ὠραία! Γρήγορα — γρήγορα κυλοῦν οἱ ρόδες, τρέχουν τὰ διάφαν' ἄλογα χωρὶς κρέτο, γλιστροῦν ἔλα μαλακὰ — μαλακὰ, ὥσπου τὴν παίρνει ὁ ὕπνος. Κι ὡς τόσο τ' ἀνθρωπάκια τὰ ἱσκιερὰ πᾶνε κ' ἔρχονται βουβά, ἄλλα γρήγορα. Ἄλλ' ἀργά . . . καὶ σὰ νὰ σκῶζουν ἀπ' τὸ φωτισμένο τους κόσμον κάτω, στὴ σκοτεινὴ ἐκείνη καὶ βαθεῖα κάσση, ὅπου κοιμᾶται μιὰ ζωντανὴ Ἰουλιέττα σὰν πεθαμένη, κι ὀνειριάζεται πῶς κάποιο ἄμαξι πού γλιστρᾷ μαλακὰ — μαλακὰ στ' ὄνειρό τῆς, τῆς φέρνει ἀπὸ μακρινὲς χώρες τὸν ἀργοπορημένο τῆς Γωμάιο. Κι ἔλα σιγά, κι ἔλα σιγά, νὰ μὴν ταραχτῇ ὁ ὕπνος τῆς παιδοῦλας, ὅτι πού τὸ σούρουπο ρίχνει τὴ θαμπή του αὐλαία καὶ ἡ κοιμώμενη βρασιλοπούλα τοῦ ὄνειρου ταξιδεύει στὰ βᾶθη, ἀνάμεσα φθορᾶς καὶ ἀφθορίας.

«Ὅταν ξύπνησε, εἶπε στὴ μητέρα τῆς νὰν τῆς βάλῃ τὰ προσκέφαλα ἀπὸ τὸ κάτω μέρος τοῦ κρεββατιοῦ, γιὰ ν' ἀντίκρουε τῆς τὸ παράθυρο τὴν παρακαλεῖ νὰν τ' ἀνοίξῃ, νὰ δῇ τὸ κομμάτι τ' οὐρανοῦ πού τῆς ἔφην' ἐλεύθερο τὸ ἀντικρονὸ μεγάλο σπίτι, μὲ τὰ κλειστά του πάντα παράθυρα καὶ τοὺς φαρδιούς, ἄσπρους τοίχους. . . «Τί εἶπε ὁ γιατρός; . . Ἄ, ἔτσι . . . καλὰ : θὰ κάνῃ ὑπομονή. Τί ἄλλο νὰ κάνῃ; Καὶ ἔλιγος πυρετός; . . «Δὲν εἶναι τίποτα εἶναι τῆς ἀδυναμία; νὰ μὴ εἶναι σημασία, εἶπε ὁ γιατρός.» Καλὰ, δὲ δίνει σημασία. Γιατί δὲν τὴν ξύπνησαν, νὰ δῇ τὸ σφυγμὸ τῆς, νὰν τοῦλεγε τί ἐνοιωθε βωνά . . . «Ὅχι, ὁ γιατρός εἶπε ὅχι, νὰ μὴν τὴ ξυπνήσουν. Ὅ,τι κάνει ὁ ὕπνος δὲν τὸ κάνουν χίλια γιατρικά. Ὁ ὕπνος ἀναπλάσσει τοὺς ἰστούς, ναί, ἔτσι τὸ εἶπε ὁ γιατρός. Καὶ εἶπε ἀκόμα καὶ νὰ μὴν πατήσῃ τὸ πέδι τῆς κάτω, γιὰ νὰ προλάβωμε καμμιά νέκ ὑποτροπὴ . . .» Ὅλα τοῦτα τὰ σπουδαῖα τὰ λέει ὁ γιατρός κι αὐτὴ πάλι παρηγοριέται.

«Ἦρθε τοῦλάχιστο ἡ Ἐλενίτσα σήμερα; Ἔχει σωστὲς δεκαοχτὼ μέρες νὰ ρθῇ . . . Δὲν ἔρχεται πιά . . .»

— Ἦρθε τὴν ὄρα πὸ κοιμώσουνε . . . λέει ἡ μητέρα καὶ σκύδει πίσω ἀπὸ τὴν ἄρρωστη κάνοντας πὼς σιάζει τὰ προσκέφαλα.

— Κι αὐτὴ ἀκόμα τὴν ὄρα πὸ κοιμώμουνα ; ρωτᾷ ἡ Γιασεμὴ καὶ κοιτάζει ἀπειπισμένη τὸν οὐρανὸ πὸ ἀντιφεγγίζει ἀπάνω ἀπὸ τὰ σπίτια σὰ θαμπὸς καθρέφτης ἀντίκρου σὲ μακρινὸ φῶς.

Κατὰ τὴ δύση ἀπλώνονται μικρά, μικρά σύννεφα σὰν ἓνα κοπάδι περιστεριῶν πὸ ἐρχονται ἀπὸ ἄλλες χῶρες καὶ καθὼς χάνονται, ἀφήνουν ἐδῶ καὶ κεῖ κἀνα διάφανο πούπουλο, πὸ τὸ παίρνει κι αὐτὸ ὁ θραδινὸς ἀέρας· ἓνα, δυὸ ἀστρουλάκια, πὸ μόλις διακρίνονται, φάνηκαν σὰν κεφαλάκια καρφίτσας ἀπάνω σὲ μπλάβο, τεντωμένο ἀτλάζι.

Ἀνάμεσα στὸ κεραμιδένιο φιστέκι καὶ στοὺς ριχμοὺς τῆς ἀντικρινῆς σκεπῆς σειοῦνται μερικὰ χορταρήκια, κ' ἓνα τρέμουλο βιολιὸ συντροφεύει τὴ βραδινὴ τους ἔκσταση. Ποῖς νὰν τὸ πῆ ; Καὶ ἔμως ἔτσι εἶναι : κάπου κάποιος παίζει βιολί. Θεέ μου, πόσα ὠραία πράματα σοῦ δὶν' ἡ ζωὴ . . . Καὶ τὰ μάτια τῆς Γιασεμῆς πὸ εἶχουν ἔρωτα γιὰ τὸν ἀπάνω κόσμον κλείουν καὶ τα τοῖνορά της εἶναι ὄγρὰ.

— Ποῖς παίζει βιολί ;

— Ἐδῶ δίπλα . . . αὐτὸς πὸ περιμένανε ἀπ' τὴ Βιέννη τόσο καιρὸ, κι ἔλο λέγανε πὼς θὰ ρθῆ . . .

Ἡ τελευταία δοξαστριά τοῦ βιολιῦ εἶχε σβύση τόσο παθητικά, καὶ τὸ πιτσικάτο ἤσανε τόσο γλυκὸ πού, ὅποιος καλέτυχος τῆκουσε, νάμισε πὼς ἓνα βελουδένιο χέρι τοῦ εἶχε ἀγγίξῃ τὴν ψυχὴ.

Ἄξαρνα, στὸν τοῖχο τοῦ ἀντικρινοῦ σπιτιοῦ φάνηκε ἓνα μεγάλο φωτεινὸ τετράγωνο, καὶ στὴ μέση ἦρθε καὶ στάθηκ' ἓνας ἴσκιος μὲ χτυπητὲς γραμμὲς πὸ σημαδεύαν μιὰν ἀντροίκεια κορμωστασιά, ἓνα κεφάλι μὲ πλούσια μαλλιά, κ' ἓνα λεπτοκάμωτο βιολί. Ὁ ἴσκιος ἀκούμπησε λίγο στὸν παραστάτη κ' ὕστερα χάθηκε.

Ἡ Γιασεμὴ περιμένει ν' ἀκούσῃ πάλι ἡ νὰ δῆ, μὰ δὲ βλέπει παρὰ τὸ μεγάλο φωτισμένο τετράγωνο πὸ ἔμεινε λίγη ὄρα στὸν τοῖχο κ' ὕστερα χάθηκε κι αὐτό. Κι ὅξω, τὸ σκοτίδι πύκνωσε, κρεμάστηκε παντοῦ καὶ τὰ σκέπασε ἔλα. Τυλίχτηκε ὡς καὶ στὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ, κι ἔλο τὸ βράδι ἡ ἄρρωστη ἔφτανε στὸν τοῖχο τῆς ἀνθρωπάκια μὲ τὸ φῶς τῆς λάμπας κ' ἔστεναχωριόταν πὸ δὲν τῆς πετύχαινε κανένα, γιὰ τὸ τρέμανε τὰ χέρι της . . . κοίτα, κοίτα . . . νὰ μὴ μπορῆ νὰ μοιάσῃ εἴτ' ἓνα μὲ τὸν ἀντικρινὸ ἴσκιον ! . . . Καὶ πολέμιστε μὲ τὰ λιγνά της σαχτυλάκια, ὅσπου τὴν ἐπῆρε ὁ ὕπνος.

Τι θὰ κίνομε σήμερα ; Θέρθῃ ὁ γιατρός γιὰ τὴ μεγάλη ἔνεση.

Ἄχ, ἐκεῖνα τὰ μπαμπάνια, κ' ἐκεῖνη ἡ βελόνα ποὺ βράζει, καὶ τὸ ἄντε—κ' ἔλα τῆς μητέρας μὲ τὰ μικροπράματα ποὺ τρέμουνε στὰ χεῖρια τῆς σὺν τῇ φωνῇ τῆς ποὺ θγαίνει κομματιασμένη . . . Κ' ὕστερα οἱ τρομασμένες τῆς ματιὲς καὶ τὸ χαμόγελο τοῦ γιατροῦ ποὺ πιστεῖει στὴ δύναμη τῆς νιότης . . .

Ἄλ' αὐτὰ σήμερα τέλειωσαν πὺ εὐκολα μὲ τὴν ἐλπίδα μιᾶς βραδινῆς ἀρμονίας . . . Μὰ ἀπόψε στὸ μεγάλο φωτεινὸ τετράγωνο φάνηκε ἰσκιος δίχως τὸ βιολί του ἀκουμποῦσε πάλι στὸν παραστάτη καὶ κάπνιζε. Ναι, βέβαια, τοιγάρου εἶν' αὐτὸ τὸ πραγματάκι ποὺ μένει πότε στὰ χεῖλη, πότε στὰ δάχτυλα σὰ νὰ βρίσκεται ὁ καπνιστῆς σὲ ἔκσταση. Ὡς μὲς στὰ σπλάχνα τῆς ἡ Γιασεμὴ θαρεῖ πὼς νοιώθει τὴν εὐωδιὰ τοῦ καπνοῦ κι ἀνασαίνει βαθειά, ἔτσι, ἄθελά τῆς. ὦ, τί μαλακὰ ποὺ γλιστροῦνε γύρω στὸν ἰσκιο εἰς καμπύλες : μέτωπο, μύτη, στήθος . . . καθὼς κουνιέται, φαίνεται καὶ μιὰ ἀκρούλα μουστακιοῦ. ὦ, κ' ἐκεῖνα τὰ μαλλιά . . . πότε—πότε τὰ τινάζει πίσω, τὰ στρώνει μὲ τὰ δυὸ τοῦ χέρια, κρατώντας τὸ τοιγάρου στὸ στόμα . . . τώρα νά! . . . πέταξε τὸ ἀποτσιγαρο στὸ δρόμο ρούφηξε μιὰ καὶ τὸ πέταξε. Τί ὥραϊα ποὺ τινάχτηκε κείνο τὸ χέρι! . . .

Ἡ μητέρα φέρνει ἀξάρνα τὴ λάμπα καὶ πάει νὰ κλείσῃ τὰ παντζούρια.

Ἡ Γιασεμὴ πετιέται μὲ ἔση τῆς δύναμη σὺν τρομαγμένη :

—Ὅχι, ἔχι! . . . Μή!

Ἀνάμεσα σ' αὐτὴν καὶ στὸν ἀντικρινὸ ἰσκιο στάθηκε ἡ μητέρα τῆς σκετισμένη.

—Τί εἶναι ;

Κοιτάζει γύρω τῆς, παραμερίζει . . . Ἡ Γιασεμὴ τεντώνει τὸ λαιμὸ, τὰ μάτια . . . Σκοτάδι. Τίποτα. Πέφτει στὸ προσκεφάλι τῆς λυπημένη.

—ὦ, μαμά! . . .

Τὸ μέτωπό τῆς εἶναι μούσκεμα, καὶ τὰ μάτια τῆς φουσκώνουν ἀπὸ δάκρυα. Θεέ μου, τί ἔχει ; ρωτᾷ ἡ μητέρα, τί ἦταν ; Μήπως θέλω τίποτα ; Μήπως τῆς πονῆ ἔξω . . . ἐκεῖ ; . . .

—Ὅχι, τίποτα . . . κι αὐτὴ δὲν ξέρει πὼς τῆς φάνηκε. δὲν ἦταν τίποτα . . .

Κι ἔλα τὸ βράδι αὐτὴ εἶναι ἀμίλητη σὺν κατωμένη, καὶ ἡ μητέρα πικραμένη, γιατί νοιώθει πὼς κάτι ἔλανε ποὺ τὴ στεναχώρησε τὴ Γιασεμὴ καὶ στέκεται ἡ καυμένη σὰ φταίχτης.

Τὸ πρῶτ, καθὼς ἀστραφταν πότε—πότε στὸν ἀνεξιτάτικο οὐρανὸ περαστικὲς φτεροδuges ἀσπρων πουλιῶν, ἀκούστηκε πάλι τὸ δεξάρι

του βιολιού γρήγορο, σά νά βιαζόταν ν' ανέβη τή μουσική σκάλα πού σέ παίρνει από τή γή και σέ φέρνει ίσια στον ούρανό.

Τό πρόσωπο τής Γιασεμής ξεσυννέφιασε· κοίταξε τή μητέρα της χαμογελαστή.

— Αὐτός δίπλα . . . πού ελο τόν περιμένανε ἀπό τή Βιέννη . . .

— Ναι, ἦρθε τίς προάλλες. Παίζει, ἀλήθεια . . .

— Σς ! . . . γνέφει στή μητέρα της και μέ τά μάτια κλειστά ἀκούει και παρηγοριέται. Στό χλωμό της πρόσωπο ἀνεβαίνει ἕνα χαμόγελο και λίγο χρώμα. Ἡ μητέρα κοιτάζει τὸ χαμόγελο και παρηγοριέται και κελνη. Ἄς ἔχη τὰ χίλια καλὰ αὐτός ὁ ἀνέλπιτος γείτονας, πού τοῦς κάνει τόσο καλό.

Νάτος τὸ βράξι στή συνειδημένη του θέση. Ἡ Γιασεμή φοβάται μήν τής κλείση πάλι ἡ μητέρα τὸ παράθυρο. Μά ἐκείνη βάζει τὰ δυὸ της χέρια στὰ χεῖλη τοῦ κρεββατιοῦ, γέρνει λιγάκι και τής λέει :

— Νά μὴ φέρω ἀκόμα τή λάμπα, ἔ ; Και τής κουμπώνει μπροστά τὸ νυχτικό, τής στρώνει τὰ μαλλιά κ' ἔτσι βρίσκει τήν εὐκαιρία νὰν τής ἀγγίξῃ μέ τρόπο τὸ μάγουλο : δὲν ἔχει πυρετό.

— Πῆρε ἔμως δροσιά· νά κλείσω.

— Ὅχι, ἔχι, κἀν' ἡ Γιασεμή μέ παράπονο.

Πάλι «ἔχι», μὰ γιατί ; συλλογᾶται ἡ μάννα και ἀφοῦ τή μπουμπούλωσε μ' ἕνα μεγάλο σάλι, κἀθεται κι αὐτὴ στὰ σκοτεινά, δίπλα της. Ὡ Θεέ μου, ἐτοῦτο τὸ σκοτάδι πού τίς ζώνει και τίς δυὸ ἀπὸ παντοῦ, μέσα στή στενὴ καμαρούλα, πόσο τήνε βαραίνει· τής φαίνεται πῶς βουλιάζει μέσα σ' ἕναν τάφο . . . σ' ἕναν τάφο, ἔπου σύρθηκαν μαζί και θάφτηκαν ἀνθρώποι και πράματα . . . Κι ὡς τόσο, ἀπόξω οἱ ἄλλοι ζοῦνε, πηγαινοέρχονται στίς δουλειές τους . . . ἀπὸ πάνω τ' ἀστέρια φέγγουνε, τὰ σύννεφα ταξιδεύουν, τὰ δέντρα πρασινοφυλλάζουν . . . Τῆς ξανάρχονται στὸ νοῦ τὰ λόγια τοῦ γιατροῦ : « Ἀφήστε τὴν νά κἀνη ἔ,τι θέλει . . . » Ἀνοιξιὰτικες εὐωδιές γιομίζουν τὸ καμαράκι· ἐρχοῦνται ἀπὸ πολὺ μακριά . . . Μέσα της ἀστράφτουν οἱ κάμποι μέ τὸ νιοθέριστο χορτάρι, μέ τοὺς ἀνθρώπους πού σκύδουνε στή δουλειὰ και ἀνασηκώνονται γεμάτοι ζωή . . . Ἡ φύση τής φέρνει μακρυνὰ μηνύματα· ναι, στὰ σκοτεινά του λόγια ὁ γιατρὸς ἀνοιξε κ' ἕνα παράθυρο : « . . . ἡ φύσις κάνει θαύματα . . . »

Ἄξαφνα τὴν πιάνει ἕνας φόβος ! . . . Σκύβει, φαχουλεύει . . . ἔχι, ἔχι· ἀνασαινει τὸ παιδί της και μάλιστα τῆς πιάνει και τὸ χέρι.

— Γιά δές, μαμά· αὐτός εἶναι ;

Ἡ μητέρα σκύβει, κοιτάζει λίγο κι ἀποκρίνεται :

—Ναί, αυτός.

Τι ώρατα πού νοιώθονται τώρα ! Γι' αυτό δέ θέλει νάν της κλεί-
ση τὸ παράθυρο. Βλέπει τὸ καυμένο κάτι καὶ τῆς περνᾷ ἡ ὥρα . .

«Αὐτός» λοιπὸν εἶναι μὲ τὸ καπέλλο στὸ κεφάλι· τώρα τὸ βγάζει,
θερζέται ἀργά, ἀργά... καὶ ὅμως δὲν κάνει ζέστη. Ποῖς ξέρει ἀπὸ
ποῦ μακριὰ ἔρχεται· τώρα γυρίζει πρὸς τὰ μέσα καὶ τὸ πιτᾷ κάπου...
οὐ κανένα καναπέ, ἢ στὸ τραπέζι, ποῖς ξέρει... Βάζει τὰ χέρια στὶς
τσέπες τοῦ πανταλονοῦ καὶ στέκεται δλιζτός μὲς στὴ μέση τοῦ φω-
τεινοῦ τετραγώνου μὲ τὸ κεφάλι ψηλά.

—Εἶναι λίγο παχύς... .

—Ὅχι· ὁ ἴσκιος τότε δείχνει ἔτσι.

—Τόνε ξέρεις;

—Ναί. Τὴν εἶδα χτές πὸ ἀπλωνα στὴν ταρατσα. Εἶναι ὥρατο παλ-
ληκτῆρι κ' εὐγενικό· καθὼς ἀνέβαινε τὴ σκάλα του, ἐγὼ ἐσκύψα νὰ
δῶ, καὶ τότε αὐτὸς ἔδγαλε τὸ καπέλλο του καὶ μὲ χαιρέτησε.

Τὸ χέρι τῆς Γιασεμῆς τρέμει μὲς στὸ χέρι τῆς μητέρας... «Τῆνε
χαιρέτησε; Αὐριο μπορεῖ καὶ νάν τῆς μιλήσῃ... Ἡ μαμά θάν τοῦ
πῆ: - Ἐλθετε; Ἐχὼ τὴ Γιασεμὴ μου ἀρρωστη· ἄς εἶστε καλὰ πὸ τὴ
διασκεδάσετε μὲ τὴ μουσικὴ σας»... .

—Γιατὶ τρέμεις; ρωτᾷ ἡ μητέρα.

—Δὲν ξαίρω, μαμά...

Μήπως κρυώνης;

Καθόλου!

Κι ἀλήθεια: δὲν ξαίρει γιατί τρεμούλιαξε σύγκορμη, εἶαν τῆς
εἶπε ἡ μητέρα τῆς: «καὶ τότε αὐτὸς ἔδγαλε τὸ καπέλλο του καὶ μὲ
χαιρέτησε»

Νάτονε πάλι «αὐτὸς» πὸ γύρισε ξαφνικά πρὸς τὰ μέσα καὶ κάτι:
εἶπε σὲ κάποιον· κάνει μιὰ χειρονομία, σὰ νὰ λέῃ: «καλὰ, καλὰ», καὶ
πάλι στέκεται στὸ παράθυρο ἀκούνητος, σὰ μπροῦντζινο ἄγαλμα. Σὲ
λίγο σκύβει ἔξω, κοιτάζει μιὰ πρὸς τὰ κάτω, κ' ὕστερα μπαίνει, κάθεται
στὸ τραπέζι του... νά, νά... αὐτὸ εἶναι τοαγιέρα... σεβρίζεται
μόνος του... πίνει...

Τι ώρατες πού εἶναι!.. πόσο τὴν ἀγαπάει!.. σὰ νάν τὸν ξαίρει,
χρόνια. Ἄξαφνα φαίνεται μιὰ γυναίκα, νά!.. κλείνει τὰ παντζούρια,
ντούπ! Ἔαρεις πὼς ἔπεσε κάποιος μπαλντάς μὲς στὴ βραδινὴ σιγαλιὰ
κ' ἔσπασε στὰ δυὸ τὸ γιοφύρι πὸ ἐνωσε τὸ σκοτάδι μὲ τὸ φῶς.

—Ἄς κλείσωμε τώρα κ' ἐμεῖς...

—“Ας κλείσωμε, λέει κ' ἡ Γιασεμὴ μὲ μιὰ φωνή, σὰ νᾶρχεται ἀπὸ ἄλλον κόσμο.

Τὴν ἄλλη μέρα γύριψε τὴν καθρέφτη. Κοιτάχτηκε πρῶτα στὰ μάτια καὶ τρόμαξε· ἔχι πὼς ἦταν ὄσκημα τὰ μάτια τῆς ἔτσι ἔπως ἦτανε, ἀλλὰ γιατί, ἴσια—ἴσια, εἶχανε μεγαλώση καὶ λάμπανε ἀπὸ μιὰ ἔμορφιά, ποὺ αὐτὴ δὲ μπορούσε νὰν τῆς βρῆ τὴν αἰτία. Ὑστερα τὰ μάτια τῆς πλανήθηκαν στ' ἄλλα χαρακτηριστικά: αὐτὸ λοιπὸν τὸ κερένιο πρόσωπο εἶναι δικό τῆς· πότες σκιές ἔχουν κατέβη κάτω ἀπὸ τὰ φρύδια, ἀπὸ τὰ ταῖνορα... στὰ μελλίγγια... καὶ ἔμως χαμογελά. Ἡ νιότη τῆς εἶναι ἔμορφη, ἔπως κι ἂν εἶναι· κ' ἔπειτα ὁ γιατρὴς εἶπε νὰ μὴ δίνη σημασία. Νά, πάλι χαμογελά. Οὔτε νοιάζεται πιά γιὰ τὰ ἰσκιερὰ ἀνθρωπάκια ποὺ πηγαινοέρχονται ἀνήσυχα καὶ πότε πότε σκόβουνε κάτω καὶ κοιτᾶνε στὸ βᾶθος τῆς κάστας μιὰ ζωντανή ποὺ στολιζέται σὰν πεθαμένη... Ἡ Γιασεμὴ σιάζει τὰ μαλλιά τῆς· κτε-ειάζει μιὰ μπουκλίτσα ποὺ ἀγγιζέει στὸ ἀριστερὸ φρύδι... πὼς τῆς πᾶει!... Εἶπε στὴ μητέρα τῆς νὰν τῆς βάλῃ τὴ θαλασσιὰ τῆς κορδέλλα ποὺ ταιριάζει τόσο πολὺ στὰ μαλλιά τῆς, νὰν τῆς δέση ἀπάνω ἀπ' τὸ δεξιὸ τῆς αὐτὴ! Ἐναν ὥραϊο πεταχτὸ φιδόγκο... ἀριστερὰ ἢ μπουκλίτσα, δεξιὰ ὁ φιδόγκος... τί ὥραϊά ποὺ ἐγένηκε! Μπορεῖ ἄξαφν, καθὼς ἢ μαμὰ ἢ ἀνοίγη τὰ τζάμια, νὰ βγαίνη κείνη τὴ στιγμή ὁ γείτονας τους ἀπ' τὴν πόρτα του καὶ νὰ βγάλῃ τὸ καπέλλο του νὰν τὴ χαιρετήσῃ. —Πῶς εἶστε; καλὰ;. —“Ας τὰ λέμε καλὰ... Ἔχω τὸ κοριτσάκι μου ἀνήμπορο... —Τί λέτε;! Τὸ κοριτσάκι σας; Ἄνήμπορο!.. ὦ!.. μὰ θὰ ρθῶ νὰν τὸ δῶ... τώρα, ἀμέσως!.. καὶ ἡ Γιασεμὴ βιάζεται· βρίσκει πὼς ἢ μαμὰ τῆς ἀργεὶ νὰν τῆς καταφέρῃ τὸ φιδόγκο. Ἡ μητέρα βλέπει αὐτὸ τὸ ξεγύρισμα καὶ θέλει νὰ κλάψῃ ἀπὸ χαρὰ.

Ἦρθε ἔμως τὸ βράδι καὶ πέρασε βουδὸ κι ἄχαρο. Ἐτσι πέρασε καὶ τὸ δεύτερο βράδι. Τὴν ἄλλη μέρα, τὴν ὥρα ποὺ βροίλευε ὁ ἥλιος, σύννεφα μαύρα σηκώθηκαν πίσω ἀπὸ τὴς ἀντικρινὲς σκεπές. Νάτα!.. ψηλώνουν σὰ βουνά, ἀνεβαίνουν γαλήνια, ἐνῶ μέσα τους βογγᾶ ἢ τρικυμία, ὅσπου σκεπάζουν ἔλο τὸν οὐρανὸ. Μιά, δυὸ ἀστραπές, κ' ἔστερ' ἀπὸ λίγο μιὰ μακρονὴ βροντή.

— Κάπου βρέχει, λέει ἡ μητέρα ἀνασηκώνοντας τὸ μπερντεδάκι. Ποῦ καὶ ποῦ ἔρχεται ὡς ἐδῶ καμμιά ψιχάλα...

Καὶ ἡ Γιασεμὴ θαρρεὶ πῶς· ἐλ' αὐτὰ τὰ σύννεφα μαζεύτηκαν μὲς στὴν ψυχὴ τῆς· ἡ καρδιά τῆς φουσκώνει... ὦ, τί δύσκολα ποὺ περνῶν οἱ ὥρες... Νά, πάλι ἡ κανελλιά γρχμμη στὸ ταβάνι μὲ τὸ θλι-

θερό της σχήμα και τὰ κοκκινογάλαζα λευλουδάκια... "Όλο ξεκινάει νὰ φύγγει κι ἔλο ἔκει βρίσκεται και τώρα μοιάζει μὲ τὸ καπάκι τῆς κάσας ποὺ περιμένει ἀκουμπισμένο ἡσυχὰ στὸν τοίχο, ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα... Καθὼς ἔχει τεντωμένα τὰ μάτια της ψηλά, νοιώθει τὰ δάκρυα ποὺ κυλοῦν ἀπὸ τὶς ἄκρες και κάθε λίγο ἀκούει κ' ἕνα μουγγὸ τὰκ ἀπάνω στὸ προσκεφάλι της. "Αν εἶν' ἀλήθεια πὼς πέρ' ἀπὸ τὸν κόσμο ἐποῦτο εἶναι και κάτι ἄλλο ποὺ ὁ νοῦς ἀγωνίζεται νὰν τὸ φτάσῃ και τὸ προσκυνᾷ σὰ Θεό, τότε τὰ δάκρυ' αὐτὰ τῆς Γίαισεμῆς θὰ σταθοῦν σὲ κάποια Ὁραία Πύλη σὺν πολύτιμα πετρίδια σὲ κορώνια.

Ἡ μητέρα της, καθὼς γυρίζει και τήνε βλέπει... — Ὁ Θεὸ μου, τί γίνεται μὲς στὴν καρδιά κάθε μάννας ποὺ ἔχει τὸ παιδί της ἄρρωστο και τὸ βλέπει ἄξαφνα νὰ κλαίῃ χωρὶς φανερό λόγο;

Γέρνει ἀπὸ πάνω της και τὴν παρακαλεῖ. Καθὼς τήνε χαϊδεύει, νοιώθει πὼς ὁ πυρετός ἔχει ἀνέβῃ.

— Γιατί; Τι ἔχεις; Μήπως σοῦ πονεῖ πάλι ἐδῶ; .. Γιατί, παιδάκι μου, δὲν πίνεις πιά τὸ γάλα σου, νὰ γίνῃς γρήγορα καλά, ν' ἀρχίσουμε τώρα τὸ Μάη νὰ πηγαίνομε στὴν ἐξοχή..

«Ὁχι, δὲ θέλει τίποτα, δὲν πονεῖ πουθενά, δὲν τῆς πᾶει κάτω τίποτα... ἔχει ἐξῶ ἕναν κόμπο...»

— Γιατί; Πές μου ἐμένα...

"Αχ, πὼς θὰ ἤθελε νὰν τῆς πῆ: «Εἶναι δυὸ βραδιές τώρα, ποὺ δὲν εἶδα πάλι στὸν ἀντικρινὸ τοίχο τὸν ἀγαπημένον Ἰσκιό...»

Αὐτὸ θὰ ἤθελε νὰ πῆ μὲ κάτι τὴν κρατάει, κι αὐτὴ δὲν ξαίρει τί. Δὲν ξαίρει γιατί ντρέπεται. Κάτι ὅμως λέει μπερδεμένα.

— Τι εἶπες; ρωτᾷ ἡ μητέρα της γεμάτη ἀγωνία, γέροντας γιὰ ν' ἀκούσῃ καλύτερα.

— Δέω... ἀκούγαμε καμμιά φορὰ και κείνο τὸ βιολί. Τώρα, φαίνεται, θ' ἄφυγε αὐτός. Δές, μαμά, ν' ἄφυγε;

Και στὸ πρόσωπό της δὲ βλέπει, παρὰ δυὸ μάτια ποὺ καινε μὲ τὴ φλόγα τῆς ἀμφιβολίας και τῆς ἐλπίδας.

Ἡ μητέρα, ποὺ ὁ πόνος τῆς ζωῆς τὴν ἔχει κάμη σοφὴ, μεταχειρίζεται μιὰ ψευτιά, σὰ ν' ἔβλεπε κάποιο κίνδυνο κι αὐτὴ δὲν ξαίρει τώρα ποιόν.

— "Ὁχι, ὄχι! Καθόλου δὲν ἔφυγε. Εἶν' ἐδῶ. Σήμερα μάλιστα, καθὼς ἀνοιγα τὴν τζαμπόρτα τοῦ μπαλκονιοῦ, ἔσκυφα νὰ δῶ και τότε αὐτός μοῦ χαμογέλασε και μὲ χαϊρέτησε πάλι.

Μιά τρεμούλα πέρασε ἀπὸ τὴ ράχη τῆς Γίαισεμῆς, κατέβηκε ἀπὸ

τούς ὤμους στ' ἀδύνατα μπράτσα της, κ' ἔφερ' ἕνα γλυκὸ μούδιασμα σ' ἕλε της τὸ κορμί.

«Ἔτσι λοιπόν, τήνε χαιρέτησε καὶ μάλιστα καὶ χαμογέλασε.»

Ἀπὸ τὰ τρομαγμένα μάτια τῆς Γιασεμῆς περνοῦνε σύννεφα, ἀνησυχίες, λαχτάρες... Καὶ ἔλ' αὐτὰ εἶναι ὡς τόσο γλυκὰ σὰ χὰδι φεγγαριοῦ σὲ μισοκοιμισμένα μάτια, εἶναι ἠθονικὰ σὰ φιλιὰ ποῦ τὰ δνειρεύεται ἡ πρώτη ἀγάπη νὰ περνοῦν γεμάτα ὑπόσχεση ἀπὸ τὰ κλαμένα της βλέφαρα.

Τὰ μάνουλά της βγάζουνε φλόγες καὶ ἡ φλέβα τοῦ λαιμοῦ της χτυπᾷ γρήγορα—γρήγορα. Θὰ ἤθελε μ' ἕναν κάποιο τρόπο νὰ πληροφορήσῃ τὸ γείτονά της γιὰ τὴν ὑπαρξή της, νὰ τὸν κἀνῃ νὰ καταλάβῃ πὼς ἔκει, δίπλα του, μέλις δυὸ βήματα, Θεέ μου, εἶναι μιὰ ζεστή ψυχὴ, τόσο ζεστή, ἕσο καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ βιολιοῦ, ποῦ σὴν πάσε ἄξαφνα τρεῖς μέρες τώρα Βίβαια... ἦταν ἕνας τρόπος. Πὼς δὲν τὸ σκέφτηκε! Νά: θὰ μπορούσε προχτὲς νὰ κατέβῃ τὸ βράδι ἀπ' τὸ κρεβάτι, νὰ πᾶῃ στὸ παράθυρό της καὶ νὰ στείλῃ τὸν ἱσκιό της δίπλα στὸ δικό του... νὰ κἀνῃ πὼς πλέκῃ τὰ μαλλιά της... πὼς τὰ καρφώνει ψηλὰ στὸ κεφάλι μὲ τὰ δυὸ της χεῖρα... Θὰν τὴν ἔβλεπε, δὲ γίνεται. Μὰ δὲν τῆς ἤρθε στὸ νοῦ. Ναι, θὰ ἤθελε ἀκόμα νὰν τοῦ πῆ μ' ἕναν κάποιο τρόπο, πὼς ἤξαιρ' ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὴ ζωὴ του, ποῦ τὸ βλεπε κάθε βράδι νὰ περνᾷ μὲς ἀπὸ ἕνα φωτεινὸ τελλάρο... ἤξαιρε μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς της, πὼς εἶναι τὰ μαλλιά του, τὸ χαμόγελό του, ἡ ἔκστασή του, καὶ πὼς τώρα τρεῖς βραδιές, ἔπεσ' ἕνας μεγάλος ἱσκιός καὶ τ' ἀφάνισε ἔλα! Ναι, θὰ ἤθελε, μὰ πὼς ;...

Σὲ μιὰ στιγμὴ κἀνεὶ νὰ μιλήσῃ καὶ τὰ λόγια της βγαίνουν πάλι μπερδεμένα.

— Νὰν τοῦ γράψαμε !... κατορθώνει νὰ πῆ καὶ κρύος ἰδρὼς τὴν περιχύνει. Νομίζει πὼς κἀτι φεύγει ἀπὸ πάνω της καὶ στὸ κρεβάτι δὲ μὲνει τώρα παρὰ ἕνα σκελετωμένο κορμάκι ποῦ δὲ μπορεί πιά νὰ σαλέψῃ.

Ἡ μητέρα τινάχτηκε. «ὦ Θεέ μου! Τί εἶναι τοῦτο ποῦ ἀκούει; «Νὰν τοῦ γράψουνη;». Ἀλήθεια; Τελμᾶ ἡ Γιασεμὴ καὶ λέει μιὰ τέτοια κουβέντα στὴ βασανισμένη της μητέρα; Κο! τι μπορεί νὰ γράψῃ, τι ἔχει νὰ γράψῃ ἡ Γιασεμὴ σ' ἕναν ἄγνωστο νεὸ ποῦ ἔτυχε νὰ κάθεται δίπλα τους, κ' ἔπαιξε κἀνα-δυὸ φορές βιολί;

Ἄξαφνα τὰ λόγια τοῦ γιατροῦ περνοῦν παλι σὰ δίκωπα μαχαίρι' ἀπ' τὴν καρδιά της: «Ἀφήστε τὴν νὰ κἀνῃ ὅ,τι θέλει..»

Τυρρίζει καὶ τὴν κοιτάζει... «ὦ, τί μάτια εἶναι κἀίνα! μεγάλα, μαῦρα,

πέλαγος! Νοιώθει τὰ γόνατά της νὰ λυγίζουν και νὰ τὴν ἀναγκάζουν νὰ καθήσῃ. Κάτι τι ἀκαθόριστο, μὰ τρομερό, τῆς τσακίζει τὴ μητρική της ἀσθηρότητα· και τότε μὲ μίαν ἀπλότητα ποὺ κάνει τὴ φωνή της νὰ βγαίνει ἡσυχῇ και φυσικῇ, λέει :

— Νάν τοῦ γράψωμε· γιατί νὰ μὴν τοῦ γράψωμε.

Και εἰ δυὸ αὐτὲς φράσεις μέσα στὴ λιγόστιγμη ἀγωνία τῶν δύο γυναικῶν ἔπεσαν σὰν πελέκια, ἀνοίγοντας δρόμο γιὰ τὴν ἄλλη ζωῆ.

Ἡ μητέρα σηκώνεται πρόθυμα τάχα, βάζει τὴ λάμπα στὸ τραπέζι, κοντὰ στὶ κρεβάτι, φέρνει τὸ βαρὺ, κρουτάλλινο καλαμάρι... ψάχνει μὲς στὸ συρτάρι τῆς κόρης της, σκύβει, κρύβε αἰ. θαρεῖς, ἐκεῖ μέσα... Πόση ὄρα, Θέ μου, κάνει νὰ βρῆ μιά κόλλα χαρτί!... Ὑστερα ἔρχεται, ἀνοίγει τὸ καλαμάρι, βουτᾷ.

— Ἐγὼ θὰ σοῦ πῶ! λέει ἀξαφνα ἡ Γιασεμὴ και σηκώνεται: μὲ μιά δύναμη! Κύριε! ἐλέησον! Θαρεῖς πὼς τόσο καιρὸ τοῦ, κορόϊδευε ἔλους! Νάτηνε! Εἶναι καλά. Τὰ μάτια της ἔχουνε κάτι γυαλάδες σὰν τοῦ μεταξένιου φιδόγκου ποὺ τότε χτυπᾷ πότε-πότε τὸ κοκκινωπὸ φῶς τῆς λάμπας, και ἀρχίζει :

— Ἄγαπητέ κύριε...

Ἡ μάνα κάνει νὰ γράψῃ, μὰ ἡ Γιασεμὴ τήνε σταματᾷ.

— Ὅχι, στάσου: Ἄγαπημένε μου... εἶναι τώρα δυὸ βραδιές... τρεῖς... βέβαια, τρεῖς μέρες, ποὺ ἡ ψυχὴ μοῖ ἤθελε νὰ γνωρίσῃ — «γνωρίσῃ...», λέει και ἡ μητέρα και καθὼς γράφει συλλογᾷται: «Ναί, αὐτὸ τὸ γράμμα δὲ θὰ φτάσῃ ποτὲς ἐκεῖ ποὺ στέλνεται, γιατί, ἂν ἦτανε νὰ φτάσῃ δὲ θὰν εἰς γραφῆ. Κάνει αὐτὴ τὴ θυσία, γιατί ἔχει μιά διαίσθησι, ἔχει συνειδητῆ, διὰ τὸ πλᾶσμα ἐτοῦτο ποὺ ἀνακάθεται εἰς πλά της και μπερδεύει τὰ λόγια του και τὰ νοήματά του, μιλώντας σὰν σὲ ἔκστασι, ἔπαψε νὰ εἶναι δικό της· ἔπαψε νὰ ἔχῃ σάρκα. Εἶναι ἡ Ψυχὴ ποὺ ἀνοίγει τὰ μεταξένια της φτερά και ἀνάγει τὸ λυχναρί της, γιὰ νὰ δῆ και νὰ γνωρίσῃ...

— ...Τὸ θεῖο μουσικό», λέει πάλι ἡ Γιασεμὴ, «κάθε φορὰ ποὺ ἀκουγῶ... —... ἔκουγα», ἐπανάλαβε ἡ μητέρα ποὺ ἔγραφε, χωρὶς νὰ καλοδύλεπῃ τὰ ἀλλόκοτα ἐκεῖνα γράμματα ποὺ ἀνέβαιναν και κατέβαιναν...

— ...Τὴ μουσικὴ σκᾶλα τοῦ βιολιῦ ποὺ μ' ἔφερνε ἴσια στὸν οὐρανό...

— ...Ὀυρανέ», ἔκαμε ἡ μητέρα· και ἡ πέννα της ἔσο νὰ φτάσῃ ἀπὸ τὸ καλαμάρι στὸ χαρτί, ἔγραψε στὸν ἄερα μιά κυματιστὴ γραμμὴ, σηματοδοτώντας μ' ἓνα πηχτὸ και φαρμακωμένο κόμπο τὴ γυαλιστερῆ,

ισπράδα. "Ω, πῶ; θὰ ἤθελε, νάν τὰ πετάξῃ ὄλα ἰπὸ μπροστά της καὶ νάν τὴν ἀφήσουν νὰ πέσῃ στὸ τριπεζάκι, νὰ κλάψῃ, νὰ παρακαλέσῃ, ἴσως καὶ τὴ σπλαχνιστῇ .

—... Αὐτὸς ποὺ εἶναι ψηλὰ στὸν οὐρανό., ἐξυκολοῦθε ἡ Γιασεμὴ, μὲ δέχεται στὴν ἀγκαλιά του καὶ τὸ καρδιά μὲ πειει...

Μικρὴ παύση.

— ... "Ὅχι... ναί... πρέπει νὰ μὲ καταλάβετε .. Κάθε βράδι, ἡξαιρα πότε θὰ ρθῆτε... Ναί... Ἐθαλίνατε στὸ παράθυρο... μέσα στὸ πῶς ἔβλεπα ἕναν Ἰσκιό... εἴσαστε σεις...

Ἡ μητέρα κρύβει τὸ μέτωπό της μὲ τὸ ἀριστερὸ χέρι καὶ μουρμουρίζει, κάνοντας πῶς γράφει :

— ... εἴσαστε σεις...

— ... Τώρα τὸ Μάη θὰ πηγαίνωμε στὴν ἐξοχή — κ' ἐγώ...

Μικρὴ παύση.

— ... Ἕνα στεφανάκι.. ἄσπρα, γαλιζία, κόκκινα λουλοῦδια... γιὰ σὰς...

Μεγάλῃ παύση.

Ἡ μητέρα περιμένει, κατεβάζει τὸ χέρι ἀπὸ τὸ μέτωπό της, γυρίζει, πετάει τὴν πέννα... Θεὲ καὶ Κύριε ! ἡ Γιασεμὴ εἶναι ξαπλωμένη ἀνάσκελα, μὲ τὰ μάτια βασιλεμένα, τὸ στόμα μισανοιχτό... χαμογελαῖ ἀκίνητη μὲ τὰ διάφανα χεράκι' ἀφημένα στὴ χνουδωτὴ κουβέρτα... Ὁ θαλασσῆς φεγγικὸς γυαλακόπαι πάνω ἀπ' τὸ δεξί της αὐτί.

"Ἐξω, ἡ νύχτα εἶναι θεοσκότεινη, ὁ οὐρανὸς χαμηλός, τὰ σπῆτι' ἀμπαρωμένα.

"Ἄξαφνα μιὰ σπαραχτικὴ φωνὴ ἀνοίγει δρόμο μὲς στὴ βουρλωμένη τσιγαλιὰ καὶ χτυπάει τίς κλεισμένες πόρτες.

Παράθυρ' ἀνοίχτηκαν. Δυό, τρεῖς ἄνθρωποι στάθηκαν ἔξω ἀπ' τὸ σπῆτι ἀπ' ὅπου βγήκε ἡ φωνή.

— Κάποιος θὰ πέθανε, εἶπε ἕνας.

— "Ἐ, ἀράδα του κι ἀράδα μας, φιλοσόφησε ἄλλος. Ψεύτικος κόσμος.

Καὶ τράθηξαν κατὰ κάτω.

Μόνον στὸν ἀντικρινὸ τοῖχο ἀτρεμοῦσε ἀκόμα ἕνα φωτεινὸ τετράγωνο σάν δλόχρυση πύλη μὲς στὸ ἀνεξερευνητὸ ἄπειρο, λὲς καὶ πρόσμενε νὰ πάρῃ τὴ λευτερωμένη ψυχὴ τῆς παιδούλας καὶ νὰ τὴν περάσῃ ἀπὸ τὴ γῆ ἴσια στὸν οὐρανό.

ΦΡΟΣΟΥΛΑ

Είσαι φτωχή και ταπεινή, στή γῆ τὰ μάτια σκύβεις,
Γέλια, τραγούδια και χοροὶ τὰ πάντα μετρημένα·
Τόσο τὰ πλούτη τῆς ψυχῆς και τῆς μορφῆς σου κρύβεις
Ποῦ ἂν λείπουν δὲ σοῦ φαίνεται τ' ἄλλα τὰ πλούτη ἐσένα

Μὰ ἐγώ, πὸν τῶχῳ ἕναν καημό, χαρὰ θάβειχα μεγάλη
Γιὰ τὴ δροσάτη νιότη σου και τὴ σεμνὴ ὁμορφιά σου.
"Όσα τραγούδια ἐταίριασα κι δσα ταιριάσω πάλλι
Νὰ γίνονταν στολίδια σου και τζοβιαιρικά σου!

Τῶγραφα και τὸ πιστεψα! Σωρὸς τὰ τεφαρήγνια.
Ἄκου τὸ τραγουδάκι μου και νοιώσε το και ιδέτα :
Μ' αὐτὸν τὸ στίχο σοῦ κρεμῶ στ' αὐτάκια σκουλαρήκια,
Μ' αὐτὸν καρφώνω ἀτίμητη στὰ στήθη κονταπέτα.

Κάνω τὰ δροσοκέρασα ρουμπίνια στὰ περβόλια,
Διαμάντια κάνω τὴ δροσιά πὸν τὰ λουλούδια βρέχει,
Θέλεις καρφίτσες διάλεξε, πάρε θέλεις βραχιόλια,
Τέτοιο γιορντάνι σιὸ λαιμὸ Βασίλισσα δὲν ἔχει!

Ἔνα σοῦ λείπει στόλισμα — τῆς Παναγιᾶς τὴ ζῶνα
Θὰ τὴ στενέψη ὁ στίχος μου νὰ γίνη δαχιυλίδι
Και θὰ τὸ δώσω τοῦ γαμπροῦ μ' αὐτὸν τὸν ἀρραβῶνα
Νὰ δέση τὸ χεράκι σου για τὸ γλυκὸ ταξίδι...

Φτωχούλα!.. τέτοιους θησαυροὺς ζηλεύει νὰ σοῦ φέρει
Πάντα ἢ ψυχῆ μου κ' ἔγινε πνοή τοῦ τραγουδιοῦ μου
Γιατὶ δὲν ἔχεις δεύτερη, γιατ' εἶσαι δίχως ταίρι,
Γιατ' εἶσαι τὸ καλύτερο κορίτσι τοῦ χωριοῦ μου!

•ΕΞΑΣΤΙΧΑ•

Β' ΣΕΙΡΑ

Η ΨΥΧΗ ΜΟΥ

Ποτέ δὲν παραφύρησι τῆς Ἰδονῆς τὰ νίματα.
 Δὲ μὲ εἶδαν βράδια μελιχρὰ καὶ ρόδινα χαράματα
 σ' ὀργίων ὄργισμούς κρυφούς γὰ σπρώχνω τὸ κορμὶ μου.
 Σκληρὸς ἀφέντης τῆς ζωῆς· καὶ τοῦ κορμιοῦ ἡ ψυχὴ μου
 σταγόνες μόνο ἀπόλαψης σωματικῆς μοῦ δώριζε,
 ἐνῶ ἀγωνίσματα τοῦ νοῦ γιγάντια πάντα μοῦ ὄριζε.

ΚΑΙΝΟΥΡΙΑ

Λόγια ἀκουστά, λαλιὲς γνοιστές, δὲ μοῦ ξυπνᾶτε τίποτα
 Ζητώντας ἄπλαστες στροφές, διψώντας μέλη ἀνείπωτα
 πῆρα καὶ πάλι τὸ στρατὶ καὶ βγήκα στάκρογιάλι,
 ποὺ τὸ λικνίζει ἡ θάλασσα στή θεία της· μέσα ἀγκάλη.
 Κι —ὦ χαρμονὴ ψυχῆς! — γροικῶ στὸ λίκνισμα μὴ γλώσσα,
 ποὺ ἀμίλητα κι ἀνήκουστα τόσα μοῦ λέει καὶ τόσα.

ΘΥΜΗΣΕΣ

Μὲ τὰ ὄμορφα, τάνοιρελα, περνῶ τὶς ὁρῆς μου ὕλες.
 Κάπιες πανόριες Θύμησες σὰν κορασιῆς μαριόλες
 τηδοῦν μπροστά μου πλουμιστὲς μὲ λευκινθούς ἀμυγδαλιᾶς
 καὶ σὰ λειρῆνες ποὺ γητεύουν μὲ τὸ μέθυ τῆς λαλιῆς
 τῆ ζήση μου ἀπ' τὰ ἐφήμερα ἀνυψώνουνε στὰ αἰώνια,
 Μὲ τὰ ὄμορφα, μακαριστὰ περνοῦν τοῦ βίου τὰ χρόνια.

Η ΜΑΝΝΑ

Κόρη μονάκριβη ἀρρωστὴ καὶ πέφτει καὶ πεθαίνει.
 Κ' εὐτὺς ποῦ ἡ χήρα μάννα της τὴ βλέπει πεθιμένη
 τρελαίνεται καὶ τὰ βουνὰ παίρνει. Καὶ σ' ἔρμους τόπους
 ἔῃ σὰν ἀγρίμι ἀδυνατώντας νάντικρύση ἀνθρώπους.
 Κι ἄλλοῦ δὲ φαίνεται παρὰ στὸ σκάσιμα κάθε αὐγοῦλας
 νὰ ραίνη, μὰ στιγμῆ, μ' ἀνθούς τὸν τάφο τῆς παιδοῦλας.

ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΕΣ ΑΓΑΠΕΣ

Τὴν ἡμέρα εἰς αὐτὴν ὁ καιρὸς εἶταν βροχερός. Ὁ οὐρανὸς εἶχε συννεφιάσει ἀπὸ τὴν ἀγέρας καὶ ὅλα τὰ νησιά, πέρα στὸν ἑρμύζοντα, εἶταν σκεπασμένα μὲ πυκνὸ ποῦσι. Ἡ θάλασσα, μολυβδόχρωμη καὶ ἀγριεμένη, χτυποῦσε τ' ἀφρισμένα κύματα τῆς σιὰ βραγύδικα γυρογιάλια καὶ ὁ ἀέρας νοτισμένος ἔπαιζε ἄγριο παιγνίδι, προσπκθῶντας νὰ σκορπίσει στὴν ὑγρὴ γῆ; τὰ ὑπόλοιπα κίτρινα καὶ ἀστενικὰ φύλλα τῶν δέντρων. Ὅλα γύρω ἀνάδιναν μιὰ θαρετὰ μυρωδιὰ, ὅλα εἶταν σκεπασμένα μὲ τὸ γκριζὸ θλιβερὸ χροῖμα τοῦ φθινόπωρου.

Τὴν ἔποχη αὐτὴ τὸ στενόχωρο καφενεῖο τοῦ Πάνου Κατρατζῆ, ποὺ εἶναι χτισμένο στὴν ῥάχη ἐνὸς ψηλοῦ παραθαλάσσιου βράχου, μακριὰ ὡς ἓνα τέταρτο τῆς ὄρας ἀπὸ τὴ μικρὴ πολιτεία τοῦ κυκλαδικοῦ νησιοῦ, δὲ συχναίεται παρὰ ἀπὸ μετρημένους, μὰ ταχυτικούς θαμῶνες. Ἐνας γέρος ἀσπρομάλλης ποιητῆς, ἓνας νευραστενικὸς ἔμπορος, ἓνας καθολικὸς παπᾶς καὶ ὁ Πέτρος Χαμηλός, ὁ δάσκαλος τῆς καλλιγραφίας τῶν δημοτικῶν σχολειῶν τοῦ νησιοῦ, ἀποτελοῦν τὴ φθινοπωρινὴ πελάτεια τοῦ ἀπόκεντρου στενόχωρου καφενεῖου. Κ' ἡ λιγυπρόσωπη αὐτὴ πελάτεια δὲ συχναίεται στὸ μπαζὶ τοῦ Πάνου Κατρατζῆ, παρὰ τὸ ἀπόγευμα καὶ πάντα ὕστερ' ἀπὸ τὴ δύση. Γι' αὐτὸ ὁ Κατρατζῆς ὅλο τὸ πρωὶ κάνει δουλειές τοῦ ποδαριοῦ κάτω στὸ λιμάνι καὶ τὸ ἀπομεσημέρο μάζεύεται στὸ μπαζὶ γιὰ νὰ δεχτῆ μόνον καὶ μόνον τοὺς τέσσερις λιγύλογους πελάτες του καὶ αὐτὸ γιὰ νὰ μὴ ξεχαστῆ ὀλότελα τὸ μικρὸ του καφενεῖο, ποὺ ὅλο τὸ καλοκαίρι κάνει χρυσές δουλειές.

Ὁ γέρος ποιητῆς, ὁ νευραστενικὸς ἔμπορος καὶ ὁ καθολικὸς παπᾶς εἶταν, τὸ δειλινὸ ἐκεῖνο, στὴν ἴδια τους θέση, καθισμένοι σὲ ἀπόστασι εἴκοσι βημάτων ὅ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλο. Ὁ ἀσπρομάλλης ποιητῆς εἶχε ἀφοσιωθεὶ ὀλόψυχα στὰ χειρόγραφα του, ὁ νευραστενικὸς ἔμπορος, χαρῶνόμενος στὴν καρέκλα, κουνουσε σπασμωδικὰ τὰ δάχτυλα τῶν χεριῶν του, ἀνεθοκατέδωζε τὰ τοξοειδῆ του φρύδια καὶ παρακολουθοῦσε, πέρα στὴ θάλασσα, ἓνα ψαροκάϊκο, ποὺ πάλευε μὲ τὰ μανιασμένα κύματα, προσπκθῶντας νὰ λιμενιστεῖ, ἐνῶ ὁ καθολικὸς παπᾶς εἶταν βυθισμένος στὴν ἀνάγνωσι τῆς ἑσπερινῆς του προσευχῆς. Κρατοῦσε ἓνα χοντρὸ ἀγιωτικὸ βιβλίον, ντυμένο μὲ μαύρη τσόχα καὶ κουνουσε μὲ ρυθμῆ

τὰ πόδια του, σχηματίζοντας χίλιες δυό πτυχές στο κάτω μέρος του λινομέταξου ἱμασίου του. Ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ ἀνέβαζε τὸ κουρασμένο του βλέμμα στὸν οὐρανὸ καὶ πάλι τὸ κατέβαζε στὸ χοντρὸ βιβλίον. Ὁ Κατρατζῆς κάπνιζε τὸν ἀπογευματινὸ του ναργιλέ μέσα στὸ μαγαζὶ καὶ καθὲς τόσο κοίταζε, ἀπὸ τὸ στενὸ παράθυρο, ἔξω στὸν ἀνηφορικὸ δρόμον γιὰ νὰ δεῖ ἂν ἐρχόταν ὁ τέταρτος καὶ τελευταῖος πελάτης· κι αὐτὸ γιὰ τὴν διαζύγιον νὰ σβύσει τὴ φωτιὰ τῆς πύλης φουβουῆς, πού ἔκαιγε συνεχῶς περιμένοντες νὰ βράσει τὸν καφέ τοῦ Πέτρου Χαμηλοῦ.

Μὰ ὁ δάσκαλος τῆς καλλιγραφίας δὲ φαινόταν.

— Ἐχει περάσει ἡ ὥρα του, ψιθύρισε ὁ Κατρατζῆς.

Καὶ σηκώθηκε, ἔλυσε τὸ ναργιλέ του, τὸν καθάρισε κ' ὕστερα τὸν τοποθέτησε στὸ περιθώριον τοῦ στενόμακρου παράθυρου. Καὶ βγήκε. Προχώρησε ὡς τὴν ἄσπρη τῆς μικρῆς ἀλάνας τοῦ καφενείου. Βάλλθηκε νὰ κοιτάξει στὸ στρίψιμο τοῦ δρόμου. Μὰ τίποτα.

— Ἐχει περάσει ἡ ὥρα, ξανάπε καὶ μπήκε στὸ μαγαζὶ, ἔσβυσε τὰ κάρβουνα καὶ ἐκπλώθηκε σ' ἓνα ξύλινο κουτσὸ κναπεδάκι, περιμένοντες νὰ φύγουν οἱ ἄλλοι τρεῖς γιὰ νὰ κλειδώσει.

Ἐξῶ ἄρχισε νὰ ψιχαλίζει. Ὁ γέρος ἀσπρομάλλης ποιητῆς ἔκρυψε, μέσα σ' ἓνα ξεθωριασμένον καφέ χαρτοφύλακα, τὰ χειρόγραφα του καὶ πῆγε νὰ καθήσει κάτω ἀπὸ τὴν καλαμένια σκεπή, πού εἴταν στερεωμένη στὰ τοῖχους τοῦ μαγαζιοῦ καὶ μπροστὰ στὴν πόρτα. Ὁ νεοραστενικὸς ἔμπορος τὸν μιμήθηκε λίγα λεπτὰ ἀργότερα, ἐνῶ ὁ καθολικὸς πεπαλτῆς, ἀψηφώντας τὶς ἀνάριες βροχοσταλίδες, ζακουλουθοῦσε νὰ διαβάξει τὸ χοντρὸ ἱερατικὸ βιβλίον μὲ τὸ τσόχινο ντύσιμον.

Τὸν οὐρανὸ ἄρχιζαν νὰ σείζουσιν ἄστραπες, ἡ μιὰ πίσω τῆς ἄλλης, πού τὶς ἀκολουθοῦσαν μακρόρηχες βροντές. Τὸ ψιχαλίσμα σταμάτησε, μὰ φαινόταν πῶς ὄχι ἀργὰ θὰ ξεσποῦσε δυνατὴ μπόρα.

Ὁ παπαῆς σηκώθηκε καὶ πῆγε νὰ καθήσει ἴδου κ' οἱ ἄλλοι δυό. Κάτω ἀπὸ τὸ καλαμένιον ὑπόστεγον.

Κ' οἱ τρεῖς τώρα, ζαρωμένοι στὶς γωνίες τῆς σκεπῆς, ἀφωνοὶ καὶ μελαγχολικοὶ παρατηροῦσαν τὰ σύννεφα, πού ὀλοένα καὶ πύκνωναν, τὴ θάλασσα πού σκούρηνε καὶ τὰ σποραδικὰ δέντρα τῆς ἀντικρινῆς ρεματιῆς, πού ξεφύλλιζαν κάτω ἀπὸ τὶς πεισματώδικες πνοὲς τοῦ ἀνέμου. Ἄφωνοι καὶ μελαγχολικοὶ, οἱ δυὸ κοσμικοὶ καὶ ὁ κληρικὸς, ἄφησαν τὴ σκέψη τους νὰ πετάξει πίσω στὸ νεανικὸ τους παρελθόν. Καθένας ε' / ε

ν' αναπολήσει και μιὰ περασμένη εὐτυχία, έναν έρωτα σοβαρό και χίλιες παιδικές αγάπες τής μαθητικής τους έποχής. Ένώ τὸ φθινόπωρο δειλινὸ ἄπλωνε στὴ γερασμένη τους ψυχὴ μιὰ σκοτεινὴ ἐπιθυμία, κάποιον πόθο κρυφόν, μιὰ λαχτάρα μυστική, πού έσθυναν κάτω ἀπὸ τὰ ρυτιδωμένα τους μέτωπα και τ' ἄσπρα τους μαλλιά. Ἀναστέναζαν κ' οἱ τρεῖς ἀπὸ λεπτὸ σὲ λεπτό. Εἴταν μεγάλο τὸ μαρτύριό τους ἐκείνη τὴ στιγμή. Ὑπόφεραν κ' οἱ τρεῖς τὸν ἴδιο πόνο· κι όμως τὸν κρατοῦσαν μυστικὸ ὁ ένας τοῦ ἄλλου. Πολλές φορές ἤρθε ἡ ἐπιθυμία στὸν καθένα νὰ σηκωθεί, νὰ τρέξει στὸν πλατὸν και νὰ τοῦ ἐξομολογηθεῖ, μὰ δὲν τόκανε. Ἡ λέξη «ἀγαπῶ» δὲ στεκόταν στὰ ζωωμένα τους χεῖλια. Και γιὰ τοὺς τρεῖς εἶχαν περάσει πιά τὰ χρόνια τής αγάπης, ἔσο κι ἂν κάθε τέτοια ἐποχὴ, κάθε φθινόπωρο, ἐνωθάν τὴν ἀνάγκη τής γυναίκας.

Κι ἀναστέναζαν κ' οἱ τρεῖς πονετικά, ἐνῶ μένα στὸ μικρὸ μαγαζὶ ἀκογῶταν τὸ ροχαλητὸ τοῦ Πάνου Κατρατζῆ.

Στὸ βάθος τοῦ δρόμου φάνηκε ἓνα ζευγάρι. Ἡ γυναίκα κρατοῦσε ἀπὸ τὸ χέρι ἓνα μικρὸ κορίτσι. Ὁ ἄντρας βάδιζε σιγὰ και κουρασμένα πλάι στὴν κοτὴ γυναίκα. Ψινοτάν πὼς μιλοῦσαν, γιατί ὁ ἄντρας ἔσκυβε συχνὰ τὸ κεφάλι κι ἀντίκριζε τὴ γυναίκα στὰ μάτια. Τὸ κορίτσακι ἄφησε ἀπότομα τὸ χέρι τής κυρίας και πλησιάζοντας τὸ συνοδά τους τὸν ρώτησε :

— Αὐτὸ εἶναι τὸ καφενεῖο πού λέγατε τῆς μαμάς ;

— Ναι, Ἀνίτσα, εἶπε σιγὰ ὁ κύριος χαιδεύοντάς τὴν στὰ μαλλιά.

Κ' ἡ Ἀνίτσα ζύγωσε πάλι πλάι στὴν κυρία.

Ὁ καφετζῆς ἐντωμεταξὺ εἶχε σηκωθεί και μάζευε τὰ καθίσματα και τὰ τραπέζια. Ὁ ποιητῆς, ὁ ἔμπορος κι ὁ παπᾶς κοίταζαν τὸ ζευγάρι πού ἀνέβαινε. Ἄρχισε πάλι νὰ ψιχαλίζει. Ὁ κύριος μὲ τὴν κυρία και τὸ κορίτσι ἔφτασαν τώρα κοντὰ στὸ μαγαζὶ. Ὁ καφετζῆς μόλις τώρα τοὺς ἀντελήφτηκε.

— Ὁ δάσκαλος ! . . Ὁ δάσκαλος μὲ μιὰ γυναίκα ! συλλογίστηκε.

Και πάλι σκέφτηκε :

— Κι όμως ξαίρω πὼς αὐτὸς εἶναι λεύτερος, γεροντοπαλλήκαρο. Θᾶναι ἀδελφὴ του, μπορεῖ κουνιάδα του ἢ ξαδέλφη του.

Και ξαναμπῆκε στὸ μαγαζὶ. ἔβγαλε τρεῖς καθίσματα και ἓνα τραπέζακι.

— Που θέλετε να τὰ δάλω, δάσκαλε ; ρώτησε ὁ Κατρατζῆς τὸν Πέτρο Χαμηλό. Κ' ἐκεῖνος, ἀφοῦ ζήτησε τὴ γνώμη τῆς κυρίας, ἀπάντησε δείχνοντας τὸ μέρος :

— Ἐιεῖ στὴ γωνιά . . . Ὅχι αὐτοῦ . . . πιὸ μέτα. Ἐκεῖ τὰ καλάμια εἶναι πυκνοπλεγμένα καὶ δὲν περνᾷ ἡ βροχὴ.

Ὁ Κατρατζῆς τὴν ἔκουσε.

Ὁ Πέτρος Χαμηλὸς τοποθέτησε κλητέρα τις καρέκλες. Καὶ εἶπε στὴν κυρία ;

— Καθήσετε, κυρία Τούλα.

Ἐπειτα σήκωσε τὴν Ἀννίτσα καὶ τὴν κάθησε στὴ μεσινὴ καρέκλα. Καὶ ρώτησε τὸν Κατρατζῆ :

— Τί θὰ μᾶς δώσεις ;

— Ξαίρις, δάσκαλε, πὼς δὲν ἔχω παρὰ καφέ καὶ λουκούμι.

— Εἶναι ντόπιο τὸ λουκούμι ; ρώτησε ἡ κυρία.

— Αὐτὸ δὲ ἔλειπε νὰ φέρουμε λουκούμι ἀπὸ τὴν ξενητεῖά ἀφοῦ ὁ τόπος μᾶς βγάζει τὸ καλῆτερο, εἶπε ὁ καφετζῆς μὲ ἀναίδεια.

— Τότε φέρε ἕνα γιὰ μένα κ' ἕνα γιὰ τὸ παιδί, παράγγειλε ἡ κυρία Τούλα.

— Καὶ σεις, δάσκαλε, καφέ ;

— Ὅπως πάντα, ἀποκρίθηκε κοντολεξίς ὁ Πέτρος Χαμηλός.

— Στις προσταγές σας, ψιθύρισε πρόθυμα ὁ καφετζῆς καὶ χάθηκε μὲ βιαστικὸ βῆμα.

Τὸ βράδυ τώρα εἶχε πέσει. Τὰ ἠλεκτρικὰ τῆς μικρῆς πολιτείας ἀνάψανε. Στὸ βάθος τοῦ ὀρίζοντα διακρινόταν μόνο οἱ φάροι τῶν νησιῶν ποὺ ἔσβυναν κι ἀνάβανε κανονικά. Ὁ ἀγέρας φυσοῦσε μὲ λιγότερη ὀρμή, μὰ εἴταν πολὺ ψυχρός.

Στὴν πόρτα τοῦ καφενεῖου φάνηκε ὁ Κατρατζῆς. Ρώτησε τοὺς πελάτες ἂν θέλουν φῶς. Μὰ κανεὶς δὲν ἀπάντησε. Κι ὁ καφετζῆς ξαναρώτησε μὲ τὶς ἴδιες λέξεις, Ὁ Πέτρος Χαμηλὸς εἶπε τότε σιγά, φροντίζοντας νὰ μὴν ἀκουστῆ ἀπὸ τοὺς ἄλλους :

— Ὅχι· εἶναι περιττό...

Καὶ κοίταξε τὴν κυρία Τούλα.

— Σᾶς ἀρέσει καὶ σᾶς τὸ σκοτάδι, κύριε Πέτρο.

— Ναί, εἶπε δειλά ὁ δάσκαλος, ρίχνοντας ὀποφιαστικὰ βλέμματα στοὺς τρεῖς ἄλλους.

Καί ή σιωπή βχτιλεψε πάλι στο παράμερο καρνετό.

Ό γέρος ποιητής, ό έμπορος κι ό παπᾶς κοίταζαν λοξά κ' επίμονα τόν Πέτρο Χαμηλό. Προσπαθούσαν νά μχντέψουν τί είδους σχέση τόν συνέδεγε μέ την άγνωστη γυναίκα. Κ' ή ιδέα πώς ίσως νά εΐταν φίλη του τούς έκανε νά νοιώτουν μιὰ φθονερή ζήλεια. Ό δάσκαλος όμως άνούποτος διηγόταν στην κυρία Τούλα τήν ύπόθεση μιᾶς έρωτικής ιστορίας πού είδε τήν προηγούμενη βραδυά στον κινηματογράφο. Ή Άννίτσα γερμένη στον ώλο τής μητέρας της κοιμόταν έλαφριά.

Σάν τελείωσε τή διήγησή του ό δάσκαλος, ρώτησε τήν κυρία Τούλα :

— Θέλετε νά πάμε μαζί ένα βράδυ στο θέατρο ;

Κ' ή κυρία άπάντησε μέ άδέβαιη φωνή :

— Θα ήθελα πολύ. Μά ξαίρετε πώς ό κόσμος εδώ είναι κακός. Τί θα πούν άν δούνε μιὰ χήρα—και τολμᾶ νά πῶ—νέα σχετικά, νά βγαίνει μ' έναν ξένο της κύριο ;

Ό δάσκαλος δέ μίλησε. Κοίταξε τήν Άννίτσα, έρριξε ένα βλέμμα στους άλλους και σκύβοντας κοντά στο αύτι τής κυρίας Τούλας είπε σιγᾶ :

— Μην ξεχνᾶτε πώς είμαστε συνάδελφοι

Ή δασκᾶλα τόν κοίταξε κατάματα και τρυφερά. Κάτι ένιωσε νά γλαμύζετє μέσα της. Ή Άννίτσα ξακολουθοῦσε νά κοιμάται.

— Και τί μ' αύτό ;... Συγγενείς μιᾶ φορά δέν είχᾶστε....

— Κι όμως, άν θέλατε... ψιθύρισε ό Πέτρος Χαμηλός και σώπασε.

Ό ποιητής, ό έμπορος κι ό παπᾶς, στα τελευταία λόγια του δάσκαλου, άλληλοκοιτάχτηκαν όρμέμφυτα. Κ' εϋτύς σηκώθηκαν νά φύγουν.

Ό δάσκαλος τότε ξανάγυρε τό κεφάλι πλάι στην κυρία Τούλα και άπτελείωσε τή φράση του :

— . . . "Αν θέλετε, κυρία μού, μπορούμε νά γίνουμε . . .

Ή κυρία Τούλα κοκκίνισε και κάρφωσε φοβισμένη τὰ μάτια της στη μικρή πού κοιμόταν. "Επειτα πήρε προσεχτικά και φοβισμένα τό χέρι του Πέτρου Χαμηλού στο δικό της και τῶσφιξε μέ δύναμη.

Ή βροχή χτύπησε τήν ώρα εκείνη στα καλάμια τής σκεπής. Μιᾶ άστραπή ξέσκισε τὰ σύννεφα κ' ύστερα μιᾶ βροντή κάλυψε όλότελα τόν ήχο ενός φιλιού, πού άντάλλαξαν τὰ μαραμένα χείλια τής ήλικιωμένης κυρίας και του περασμένου στα χρόνια δασκᾶλου τής καλλιγραφίας.

Ἡ Ἀντίττα κοιμόταν τώρα βαθιά. — — —

Στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου ξεχώριζαν τρεῖς σκιές, κάτω ἀπὸ τὸ ἠλεκτρικὸ λαμπιόνι τοῦ γωνιακοῦ σπιτιοῦ, πού βλάδιζαν σκυρτὰ καὶ κουρασμένα. Ἔταν οἱ σκιές τοῦ γέρου ποιητῆ, τοῦ νευραστενικοῦ ἐμπόρου καὶ τοῦ καθολικοῦ παπᾶ, πού θ' ἀποτελούσαν, ἀπὸ δῶ κι ὀμπρός, τὴ φθινοπωρινὴ πελατεῖα τοῦ παρχίμερου κερνεῖου.

ΒΕΛ. ΦΡΕΡΗΣ

ΓΙΑ ΤΟΝ Κ. ΜΑΝΩΛΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ ΚΑΙ ΤΗ ΦΙΛΑΙΝΑΔΑ ΤΟΥ
ΤΗ ΜΙΧΤΗ

2.—

Ἴσως νὰ θυμάστε πως ὁ Τριανταφυλλίδης σαν ξεστόμισε το φόβου του τον ἐπόπτη, ανατρίχιαζε. Οἱ ανατριχίλλες του ὅμως δεν εἶτανε ἀπὸ τὸ φόβο του Θεοῦ· εἶτανε ἀπὸ τὸ φόβο της καθαρέβουσα, της φιλαινάδας.

Ὁ φόβος αὐτὸς εἶναι ἀφιλοσόφητος φόβος. Εἶναι φόβος δηλαδὴ πού δεν ἀκούει μήτε την ιστορία, μήτε τη λογική, μήτε καμιὰ μέθοδο. Ἀπὸ τη μέθοδο, ἀπὸ τη λογική, ἀπὸ την ιστορία μαθαίνουμε κατι σημαντικὸ, κατι ὅπου φιλονικία δε χωρᾶ, καὶ εἶναι αὐτὸ πού η καθαρέβουσα δεν πέτυχε. Ἀπότυχε μάλιστα δεινὰ. Δεν κατόρθωσε, τόσους τώρα καὶ τόσους αἰῶνες, οὔτε τὸ γραφτὸ μας, οὔτε τον προφορικὸ μας τὸ λόγο νὰ κατακτήση. Τους ἔκαμε θάλασσα καὶ τὸν ἔκανε καὶ τὸν ἄλλον. Ὅχι μόνο ἀργοπόρησε, οχι μόνο σταμάτησε τὸ ἔθνος, τὸ κατὰστρεψε κιόλας. Δεν ἔχει λοιπὸν αὐτὴ νὰ μας προστάζη, νὰ μας βρίζη, νὰ μας κυδερνά. Ἐχομε μεις νὰ την πιάσουμε ἀπὸ τὸ μπράτσο δυνατὰ, ἔχομε νὰ τη φέρουμε μπροστὰ στο δικαστήριον της Πατρίδας, ἔχομε νὰ τη ρωτήσουμε:

— «Μωρὲ σὺ, δε μας λές, σίβρα Καθαρέβουσα, με τι δικαίωμα βρίζεις ἓνα ἔθνος; Με τι θάρρος ἔρχεσαι καὶ ἀποφασίζεις πως δε θέλεις τη γλώσσα του; Με τι τόλμη μας σκοτώνεις τὸ λάφυγγά μας; Με τι ἀψηφησιὰ, με τι καταφρόνια της ζωῆς μας στραβώνεις με τα πρόφρατα σου, τα στόματα μας; Με τι ἀφτάδεια θέλεις νὰ μας επιδάλης τον ἐπόπτη σου, τους ἐπόπτες σου, τον ἐπόπτη σου ἀκόμη;

Ἔτσι δε ρωτήσουμε την καθαρέβουσα. Ἐπειδὴ ὅμως καθαρέβουσα δεν υπάρχει, παρὰ μογάχα καθαρεβουσιάνοι, θα φωνάξουμε στο Δικα-

στήριο της Πατρίδας τον κ. Μανόλη τον ίδιο μαζί με τον κ. Γληνέ, θα τους ρωτήσουμε και τους διό συγάμα :

— «Είχαμε ακουστά, κ. Μανόλη και κ. Γληνέ, πως εδώ και λίγα χρόνια συνηθίζαμε τον όρο επιθεωρητής, που περίφημος βέβαια δεν είναι μα που κάπως τρώγεται. Μας στοχαστήκατε τότες τον όρο επέπτης για να μας δείξετε τη μάθηση σας—από τον τρόμο της καθαρέβουσας. Να τη χαιρέστε ! Μα μοναχοί σας ! Τώρα σας ξαίρουμε. Τραδηχτήτε και καταργηθήτε !»

Μιλούσαμε πιδ απάνω για το Δικαστήριο της Πατρίδας, Έπρεπε Δικαστήριο της Επιστήμης να τονομάσουμε. Άχ ! τι να σας κάμω παιδιά που κάθε τόσο είμαι αναγκασμένος να φέρνουμε σαν το δάσκαλο, και να κατηγορώ τους άλλους που δεν ξαίρουνε. Μα τι να γίνη, παιδιά μου, και πάλε αφού δεν ξαίρουνε που δεν ξαίρουνε ;

Δεν ξαίρουνε και δέ σκέφτονται.

Δεν είδανε κάνε, δεν προσπαθήσανε να δούνε, να καταλάβουνε πιδ είναι καθαφτό η ουσία της μιχτής.

Μου φαίνεται πως την αποτελούνε διό στοιχεία που τα ξεδιακρίνει κανείς πολλί έφκολα, ένα στοιχείο ακίνητο, κ' ένα κινητό.

Ακίνητο στοιχείο εννοούμε το στοιχείο το κανονικό. Οι τύποι πατέρας, μητέρα, παιδί, κρασί, νερό, ψωμί, δεν αλλάζουμε οτι κι αν κάμης είναι ασάλεφτοι.

Άμα βγής έξω από τον κανόνα όλα τους αρχίζουνε και σαλέδουνε. Αμέσως έχουμε θάλασσα.

Ιδού τι θέλουμε να πούμε. Τα πρωτόκλιτα και τα τριτόκλιτά μας έχουνε ασάλεφτη ονομαστική του πληθυντικού την κατάληξη -ες=πατέρες, μητέρες, πολίτες, νάφτες κ τ.λ.. κ.τ.λ.

Έρχεσαι όμως του λόγου σου και θέλεις με κάθε τρόπο να μας επιβάλης—πως αλλιώς να το πούμε ; — μιὰ κατάληξη -αι=πολίται νάφται, νεανίαι κι ότι άλλο σου κάπνιση.

Νά σου λοιπόν και το στοιχείο το κινητό.

Εκείνοι που μιλάνε για παραχώρηση, για ουβιδασμέ, για μέτρο, καλά καλά δεν αντιληφτήκανε τι μας γυρέθανε.

Η κατάληξη -αι είναι η δεν είναι σκέττο -ε στην προφορά ;

Τὸ ζήτημα—και το μόνο—νά σου το.

Αν είναι στην προφορά σκέττο ε οι συνέπειες είναι σίγουρες.

Επειδή στη γλώσσα μας δεν είχαμε ποτές κατάληξη -ε της ονομαστικής πληθυντικής, παίρνει δρόμο η αταξία. Θακούσουμε βουλε-

φται-οι, βουλεφτ-ές, βουλεφτάδες. Βασιλέβει το στοιχείο το κινητό.

Εμείς το λοιπό δεν μπορούμε να καθιερώσουμε τὸ αεικίνητο. Πως ἡ καθαρέβουσα κάθε τόσο μας βγάζει στη μέση τύπους δικούς της, το κατέχουμε περίφημα, δεν ταγνοούμε διόλου, αφού αφεὶς εἶναι ἴσια ἴσια ὁ πόλεμός μας

Πρέπει κανείς τόντις να λυπηθῆ νέους έξυπνους, δραστήριους ἀδρώπους που μιάζει σα να γεννηθῆκανε σκλάβοι. Σκλάβοι τῆς πρό-ληψης, τῆς καθαρέβουσας. Δε ρωτά κανείς, δεν ἔχει το κουράγιο να ρωτήση πως τῆς περνά τῆς καθαρέβουσας να μας φορτώση τὸ σῆρκο μ ἕναν ἐπόπτη. Σκύδουνε τὸ κεφάλι τους, ὅπως ὁ δύστυχος ὁ Μανό-λης και καταπίνουνε τακατάπιωτα.

Η ανακατωσούρα, φίλε Μανόλη, δε φελά. Ἐχει κακοὺς τελιωμούς. Σε μιὰ φιλλαδούλα σου βάζεις τὸ ρητὸ Fluctuat nec mergitur. Πρόσεχε να μη γίνη Fluctuat et merditur.

Το μόνο φρόνιμο, το μόνο πραχτικό, το μόνο πατριωτικό, να στα-ματούμε, την ἴδια τη στιγμή ὅπου βγαίνει ἀπο τη φάμπρικά του, τον ἔρο που θα μολέψη το ἔθνος ἡ που θα το κάμη να χασομερήση στη διάρρωσή του. Θα του ζητούμε πασσαπόρτια, του ἔρου τοῦ καθαρεβου-σιάνικου. Ἐπόπτης; Πίσω, παρακαλούμε. Η ἐπόπτης ἡ τίποτα. Η τίποτις ἄλλο, κανονικό.

Και μη θαρρήτε πως εἶναι δύσκολο. Την ὥρα ὅπου θα εἰσαχθῆ ὁ ἐπόπτης στην κοινή χρήση, ὁ κόσμος δε γνωρίζει ἀκόμη τον ἐπόπτη. Λοιπόν, ἐπόπτη, ἐπόπτη να τονὲ μάθη, ἀδιάφορο για τους πολλούς. Η μόνη διαφορά: Ὁ ἐπόπτης δείχνει φόβο μιὰς μούμιας· ὁ ἐπόπτης φόβο του λαοῦ και σωστή κρίση.

Ὡς τώρα, το σύστημα το δασκάλικο στάθηκε το ἀκόλουθο, που εἶναι ὅσο μπορεί να φανταστῆ κανένας, ἀλλόκοτο κι ἀνάποδο.

Ἄμα τους χρειάστηκε κανένας ἔρος καινούργιος, ἀντὶς νὰ τὸν κα-νονίσουνε σύμφωνα με τον κανόνα τῆς Νεοελληνικῆς, τον κανόνισανε σύμφωνα με τον ἀνύπαρχτο κανόνα μιὰς Ἀρχαίας που ποτέ της δεν ὑπαρξε—αὐτὸ εἶναι το πιδ νόστιμο και το πιδ τραγικό.

Ἄξαρνα εἶδανε γραμμένη τη λέξη φθόγγος στα βιβλία. Μπούγιου-ρουν ἐφέντιμ! Τὴν πήρανε ὅπως και τη διαβάσανε με το φ και με τὸ θ που λέμε στο φέρνω και στο θέλω. Οὔτε το φανταστήκανε πως τὸ ζεβγάρωμα φθ με την τωρινή μας την προφορά δεν εἶτανε καθόλου φθ.

Το φ και το θ εἶτανε στην ἀρχαιότητα ἤχοι ξαφνικοί και διπλοί,

πάει να πη πως ήτανε το φ ένα π με δασεία, το θ ένα τ με δασεία και τούτο.

Έτσι, ταχτικά όσο παίρνει, τὸ ζεδγάρωμα φθ κατάνησε στη Νεοελληνική μας φτ, φταρμίζω απο τὸ φθαλμίζω (ματιάζω) και σήμερα ἀκόμη οφθαλμογιοατρὸς (ακουστό μου στην Αθήνα· στην Κεφαλονιά μάλιστα οφθαρμογιοατρὸς) φτάνω, εφτίς, εφτύνη, νά γραφτώ κ.τ.λ. κ.τ.λ.

Λοιπὸν ο φτόγγος, ὄχι μονάχα νεοελληνικὸς μα και αρχαίος-ερος απο το δασκάλικο το φθόγγο, ἀποδ, ὅπως κι αν εἶναι, σώζει το τ του θ τοῦ κλασικοῦ.

Τίποτα!

Η ἀμάθεια το θέλει φθόγγο, για να χαλάσουν και την αρχαία μας και τη σημερινή μας την καθάρια νεοελληνική.

Λοιπὸν ἔτσι και οι ὄροι μας οι καινούργοι κ' η εθνική σωτηρία πάνε τοῦ βρόντου χάρη στην ἀμάθεια και την αστοχασιά.

Καιρὸς ἀπὸ να πάψουνε. Μ ἕνα λόγο η καθαρέδουσα δεν ἔχει να κανονίξη. Θα κανονίξη το ἔθνος. Τότες θα βρῆ και το ἔθνος την ησυχία του, ἀμα η γλώσσα του γίνη κανόνας.

Ο φίλος ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης ας με πιστέψη.

Ούτε ἀρτὸς δεν εἶναι σε θέση να κανονίξη.

Μου παράγγειλε νά διαβάσω τις φυλλάδες του. Τι να σας πώ: Δὲν εἶναι πολλὸ πολλὸ εφκολοδιάδικαστες. Στην «Ξενηλασία» του εἶχε κάπια τέχνη τοῦ παρουσιασμοῦ, την τέχνη να σου παρουσιάξη τα πράματα παστρικά και μεθοδικά. Εδὼ αν και με κάμποσα εζαίρετα, με κάμποσα σωστά, σα να λείπη το ταλέντο. Μα μείντε ἡσυχαι. Βιβλιοκρισία δε θα καταπιαστούμε. Θα περιοριστούμε σ ἕναν τίτλο: Πριν καοῦν.

Ένας ἄθρωπος που μπόρεσε κ' ἔβαλε στο ξώφυλλο μιὰς κάπως σημαντικῆς φυλλάδας, ἀφου λογαριάζει 145 σελίδες, εἶναι ἄθρωπος που δε μιάζει πολλὰ να χαμπάρισε μήτε απο την αρχαία την Ελληνική και μήτε απο τη Νεοελληνική μας.

Απόδειξη που ο αγαθὸς μας ο Τριανταφυλλίδης σίγουρο και δε θά το πάρη ο νοῦς του για πιδὸ λόγο τάχα τοῦ κατακρίνομε τὸν τίτλο του. Το λοιπὸν, ας μην τον ἀφίσουμε στα κρύα τοῦ λουτροῦ. Ας του ξηγήσουμε τα καθέκαστα.

Πρέπει νανεδοῦμε ἀπάνω, πολλὸ ἀπάνω, ἴσια με την εποχή ὅπου οι Πρώτοι Ἕλληνες μὲλις εἶχανε χωριστὴ απο τους ἄλλους λαοῦς της Ασιανοεβρωπαϊκῆς φυλῆς, και ὅπου πρώτη φορὰ η ελληνική γλώσσα,

λοιπόν η Πρωτοελληνική, πρόσβαλε ανεξάρτητη στη μέση με νόμους, με κανόνες δικούς της.

Τότες μπορεί να πη κανείς πως οι λέξεις τελιώνανε όπως το ήθελε η καθεμιά. Ο μακαρίτης ο Robert Gauthiot στα 1913 στο βιβλίο του *La fin de mot en indo-européen*, σελίδα 133, λογάριζε τις ακόλουθες κατάληξεις: *ε, ντ, ρσ, ρχ, ρτ*—Είναι και πράματα γνωστά, που δεν τὰ βγάζω πρώτος στο δημόσιο. Πιός είναι σήμερα γλωσσολόγος μάλιστα συγκριτιστής (comparatiste) και ἔν ξαίρει πως ο άναξ ο κλασσικός άρχισε να λέγεται άναγξ! Ο Gauthiot κ οι συναδέλφοι του δεν παρατηράνε ωστόσο κάτι πολί περιεργότερο.

Στον Όμηρο βρίσκουμε τη λέξη *κρη*, δηλαδή *κρηθάρι*. Στον ίδιο τον Όμηρο ανταμώνουμε τον τύπο *κρηθή*. Άκου, η όλη μας η γλωσσολογία η συγκριτική απο τὰ χρόνια του Bopp και παρακάτω είναι μια ψευτιά, ένα όνειρο, κι αδύνατο να ερμηνεφτούνε οι διδ τύποι *κρη* και *κρηθή* αλλιώς παρά για βλαστώρια κ οι διδ τους ενς πρότυπου *κρηθ*.

Άμα όμως αποδείχτηκε πως ύπαρξε ο τύπος αυτός, αποδειχεται σινάμα όχι μονόχα πως είτανε σε χρήση το *κρηθ*, μα κάτι περσότερο ακόμη, δηλαδή πως μιλάνε οι ανθρώποι με ρίζες, πράμα που το αρνήθηκε ο Χατζηδάκης όταν πολεμούσε το Deffner και που είναι απο τα μεγάλα του τα λάθια, τα ιστορικά.

Να λοιπόν ασφαλισμένη ως και μιá κατάληξη Θ του ενικεύ, που ίσως κιόλας να μην περιορίστηκε στην ονομαστική.

Στην κλασσική όμως, καλὲ τι λέω; στην ομηρική τήν εποχή τὲ χάος το καταληχτικὸ διαλύθηκε. Ο Έλληνας εννοεί νὰ τελιώνη κάθε λέξη μὲ *ρ, ν, σ*.

Δεν αξίζει να είναι κανείς γλωσσολόγος, α δε συγκινηθῆ, α δε σαστίση, α δεν τρομάξη με την καταπληχτική της συνέχεια που κυβερνά τὸν ξετυλιγμὲ τῆς Ἑλληνικῆς μας απο τα πανάρχαια τα χρόνια ίσια με τα τωρινά μας.

Κοιτάχτε κ έπειτα μου λέτε.

Στα προϊστορικά τα χρόνια, του κάκου και η γλώσσα μας δε σηκώνει κατάληξη μ ουτε στα ρήματα, ουτε στα ουσιαστικά· τὸ βλέπουμε απο τη σύγκρισή της με τη λατινική που λέει άξαφνά *pedem* ενώ μεις πόδα το κάμαμε αμέσως. Τὸ βλέπουμε κι απο άλλα χίλια που περιττὸ να τα αναφέρω και που διαβάζουνται σ όλες τις επιστημονικὲς γραμματικὲς τῆς αρχαίας (νοῖτα λ. χ. G. Meyer Griechische Grammatik, έκδοση γ' σελ. 57 και 398).

Στον καιρό της Αγίας Γραφής μας έρχονται άξαρνα ονόματα εβραϊκά με την κατάληξη *μ* της ονομαστικής. Τὸ πιδ γνωστὸ ἡ *Μαριάμ* που με *μ* ἀκόμη τὴν ἔχει μια φορά ο *Μαθθαίος*. Τίποτα ! Γίνε-ται ἀμέσως *Μαρία* κ ἔτσι ζῆ και θα μας ζήση πάντα.

Σήμερα το *κοτζάμ* το τούρκικο - στο *κοτζάμ* παλάτι αρχίζει κι ακούγεται *κοτζά* χωρὶς *μ*. Παρόμοια ἡ περσότερα, σα μιλούν ἀδασκά-λευτα, θα πάνε γις *Μαδιά*==*Μαδιάμ* - και πάλε δίχως *μ* τελικό.

Γιατί αὐτό;

Γιατί ἀπο τα παμπάλαια τα χρόνια παρατηριέται στη γλώσσα μας μιὰ τάση που μας τη μαρτυροῦνε ἀπειρα κι ἀπειρα φαινόμενα. Θέλει ἀέρα, οριζοντα θέλει ο νοὺς και ἡ γλώσσα του Ρωμιού. Τον ἀέρα ὁμως του τον κόβουνε τα ούφωνα, τα *μ* πρώτα πρώτα, ἔπειτα και τα *π* και τα *κς*.

Για τούτο, με τους αἰῶνες, τους ἔδωσε δρόμο ἡ γλώσσα μας. Ξεφορ-τώθηκε λίγο λίγο κάθε κατάληξη, τὴν κατάληξη *κς*, τὴν κατάληξη *θ* στα προϊστορικά μας τὰ χρόνια, ἔπειτα, στα ιστορικά, τὴν κατὰ-ληξη *ρ*, τὴν κατὰληξη *ν* και βάσταξε ἴσια με τις μέρες τις δικές μας μονάχα τη σιγματική, επειδὴ το *ς* δεν μπορεί να σταματησι τον ἀέρα, ἔπως για λόγους ηχολογικούς που τους ζητάζουμε στη Νεοελληνική μας τὴ γραμματική, το *ρ* το τρεμοκίνητο ἡ το *ν* το μυτόηχο

Ἡ γλώσσα μας, ὅξω ἀπο το *ς* παραδέχεται μόνο και μόνο σήμερα τα φωνήεντα στο τέλος της λέξης, γιατί με τα φωνήεντα βγάτεις ἀέρα ὅσο θέλεις ¹.

Εἶπαμε πως ἡ γλώσσα μας με τὴν ἀγάπη της προς τὰ φωνήεντα και προς τὸν ἀέρα, μας φανερώνει κάποια τάση προς κάποιο ἰδανικό.

Μπορεὶ ὁμως ναπορέδγη ο Ρωμιὸς τα ούφωνα που του παίρνουνε το βήχα, μπορεί να γυρέδη τα τελικά τα φωνήεντα, μπορεί το στόμα του να θέλλη ἀέρα, για να χάσκη πιδ ἔρκολα, πιδ ἔρκολα νὰ κἀνη το χάχα.

Μήπως ἀραγες μαζί με τους χἀχηδες θα καταλογίσουμε τῶρα και τον *κ*. Μανόλη Τριανταφυλλίδη; Ἀμὲ πῶς αλλιῶς να τονὲ χαρα-χτηρίσουμε;

Το λιγότερο που μπορούμε να πούμε πως εἶναι ἀστόχαστος κι ἀσυλλόγιστος.

1) Σημείωση. Θα να βρῆ ἀπὸ τὰ ἐξηγημένα φαρδιά πλατιά ο αναγνώστης στη Γραμματικὴ τῆς Νεοελληνικῆς σα βγῆ. (Α' μέρος, βιβλίο του Δασκάλου, § 8 αρ. 227—251).

Όποιο νόημα κι αν της δώσεις, να σου μιιά τάση της Ελληνικής, ωγύγια, που μας φανερώνεται όσο που μας φανερώνεται και η γλώσσα μας.

Λοιπὸν ὑπάρχει ἐδὼ μιιά παράδοση, ενα πράμα που του χρωστάς σέβας.

Και τι κάνει ο Τριανταφυλλίδης μας ;

Χάσκει, αρπάζει τον πρώτο τίτλο που του περνά, έτσι, από το μυαλό, και ασυλλόγιστα και αστόχαστα και παιδιάτικα, σου καθίζει έναν τίτλο: *Πρὶν καοθῶν !!!*

Οὐτε το υποφιάστηκε πως είτε *πρὶν καοθῶν* έπρεπε να το γράψη ο χριστιανός, είτε *πρὶν καοθῶνε*, που είναι το μόνο σωστό! Αχ! τι κούτσουρα είναι τόντις αφτοί μπροστά στην ιστορία της Ελληνικής και τι κουτσοურένια η δουλιὰ τους!

Μου παραπονέθηκε ο Τριανταφυλλίδης πως δε διάβασα τις φυλλάδες του. Ίσως να του παραπονεθῶ και γῶ που δε διάβασε τα βιβλία μου η τα διάβασε, αλίμονο, δίχως να τα καταλάβῃ. Απο τη μέρα που έρχισα να γράφω ίσια με τη γραμμὴ μου αφτῆ ἐδῶ, κανένα ε τελικὸ δεν ξεστηκῶνε κανείς στα γραφτὰ μου. Κάτι θα ξέρω τολοιπὸ, σαν έρχουμαι και μιλῶ για κανόνες και για νόμους.

Είναι αλήθεια που ο φίλος ο Τριανταφυλλίδης τα γραφτὰ μου δὲν τα γουστέρνει πολλ κι αφτὸ είναι δικαίωμα του. Ο Τρικούπης, απο τὰ 1888, τη χρονιά όπου δημοσιέφτηκε το *Ταξίδι μου*, το προκήρυξε *αριστούργημα* σ ενα δημόσιο συμπόσιο. Στο συμπόσιο ἔτο διανοητικὸ που χάρισε ο Τριανταφυλλίδης στους δημοδασκάλους, προκήρυξε πως το *Ταξίδι μου* αριστούργημα δὲν είναι.

Συφωνῶ πολλ περισσότερο με τον Τριανταφυλλίδη παρὰ με τον Τρικούπη, που ο Θεός και η ψυχὴ του. Το ζήτημα δὲν είναι αν το *Ταξίδι μου* βγήκε αριστούργημα η όχι. Ο λόγος ο μόνος είναι αν το *Ταξίδι μου* είναι καλλιτεχνικὸ έργο η δὲν είναι. Κάτι τέτιο έλεγα τὸ Τριανταφυλλίδη και θάρρεψε πως καφκιδῶμενε, σα βέρος Ρωμὸς που μας φανερώνεται και τώρα, ἐνῶ ἐγῶ του μιλούσα χωρὶς τέτιο σκεπὸ κι απο ἀποψη μονάχα ιστορικῆ.

Τονὲ ρωτοῦσα δηλαδῆ αν απο τα χρονια της σκλαβιάς ίσια με τα 1888, βγήκε στο ρωμαϊκό κανένα βιβλιο-γραμμένο στο πεζὸ-που νάχη την καλλιτεχνικὴ αξία του *Ταξιδιού*. Τὸ ρωτοῦσα για να τὸ δείξω πως αδύνατο κανείς να σκαρώση εθνικὴ φιλολογία χωρὶς την τέχνη. Ο Τριανταφυλλίδης συγκατάνεψε.

— Ναι, μου αποκρίθηκε: Κατόπι θα το συλλογίστηκε κι άλλαξε.

Τι να σας πώ; Εγώ δὲν ἀλλάζω. Ἐχω τὴν ἐπιστημονικὴ τὴν πεποίθησιν πῶς ἔδωσα στὴν ἀγαπημένη τὴν πατρίδα το σπουδαῖο ἐργασιὸ τοῦ πολιτισμοῦ, δηλαδὴ μιὰ φιλολογικὴ πρέζα.

Προσμένω τώρα να μὰς βγάλῃ ο σιορ Τριανταφυλλίδης το Ταξίδι μου τῆς Μιχτῆς.

Λεωφόρος, 30 τοῦ Γιούνη, 1924.

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΛΗΣΜΟΝΗΜΕΝΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

Στὰ 1891, ὅταν βγήκε τὸ βιβλιαράκι τοῦ Βερλαῖν «Mes Hôritaux», ὁ Ἄνατὸλ Φρόνς δημοσίευσε στὸ «Χρόνο» τοῦ Παρισιοῦ τὴν ἀκόλουθην κριτικὴν, ποὺ δὲν τυπώθηκε ποτὲ ἀπὸ τότε μέσα σὲ κανέναν τόμο τοῦ Ἄνατὸλ Φρόνς κ' ἔτσι τώρα, μιὰ κ' ἔχουνε περάσει τριαντατρία χρόνια, φαίνεται σὺν ἀνέκδοτῃ.

Μέσα στὸ μικροσκοπικὸ αὐτὸ βιβλιαράκι (70 σελίδες μόλις) ἔποιη- τῆς μὰς ἱστορεῖ, μὲ ὠμὴ εἰλικρίνεια, τὴ ζωὴ του στὰ νοσοκομεία. Εἶναι γνωστὸ πῶς; ὁ Πῶλ Βερλαῖν ἔμεινε πολλὰς φορὰς, ἔδω κ' ἔπτὰ-ἔχτὼ χρόνια, στὰ νοσοκομεία τοῦ Μπρουσσαί. Ὡστόσο δὲ μαϊάζει καθέλου μὲ τὸν Μωρό, μὲ τὸ Ζιλμπέρ ἢ μὲ τὸ Μαλφιλάτρ. Αὐτὸς ἔδω ἔν ἐν εἶναι ἀπ' τὴν παρὰ τῶν φθισικῶν τοῦ λυρισμοῦ. Ἄμα θελήσει κανεὶς νὰ μιλήσει γιὰ τὴ «Ζωὴ μου στὰ νοσοκομεία» εἰν' ὀλοσδιόλου ἀταίριαστο νὰ πάρει ὄφος κλαψιάρικο καὶ νὰ ὀλοφύρεται ἀ λὰ Ζιλμπέρ:

«Ἄλίμονο! ἡ πέννα πέφτει ἀπ' τὸ χέρι μου! Φτωχὲ Ζιλμπέρ, πόσο σοῦ εἶτανε γραπτὸ νὰ ὀποφέρεις!»

Ὁ φτωχούλης Λελιάν εἶχε κι αὐτὸς τὰ βάσανά του. Μὰ δὲ σοῦ κάνει τὴν παραμικρὴ ἐντύπωση ποιητῆ ποῦ ὀποφέρει ἀπὸ μαρασμὸ. Τοῦτος ἔδω εἶναι γεμάτος δύναμη, γεμάτος μεγαλοφυΐα, γεμάτος βί- τοια. Εἶναι ἕνας γέρο-ἐλήτης, ἐξαιρετικὰ γερός. Τὴν ὄρα ποῦ γυρίζει, νύχτα, μὲς στοῦς δρόμους, τὸ πῆξι του ποῦ ἔχει πῆθει ἀγκύλωση, ἀπ' τοὺς ρευματισμοὺς, χτυπάει πάνου στὶς πλάκες σὰ νὰναι σφυρὶ ἀτσά- λενιο.

Ἔτσι ποῦ τὸν βλέπετε μ' αὐτὸ τὸ πῆξι, κάνει τὴν εἰσοδὸ του κάθε τόσο, μὲ τὸ μέτωπο ψηλά, ὀποτε τοῦ καπνίζει, στὸ νοσοκομείο. «Ἄγκύλωσις τοπικὴ τοῦ ἀριστεροῦ γόνατος, συνεπεία θρηνητισμοῦ ρευμα- τικῆς φύσεως». Βλέπετε καὶ μόνοι σας πῶς; δὲν πρόκειται γιὰ κανένα

Ζιλμπέρ, κανένα Μαλφιλάτρ ή κανένα Μορώ. Για κάπιο Διογένη, μά-
λιστα. Ἄν ὁ Βερλαίν εἶχε τύχη νά ζεῖ στήν Κόρινθο θά τόν βλέπατε
νά κυλάει τὸ πιθάρι του, σιμὰ στίς μυρτιές, κάθε βράδι, καὶ νά κοιμά-
ται, ἀγναντεύοντας τλατέρια. Τώρα ὅμως, μιὰ κ' εἶχε νά ζεῖ ἀνά-
μεσα σέ μᾶς, σ' ἓνα κλίμα κρύο καὶ βροχερό, ἀνάμεσα σέ ἀνθρώπους
ἐξυπνοὺς καὶ προνοητικούς, τώρα, ἀντὶ τὸ παλιὸ πιθάρι τὸ παραπετα-
μένο στὸ δρόμο τῆς Κόρινθο, ἐπὶ περνοῦσαν οἱ ἑταίρες, βρίζκει ἓνα
κρεδάτι νοσοκομείου σὲ κάπιο περίχωρο τοῦ Παρισιοῦ. Καὶ πλαγιάζει
σ' αὐτὸ, χωρὶς νά ντερέπεται καθόλου, χωρὶς νά φοβάται μήπως ξεπέσει
κοινωνικὰ καὶ χωρὶς νά πιστεύει πὼς ταπεινώνεται οὔτε τόσο δά.

Ὅσο γι αὐτὸ δά ὁ Πῶλ Βερλαίν, ἂν κ' εἶναι ἀπ' τὴν καλύτερη
ἀστική τάξη — γιὰς λοχαγοῦ τοῦ μηχανικοῦ — δὲν εἶχε ποτὲ τοῦ τὸ
κίστημα τοῦ ἀστισμοῦ, οὔτε τὴν ἐνδοκίχη συνείδηση τῆς διαφορᾶς τῶν
τάξεων. Μάλιστα, γιὰ νά ποῦμε τὴν ἀλήθεια, κὶ ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ
ζωὴ γενικὰ δὲν εἶχε ἰδέα — ἢ εἶχε πολὺ θαμπῆ. Δὲν ὑποπιτεύεται
πῶς οἱ ἄνθρωποι εἶναι δεμένοι μαζί του μὲ διάφορα δικαιώματα, ὑπε-
χρεώσεις καὶ συμφέροντα.

Ἰσα-ἴσα ποὺ τοὺς κοιτάζει νά περνοῦν σὰ μαριονέττες ἢ σὰν
κινέζικες σιλουέττες ἀπὸ μπροστά του. Ἄν τὸν βρῶτήσετε, τοῦ εἰμαστε
ἀρκετὰ διασκεδαστικὸ θέαμα ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι... Ἀδύς στέκεται
καὶ κοιτάζει, θεατῆς, τὴν κοινωνικὴ μας ζωὴ ὅπως κανένας Τούρκος
ἀγαθός, ποὺ τὸν ζαλίζει κιόλας, ὅσο νάναί, τὸ τσιμπούκι του, στέκεται
καὶ κοιτάζει μιὰ παράσταση τοῦ Καραγκιόζη. Γελάει μοναχὰ ἐπὶ
εἶναι κανένα μέρος σόκιν ὁ ἀγαθός μας ὁ Τούρκος, ροχαλίζει ἅμα πέφτει
ξύλο στὴ σκηνή, κὶ ἅμα ξυπνήσει κάνει κριτικὴ πάνου στὸ ἔργο.
Πότε ἄνεμνη κριτικὴ καὶ πότε ὑπέροχη... Κὶ ἂν ἐπιχειροῦτε κανένας
νά τοῦ πει: «Φλαράκο μου, καὶ σὺ μιὰ μαριονέττα εἶσαι, ἀπαράλλα-
χτη μ' αὐτὲς ποὺ εἶδες τόση ὥρα. Κ' ἐσὺ ἔχεις νά παῖξης κάπιο
βέλο πάνου στὴ σκηνή, σὰν ἔρθει ἡ ὥρα σου, τὸ βέλο τοῦ πασαῦ, νά
ποῦμε, ἢ τοῦ καμηλιέρη», γέλια ποὺ θά τᾶβανε ὁ ἀγαθός μας ὁ Τούρ-
κος! — Μόνον νά τοῦ ἐπιμένετε πολὺ δὲ θά σᾶς συνιστοῦσα, γιὰτὶ ἦθε-
λε σᾶς σπάσει τὸ τσιμπούκι του κατακέφαλα. Καὶ τότε, ἄσκημα θά
τὴν εἶχατε!.. Μ' ἓναν τέτοιο ἀγαθὸ Τούρκο μοιάζει ὁ Πῶλ Βερλαίν.
Ἀδύνατος νά-πιστέψει πὼς ἔχει κ' ἐκεῖνος ἓνα μέρος μὲς στὴν κωμῶδια
ποὺ παίζουμε ἔλοι ἀπὸ κοινοῦ. Ἄφτὸς εἶναι μόνον θεατῆς, — θεατῆς
ἀπλοῦκός καὶ τετραπέρατος μαζί. Εἶν' ἓνας ὑπέροχος ἀγριάνθρωπος
ὁ Πῶλ Βερλαίν.

Σὲ τί μποροῦσε νά τὸν βλάψει ἡ ζωὴ του στὰ νοσοκομεία ;

Ἡ δόξα του καὶ στὸ νοσοκομεῖο τὸν παρακολουθεῖ. . . Στὸ νοσοκομεῖο τοῦ Σαιντ - Ἄντοιν, τὸ πρῶτο φάρμακο ποῦ τοῦ διατάζει ὁ δόχτορας Ταπὸ εἶναι χαρτί, μελάνι, πέννες καὶ βιβλία. Στὸ ἴδιο νοσοκομεῖο, ὁ θάλαμος ποῦ ἔβαλαν τὸν ποιητὴ, λέγεται θάλαμος τῶν Décadents.

Ἐκεῖ πέρα ἔρχονται καὶ τὸν βλέπουν τὰ λαμπρότερα πνεύματα τοῦ αἰῶνος. Ὁ Μωρίς Μπαρρές ζητεῖ συγνώμη ποῦ ἔδεν τοῦ βολεῖ νῆχεται κάθε Κυριακὴ νὰ περνᾷε ὅλη του τὴν ἡμέρα στὸ προσκέφαλο τοῦ Βερλαῖν. . . Νεαροὶ θαυμαστὲς, γεμάτοι ἐνθουσιασμό, ἔρχονται σωρὲς πλαῖ στὸ κρεβάτι αὐτοῦ, νούμερο τῆς, νὰ ὑποκλιθοῦν μπροστά στὸ Μάιτρ. Οἱ ζωγράφοι φτιάχνουν σπαυδὲς καὶ σκίτσα μὲ τὸ πρόσωπό του. Ὁ κ. Καζάλ λ. χ. μᾶς τὸν παρασταίνει μὲ τὸ βιωμακερὸ του σκουφο, μπροστά στὸ θεόρατο παράθυρο.

Ὁ κ. Ἀμάν—Ζᾶν τὸν ζωγραφίζει καθιστὸν ἀπέναντι στὸ κρεβάτι του, μὲ τὴν ὑποχρεωτικὴ καμιζόλα τοῦ νοσοκομείου, ποῦ ἡ τέχνη τὴν κάνει νὰ φαντάζει σὰν τήθενος δικαστὴ. Οἱ δημοσιογράφοι τὸν πολιτορχοῦν. Τοῦ ζητοῦνε συνέντευξη γιὰ τοὺς Décadents καὶ τοὺς Συμβολιστὲς. Ὁ ἴδιος ὁ Πῶλ Βερλαῖν μᾶς δηγίεται πῶς κάποια μέρα ἕνας βεπόρτερ τὸν ρώτησε ἀκόμα καὶ τὸ ἔξης, ποῦ δὲν περιμένα ποτέ του νὰν τὸ πάθει :

— Κύριε Βερλαῖν, τί γνώμη ἔχετε γιὰ τίς κυρίες τῆς ἀριστοκρατίας μας ; . .

Αὐτὸ θὰ πεῖ δόξα. Ὅταν ὁμοῦ ὁ Βερλαῖν μᾶς βεβαιώνει πῶς δὲ θὰ πεῖ κ' εὐτυχία αὐτό, δὲ δυσκολευόμαστε καθόλου νὰ τὸν πιστέψουμε. Κάποια φορὰ ποῦ μερικοὶ τοῦ ὑποστηρίζανε σῶνει καὶ καλὰ πῶς ἡ ζωὴ του εἶναι ἀξία γιὰ νὰ τὴ ζηλέψει κανεὶς, ὁ ποιητὴς χωρὶς νὰ πάρει καθόλου κλαψιάρικο ὄρος, (δὲν εἶν' ἔλεγειακός), τοῦς ἀποκρίθηκε πῶς θὰ τὸν παίρνουν γιὰ πολλὴ ὀλιγαρκῆ.

«Γιατί, τὸ κάτου κάτου, γράφει, εἶναι δυνατὸ νὰ μὲ βρίσκουν πραγματικὰ εὐτυχισμένον, ἐπειδὴ τάχα σέρνω ἔτσι τὸν ἑαυτό μου, ποῦ τὸν χαιρετοῦν, τὸν ἀγαποῦν, ἃ δὲν εἶναι ὑπερβολή, ὅλοι οἱ διανοούμενοι νέοι, ἐπειδὴ λοιπὸν σέρνω τὸν ἑαυτό μου μὲς στὴν ἀνοστη βρώμα τοῦ ἰσοδόρμιου καὶ τοῦ φανικοῦ καὶ μέσα στὸ διανοητικὸ σαναφασονισμὸ τοῦ καθενός, καὶ μέσα στὴν ἐπισείκεια, τὴν ἀκάπως εἰρωνικὴ τῶν γαιτρῶν καὶ τῶν μαθητῶν τους ; »

Καὶ πρέπει νὰ αναγνωρίσουμε πῶς μέσα στὸ παράπονο αὐτό, ἂν πραγματικὰ εἶναι παράπονο, ξεχωρίζει μιὰ δικαιολογημένη περηφάνεια, σωστὴ ἀντίληψη τῶν πραγμάτων, φινέτσα πολλὴ καὶ ὅλη ἡ

ώμη εκείνη λογική που ανακαλύπτουμε ξαφνικά στους ανώτερους εκφυλους της διανόησης και την θαυμάζουμε.

«Ότιόσο ο άνθρωπος πρέπει πάντα νάφήσει κατά μέρος τὸ ὑπερβολικό κέφι και τὸ πρόχειρο γέλιο, τὴ στιγμή που ἀδρακελίζει, — ἀς είναι και ποιητής — τὴν πόρτα ἐνὸς νοσοκομείου. Ἐν' ἄγρια ἢ στιγμή αὐτὴ πολλές φορές. Πάρτε παράδειγμα ἀπ' τὴν ὑποδοχὴ που ἔκαναν τοῦ φτωχοῦ Λελιάν στὸ νοσοκομείο Λαμπρούς, κάποτε που τὸν εἶχαν σπρώξει ἴσαμα καὶ τὴ ἀρρώστια του καὶ τὴ φτώχεια του. Ἦνα και μοναχὸ κρεβάτι εἶταν ἀδειανὸ — κρεβάτι ἀγκαλὰ περιβόητο. Ὅσο θυμόντανε εἰ ἀρρωστοὶ μέσα στὸ θάλαμο, δὲν εἶχαν δεῖ ψυχὴ νὰ σηκωθεῖ ἀπ' τὸ κρεβάτι αὐτό. Ὅποιος νὰ πλάγιαζε καὶ πόνου, ἤθελε πεθάνει. «Καταλαβαίνετε λοιπὸν πῶς ἔνα τέτιο ἀπαίσιον προνόμιον, λέει ὁ Βερλαίν, εἶταν φυσικὸ νάχει δώσει στὸ κρεβάτι ἐκεῖνο — που ἄλλως εἶταν πολὺ φιλόξενο κρεβάτι — μιὰν ὑπόληψιν καὶ ἔνα σεβασμὸ ἐξαιρετικὸ, συνδυασμένο και μὲ κάποια πρόληψιν sui generis. Τὶ νὰ σὰς τὰ πολυλογῶ, μνηστῆρας γιὰ τὸ κρεβάτι ἐκεῖνο δὲν παρουσιαζότανε. . .»

Και συνεχίζει :

«Δὲν είναι ὅμως τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς. Ἦνα κρεβάτι εἶταν αὐτό. Θέλεις πάρ' το, θέλεις ἀφησέ το. Νὰ σὰς πῶ τὴν ἀλήθεια, ὁ πειρασμὸς νὰν τάρῳ μου ἦρθε σχεδόν . . . Πίλι ὅμως, ἀν τὸ δεχόμενε, θὰ γλύτωνα ἀπὸ ἄλλου που θὰ πλάγιαζα χειρότερα . . . Κ' ἔτσι, τὸ δέχτηκα ! . . .»

Ὁ προκατόχος τοῦ Βερλαίν, δὲν εἶχε ξεφύγει τὸ χρησμὸ. Τὸν εἶδε μὲ τὰ μάτια του ὁ ποιητής.

— «Ἐἶταν καὶ χάμου ἀκόμα, ὁ προκατόχος μου, τὴ στιγμή που μπήκα μὲς στὸ θάλαμο. Ὅτε ἄμορφος, οὔτε ἄσκημος ἔνα πρᾶμα, στενὸ και μακρὺ, τυλιγμένο σ' ἔνα σεντόνι, δεμένο κόμπο στὸ λαιμὸ του, χωρὶς ἔνα σταυρὸ τοῦλάχιστο στὸ στῆμα, σ' ἔνα σιδερένιον κρεβάτι, δίχως κουρτίνες. Κάπια στιγμή φέρανε ἔνα φορεῖο, ἀπὸ κείνα που τὰ λένε «κουτιὰ τοῦ ντόμιου» σκεπασμένο μὲ μιὰ τέντα ἀκαθόριστου χρώματος, ἀπάνου κάτου σὰ λινάτσα, ἔρρηξαν μέσα τὸ ἄμορφο ἐκεῖνο πακέτο και δρόμο γιὰ τὸ ἀμφιθέατρο τοῦ ἀνατομείου. Δίγες στιγμὲς ἀργότερα, εἶχα τοποθετηθεῖ ἐγὼ μέσα στὸ «φαράσι» ἐκεῖνο που τόση ὥρα ἀκόμα εἶταν νεκροκρέβατο και που δικαιολογεῖ πέρα πέρα τὸ χαρακτηρισμὸ που τοῦδωσα, ἄμα σκεφτεῖ κανεὶς τὸ «γῆ εἰ και εἰς γῆν ἀπελεύσει» τῆς Ἑκκλησίας.»

Ξαπλώθηκε λοιπὸν στὸ κρεβάτι τοῦ πεθαμένου. Και τὸ λέει καμα-

ρώνοντας, σά νά μὴν εἶχε κάνει τίποτα περισσότερο ἀπὸ «μὴν ἀλαφρή, συνειθισμένη ἱεροσυλία.»

— «Γιὰ φαντασθεῖτε ! λέει μὲ μακάθριο κυνισμό. Γιὰ σκεφθεῖτε το καλὰ ! Πόσους παράδες πίνουνε μπροστὰ μου ἐκεῖνος ποὺ ἐκλεψε τὰ παπούτσια ἐνὸς ποὺ εἶχε πάθει νεκροφάνεια στὸ μῦθο τοῦ Ἀφρονταίν, ἢ ὁ ἄλλος ποὺ πουλοῦσε τάρκουδοτόμαρα ἢ κι αὐτὲς ἀκόμα ὁ θαυμάσιος ἐφημέριος Ζὶν Σουάρ !... Ἐγὼ δὲν εἶχα φορέσει τὰ παπούτσια κανεὶνὸς πεθαμένου, ἀμπᾶ !... Ἐγὼ εἶχα ξαπλωθεῖ μὲς στὸ κρεβάτι του, τοῦ δικοῦ μου πεθαμένου. Ἀκούσατε ; Μὲς στὸ κρεβάτι του, ὅπως εἶχαν ἀκόμα... παγωμένο !...»

Καὶ μ' ἔλα αὐτὰ, ἡ ζωὴ του στὰ νοσοκομεία δὲν τοῦχει μείνει σὰν τόσο πικρὴ ἀνάμνηση.

Ἀπ' τὴ μιὰ ἐβρίσκει κάπιο ἄσυλο, ὁ δύσμοιρος σακάτης. Κ' ἐξᾶλλου, κατάντησε νὰ χαίρεται, σὰν κάπιο μεγάλο ἀγαθό, τὴν «αὐστηρὴ ἀσφάλεια τῆς σιέγης ἐκείνης τοῦ πόνου.»

Ἄν τοῦδανε κόπο νὰ παρατάει τὴν ἐλευθερία του, ποὺ ἀρκετὲς φορὲς τὴ μεταχειρίζοταν τόσο ἄσκημα, καὶ νὰ υποτάζεται, χωρὶς νὰν τοῦ στοιχίξει, στὴν αὐστηρὰ ρυθμισμένη ζωὴ. Ἄν τοῦ ἔκανε κόπο, γιατί, ὅπως λέει καὶ τὸ τετράστιχο ποὺ εἶχε φτιάσει κάποτε ὁ ἴδιος γιὰ νὰ βάλουν κάτου ἀπὸ ἓνα πορτραῖτο του :

«Ἡ φτώχεια καὶ ἡ βασκανία τοῦ κόσμου—ἄς τὸ ποῦμε μεταξὺ μας, χωρὶς νὰ τὴν συκοφαντήσουμε—κατάφεραν νὰ δώσουνε σ' αὐτὸ τὸ τέρας τοῦ ἐγωῦ μου ψυχὴ γεροφυλακισμένου, ποὺ ἀγαπάει τὴ φυλακὴ»

Τοὺς στίχους του μὲς στὰ νοσοκομεία τοὺς σὺνθετε. Κατάντησε νὰ μὴν ἐργάζεται ἀλλοῦ πουθενά. Ἡ ποιητικὴ, ἀλλόκοτη φαντασία του ἔντυνε μὲ κάπια γοητεία τοῦ μεγάλου, θεόγυμνου θάλαμου... Μέσα στὸ θάλαμο αὐτὸν κάπια βραδιὰ φαντάστηκε πὼς ἔβλεπε τὴ μαγεία μιᾶς Θεσσαλικῆς σεληνόφωτης νύχτας. Ἡ φαντασία εἶναι τὸ μεγάλο γιαιτρικὸ σὶς δυστυχίαις τῆς ζωῆς. Κ' ἔτσι ὁ Βερλαίν, ὅταν ἀναθυμᾶται τίς ἀτέλειαις, θλιβερὲς κι ἀνούσιαις ὥραις τῆς ζωῆς του στὰ νοσοκομεία, ἔχει δικίον νάναρωτιεῖται μήπως καναντήσει κι αὐτὲς ἀκόμα ὁ βετεράνος τῆς ἀλήτικης ζωῆς, ὁ ἀκούραστος ἀλήτης, νὰ πεῖ ἀπομῆσα του καμιὰ φορὰ πὼς τίτε εἶταν ἡ «εὐτυχισμένη ἐποχὴ».

Μὴ γελασθεῖτε ὅμως. Ἐκεῖνο ποὺ τοῦ ἀρέσει ἀπ' ἕλη αὐτὴ τὴ ζωὴ εἶναι ἡ μοναστηριακὴ ἐμφάνιση ποὺ ἔχουν τὰ νοσοκομεία, χάρη στὴν κανονισμένη τους ζωὴ καὶ τὴ φτώχεια τους. Τὸ λέει κι ὁ ἴδιος : «Τὴ συνειθίζει κανεὶς αὐτὴ τὴ μοναστηριακὴ ζωὴ ποὺ τῆς λείπει μόνο τὸ

κήρυγμα—τι κριμα!—και η άδικαιολόγητη τήρηση του κανόνα μόνο και μόνο επειδή είναι κανόνας». Σας έλεγα τόσο ώρα πως ο Βερλαιν είναι κυνικός. Κατά τον ίδιο τρόπο θα μπορούσα να λέγα πως είναι και μυστικοπαθής. Δεν είναι μεγάλη απόσταση απ' το να ισάμε άλλο. Φιλόσοφοι σαν τον Αντισθένη και το Διογένη έχουν τόσες όμοιότητες με τους ζητιάνους μοναχούς της Ιταλικής χριστιανωσύνης, που τις όμολογούν ακόμα κι εσσι δεν ειχανε διάθεση να τις αναγνωρίσουνε. Κυνικός λοιπόν και μυστικοπαθής. 'Ο Πώλ Βερλαιν είναι από τους ανθρώπους που «η βσιλεια αυτών ουκ έστιν εν τώ κόσμω τούτω». Είναι απ' την παρεια των έραστών της φτώχιας. 'Ο "Άγιος Φραγκίσκος δίχως άλλο θα τον αναγνώριζε για πνευματικό του παιδι και ίσως ίσως θα τον διάλεγε για μαθητή του αγαπημένο. Και που ξαίρετε αν με το ράσο του μοναχού ο Πώλ Βερλαιν δε γινόταν μεγάλος άγιος, όπως έγινε, τώρα που έμεινε μέσα στον κόσμο, μεγάλος ποιητής!.. Βέβαια, στην αρχή θα έβρισκε μερικούς μπελάδες, εξαιτίας του, ο προστάτης του. Το βράδι θα του τζουκαζε, πολλές φορές... 'Ο αγαθός άγιος Φραγκίσκος όμως θα πήγαινε να τον βρísκει ακόμα και μέσα στα χειρότερα καταγώγια της Σιέννας και θα τον έφερνε πάλι πίσω, μετανοημένο, στον «αίκο της πενίας».

Μέσα σε μιá φράση που ειπε ο Βερλαιν μιá μέρα στους μουσαφιρέους που ειχαν πάει στο νοσοκομείο να τον δοουν, περνάει μιá πνοή άγιωσύνης.

— «Μιλάτε, τους λέει, είμαι σαν στο σπίτι μου».

Και κατόπι, γυρίζοντας προς τους δυστυχισμένους άρρώστους που ειτανε ξαπλωμένοι ένα γύρο, στα κρεβάτια τους:

— «Σε στο σπίτι μας» — διόρθωσε.

Μέσα στον αντίθετο Βερλαιν λίγο άμα κοιτάξετε, θα βρείτε τον άνθρωπο τον πρωτόγονο, τον άγνό. Και μέσα στις διηγήσεις του που κάποτε είναι θεότερες και άσυνάρτητες, θα βρείτε πάντα κάποια σκηνή με τόσο απλότητα κ' ευλάβεια, που θα μοιάζει με θρησκευτική παράδοση. Κι ελ' αυτά, χωρις την παραμικρή επιτήδεση από μέρος του. 'Ο Βερλαιν, τόσο στις χάρες του όσο και στα έλαττώματά του, είναι έλωθεδιόλου άλλιώτικος από μας. Στο νοσοκομείο του Σαιντ—'Αντουάν όπου έμεινε τρεις μήνες εξαιτίας ενός ρευματισμού στο μετακάρπιο, ειχε γείτονα ένα στρατιώτη από τάποικιακά συντάγματα της 'Αφρικής. Και μας λέει ο ποιητής γι αυτόν: «Τι φοβερό πλάσμα! Με κάτι μουστάκια τόσα!—Και δεν πίστευε ούτε σε θεό, ούτε σε διάβολο!... Πότε πότε, του έλεγα πως πρέπει να υπάρχει εκεί πάνω κάποιος που καταργάρη

ἀπὸ μᾶς καὶ πῶς δὲν ἔκανε καλὰ νὰ μὴν πιστεῦει πῶς ὑπάρχει καὶ νὰ μὴν ἔχει τις ἐλπίδες τοῦ σ' αὐτόν. . . »

Τὰ λίγα τοῦτα λόγια δὲν ἔχουν αὐτοῦσιο τὸ ὄφρος καμιάς φρησκευ-
τικῆς παράδοσης ; . . Πολὺ λίγα πράματα λείπουν γιὰ νὰ γίνῃ τέλεια
ἡ παράδοση, τίποτα σχεδόν ! . . Ἐνα θάμα μόνο νὰ πρόσθετε κανένας,
καὶ κατόπι τὸν προσηλυτισμὸ τοῦ στρατιώτη, τῶν νοσοκόμων καὶ τοῦ
διαχειριστῆ τοῦ νοσοκομείου, καὶ ὁ Βερλαίν, χωρὶς νὰν τὸ ζητήσῃ, θὰ
εἶχε γράψῃ αὐτοῦσια παράδοση, ὅπως τοῦ Βοραζίν . . Μὲ τὰ βίτσια του
καὶ μὲ τὴν ἀφέλειά του, εἶναι πάντα εἰλικρινῆς. Μία ἀσύγκριτη νότα
εἰλικρινείας ἀποτελεῖ τὴ γοητεία τοῦ μικροῦ αὐτοῦ βιβλίου, ποῦ εἶναι
γραμμμένο μὲ σύνταξη γελοία ἀλλὰ καὶ μὲ μουσικὴ ποῦ σοῦ βραγίζει
τὴν καρδιά.

ΑΝΑΤΟΛ ΦΡΑΝΣ

ΕΝΑ ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΤΟΥ ΑΝΑΤΟΛ ΦΡΑΝΣ

Αὐτὸ ποῦ θὰ σὰς δηγηθῶ, συνέβηκε, στὶς ἀρχὲς τοῦ αἵωνα μας,
στὴ Ρώμη, μιὰν ἡλιόλουστη ἀνοιξιὰτικὴ μέρα, μέσα σ' ἓνα παλαιῶκό
μέγαρο, σιμὰ στὸ παλιὸ πανδοχεῖο τῆς « Ἄρκτος ».

Μόλις εἶχαμε ἀποφάσι καὶ παίρναμε τὸν καφέ μας μέσα στὴ βιβλι-
οθήκη. Ὅλοι οἱ καλεσμένοι εἶχαμε τριγυρῆσαι τὸν Ἄνατὸλ Φράνς καὶ
τὸν τυλίγαμε μὲ τοὺς καπνοὺς τῶν τσιγαρετῶν μας, σὰν μὲ θυμίαμα.
Καὶ ὁ Μπαίτρ μας κρατοῦσε σκλαβωμένους μὲ τὴν χαριτωμένην του κου-
βέντα. Θέλεγε κανένας πῶς εἶχαμε σηκωθεῖ ἀπ' τὸ Συμπόσιο τοῦ
Πλάτωνα.

Κάπια στιγμή, μιὰ νέα κυρία, εἴτε γιὰ νὰ στρέψῃ ἄλλοῦ τὴν κου-
βέντα, ποῦ εἶχε πελαγῶσει μέσα στὰ πολιτικά, εἴτε ἐπειδὴ νόμιζε πῶς
θὰ κολάκευε, μὲ τὸν τρόπο αὐτόν, τὰ γούστα τοῦ κυρίου Μπερζερέ,
(ἀν εἶταν δυνατό σ' ἓναν Ἕλληνα ραφιναρισμένο νάρέσει ἡ στιβαρὴ
τέχνη ἐνὸς Ρωμαίου !) ἡ νέα αὐτὴ κυρία λοιπόν, ἔψαλε τὸ ἐγκώμιο
τοῦ Ζολᾶ.

— Βέβαια ! τὴν ἀντίσκοψε ἤρεμα ἤρεμα, ὁ Ἄνατὸλ Φράνς, βέβαια.
Δὲν εἶναι ἄλλος ποῦ νὰ θαυμάζει ὅσο ἐγὼ τὸ συγγραφεῖα τῶν Ρουγκόν
— Μακάρ. Ὅμως . . . τὸ ἔργο τοῦ Ζολᾶ ἀνταποκρίνεται τάχα πρὸς τὴν
προσπάθειά ποῦ τὸν βλέπουμε ἀσκόλαστα νὰ καταβάλλει ; . . Δὲ σὰς
φαίνεται σὰ νὰ γράφῃ πάντα μὲ μόνη ἐγνικ πῶς νὰ μᾶς ἐπιδείξῃ
καλύτερα τὴ δύναμή του ; . .

Γιὰ νὰ καταλάβετε καλύτερα τὴν κατηγορία μου αὐτὴ, ἀκούστε

νά σας δηγηθῶ ἓνα παραμυθάκι, σάν ἐκεῖνα ποῦ δηγόταν στοὺς συνταξιδιώτες του δῶ χάμου, στὸ γειτονικὸ πανδοχεῖο τῆς «Ἄρκτος», ὁ δάσκαλός μας καὶ φίλος μας Montaigne.

«Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν κερδίσει μιὰ νίκη περιλαμπρῆ. Κι ὅπως εἶταν ἐξίσου καλλιτέχνες ὅσο καὶ πατριώτες, σκέφτηκαν νὰ παθανατίσουν τὸ θρίαμβό τους μὲ κάπιο μνημεῖο ἐθνικὸ. .

Καὶ σκέφτηκαν πῶς ὁ καλύτερος τρόπος γιὰ νὰ συμβολίσουν τὴ δύναμή τους εἶταν νὰ δώσουν τὴ μορφή τοῦ ἡμίθεου τῆς ἀλκῆς, στήνοντας ἓνα γιγαντίνιο ἀγαλμα στὸν Ἡρακλῆ.

Σμιλέφανε λοιπὸν στὸ μάρμαρο ἓνα γίγαντα θεόρατο, μὲ ἀσκήκωτο βάρος, μὲ κάτι πόδια καὶ χέρια πελώρια, καὶ κάτι ποντικοὺς φουσκωμένους σ' ἔλο του τὸ κορμί· τοῦ ἔβαλαν κ' ἓνα θεόρατο ῥόπαλο στὸ χέρι.

Κι ἀφοῦ τὸν ἔχυσαν κατόπι στὸ μπροῦντιζο τὸν κολοσσὸ αὐτόν, τὸν ἔσυραν μὲ χίλιες δυσκολίες μέσα σ' ἓνα κάρρο μ' ἔξη βώδια καὶ τὸν κουβαλήσανε στὴν ἀγορά, ποῦ εἶταν νὰ τὸν στήσουνε, πάνου σὲ κάπιο βᾶθρο ἀπὸ γρανίτη ποῦ εἶχαν ἐτοιμάσει.

Ἀφοῦ πολέμησαν φορὲς κι ἄλλες φορὲς νὰ κατεβάσουν τὸ ἀγαλμα ἀπ' τὸ κάρρο καὶ νὰ τὸ στήσουν στὸ βᾶθρο καὶ δὲν τὰ κατάφεραν, σταμάτησαν λίγα λεπτά τῆς ὥρας γιὰ νὰ σκουπίσουν τὸν ἰδρωτὰ τους καὶ νὰ πάρουν ἀναπνοή. Καὶ φαντάζου τὴν ἀγανάκτησή τους ὅταν βλέπουν ἓνα παλλήκαράκι ἀμούστακο, ἀκόμα, νᾶχει σταματήσει μὲ τὸ ἄρμα του ἐκεῖ σιμά καὶ νὰ παρακολουθεῖ μ' ἓνα εἰρωνικὸ χαμόγελο τὶς ἀγones προσπάθειές τους.

— Τράβα στὴ δουλιὰ σου, αὐθάδη νεαρέ... Ἡ καλύτερα, ἀντὶ νὰ μᾶς κοροϊδεύεις, κατέβα καὶ δώσε μας κ' ἐσὺ ἓνα χέρι, νὰ φέρουμε σὲ τέλος τὴν πατριωτικὴ αὐτὴ δουλιὰ ποῦ πολεμοῦμε.

— Ἄς ὑποθέσουμε πῶς κατεβαίνω καὶ σὰς βροθῶ Μοῦ ἐπιτρέπετε ὅπως νὰ ρωτήσω σὲ ποιὸν θεὸ τὸ στήνετε αὐτὸ ἀγαλμα ; . .

— Μὰ τὸ Δία, θέλει καὶ ρώτημα ; Στὸ δυνατώτερο ἀπ' ὅλους τοὺς θεοὺς !.. Σ' ἐκεῖνον ποῦ συμβολίζει καλύτερα ἀπ' ὅλους τὴ δύναμή μας !.. Στὸν Ἰσὸθεο Ἡρακλῆ !..

— Στὸν Ἡρακλῆ ; Τότε μὴν περιμένετε νὰ σὰς βοηθήσω !..

— Καὶ γιατί αὐτὴ ἡ ἀσέβεια κ' ἡ ἐχθρα πρὸς τὸν ἥρωά μας ;

— Ἴσα ἴσα γιατί δὲν εἶναι ἥρωας σας ! . Δὲν ὑπάρχει ἄλλος ἥρωας ποῦ νᾶχει λιγώτερη συγγένεια πρὸς τὸ Ἑλληνικὸ πνεῦμα ἀπ' αὐτὸ τὸ χοντρόκοπο ὑποκείμενο. Δύναμη σωματικὴ εἶχε, ποῖς λέει ὄχι, μὰ ποῦ τὴν μεταχειρίστηκε αὐτὴ τὴν... ἥράκλεια δύναμη ποῦ τὸν εἶχαν προικίσει οἱ θεοί ; .. Τί εἶναι, σὰς παρακαλῶ, αὐτεῖ οἱ περίφημοι ἄθλοιοι του ;

Παιχνιδάκια για τὰ παιδιά!.. Καθάρισε σου λεί, ένα σταύλο, έπιασε μιὰ λαρίνα ζωντανή, έκλεψε κάτι χρυσά μήλα...

Ώραία δουλιὰ ν'έχει κανένας τόση δύναμη για νὰ καταφέρει τέτλια τιποτένια πράματα!.. Αρῆστε τοὺς βάρβαρους νὰ τοῦ στήσουν ἀνδριάντα, τοῦ βάρβαρου αὐτοῦ!.. Δίκός τους ἦρωας εἶναι, ὄχι δικός σας!..

Οἱ Ἀθηναῖοι, ποῦ τοῦ; εἶχε περισσότερο ταπεινώσει ὁ σκριασμὸς τοῦ νέου, ἀπ' ὅσο τοὺς εἶχαν πείσει τὰ ἐπιχειρήματά του, τοῦ ἀποκρίθησαν, για νὰ τὸν εἰρωνευτοῦν κι αὐτοί, μὲ τὴ σειρά τους:

— Ἐπειδὴ δὲ θὰ μπορούσες νὰ μᾶς βοηθήσεις, γι' αὐτὸ βλαστημᾶς, ἀσεβῆ νεαρή. Φτάνει νὰ σὲ κοιτάξει κανείς, για νὰ ἴδει πὼς εἶσαι σὰν κοριτσάκι ἀλαφροήκιστο... Πρόσεχε μὴ σοῦ χαλάσει ὁ Φοῖβος— Ἀπόλλωνας τὸ δέμα σου, ποῦ εἶναι ζυμωμένο μὲ κρέμα και μὲ ρόδα. Ἔτσι ποῦ σ' ἔχει φτιάξει ἡ μητέρα σου, δὲ θ'ἀντέχεις στὸ κρύο και στὸ λιποῦρι... Ὁ γιὸς τῆς Ἀλκμήνης τοῦλάχιστο καμάρωνε για τοὺς γεροὺς ποντικούς τοῦ κορμιοῦ του, ἐγὼ ἐγὼ δὲ θὰ μπορούσες νὰ καταφέρεις οὔτε μισὸν ἀπὸ τοὺς ἀθλοὺς του, ποῦ τοὺς χαρακτηρίζεις για παιδιάτικα παιχνίδια. Ἐσὺ οὐ; ἕνα μῆλο δὲ θὰ μπορούσες νὰ κλέψεις, οὔτε μισὸ σταύλο νὰ καθάρσεις.

Ὅσην ὥρα τὸν πεισιμῶνανε, μὲ τέτλια περιφρόνηση τὸ παιδάριο ἐκείνο, μὲ τὸ κοριτσιότικο προσωπάκι, και τὰ σγουρὰ μαλλιά, ἐξακολουθοῦσε νὰ χαμογελάει περιφρονητικῶς, χωρὶς νὰ βγάζει ἀχνα. Ὅταν τελειώσανε, μαζεύει μὲ νωχέλεια τὰ λουριά τῶν ἀλόγων του μέσα στὴ νευρωμένη του ἀπαλίμη, σφυρίζει μιὰ φορά, γοργὰ γοργὰ, και κατόπι, χωρὶς νὰ φανεῖ πὼς κάνει τὴν παραμικρὴ προσπάθεια, ὑφώνεται μαζί μὲ τὸ ἄρμα και μὲ τὰ τέσσαρά του ἀλογα πάνω ἀπ'τὸ μπρούτζινο κολοσσὸ και κτεθαίνει ἡρεμα ἡρεμα ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, μὲ τὸ σκοπὸ νὰ ἐξακολουθήσει τὸ δρόμο του.

Τότε, ἀπ' ὅλα ἐκεῖνα τὰ λαφιασμένα στήθια, ὑψώθηκε μιὰ κραυγὴ θεόρατη, κραυγὴ ἐνθουσιασμοῦ, —κραυγὴ ποῦ τὴ γεννοῦσε ἀπ' τὴ μιὰ ὁ θαυμασμός, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη ἡ ἔμπυτη ἀγάπη πρὸς τὸ τέλειο ποῦ κλείνει κάθε ἑλληνικὴ ψυχὴ.

— Στάσου, ὦρατο παλληκάρη!.. φώναζαν, τρελοὶ ἀπὸ θαυμασμό. Μείνε στὴν πολιτεία μας, θὰ σὲ κάνουμε βασιλιά μας! Ναι, ἐνσαρκώνεις καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον τὴ φυλὴ μας!.. Ἐσὺ εἶσαι ἡ προσωποποίηση τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος!.. Ἐσὺ ποῦ ἔκανες ἕνα τέτιο κατόρθωμα, χωρὶς νὰ δείξεις οὔτε κἄν σημάδι ἀνθρώπινης προσπάθειας!.. Ἐσὺ εἶσαι ὁ ἦρωας μας, κ' ἐσὺ θὰ γίνεις ὁ Θεὸς μας!.. Ἐσὺ εἶναι πρέ-

πει να στήσουμε άγαλμα, με τον μπροντιζο που λιώσαμε γι' αυτόν
τον άγροικο τον 'Ηρακλή!..

Μ' αυτό τον τρόπο ο Θησίας—γιατί εκείνος είτανε—άπόχτησε
άγαλμα δικό του μες στην άγορά των 'Αθηνών...»

Και δε χρειάστηκε να κουραστούμε πολύ, όσοι άκούαμε τον 'Ανα-
τόλ Φράνς εκείνη την ήμέρα, στην όχθη του Τίβερη, για να καταλά-
δουμε τη σημασία του συμβολικού εκείνου άττικού παραμυθιού...

COMPTE PRIMOLI

ΑΤ. Ν. ΜΑΓΓΑΝΑΡΗΣ

(Σκίτσο της Σουηδίδας ζωγράφου
MARGARETA EGERSTRÖM)

ΣΥΝΤΡΙΜΜΙ

Καράβι πρωτοτάξιδο μ' δάνοιχια πανιά
 —σαν δγκάλιες πού θάκλιναν τήν πλάση—,
 ξεκίνησες κάποιαν οδυγή θολή, πού ή καταχνιά
 τόν άγνωρό σου δρόμο είχε σκεπάσει.

Καράβι νέο ξανοίχτηκε; — κ' οι πέθοι σου φτερά! —
 στού βίου τήν μικροθάλασσο, καρδιά μου·
 φτωχή καρδιά, πού ο' έβριξεν ή μάθηρ συμφορά
 συντριμμι σέ μιάν έρμη ξέρα χάμον . . .

ΔΟΣ ΜΟΥ ΤΟ ΧΕΡΙ

Ως τότε πιά, ψυχή μικρότατη,
 καημού: θά λέμε και θά κλαίμε ;
 Σέ φλογερή γιατί μιιά κόλαση
 τό νιάτα τό χλωρό τό καίμε ; . . .

Δός μου τό χέρι νά περάσουμε
 τής θλίψης τό θολό ποτάμι,
 πριν ή ψυχή μας σιά βαλτόνερα,
 μέσ στην άπελπισιά αποκάμει.

Δός μου τό χέρι σου, αδερφούλα μου,
 — κ' ίσως νικήσοι με τή μοίρα—
 τήν πεθαμένη νάταστήσοι με
 χαρά μέσ στή φωτοπλημμύρα . . .

ΝΙΚΟΣ ΠΑΛΛΗΣ

“Ο ΝΟΥΜΑΣ,”

ΔΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΔΥΟ ΜΗΝΕΣ

ΙΔΡΥΤΗΣ: Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

(1903 - 1922)

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΔΟΣΤΗΣ Γ. Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ - ΓΡΑΦΕΙΑ: ΣΤΑΔΙΟΥ 42-ΚΟΡΝΗ

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ } ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΔΡ. . . 50 ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΔΡ. 10
 } ΓΙΑ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ . . . 100

ΧΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΚΔΟΣΤΗ ΚΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ
ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΙ Ο,ΤΙ ΣΧΕΤΙΚΟ ΜΕ ΤΗΝ ΥΛΗ ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΕΞΗ ΤΟΥ “ΝΟΥΜΑ,”
ΤΑ ΧΗΡΙΟΓΡΑΦΑ ΔΕΝ ΕΠΙΣΤΡΕΦΟΥΝΤΑΙ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ

ΝΟΕΜΒΡΗΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΗΣ 1924

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

ΟΣΟ κι αν η πολιτική είναι έξω από το πρόγραμμα του «Νουμά»,
ώς τόσο, επειδή στην περίπτωση που θ' αναφέρουμε, το πράγμα παίρ-
νει γενικότερο χαρακτήρα, δεν μπορούμε παρά να διαμαρτυρηθούμε
έναντίον της τελευταίας δράσης που άρχισαν να αναπτύσσουν στον τό-
πο μας οι διάφορες ΧΑΝ και οι *Έρυθροι Σιαυροί της Νεότητος*.
Πρέπει να γίνη γνωστό πως κάτω από τα φιλανθρωπικά και μορφωτικά
προσχήματα, κρύβονται οι πιο ταπεινοί αντικοινωνικοί σκοποί. Αυτές
οι πολυκοίμβες και πολώνυμες δράσεις που τροφοδοτούνται τόσο
πλούσια από το έξωτερο, δεν έχουν άλλο σκοπό παρά πως να αντι-
δράσουν στο νεώτερο πνεύμα που εργαζεται ν' απελευθερώση την
ανθρώπινη κοινωνία από τα μυτερά νύχια του καπιταλισμού. Με λίγα
ψίχια φιλανθρωπίας προσπαθούν να κάνουν τον άνθρωπο να λη-
σμονήση τη σημερινή του δυστυχία. Οι νέοι, που ανάμεσα τους προ-
πάντων απλώνει τα δίχτυά της η αντιδραστική αυτή προπαγάντα, δε
προσέχουν και δε φυλαχτούν μην πιαστούν στα βρόχια της. 'Η νεο-
λαία μας δε χρειάζεται τα παιγνίδια και τ' αποφορία του ενός και
του άλλου ψευτοφιλάνθρωπου. Κείνο που της χρειάζεται είναι να
ανοίξη τα μάτια της και να αναζητήσει την αληθινή αιτία του κακού,
όπου και αν υπάρχη.

ΣΤΗΝ ίδια κατηγορία μπορούμε να καταταχτούμε και κάποιες δημόσιες ομιλίες ξένων Ευρωπαίων, που αναλαμβάνουν να μᾶς μιλήσουνε τάχατες για διάφορα φιλολογικά ζητήματα. Και στην περίπτωση αυτή πρέπει να γίνη γνωστό πώς κι αυτές οι ομιλίες που διοργανώνονται από το Υπουργείο των Ξεωτερικών, κρύβουνε σκοπούς βαθύτατα αντικοινωνικούς. Ο κρυμμένος σκοπός τους δὲν είναι να ξυπνήσουνε μὰ να κοιμήσουνε τὰ πνέματα και να στρέψουνε πρὸς ἄλλες κατεύθυνσες τὴν προσοχή τους. Ο παλιὸς κόσμος ἀγωνίζεται μὲ ὅλα του τὰ μέσα νὰ διατηρήσῃ τὴν κυριαρχία του. Και δυστυχῶς βρίσκονται και διανοούμενοι, δικοί μας και ξένοι, πρόθυμοι νὰ μισθώσουνε τὸ πνέμα τους και τὴν πέννα τους στὴν ἀνειδραστική προπαγάντα. Τὰ μυστικά κοντύλια τοῦ Υπουργείου των Ξεωτερικών εἶναι εὐτυχῶς γι αὐτούς ἀνεξάντλητα. Και νὰ συλλογιέται κανεὶς πὼς τὸ χρῆμα αὐτὸ πὸν διατίθεται ἔναντιὸν τοῦ λαοῦ, προέρχεται ἀπὸ τὸν ἰδῶτα αὐτοῦ τοῦ ἴδιου τοῦ λαοῦ. Ο ἴδιος δηλ. ὁ λαός, δέχων νὰ τὸ υποπτεῖ, χορηγεί τὰ μέσα γιὰ νὰ τὸν ἀφιονίζουε και νὰ τὸν κρατοῦνε ἀλυσσοδεμένο.

ΤΟ παιδαγωγικὸ περιοδικὸ «Ἐργασία», ὄργανο τῆς γνωστῆς τριανδρίας τοῦ Υπουργείου τῆς Παιδείας, δημοσίευσε τὸ λόγο πὸν ἔβγαλε στὰ ἑγκαίνια τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας τῶν «ἡμετέρων» ὁ πρόεδρος τῆς. Ο λόγος αὐτὸς εἶναι γραμμένος ἐννοεῖται πέρα πέρα σὲ μιχτὴ γλῶσσα τοῦ ἀποκρουστικότερου τύπου. Φαντασθῆτε πὼς ἀναγράφεται πὼς ὁ διευθυντὴς τῆς Ἀκαδημίας εἶπε λόγο. *Λέει* κανένα λόγο ; Ἡ *ἐκφωνεῖ* κανένα λόγο, κατὰ τὴν καθαρῆς, ἢ *βγάξει* λόγο, κατὰ τὴ δημοτικὴ ! Μὰ ἡ μιχτὴ γλῶσσα εἶναι λίγο κι ἀπὸ τίς δυὸ γλῶσσες. Ἔτσι γεννήθηκε αὐτὸ τὸ τερατούργημα : *εἶπε* λόγο. Και ἐπειδὴ ἡ γλῶσσα τοῦ Διευθυντῆ τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἡμετέρων, πρέπει νὰ θεωρηθῆ γιὰ ὑποδειγματικὴ, γι αὐτὸ μπορούμε ναι ἀπὸ τώρα νὰ συμπεράνουμε ποιὰ θὰ εἶναι ἡ μελλοντικὴ γλῶσσα τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Μιχτὴ δηλαδή. Ὅσο τώρα γιὰ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ τοῦ περιφημοῦ λόγου, τὰ κόκκαλα τοῦ Κόντου και τοῦ Μιστριώτη και ἄλλης τῆς χορείας τῶν προγονόπληκτων και Ἑλληνόπληκτων, θὰ ἀναγαλλιάσουνε μέσα στοὺς τάφους τους. Φαντασθῆτε πὼς ἡ περίφημη αὐτὴ Ἀκαδημία ὑπόχεται νὰ θέσῃ τὸ ἔθνος μας στὴν πρωτοπορεία τῶν ἄλλων πολιτισμένων λαῶν και νὰ προκίση και τὸν παγκόσμιον πολιτισμὸ μὲ πολύτιμα στοιχεῖα βγαλμένα μέσα ἀπὸ τὸ φυτῶριον πὸν αὐτὴ θὰ ἰδρῶσῃ!

Είναι να μη σταυροκοπείται κανείς μπρός σ' αυτές τις μεγαλόστομες φαφλαταρίες;

ΚΑΛΑ, πολὺ καλά. Ἦρθε ἐπιτέλου; ἡ πολύτιμη καὶ πολύτιμη βιβλιοθήκη τοῦ Ψυχάρη στὴν Ἑλλάδα. Τὴν Ὀδύσειά της, ὅσο νὰ ξεκινήσει ἡ Βιβλιοθήκη αὐτὴ ἀπὸ τὸ Παρίσι, μᾶς τὴ δηγήθηκε ὁ Ψυχάρης σὲ τρία ἄρθρα του, γεμάτα χιοῦμορ, μὰ καὶ πικρὴ σάτιρα, πὸν δημοσιεύτηκανε τὸν προπερασμένο μήνα διὸ «Ἐλεύθερο Βῆμα». Ἄς μὴν τραβήξει καινούρια Ὀδύσεια κ' ἐδῶ, ὅσο νὰ βρεθῆ τὸ μέρος: τὸ κατάλληλο ἢ ὅσο νὰ χτιστῆ τὸ ἰδιαίτερο «περίπτειο» πὸν θὰ τοποθετηθοῦνε σ' αὐτὸ τὰ βιβλία. Ἡ Βιβλιοθήκη Ψυχάρη δὲν εἶναι Βιβλιοθήκη λούσου. Εἶναι Βιβλιοθήκη ἀνάγκης καὶ ὠφελείας. Καὶ ὅσο πὸ γρήγορα τὰ πολύτιμα βιβλία της ταχτοποιηθοῦνε καὶ ἀρχινήσουνε νὰ δίνονται γιὰ διάβασμα, τόσο πὸ γρήγορα καὶ πὸ μεγάλη θάνα καὶ ἡ ὠφέλεια πὸν θὰ φέρουνε. Ὁ κ. Π. Καλογερόπουλος τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς εἶναι εὐτεχνῶς σὲ θέση νὰ ξαίρει τι θησαυροὺς τοῦ ἔχουν ἐμπιστευτεῖ καὶ νὰ μᾶς ἀφίσει νὰ τοὺς χαροῦμε μιὰν ὥρα ἀρχήτερα.

ΔΥΟ Γάλλοι σοφοί, πὸν κατέχουνε τὴ γλώσσα μας, καὶ ἀγαποῦνε ἀληθινὰ τὴ λογοτεχνία μας, συνεργαστήκανε γιὰ νὰ βγῆ σὲ Γαλλικὴ μετάφραση ἓνα Ἑλληνικὸ βιβλίο, τὰ δηγήματα τοῦ Πείρου Βλαστοῦ «Στὸν ἥσκιο τῆς συκιᾶς» - «A l'ombre du figuier». Ὁ καθηγητῆς κ. Εὐγένιος Κλεμάν τὰ μετάφρασε ἀριστοτεχνικὰ τὰ δηγήματα, καὶ ὁ κ. Λουὶ Ρουσσὲλ ἔγραψε ἓνα φωτεινὸ πρόλογο γιὰ τὸ αὐτογράφο καὶ γιὰ τὸ ἔργο του. Ἔτσι οἱ Γάλλοι θὰ γνωρίσουνε σήμερα ἓνα νεοέλληνα διηγηματογράφο. πού, κατὰ τὴ γνώμη μας, θὰ μπορούσανε νὰ τονε γνωρίσουνε καὶ ἀργότερα, μὰ καὶ προηγουμέναι τόσοι ἄλλοι (Παρορίτης λ. χ. Καρκαβίτσας, Παπαδιαμάντης κλπ.) πούχουνε νὰ παρουσιάσουνε δηγήματα ἀριώτερα καὶ μεσοτέρα ἀπὸ τὸ Βλαστό.

Τὴ μετάφρασή του ὁ κ. Clément μᾶς τὴν ἔστειλε μὲ τὴν ἀκόλουθη ἰδιόχειρη ἀφιέρωσή του, πὸν μιὰ καὶ ἀπευθύνεται σ' ἄλλους τοὺς συνεργάτες τοῦ «Νουμά», τὴνε δημοσιεύομε: «Aux vaillants écrivains du Noumas, artistes consonimés de la belle langue démotique, témoignage de profonde estime et de vive sympathie».

ΙΑΡΥΘΗΚΕ μὲ τρόπο κάπως πραξικοπηματικὸ, καὶ νέος δραματικὸς θεατρικὸς θίασος: θὰ περιμένουμε τὴ δράση του γιὰ νὰ κρίνομε ἀν' ὁ καινούριος αὐτὸς θίασος πρόκειται νὰ φουσήσῃ καμιὰ καινούρια

πνοή στο μουχλιασμένο θέατρό μας ή θ' ακολουθήση κι αυτός το γιωστό και χιλιοπατημένο δρόμο των άλλων βιομηχανικών θεάτρων. Μά κάποιος, πού τ' άρέσει νά έμβαθύνη στη βαθύτερη ούσία των νεοελληνικών πραγμάτων, μάς διαβεβαιώνει από τώρα πώς δέν πρέπει νά περιμένουμε και σκουδαία πράματα. Γιατί όποιος, λέει, καταπιάνεται πρώτα μιá δουλειά δίχως νά νιώθη δυνατή τα κότσια του για νά τηνέ βγάλη πέρα και ύστερα δημιουργεί μιάν ευκαιρία για νά την εγκαταλείψη στη μέση, σκεπάζοντας την επιστημονική άνεπάρκεια του κάτω από τόν πέπλο ιδεολογικών τάχατες διαφωνιών, αυτός, μιá πού δέν έχει την απαιτούμενη επιστημονική ελικρόνια, δέν μπορεί νά εϋδοκιμήση και σέ καμιάν άλλη επίχειρηση. Δέ θέλουμε νά εκιβεβαιώσουμε την άλήθεια της τολμηρής αυτής παρατήρησης, μά τó βέβαιο είναι πώς και στην περίπτωση αυτή, όπως και σέ άλλες ανάλογες παλαιότερες, όταν άλλοι της ίδιας φύρας αναδεχόντανε μέ την πιό άλαφριά συνείδηση τó τεράστιο βάρος της θέσης ενός θεατρικού ρεζισαίφ, δέν μπορεί νά βρη κανείς άλλη έρμηνεία πιθανώτερη για νά εξηγήση αυτές τις αιώνας και στερεότυπες πιό ιδεολογικές διαφωνίες, πού εκδηλώνονται κατά περιεργο τρόπο άκριβώς όταν άρχίζουν και τά χειρόγραφα της διδασκαλίας νά ξαντλοϋνται.

ΕΝΑΣ φίλος άληθινός της νέας Ελλάδας, ο Ρωμιόφιλος, όπως θέλει νά ονομάζεται, ο δημοτικιστής, ο διαλαλητής της νεοελληνικής λογοτεχνίας στην πατρίδα του, ο σοφός καθηγητής της Βυζαντινής και Νεοελληνικής λογοτεχνίας στο Πανεπιστήμιο της Λειψίας κ. Κάρολος Ντεντριχ βρίσκεται τις ημέρες αυτές στην πόλη μας. Τόν καλωσορίζουμε μέ όλη μας την καρδιά από τις στήλες του «Νουμά» πού μέ τόση αγάπη έχει παρακολουθήσει, από τά πρώτα πρώτα βήματά του, πού εϋτανε ένα φυλλαράκι άμορφο άκόμα, στη μακρόχρονη σταδιοδρομία του. Δέν ευτυχήσαμε νά τόν ιδούμε άκόμα για νά ξαίρουμε πόσον καιρό θά μείνει αμά μας. Μά τοϋτο πού ξαίρουμε και μπορούμε νόν τó πούμε μέ πεποίθητη, και χωρίς νάν τó ακούσουμε από τó στόμα του, είναι πώς από τó δεύτερο ταξίδι του στην Ελλάδα (τό πρώτο έγινε έδω κ' είκοσι πέντε περίπου χρόνια) έχουνε νά καρδίσουνε πολλά τά νεοελληνικά γράμματα.

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Κ. ΡΩΤΑ : «ΤΟ ΕΝ ΟΛΗΓΗ ΙΕΡΟΝ ΘΗΡΙΟΝ». Ἀθήναι, 1924.

Πρωτοτυπότερον στή σύλληψη και στή διατύπωση βιβλίο, δὲν ξαίρω νὰ ἔχη γραφεῖ ἄλλο στήν Ἑλληνική γλώσσα. Ὁ συγγραφέας του, πού πρώτη φορά παρουσιάζεται στὸ φιλολογικὸ κόσμο, θέλησε νὰ μᾶς καταπλήξει. Μὲ τὸ θέμα του τὸ ἀλλόκοτο, καθὼς και μὲ τὴ γλώσσα του τὴν καθαρεύουσα. Δύσκολα θὰ μνηροθσε κανεὶς νὰ ζυγραφίσῃ τὸ χαρακτηριστὴρα τοῦ καινοῦρου αὐτοῦ βιβλίου. Γι αὐτὸ ἂς ἀφήσουμε τὸ συγγραφέα νὰ τονὲ χαρακτηρίσῃ. «Ὁ ἴδιος — λέει στὸν πρόλογο του — κρίνω ὅσα ἔγραψα ἄλλοτε ὡς πράγματα ἄξια προσοχῆς, ἄλλοτε ὡς ἀπεγνωσμένας προσπαθείας μέσα εἰς οὐτοπιστικὰ φαντασιοκοπήματα, ἄλλοτε ὡς σύμφυρμα συλλογισμῶν ἔγκεφάλου μὲ περιορισμένην και πλημμελεῖ λειτουργίαν και ἄλλοτε ὡς παιδικὰ παίγνια ἔδῶ ἀφελῆ και εἰς ἄκρον πανηρὰ και ἐπιτηδευμένα μὲ τὰ ὁποῖα ἐζήτησα ἐν τούτοις νὰ διασκεδάσω». Ὁ συγγραφέας εἶναι εἰλικρινῆς στὸν αὐτοχαρακτηρισμὸ του. Τὸ βιβλίο του εἶναι ἓνα θελτικὸ φαντασιοκοπήμα, πού μᾶς φέρει στή χώρα τῆς οὐτοπίας. Μὰ τὸ ἔγραψε ἀπλῶς γιὰ νὰ διασκεδάσῃ, ὅπως διατείνεται, ἢ γιὰ νὰ πονηρευτῆ και νὰ σαρκάσῃ τὸ σάπιο αὐτὸ κοινωνικὸ καθιστῶς και νὰ φιλοσοφήσῃ πᾶνω στὸ πρόβλημα τῆς ἀνθρώπινης εὐτυχίας μ' ἓναν τρόπο φιλοσοφικομηχανικὸ; Τὸ μηχανικὸ πείραμα, πού πραγματικοποιήθηκε μιά φορά στή φανταστικὴ αὐτῆ χώρα τοῦ ἰδανικοῦ και τῆς ἀνθρώπινης εὐτυχίας, εἶναι ἡ ἀπάντησι στήν ἀγωνιώδη κραυγὴ τῆς ἀνθρωπότητος, πού ζητεῖ μὲ κάθε τρόπο νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς σημερινῆς τῆς ἀθλιότητος. Τὴν ἀπάντησι αὐτὴ τινε δίνει ὁ συγγραφέας μὲ τὴν κατασκευὴ μιᾶς τεράστιας κεντρικῆς μηχανῆς ἐπιφορισμένης μὲ ὅλες τῆς σωματικῆς και πνευματικῆς λειτουργίεσ μιᾶς κοινωνίας. Ὁ συγγραφέας πιστεύει στή μηχανοποίηση τῆς ζωῆς, στήν κατάκτησι τῆς τελικῆς εὐτυχίας μὲ τὴ χρησιμοποίηση μηχανικῶν μέσων. Ὁ τεράστιος αὐτός μηχανισμὸς, «τὸ ἱερὸν θηρίον» ἵσως τὸ ὀνομάζει, αὐτὸ χρίσει μὴν ἀφάνταστὴ εὐτυχία στοὺς Ὀληγαίους, τοὺς κάτοικους τῆς ἰδανικῆς αὐτῆς πολιτείας. Ἡ μηχανὴ αὐτὴ ἔλυσε τὰ ἅπαντα σημερινὰ οἰκονομικὰ πρόβλημα και μὴ μὲ αὐτὸ πραγματοποιήσε και τὴν ἀνθρώπινε εὐτυχία. Γιατὶ ὁ συγγραφέας πιστεύει, ὅπως πιστεύουμε κ' ἡμεῖς, πὼς μόνο ἡ κατάκτησι τῆς γῆινης εὐτυχίας θὰ μωροέσῃ νὰνοίξῃ τὸ δρόμο πρὸς κάθε ἄλλη πνευματικὴ και ψυχικὴ κατάκτησι τῆς ἀνθρώ-

πινης φαντασίας. Ο έρωτας και η δίψα τής γνώσης ακολουθούνε πιστά τη σιδερένια ζωική ανάγκη. Έτσι ο συγγραφέας μπαίνει στην ουσία του κακοῦ. Μά το συμπέρασμα του, πώς το κακό θά αφανισιῆ ἀπὸ τὸν κόσμο μόνο μὲ μηχανικὴ μέσα, μᾶς εἶναι ἀδύνατο γὰ τὸ παραδεχθῆμε. Ὅχι ἡ τυφλὴ μηχανή, μὰ ἡ ἀλλαγὴ τῶν οικονομικῶν ἔρων τῆς σημερινῆς ζωῆς, αὐτὴ θά ἀλλάξῃ τὴν ὄψη τοῦ κόσμου και θά φέρῃ τὴ βασιλεία τοῦ ἀγαθοῦ. Δυστυχῶς ὁ συγγραφέας, ἐνῶ τόσο βαθιὰ ξεχωρίζει τὴν αἰτία τῆς ἀνθρώπινης δυστυχίας, τελειώνει τὸ βιβλίο του μὲ μιὰ μυστικὴ κόπαιθ ἐπίκληση πρὸς κάποιον θεὸ «πὺ δλόκληρον τὸ εἶναι μας αἰσθάνεται τὴν ὑπαρξιν του και τὴν μεγαλωσύνην του». Και τὸν ἱκετεύει νὰ γίῃ ἕλεος στὰ πλάσματα του τὰ ἀμαρτωλά ! Πῶς τώρα μπορεῖ νὰ συμβιστῇ ἡ ὑπαρξὴ αὐτοῦ τοῦ ἀγνωστοῦ ὅσο και περιττοῦ θεοῦ μὲ τὴν πίστη του στὴ μηχανοποίησιν τοῦ κόσμου, αὐτὸ περιμένει μιὰ μεγάλη ἀπορία τοῦ ἀναγνώστη.

Ἀδιάφορο. Ὅσο και ἂν εἶναι ἀπογορευτικὸ γιὰ μᾶς τὰ τελικὰ συμπεράσματα τοῦ κ. Ρώτα, τὸ βέβαιον εἶναι πὸς και ἡ λογοτεχνία μας, mutatis mutandis, ἀποχτάει τὸν Ἑλληνα Οὐέλς. Μὲ τὸ βιβλίο αὐτὸ ὁ κ. Ρώτας ἀνοίγει γενναῖα τὸ δρόμον τοῦ ἐπιστημονικοῦ ρομάνιζου, ἕνα εἶδος π.χ. Ἰουλιου Βέρν και Οὐέλς. Κρίμα μόνο, πὸν ὁ κ. Ρώτας δὲ θέλησεν νὰ ἐπιμεληθῇ και τὴ λογοτεχνικὴ μορφή τοῦ βιβλίου του και ἄφησεν τὴν καθαρύουσα νὰ τονὲ σφιξῇ στὴν κρύαν ἀγκαλιά τῆς. Ἡ φράση του περίεργη, πρωτότυπη, ἄλλοῦ ὅπως διόλου ἀκατάσκηνη και ἄλλοῦ πάλαι περίεργη, τὸ ὄφος του, πὸν κάποτε παίρνει ἕνα χαραχτήρα βιβλικό, ἡ σκέψη του, ἡ γιομάτη ἀπὸ μιὰν ἐπιτηδεμένη ἀφέλεια, δείχνουνη τὸν ἀνθρώπον πὸν κρύβει μέσα του μιὰ δυνατὴ πνοή. Τὸν ἀνθρώπον αὐτόν πὸν ὁ χαραχτήρας του, ἀποτελεῖ ἕνα περίεργον κρᾶμα πρωτοτυπίας, ἀφέλειας και γυναικείας συστολῆς, πρέπει νὰ τὸν προσέξουμε και νὰ τὸν παρακολουθήσουμε και σὲ νεώτερον ἔργον του.

Ἐντυχῶς γι αὐτόν ἡ δημοσιογραφία τὸν ἀγνόησεν ὀλίτελα. Έτσι ὁ δρόμος τοῦ ἀνοίγεται πιά λεύτερος γιὰ νὰ τραβήξῃ μπροστά.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ

ΦΩΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ : «ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ Ο ΜΕΓΑΣ». Ἐκδοσὴ Γανυῶρη. Ἀθήνα.

Νά, κ' ἕνα βιβλίο πολύτιμον πὸν μᾶς χάρισε ὁ Ἐκδοτικὸς Οἶκος Γανυῶρη—ἕνα βιβλίο πὸν πολλοὺς θά ξαφνιασῇ, μὰ και πολλοὺς θά ἐνθουσιασῇ. Τῶχει γράψῃ ὁ Φῶτος Πολίτης τὸ βιβλίο αὐτό. Τοῦ

σφίγγουμε ανεπιφύλαχτα τὸ χέρι. Ὅσο κι ἂν ἔχουμε κακομεταχειριστῆ στο «Νουμά» κι ἄλλοι τὰ κριτικά του ἄρθρα, κι ὅσο κι ἂν ἔχουμε σαρκάσει τὴν κριτικὴ του ἄρνηση, χαρακτηρίζοντάς τηνε ὡς γκρίνια καὶ μίζερα γεροντοκόρης ἢ στείρας γυναίκας, μπρὸς στὸν «Καραγκιόζη» του στεκόμαστε μὲ τὸ πρετούμενο σέβας, γιατί τὸ ἀξίζει. Ἄρνηση καὶ σαρκασμὸς τῶν πάντων εἶναι καὶ ὁ «Καραγκιόζης ὁ Μέγας», μὰ ἡ ἄρνηση αὐτὴ ἐκπορεύεται ἀπὸ τὴ βαθειὰ μελέτη ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων κι ἀπὸ τὴν ὠμὴ εὐλικρίνεια στὴ διατύπωση τῆς γνώμης του γιὰ τὸ κάθε τι. Τὸ βιβλίον τοῦ Πολίτη, ἀπὸ λογοτεχνικὴ ἀποψη, εἶναι ἀριστοτέχνημα. Εἶναι γραμμένο ἀπὸ βιρτουόζο τῆς πέννας σὲ ἀσογὴ δημοτικὴ γλῶσσα. Ὅπως ἔγραψα καὶ στὸ «Ἔθνος», εἶναι ἀπὸ τὰ β βιβλία ποὺ διαβάζονται καὶ ξαναδιάζονται καὶ δὲν πετιοῦνται, ὅστερ' ἀπὸ τὸ πρῶτο διάβασμα, σὲ μιὰ γωνιὰ τῆς βιβλιοθήκης, μὰ μένουνε ἄπάνω στὸ τραπέζι ἢ μπαίνουνε στὴν τσέπη γιὰ νὰ μπορεῖ κανεὶς νὰν τοὺς εἶχνε, κάθε τόσο μιὰ ματιὰ, σὰ νιώθει τὴν ἀνάγκη νὰ ξανασάνει καὶ νὰ ξιλαφρώσει ἀπὸ τὴ γύρω του ψευτιά καὶ ἀηδία ἢ νὰ ψαρέψει καμμιά μεγάλη ἀλήθεια ἀπὸ κείνες ποὺ σὲ σπρώχνουνε νὰποκαλέσεις τὸ κάθε τι μὲ τὸ ἀληθινὸ του ἴδιωμα, ὅπως λέγει κάποιος ὁ Μπαῦρον, «ἂν κάθε πρᾶμα λεγότανε μὲ τὸ ἀληθινὸ του ἴδιωμα, θὰ ντρέπότανε κι ὁ ἴδιος ὁ Καίσαρας νὰ πεῖ ἴδιωμα του».

Δ. Π. Τ.

ΡΗΓΑ ΓΚΟΛΦΗ : «ΣΤΟ ΓΥΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΡΙΜΑΣ». Ἐκδότης
Ι. Σιδέρης. Ἀθήνα 1925.

Τὸ πρωτοχρονιάτικο δῶρο τοῦ ἐκδότη Σιδέρη στὰ νεοελληνικὰ γράμματα εἶναι ἕνας τόμος τραγουδιῶν τοῦ Ρήγα Γκόλφη : «*Στὸ γύρισμα τῆς ρίμας*». Τὰ τραγούδια τοῦ Γκόλφη ἔχουνε δημοσιευτῆ σκεδὸν ὅλα στὸ «Νουμά» κ' ἔτσι οἱ ἀναγνώστες μας τὰ ξαίρουνε καὶ θὰ εἶτανε περιττολογία νὰν τοὺς μιλήσουμε γι' αὐτά. Ἐπειτα, ὁ Γκόλφη εἶναι τόσο «Νουμάς» ὥστε γράφοντας γι' αὐτόν, θὰ εἶχανε τὸ ἴδιο σὰ νὰ γράφαμε αὐτοκριτικὴ. Τὸ τελευταῖο τραγούδι τῆς συλλογῆς, μὲ τὴν ἐπιγραφή «*Εἰς εαυτὸν*», εἶναι ἀνέκδοτο καὶ τὸ προσφέρουμε στοὺς ἀναγνώστες μας.

Γκόλφη μὲ τὰ μέτρα
τῆ ζωῆ σου μέτρα...
Στὸν ἀπλό σου στίχο,
ταίριαζε κάθε ἦχο.
Γλόφωνε στὴ ρίμα
κάθε ἀγνό σου κρῖμα.

Μέ το πνεύμα μίλα
 στ' άνθη και στα φύλλα...
 Για ό,τι φεύγει κλάψε...
 Μέ το δάκρυ γράψε.

Άναψε και σβήσου.
 Μιά φωτιά ή ψυχή σου
 Τό αίμά σου όλο σκάζει
 φλόγα και μαράζι.

Τό γλυκό σου πόνο,
 πέρ' από τό χρόνο,
 στό τραγούδι κλείσε.
 Λυρικός έσ' είσαι.

Πέτα μέ τή ρίμα
 σά φτερό στό κίμα.
 Πάνω άπ' τό ρυθμό σου,
 μ' ένα νέο σκοπό σου
 μέσ στην πλυτή άπλώσου . . .

ΑΘΑΝ. ΜΙΧΑ : «ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΗΛΘΝΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΘΑ-
 ΝΑΤΟΥ» Κοινωνιολογικά και Φιλοσοφικά σκίτσα. Άθήναι. Τιμή
 δραχ. 80

ΙΩΣΗΦ ΡΑΦΤΟΠΟΥΛΟΥ : «ΔΙΑΛΕΧΤΑ». Ποίηματα μέ πρό-
 λογο από τόν Π. Τριαντάφυλλο. Έκδοση Χαραυγής». Άθήναι 1924.
 Τιμή δραχ. 12.50

ΑΠ. Ν. ΜΑΓΓΑΝΑΡΗ : «ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ» σέ λυρικούς στίχους. Άθή-
 να 1924.

ΜΑΡΙΑΣ ΖΑΜΠΑ : «ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΜΟΥ». Άθήνα 1924

ΚΟΥΡΗ ΚΟΥΡΑΚΟΥ : «ΣΠΟΝΔΕΣ». Ποίηματα. Μέ σκίτσο του
 ποιητή από τόν Άντ. Πρωτοπάτση. Άθήνα 1925.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ.—Μηνιαία Φιλολογική και Καλλιτεχνική
 Έπιθεώρηση. Δ/ση: Μ. Φιλήτας - Ά. Παπαδήμα; - Σ. Καμηλλέρης.
 Έκδότης: Α. Ράλλης. Άθήνα.—Τό φύλλο δραχ. 4.

«ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ Ο ΜΕΓΑΣ»

Ὁ Φῶτος Πολίτης, ἅμα διάβασε τὸ «Ἔθνος» (8 καὶ 1 τοῦ Γεννάκη) τὰ δύο ἄρθρα ποῦ ἔγραψε γιὰ τὸ βιβλίον τοῦ «Καραγκιοζῆς ὁ Μέγας», ὁ Δ. Ταγκόπουλος μὲ τὸν τίτλον «Καραγκιοζῆς ὁ Μέγας» καὶ «Ὁ Φαπλατάς», τοῖστέιτε τὸ ἀκόλουθον γράμμα, ποῦ τὸ δημοσιεύομε δὴ πρὸς... γνῶσιν καὶ συμμόρφωσιν διάφορον ἱερῶν κριτικῶν στρῶν.

Ἀθήνα 5 Ἰανουαρίου 1925.

Ἀγαπητέ μου φίλε,

Τί νὰ σοῦ πῶ καὶ τί νὰ σοῦ μολογήσω; Ἀδύνατο νὰ σοῦ παραστήσω πόσο μὲ συγκίνησες. Εἶχες λόγους νὰ μὴ μὲ συμπαθῆς, γιὰτι πολλές φορές αὐτήτῳ σ' ἔκρινα. Κι' ἔμωσ δὲν τὸ λογάρισας αὐτά. Εἶδες κ' ἔκρινες τὸ ἔργο μου μὲ ἀντικειμενικότητα κ' εἰλικρίνεια πρωτόφαντη. Καὶ πάλι, σὰν ἄνθρωπος, ποῦ ἔχεις πίσω σου πολὺχρονο καὶ σκληρὸν ἀγῶνα, κατὰ τὸν ὁπεῖον ἦταν φυσικὸ νὰ σχετιστῆς καὶ ν' ἀγαπήσῃς πρόσωπα, ποῦ ἔμεις εἰ νεώτεροι τὰ βλέπομε καὶ τὰ κρίνομε μέσα ἀπὸ ἄλλα πρίσματα καὶ τὰ ζυγίζομε μὲ ἄλλα σταθμὰ, — εἶχες κάθε δικαίωμα νὰ δείχνῃσαι ἀδύγιστος καὶ ἀποκλειστικὸς, νὰ μὴν κοιτᾷς μὲ καθόλου εὐνοϊκὸ μάτι ἄλλους δὲ συμφωνοῦνε ἀπόλυτα μαζί σου. Κι' ἔμωσ δὲν τῶκαμες. Γιατί; Τὴν ἀπόκριση στὸ ρῶτημα τοῦτο, τὴν εἶχα δώσει ἐγὼ ὁ ἴδιος κάποτε, τότε ποῦ δοκίμασα νὰ χαρακτηρίσω τὸ ἔργο σου στὸ «Νουμά», σ' ἐκείνο τὸ ἄρθρον ποῦ ἔμεινε ἀτέλειωτο: ἐπειδὴ εἶσαι ἄνθρωπος ὀλοζώντανος. Κ' ἡ ζωὴ εἶναι ἕνα ἀέναὸ παρὸν. «Τὸ νὰ ζῆς — λέει ὁ Ἴψεν — σημαίνει νὰ κατανικᾷς μέσα σου τὸ βρυκολάκιασμα σκοτεινῶν δυνάμεων». Ὑπάρχουν ἀληθινοὶ κ' εἰλικρινεῖς ἀγῶνες καὶ τώρα, ὅπως ὕπῃρχαν κ' ἔταν πρωτοπαρουσιάστηκες ἐσὸ στὴ λογοτεχνικὴ κονίστρα κ' ἀγωνίστηκες θαρραλῆ. Δὲν ἀπόκαμες ἔμωσ. Βλέπεις νὰ μάχεσαι ὀλοένα, κ' ἔτσι δικαίωνεις κ' ἐκαίνους ποῦ ἐνοιωσαν πῶς ὁ ἀγῶνας εἶναι ἡ μόνη μοῖρα τους.

Τὴν ἀπάνταστη διαφορὰ μεταξὺ ἐνός Δ. Π. Ταγκόπουλου καὶ τοῦ ἄμορφου σωροῦ τῶν νέων! Τὰ νιάτα εἶναι δικὰ σου, — δική τους ἡ γεροντικὴ μισέρια καὶ δειλία! Εἶχες κάθε δικαίωμα ἐσὸ, ποῦ ἡ ζωὴ σου δὲν πέρασε — διάολε! — ἄνεργη, ἐσὸ ποῦ μόχτησες καὶ πόνεσες, εἶχες κάθε δικαίωμα, ξαναλίω, νὰ βλέπῃς μ' αἰσιοδοξία καὶ μ' ἐπιεί-

και τή σημερινή πραγματικότητα, γιατί ξέρεις πώς έδωσες κάτι θετικό, πώς κάτι έσπειρες. Κι' όμως για σένα — όπως και για την γκαϊτική Ίριγένεια — «τό λίγο που έγινε σβήνει από το μάτι, που βλέπει μόνο πόσο μένει ακόμα!». Έτσι είδασ κ' εσύ, έτσι είδα κ' εγώ. Μέσα σου ενώθηκε — για να χρησιμοποιήσω ένα στίχο από τον «Καραγκιόζη» μου — «της ώριμης ζωής βουλή με από παιδιατικό αίμα». Τόν έγραψα το στίχο αυτό για να δείξω τα αιώνια νιάτα, το άναος παρόν της μάνας. Μά ισχύει, βλέπω, για κάθε ζωή, για κάθε ζωντανό άνθρωπο. Η πείρα σου δε σταμάτησε. Μένεις ανικανοποίητος πάντα, και με πείθεις κ' εμένα πώς έδωσα κάτι αληθινό με το έργο τουτο, από σέ συγκίνησα.

Δέξου τις βλαθεές και ειλικρινείς μου εδχαριστίες και την αληθινή φίλια μου.

Δικός σου πάντα

Φ. ΠΟΛΙΤΗΣ

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Την Παρασκευή, 28 του Νοέβρη, ανακοινώθηκαν στον «Παρνασσό» τ' αποτελέσματα του Διαγωνισμού Ζηκάκη, που προκηρύχτηκε τον περασμένο Ίούνιο. Μπροστά σε πολύ και διαλεχτό κόσμο ο Εισηγητής της επιτροπής: Ήλ. Βουτιερίδης διάβασε την κρίση της κι ο Πρόεδρος Π. Νιρβάνας άνοιξε τους φακέλλους. Είχαν υποβληθεί δέκα έννια μυθιστορήματα. Βραβεύτηκε το ρομάντσο του φίλου και συνεργάτη μας Θράσου Καστανάκη: «Οι Πρίγκηπτες».

Η υπόθεσή του πλέκεται γύρω από τη ζωή και το χαρακτήρα ανθρώπων μορφωμένων, που είναι κιόλας αντιπροσωπευτικοί τύποι της άνώτερης κοινωνικής τάξης.

Δεύτερο κέρθηκε και παινέθηκε ο «Χαρίλαος Φαρβής» του Κ. Φαλιτάις, ναυτικό αντιμικταριστικό μυθιστόρημα. Η επιτροπή σύστησε στον άγωνοδέτη νάν το εκδώσει.

Τρίτο κέρθηκε «Ο Γυιός του πατέρα του», σοσιαλιστικό μυθιστόρημα του Γεωρ. Δεστούνη, και τέταρτο «η Νιόβη» του Κ. Ζουμπουλίδη, σμυρναϊκό μυθιστόρημα, με σκηνές χαρακτηριστικές από την τελευταία καταστροφή.

ΤΙ ΓΡΑΦΟΥΝ ΟΙ ΑΛΛΟΙ

“ΣΤΟ ΓΥΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΡΙΜΑΣ,”

(Τὸ νέο ποιητικὸ βιβλίον τοῦ Ρήγα Γκόλφη)

Ἐρχονται οἱ στίχοι τοῦ Ρήγα Γκόλφη «Στὸ γύρισμα τῆς ρίμας» νὰ συνειχίσουν τοὺς «Ἕμνους» πρὸς τοὺς προλόγισαν «Τὰ τραγούδια τοῦ Ἀρκίλη». Ἡ ποίησις, σὲ μιὰ μορφή τοῦ λόγου ἢ ἐνέργεια πρὸς νὰ γίνῃ τραγούδι, καὶ πρὸς μολικαυτα μέσα στὴ στενὴ περιοχὴ τοῦ στίχου, γίνεται ἰκανὴ γιὰ τὴν ἀναπαράστασι καὶ τῶν ἀυστηρότερον ἰδεῶν, καθὼς καὶ τῶν βαθύτερον αἰσθημάτων, τραγουδώντας καὶ σκέπτεται καθὼς ὁ πεζὸς λόγος, γιὰ καὶ ἀπὸ τὴ σκέψῃ ἀναβρῶσει συγκίνησι, γιὰ καὶ τὰ ἀφηρημένα καὶ τὰ γενικὰ ὁ ρυθμὸς καὶ μέγος ἔχει τὴ δύναμι νὰ τὰ σωματώη καὶ νὰ τὰ εἰδικῶ. Μολικαυτα ἢ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τῆς ποιητικῆς χάρις εἶνε τὸ τραγούδι. Μακάριος ὁ ποιητὴς πρὸς δὲν διαβάζουσι τοὺς στίχους του, νομίζουσι πρὸς περισσότερο πρὸς τραγουδάουσι, καὶ ὁ ποιητὴς πρὸς θὰ σιχασῆ πρὸς τὸν ὑποβιάζω ἂν τὸν εἰπὼ τραγουδιτῆ θὰ εἶναι, μὲ ὅλη του τὴν ποίησι, ἕνας ἀνόητος. Ὁ Ρήγας Γκόλφης μὸς δὲναι τὴν ἀπόλαυσι τοῦ τραγουδιοῦ σ' εἶνα καθαρὸ μελωδικὸ σχέδιο, μὲ συγκινεῖ ἢ φλογέρα του, καθὼς γνωρίζε νὰ τὴν τονίξῃ ἀριστοτεχνικὰ, καὶ ἂν κανεῖς μὲ ρωτοῦσε γιὰ κείνον τὴ γιῶμη μου, θὰ τοῦ ἀπαντοῦσα, σιχαουρῶς ἐγὼ, ποιὸς ξαίρει! περασμένος πιά, μολικαυμένος μὲ ἀναγνώσματα τοῦ 1870, θὰ τοῦ ἀπαντοῦσα μὲ τὰ λόγια ἑνὸς προσώπου τῆς «Χίμαιρας» τοῦ Βασιλειάδη γιὰ ἕναν ἄλλο, λησμονημένον, ὅμως ἀγαπημένον μου ποιητῆ τοῦ 1850, τὸ Δημοσοῦν Βαλαβάνη: «Εἶνε τὸ γλυκύτερον καὶ ἀγνότερον ἀστρὸν τῆς νέας ἑλληνίδος ποιήσεως.» Ὅμως ἢ τέχνη τοῦ Βαλαβάνη, ἂν τὴ συγκρίνῃς μὲ τὴν τέχνη τοῦ Γκόλφη, εἶνε τὸ περπάτημα τοῦ παιδιοῦ πρὸς ἀγωνίζεται νὰ σταθῇ στὰ πόδια του μὲσ' ἀπὸ ἕνα βρεφικὸν τρεμόπάτημα, μπροστὰ στὸν ἀσφαλισμένον βηματισμὸ τοῦ νέου πρὸς πέρασε ἀπὸ τὴν ἀσκησι τοῦ προσκόπου. Ὁ στίχος πρὸς εἶνε στὴν ποίησι τοῦ Ρήγα Γκόλφη ἢ μετρικὴ τοῦ παραδομένου ἐντέλεια, καὶ ἢ Ρίμα πρὸς εἶνε Μοῦσα, τὴν ὄραν ἀκριβῶς πρὸς ξεφύλλιξα τὸ τελευταῖον του βιβλίον, χροποιασμένον ἐρωτικὰ τὸ δυσκολοχώριστο ταίρι, Στίχος καὶ Ρίμα, μὸς μίλησαν εἶνε ἐμπιστευτικὰ: «Σεβαστὲ φίλε, πρὸς εἶσαι στὸν ἰδεατὸ κόσμον μὰς μαζὶ καὶ ὁ πατέρας μὰς καὶ τὸ παιδί μὰς, καὶ ὁ δαμαστής μὰς καὶ ὁ ἵπποταχτικός μὰς, γιὰ ν' ἀνέβουσι στὴν κορφή πρὸς μὰς πρὸς, μὲ τὴ βοήθεια τῶν ἀδερφίων σου πρὸς ξαίρει, — πολλὰ πάσχομε. Δύο εἶνε, κυριώτατα, οἱ τύραννοί μὰς: Εἶνε οἱ ἀγαλίνωτοι ἀναβάτες πρὸς μὰς καθυλλικεῖσιν, καθὼς τὸν Πήγασον ὁ Βελλεροφόντης. Δὲ μὰς ἀφήνουσι ἢ τυχοῦς, καθὼς ἐμεῖς γνωρίζουσι νὰ χορῶνομε, τραβώντας γιὰ τὰ ὕψη, τὸν ἀπολλώνιον χορὸ μὰς, ταχτικὰ, κανονικὰ, στὴν τροχιά μὰς τὴν κατσοπαράδοτη. Φέρνονται πρὸς ἐμὰς σὰ νὰ ζητοῦν νὰ μὰς ἐκτροχιάσουσι, μὲ σπικουριές, μὲ χτυπήματα, καὶ ἀπότομα καὶ ἀπότομα, πρὸς μὰς ἐμφανίζουσι καὶ μὰς τινάζουσι ἔξω ἀπὸ τοὺς ἱεροῦς ἀπαρσάλευτους φράχτες

μας, και μās ανταριάζουν' όμως κ' έτσι, στο τέλος μένομι' ευχαριστημένοι και είμαστε περήφανοι γι' αυτούς. Γιατί τὸ βασάνισι' αὐτὸ εἶν' ἕνας φόρος γιὰ νὰ ξετυλιγοῦμε ἀγάλια ἀγάλια πρὸς πλατότεροὺς ὀρίζοντες ὄλο και ψηλότερα' τὸ ξεχαρβάλωμα, φαινομενικό. Πλαταίνονται οἱ ρυθμοὶ και οἱ ἁρμονίες ὀρηχτροώνονται. Τονώνεται ἡ ἔκφρασις. Καὶ γιὰ τοῦ σόνολου τὴν προκοπή και τὴν ἐπιβολή, πότε ὁ ἕνας πότε ἡ ἄλλη ἀπὸ τοὺς δύο μας, σὰ νὰ κυριαρχοῦμε ἀποκλειστικά, μὲ τοῦ ἄλλου τὴν ἔκλειψη, ἤσὰ νὰ μās καιρὴν ἕνα' χαμό· γιὰ τοῦ ἄλλου τὴ μονοκρατορία. Ὅ,τι δὲν ὑποφέρουμε, δ,τι μās; ταπεινώνει, δ,τι μās βεβηλώνει, δ,τι μās ἀπελπίζει, τὰ καθήματά μας εἶνε σὰ χέρια τῶν ἀνίδεων και τῶν ἀστοιχείων, πού, ὅπως ὅπως, κάθονται ἀποπάνου μας, πού, ὅπως ὅπως, μās κεντοῦν και μās τραβοῦν και μās φέρουν νὰ παραδέροουμε ὄχι σάν τοὺς ὑπερούσιους κέλητες τῶν Παρσέων και τῶν Βελλερεφόντηδων, ὄχι σάν τὰ καθαρία, ἀράπικα, ἀξέτιμωτα αἶμα' τῶν Βαλαωρίτηδων, ἀλλὰ σάν τὰ γαϊδουράκια σὰ χέρια τῶν μανίβηδων. Γιατί και ἡ μοῖρα μας εἶνε νὰ δεχόμαστε σὺς κλάτες μας ἀνεξέταστα και καλοὺς και κικούς. Πρόθυμοι γιὰ τὸ καρβαλλίκεμα, είμαστε δύσκολοι πολὺ σὺ δρόμῳ. Μās ντροπιάζουν οἱ ἀμαθοὶ, και τοὺς ὑπομένουμε, χωρὶς νὰ μπορούμε νὰ τοὺς ἀποφύγομε. Θαυμάζουμε τοὺς δημοουργικούς ἀνυπόταχτους, πού ὄσο κι ἂν μās πάνε μακριὰ ἀπὸ τὰ συνηθισμένα μας κ' ἀπὸ τὰ φυσικά μας, μās νευριάζουν, μās ἐνεβάζουν, μās δεξιάζουν. Μὰ ἡ κρυφή μας συμπάθεια εἶνε οἱ τραγοιδιστὲς ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Ρήγγα Γκόλφη. Γιατί σάν ἀπὸ τοὺς θεοὺς προσδιορισμένο μās εἶνε τὸ περπατήμα μας μὲ τὸ μέτρο και μὲ ρυθμό, μὲ τὴ χάρη μας τὴ φυσική. σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους γραμμένους, ἀγραφους, βιλμένους και ξετυλιγμένους σὲ τόπους και σὲ καιροὺς λογιῆς, τοὺς νόμους πού εἶσι εὐκολα κ' εἶσι ἀνεξέταστα δὲν ἤμπορεῖ, ἀπὸ τοῦτον και ἀπὸ κείνον, νὰ παραβιάζονται, χωρὶς νὰ πληγώνεται ἡ ὀμορφιά και νὰ στραπατσάρεται ἡ τέχνη. Γιατί και ἡ οὐσία πού εἶνε ἡ ποίηση, και πού παντοῦ και πολύτροπα ἐκδηλώνεται σὺν ἀνθρώπινῳ λόγῳ, σ' ἑμās μονάχα, ἡ ποίηση τῶν νέων καιρῶν καιρνεῖ τὴ μορφή της; ἀκέραια σωματώνεται σ' ἑμās και ἐμψυχώνεται. Δὲν είμαστε στολῖδια της γιὰ τὸ ἀρχοντικό της μόνο παρουσίασμα, οὔτε φορέματα πού τὸ κέφι και ἡ μόδα μās βάζουν και μās βγάζουν' είμαστε οἱ ἀναγκαῖοὶ τρόποι πού τὰ ὄνειρά της γίνονται κλάσματι, τὸ μέτρο ἐνὸς στίχου σὰ νὰ μετρή τὴν ἁρμονία τοῦ Σύμπαντος μὲ τοὺς ἀριθμοὺς τοῦ Πυθαγόρα, και σὺ Γύρισμα τῆς ρίμας τῆς μικροκάμωτης γυρίζει ἕνας κόσμος.»

Και βέβαια, ὁ ποιητὴς τῶν «Ἵμνων» και τῶν τραγοιδιῶν «Στὸ γύρισμα τῆς ρίμας» εἶνε ἀριστοτέχνης τοῦ πατροπαράδοτου στίχου. Χωρὶς σὲ τίποτε νὰ τὸν ἀνακαινίξῃ, τοῦ δίνει τὴν ἐντέλεια τοῦ κλασσικοῦ μὲ τ' ἀναγνωρισμένα πάντα συστατικά του. Καὶ δὲ γνωρίζω στίχους πὺ κανονικὰ ἀλάθευτους ἀπὸ τοὺς δεκαπεντασάλλαβους λ. χ. τῶν Ἵμνων, ἐκείνους πού συνέχίζουν και πού συμπληρώνουν τὴ χάρη τοῦ στίχου τῶν δημοτικῶν τραγοιδιῶν, τῶν Κορνάρων, τῶν Μακροράδων τοὺς θῆνους σὺν Ἀκτινῇ, σὺς «Σαλλάβους τῆς γῆς» σὺ «Πῆνεμα.»

Πόση διαφορά στο μεταχείρισμα του κατεξοχήν εθνικού μας στίχου από το ύπουλο ξεκαρφωμά του στα ποιήματα του Καβάφη, για ν' αναφέρω τον πρωτοτυπότερο ανάμεσα στη νέα γενιά έργάτη, καθώς αντίθετα, το όρμητικό έξω από τα σύνορά του συγκροσπρώξιμο στα ποιήματα του Ήβου Δελφού, έιδος από τους πλουσιώτερα προικισμένους μυσταγωγούς τής τελευταίας ώρας. Αναμφίβολα, το στίχο του Ρήγα Γκόλφη θά τον αντιπαθούν άνθρωποι διό ειδών· εκείνοι που θέλουν το στίχο χειραφετημένο από την γυναίκα, αδιαφορούσας αν χάνη με τον τρόπον αυτόν ο στίχος το χαρακτηριστικό του γνώρισμα, που τον ξεχωρίζει και στίχο των άνετων, καθώς ένας φεμινιστής θ' αδιαφορούσε για τον κίνδυνο τής χειραφετημένης να χάση κάποια τρυφερόδα θηλυκή, που κρέται να βαρύνη περισσότερο από κάθε ιδέα προκοπής. Τον αντιπαθούν κι εκείνοι που το στίχο ή γράφοντας ή διαβάζοντας τον, αδυνατούν να ξεχωρίσουν πότε είναι λαθεμένος και πότε σωστός, καθώς ο άνορθόγραφος ένα κείμε ο. Και καθώς τα ελαττώματά δέν είναι συχνότατα, παρά των προτερημάτων ύπερβατικά παρυστηνίσματα, του κανονικού ή εντέλεια· «στο γόρισμα τής οίμας» ξεπέφτει κάποτε σε μιá άρχη-στικότητα που χτυπάει περισσότερο και απ' ό,τι πρέπει, εκεί που με τα βραχυ-σύλλαβα μέτρα τα ομαρισμένα τρανταχτά και πεταχτά ο ποιητής ή θά καιζή έπαινο σε μιá χορδή τής λύρας καθώς ο Παγανίνης μονόχορδο στο βιολί, ή θά δοκιμάζη τη δεξιωσύνη του σχοινοβάτη. Άλλά το καθιερωμένο στάσιμό του που μάς επιβάλλεται μ' αυτό και που τον αναγνωρίζουμε, εν' εκεί που συνταιριάζει ποιητική συγκίνηση και άριστοτεχνική έκτελεση, όσο βραχύστιχα και βραχύλογα, τόσο συμπυκνωμένα και ολοκληρωτικά, καθώς δείχνει το έξαισιο τουτο κατώρθωμα :

Σ' άγάπησα γιατί
το βλέμμα είχες άγνό,
και μέσα του πλατύ
θαροβσα άπειρό.

Γιατ' είχες στή μικρή
τήν ύψη τή γλυκειά,
κάποια γραμμή πικρή
του κόνου χαρακιά.

Γιατ' είσουν θαρρετή,
με λόγια εύγενικά,
κ' ή ψεύτικη άρετή
σου ταίριαζε καλά.

Γιατ' είχες τόση όρμη
πρός ό,τι ζωντανό,
που λόνγας το κορμι
από άνθος άρσινό.

Γιατ' είσουν έρμη, άπλή,
με νιάτα ξωτικά.
Γιατ' είσουνα πολύ
ντυμένη φτωχικά.

Γιατ' είχες σιή ζεστή
και ξάστερη φωνή,
κάποια τρεμουλιαστή
λαχτάρας ήδονή.

Γιατ' ήρθες προς έμέ
από άπλερο πικλί,
—ώ άλλητε καημέ!—
κάποια βραδιά θολή,

και μύθεσ : —"Α | δέ λέω
πώς τάχα σ' αγαπώ...
Σιμά σου άσε να κλαίω,
χωρίς «γιατί» να πώ.

Βρίθει ἡ ποίηση τοῦ Ρήγα Γκόλφη ἀπὸ στίχους πού ἡ εὐλικρίτεια καὶ ἡ θέρημ τῶν αἰσθημάτων λαγαρισμένων στοὺς ἀκριβοχάραχτα ὄρατους ρυθμούς, τοὺς κάνουν, κ' ἴδιος ὁ ἴδιος τὸ ψιθυρίζει στὸν ἑαυτό του, «νέους σκοποὺς» πού ἀπλώνονται μέσα στὴν πλάση καὶ κλείνουν τὸν κόπο του στὸ λυρικό τραγοῦδι, «λέρ' ἀπὸ τὸ χρόνο.» Ὁ τόπος πού μοῦ ἀντρεῖ ἐδῶ δὲν εἶνε πρόσφορος γιὰ νὰ ἐκταθῶ παρουσιάζοντας μὲ τὰ κείμενα στὰ καθέκαστα τὸν ποιητὴ σὲ ὅσα ἐγγίζει, σὲ ὅσα τονίζει καὶ τραγουδεῖ. Ὡς ποιητῆ; ἐντυπωσιακός, δὲν ξαίρω μέσα σ' ἓνα κρυφανάμμα μιᾶς θηλυκῆς χριστιανικῆς ταπεινοσύνης καὶ ἡμεροσύνης πρὸς τὴ μεγαλοφροσύνη πού συνοδεύει πάντα, ἐπιδεικτικώτερα ἢ ντροπαλώτερα τὸ γένος τῶν ποιητῶν, ἐκμεταλλεύεται καὶ αὐτὸς τὰ, μῆτε παλαιὰ, μῆτε καινούργια, τὰ αἰωνόβια μοτίβα τοῦ λυρισμοῦ καὶ φέρνει τὴν ἀπαραίτητη θυσία στὸ βωμὸ τῆς Μούσας πού εἶναι ἡ γυναίκα, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος σὲ ὅ, τι ἐμπνευση ὀνομάζουμε. Λυποῦμαι πού δὲν μπορῶ νὰ σταθῶ σὲ ποιήματα σὰν τὸν «Πυρετό», σὰν τὸ «Πορτραίτο», σὰν τὸ «Νεκρικό Ἐμβυτήριον», σὰν τὰ «Μάτια τῆς Ἀγωνίας» καὶ σὰν τὰ «Μάτια τῆς θυσίας», σὰν τὴν ἀσύγκριτη «Λουίζα» καὶ σὰν τὰ σονέττα τῶν «Ἕμνων», ἀν καὶ τέτοια ἐξωχρίσματα περιτεύουνε στὴν κατάλυξη πού μᾶς δίνει ὁ ποιητὴς ἀπὸ τὸ συνολικό του πρῶσθημα. Καὶ ὡς ποιητῆς ἰδεολογικός, — ὅσο καὶ ἀν καὶ τοῦ εἶδους αὐτοῦ τὰ ἐξωχρίσματα κατανοῦν ἀπλᾶ σχολαστικά κοινάγματα — σημειώνει τὸν ἐρχομὸ μιᾶς σοσιαλιστικῆς συνειδήσης μέσα στὴ νεοελληνικὴ ποίηση, γιὰ νὰ σταθῇ ἀντίθετη καὶ ἀντίμαχη τῆς παραδομένης πατριδολάτρειας ἰδεολογίας. Καὶ ἡ τάση του αὐτὴ μᾶς δίνει τὸ δικαίωμα νὰ εἶν τοποθετήσουμε ἀνάμεσα ἐνὸς πεζογράφου τοῦ Κώστα Παρορίτη, κ' ἐνὸς ποιητῆ, τοῦ Τανάλια τοῦ «Φωτὸς πού κἀνει», χωρὶς νὰ ἔχη, ὡς τὴν ὥρα τουλάχιστο, τὴ στοιχηματικὴ πολεμικότητα τοῦ πρώτου, καὶ τὸν ἀρρισιμένον μολοσεβικισμό τοῦ δευτέρου. Ὁ ποιητῆς, «Στὸ γύρισμα τῆς ρίμας», μένοντας, ποιητῆς; ἀδυνατεῖ νὰ σώπασῃ τὸ κερᾶπονό του κατὰ τῶν ἄνομων πού μᾶς ἐκμεταλλεύονται σκληρὰ δυναστεύοντάς μας μὲ τὴν Ἰδέα καὶ μὲ τὴ Λευτεριά, δεινὴ κατάρτι πού μᾶς τίναξε ποῖος πλάστης; ῥωτῆ ὁ χειράφρετος ποιητῆς. Ἄλλοι μόνο! Ἀναγκάζομαι νὰ τελειώσω μὲ τὴ φράση τοῦ δίσσημου Ἄγγελο Μπέρτρανδ Ρουσσέλ, πού μολαταῦτα τόσο συμπαθεῖ τὰ ἰδανικά, τῶν νέων καιρῶν: «Δυὸ εἶναι πρῶτ' ἀπ' ὅλα οἱ ἀντίμαχες κοινωνιολογικὲς θεωρίες: Ἄτομισμός, Κοινωνισμός. Καὶ οἱ ἄνθρωποι διαλέγουν ἀσυνείδητα τὸ σύστημα πού ταιριάζει καλύτερα στὸν ὄργανισμό τους. Ὁ πόλεμος μακροχρόνιος, σφοδρός. Ἀγάγια ἀγάγια οἱ γενικὲς ἰδέες λησμονιοῦνται. Στὸ τέλος δὲν ἀπομένει παρὰ μιὰ προσωπικὴ διαβεβαίωση. Καὶ ὅταν τέλος πάντων οἱ δυναστεύομενοι λυτρώονται, εἶναι ὅμοια τύρανοι σὰν τοὺς δυνάστες πού καταλύθηκαν.»

(Ἐφ. «Ἐλεύθερος Λόγος» 29. 12. 1924. σελ. 1.)

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΚΑΒΑΦΗΣ

Στο μεγάλο τον αγώνα το γλωσσικό, ας πούμε κλητέρα τον εθνικό τον αγώνα, που θέλει πρώτα πρώτα του σοβαρό, συνείδηση όρθια, επειδή το ζήτημα για την Ελλάδα είναι ζήτημα ζωής και θανάτου, ο κ. Καβάφης, άξιος διάδοχος, σωστό μαθητούδι του Σουρή, κατάλαβε πως δεν είναι ανάγκη να ιδρώνει ολόένα τ' αφτί μι, πως χρειάζεται κάπου-κάπου λίγο γλέντι. Κ' έτσι έγινε πολλή έγκολα ο κ. Καβάφης—ο παραγκιόζης της Δημοτικής.

ΨΥΧΑΡΗΣ

(«Κριτική και Τέχνη»

Δεκέμβρης 1921)

ΟΙ ΝΕΟΙ ΛΟΓΟΓΡΑΦΟΙ ΜΑΣ

«Ο ΞΕΧΑΣΜΕΝΟΣ ΚΙ ΑΛΛΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ»

Με πρόλογο γραμμένο από τον κ. Στέφανο Δάφνη και με πολλή τυπογραφική καλαισθησία, βγήκε το πρώτο βιβλίο ενός νέου, του κ. Άγγελου Δ. Τερζάκη: «Ο Ξεχασμένος κι άλλα διηγήματα». Ο κ. Δάφνης μιλάει μ' ένθουσιασμό σχεδόν για το συντοπίτη του διηγηματογράφου, μ' βρίσκει άφορμη να πει μερικές τσουχτερές αλήθειες για κάποιους καμποκίνους της λογοτεχνίας, νέους ποιητές που δεν είναι καθόλου και ποιητές νέοι, και πεζογράφους που αντιγράφουν τον Κνουτ Χάμσουν και άλλους, όπως τα μαθητούδια το γεωγραφικό χάρτη στο τζάμι. Διαβάσαμε και τα διηγήματα του κ. Τερζάκη. Δίκιο έχει ο Δάφνης ο φιλονεικτής. Βρίσκουμε ταλέντο στο νέο διηγηματογράφο, που μ'ς δίνει ελπίδες για το ξετύλιγμά του.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

‘Ο Έκδοτικός Οίκος Ζημάκη μᾶς ἔδωκε τώρα τελευταία μιὰ σειρά ἀπὸ διωλεχτές μετάφρασεις καὶ πρωτότυπὰ ἔργα, σὲ πολὺ κομψὲς καὶ πραγματικὰ ὁμορφε; ἐκδόσεις, πού τιμοῦν τὴν ἑλληνικὴ βιομηχανία τοῦ βιβλίου.

Σημειώνουμε ἀπὸ τὰ νεότερα ἑ’ ἀκόλουθα :

Κιστὲ Χάμσουν : *Μπενόνι.* ³Μετάφραση Β. Δασκαλάκη. Σ’αὐτὸ τὸ ἀριστούργημα τοῦ Νορβηγοῦ συγγραφέα, πού μᾶς δίνει μιὰν ἀντικειμενικὴ εἰκόνα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, κινιέται καὶ ζεὶ ἕνας κόσμος δλόκληρος ζωντανῶν τύπων.

Τοῦ Ἰδιου : *Ρόζα.* Μετάφραση Β. Δασκαλάκη. Ἐίναι τὸ δεύτερο μέρος τοῦ Μπενόνι. Στὶς σελίδες του περνᾶνε πρόσωπα κ’ ἐπεισόδια παλιά, γνωστὰ ἀπὸ τὸν Πάνα.

Τὰ τρία αὐτὰ βιβλία τοῦ Χάμσουν—‘Ο Πάν—Μπενόνι—Ρόζα—μποροῦνε νὰ ὀνομαστοῦν ἢ Τριλογία τῶν μυθιστορημάτων τοῦ Σίριλουτ, μιὰ κι εἶναι τ’ὅνα μὲ τ’ ἄλλο σὰ συνέχεια. Ἡ μετάφρασή τους καμωμένη ἀπὸ τὸν κ. Β. Δασκαλάκη, ἀπευθείας ἀπὸ τὰ νορβηγικά, εἶναι πιστὴ καὶ δίνει τέλεια τὸ νόημα τοῦ συγγραφέα, κρατώντας τὴ φρεσκάδα τοῦ πρωτότυπου.

Α. Ἀντρέγιφ : *Ἀπομνημονεύματα ἐνὸς φυλακισμένου.* Μετάφραση Κ. Πρασσά. Ἐίναι τὸ βιβλίον τῆς παρηγοριῆς καὶ τῆς ἐλπίδας. Κάθε ἀπόκληρος τοῦ κόσμου βρῖσκει σ’ αὐτὸ μιὰν ἀνακούφιση καὶ καινοῦρια δύναμη κι ἀγάπη γιὰ τὴ ζαή.

Αίμ. Ζολᾶ : *Ἡ Ναῖς* καὶ ἄλλα δύο διηγήματα ἀπὸ τὰ καλλίτερα τοῦ μεγάλου νατουραλιστῆ. Τὸ πρῶτο πλέκεται γύρω ἀπὸ τὸν ἔρωτα μιᾶς χωριατοπούλας μ’ ἕνα πλουσιόκαιδο, γυιὸ τοῦ ἀφεντικοῦ της. Ἐνας ἔρωτας πού φτάνει ὡς τὸ σημεῖο νὰ εὐχεται τὸ θάνατο τοῦ πατέρα της, πού ζήτηγε νὰ σκοτώσει τὸν ἐρωμένο τῆς κόρης του. Ἡ μετάφρασή τους καμωμένη ἀπὸ τὸ συνεργάτη μας Ι. Οἰκονομίδη εἶναι ἀληθινὰ ὑπέροχη.

Τοῦ Ἰδιου : *Ζερμινάι.* Ἐπαναστατικὸ μυθιστόρημα τῆς σειρᾶς τῶν «Ρουκῶν—Μακίρ», πού πλέκεται γύρω ἀπὸ τὶς δυστυχημένες ζωὲς τῶν ἐργατῶν πού δουλεύουνε στὶς μίνες. Ἐίναι, ἀπὸ τὰ πιὸ δυνατὰ ἔργα τοῦ Ζολᾶ. Ἡ μετάφρασή του ὁμοῦς ὄχι καὶ τόσο καλὴ καὶ πρὸ πάντων ἡ γλῶσσα, καθαροῦσα γαρνημένη πού καὶ πού μὲ λίγη δημοτικὴ.

Γιὰ νὰ Μπαασόν : *Ἡ Κληρονομία.* Μετάφραση Λεων. Κότσινα. Ἐίναι ἕνα ἐκτεταμένο διήγημα ἀπὸ τὰ καλλίτερα τοῦ συγγραφέα, δυνατό, ψυχολογημένο, μὲ χαραχτῆρες καὶ τύπους κοινωνικοῦς, τέλεια ζωγραφισμένους.

Ἐρ. Σιέγκβιτς : *Ἐρωτες καλλιτεχνῶν.* Μετάφραση Ε. Λακιάκου. Μποεμικὸ ρομάντσο γραμμένο μὲ πολὺ πνεῖμα καὶ μὲ πλοκὴ συναρπαστικὴ. Ἐχει κατὶ σκηνὲς χαριτωμένες καὶ κατὶ διαλόγους ἔξυκτους, πού τὸ βάζουν στὶς πρῶτες γραμμὲς τῆς παγκόσμιας μποεμικῆς λογοτεχνίας.

Ἄν. Φρόνς : *Τὸ Ἐγκλημα τοῦ Σιλβίστερ Μποντόρ.* Μὲ τὸ βιβλίον αὐτό, πού

είναι πιά κλασικό, ὁ Ἄν. Φράνς μπήκε στὴν Ἀκαδημία. Εἶναι ἡ αὐτοβιογραφία του. Ἔχει σέξιψες βιβλιές καὶ τσουκτερή ειρωνία γιὰ κάθε ἀνθρώπινη ἀδυναμία καὶ ἀνοησία. Ἡ μετάφρασή του, ὀκτωσήποτε καλὴ, ἔγινε ἀπὸ τοὺς κ. Γ. Γιάλη καὶ Ι. Οἰκονομίδη.

Ἡ Βουτιερίδη: Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας, τεύχος Γ'. Συνεχίζοντας ὁ Ἐκδοτικὸς οἶκος Ζηκάκη τὴν ἐκδοσὴ τῆς Ἱστορίας τῆς Λογοτεχνίας τοῦ φίλου Βουτιερίδη, μᾶς ἔδωσε καὶ τὸ Γο τεύχος τῆς πολύτιμης αὐτῆς λογοτεχνικῆς ἐργασίας.

Τὸ Ἰδιον: Ὅταν ἀγαποῦμε. Αἰσθηματικὸ μυθιστόρημα, γραμμένο μ' ἀληθινὴ τέχνη, μὲ ὕφος ἀπλὸ καὶ γοητευτικόν.

Θράσον Καστανάκη: Οἱ Πρίγκηπες. Τὸ μυθιστόρημα ποὺ βραβεύτηκε στὸ διαγωνισμὸ Ζηκάκη 1924. Ἡ κρίση τῆς ἐπιτροπῆς; τὸ χαρακτηρίζει ὡς ἔργο τέλει καλλιτεχνικόν, γραμμένο σὲ ὕφος ἑλκυστικόν. Τιμὴ Δρχ. 20.

Σαχὴ Μαζοῦ: Οἱ Σκλήροι Ἐρωτες. Μετάφραση Κώστα Τρικογλίδη. Μιὰ σειρά ἀπὸ διαλεκτὰ διηγήματα τοῦ μεγάλου Πολωνοῦ συγγραφέα, ποὺ ἔχουνε κύριο γνώρισμα τὸ πάθος καὶ τ' ἄγρια ἐνστικτα τῶν δεσποτικῶν γυναικῶν, ποὺ μέσα στυγροῦς αἰῶνες ἔχουν καταταρῆξει τὴν ἀνθρωπότητα.

Μαργαρίτη Πρεβιά: Ὁ Φιλέθνος. Μετάφραση Γ. Α. Κυριακίδη. Ἡ ἱστορία ἐνός καταχτητῆ, ἐνός σύγχρονου Ἀὐτῶν Ζυάν, ποὺ ἀφοῦ πέρασε τὴ γεμάτη ἀπὸ ὄργια ζωὴ τοῦ κοσμοῦ, ἀπαρνήθηκε δεῖλα καὶ ἀφιερῶθηκε σ' ἕνα ἔρωτα ἀλόγετα ἀλλοτρίωτο ἀπὸ κείνους ποὺ εἶχε δοκιμάσει.

ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ ΓΑΝΙΑΡΗ

Τὰ βιβλία τοῦ Γανιάρη εἶναι δεμένα κομψά καὶ στερεά καὶ μὲ καλλιτεχνικὰ πρωτότυπα στίκα ἀπὸ εἰδικούς ζωγράφους. Σημειώνουμε ἀπὸ τὰ νεώτερα τ' ἀκόλουθα:

ΓΙΟΧΑΝ ΜΠΟΓΕΡ: Ο ΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΟΣ ΠΟΥ ΤΡΑΓΟΥΔΟΥΣΕ (Μετ. Κ. Οἰκονομίδη) Ἀριστοτεχνικὸ ἔργο τῆς Νοσθητικῆς Φιλολογίας. Ὁ Μπόγκερ εἶναι ἐφάμιλλος τοῦ Κνούτ Χάμσον καὶ περιγράφει στὸ βιβλίον του ἀπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου ν' ἀλλάξει καταστάσεις καὶ νὰ μεταμορφῶνεται ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς μὲ τόση δύναμη, ποὺ νὰ πιστεῖται καὶ νὰ κάνει καὶ τοὺς ἄλλους νὰ πιστεύουνε στὴ μεταμόρφωσή του αὐτῆ.

Δ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ: ΤΗΣ ΤΥΧΗΣ ΤΑ ΓΡΑΜΜΕΝΑ. (Ἐκδοσὴ Χ. ΓΑΝΙΑΡΗ). Ἀπὸ τὰ καλύτερα ἔργα τοῦ συγγραφέα τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν. Χαρακτηριστικὸ βιβλίον τῆς πολιτικῆς σημερινῆς ἐποχῆς, ποὺ μπορεῖ νὰ μᾶς χαρίσῃ γαλήνη καὶ ἡρεμία στὸ πνεῦμα.

ΓΡ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ : ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΙΑΣ ΧΩΡΙΣΜΕΝΗΣ. Ο

Ξενοπούλος στο μυθιστόρημά του αυτό ζωγραφίζει με λεπτότητα και χάρη μια σπάνια και χαρακτηριστική άφορμή διωγμού της σημερινής κοινωνίας μας.

ΟΒΙΔΙΟΥ : Η ΤΕΧΝΗ Ν' ΑΓΑΠΑΣ ΚΑΙ ΠΩΣ ΓΙΑΤΡΕΥΕΤΑΙ

Η ΑΓΑΠΗ. Δεύτερη έκδοση του χαριτωμένου αυτού έργου της Ρωμαϊκής λογοτεχνίας. Οι συμβουλές του γέρο-Όβιδιου ταιριάζουν και στην εποχή μας, όπως θα ταιριάζουν και σε κάθε εποχή.

ΟΣΚΑΡ ΟΥΑΙΛΛ : ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ ΔΙΧΩΣ ΣΗΜΑΣΙΑ (Μετά

φρασής Α. Λίβια). Το έργο αυτό γράφτηκε στα ευνοχισμένα χρόνια του Όσκαρ Ουάιλντ και δείχνει όλη την ξαστεράδα της εξαιρετικής αυτής φαντασίας. Το χιούμορ, η σάτυρα για τις γυναίκες και την Άγγλική κοινωνία, είναι κάτι αφάνταστο. Οι αντιθέσεις του έργου κρατούν τον αναγνώστη ως το τέλος σε μιαν εύχρηστη αγωνία.

ΡΑΣΠΕ: Ο ΒΑΡΩΝΟΣ ΜΥΝΚΑΟΥΖΕΝ (Β' έκδοση) Βιβλίο της

εθνικότητας έχει ονομαστεί απ' όλον τον κόσμο. Είναι τόσο καλογραμμένα τα ψεύτικα κατορθώματα του Βαρώνου που ο αναγνώστης γελά διδάσκει κι άβιαστα.

Ρ. ΤΑΓΓΟΡ: ΙΝΔΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ (Μετ. Κ. Τριμογλίδη) Ο

Ταγγόρ θεωρείται σήμερα ο μεγαλύτερος ποιητής του κόσμου. Τα διηγήματά του είναι έξωτικά και χαριτωμένα.

ΤΟΛΣΤΟΗ: ΣΥΖΥΓΙΚΗ ΕΥΤΥΧΙΑ (Β' έκδοση Χ. ΓΑΝΙΑΡΗ).

Στο βιβλίο του αυτό ο Τολστόη ξετυλίγει τις αντιλήψεις του για την οικογενειακή ζωή. Λογαριάζεται σαν ένα από τα καλύτερα μυθιστορήματά του.

ΤΟΛΣΤΟΗ: ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΤΟΥ ΖΟΦΟΥ (έκδοση Χ. ΓΑΝΙΑΡΗ).

Μόνο με το Δάντη μπορεί να συγκριθεί στο έργο του αυτό ο Τολστόη. Η ανατριχιαστική όμορθη με την όποια περιγράφει τη ζωή μιας χωριάτικης Ρωσικής οικογένειας συνταράζει και τον ψυχραιμότερο αναγνώστη.

ΜΙΡ ΑΛΗ ΧΑΝΤΙΤ : ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΤΩΝ ΗΛΘΩΝΩΝ. Έρωτικά,

θερμά και χαριτωμένα διηγήματα.

Μ. ΜΑΙΤΕΡΛΙΓΚ : «ΤΟ ΓΑΛΑΖΙΟ ΠΟΥΛΙ» (Μετ. Πέτρον

Χάρη). Άριστουργηματικό έργο του Μάιτερλιγκ, που σ' αυτό ξετυλίγει ο συγγραφέας με φιλοσοφική μυστικοπάθεια τις αντιλήψεις του για την ανθρώπινη προσπάθεια στην ανάληψη της ετυχίας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΚΔ' ΤΟΜΟΥ

(ΧΡΟΝΙΑ ΚΑ'— 1924

ΠΡΩΤΟΤΥΠΑ

- Γ. Ἀθάνας, Φροσούλα, σελ. 398.
Κώστας Ἀθάνατος, Ποιήματα και πεζά Πάνου Ταγκόπουλου, σελ. 286.
Γλαῦκος Ἀλιθέρης «Κρινάκια τοῦ γιαιοῦ», σελ. 368
Αἰμίλιος Βεράκης, Τετρασίχα, σελ. 91.
Νίκος Βεργωτής, Σοφία Κενταύρου Οικονομίδη, σελ. 152.
Ἀντώνης Γυαλούρης, Γεντέμ σελ 94 — Ἐχτροί, σελ. 329.
Ρήγας Γκόλφης, Κριτικά Σημειώματα : «Γυρίσματα στό ἔξωτο» — «Ὁ κόκκινος τράγος», σελ. 54. — Δάκρι χαρᾶς, σελ. 87. — Καλοσύνη δός μου, σελ. 827.
Στέφανος Δάφνης, Ἡ σκάλα, σελ. 9.— Τ' ἀηδόνι και τὸ γεράκι, σελ. 109. — Τὰ σκυλιὰ τοῦ Ρούντα, σελ. 184. — Ντόμινα ἡ μοιρολογίστρα, σελ. 354.
Αἰμιλία Στεφ. Δάφνης, Ὁ μέγας ἴσκιος, σελ. 385.
Αἰλή Πατρικίου, — Γακωβίδη, Στὸ Βύρανα, σελ. 116.
Σίτσα Καραϊσκάκη : Friederich Hölderlin, σελ. 269.
Κ. Καρθατος, Ποιήματα σελ. 175-
Θρ. Καστανάκης, Ὁ θάνατος τοῦ Μωρίς Μπαρρές, σελ. 40. — Τὸ Πνεῦμα τοῦ Ἀνατόλ Φράνς, σελ 191.
Δημ. Ἀρ. Κλούβας, Ἀπὸ τὴν «Γριλογία τοῦ Ὄργασμοῦ» σελ. 135.
Κώστας Κόντος, Ὁχτάσιχα, σελ. 91. — Τὸ τραγούδι τῆς Ὀμορφης, σελ. 257.
Λέων Κουκούλας, Ὁ Χάϊνε κ' οἱ μεταφραστὲς του, σελ. 69. — Σονέττα σ' ἓνα νέο μου φίλο, σελ. 178. — Ἀποχωρισμός, σελ. 357.
Ἀθ. Γ. Κυριαζής, Τὸ σημόκλιμα σελ. 8.
Κλεορέτη Μαλάμου, Τράγος σελ. 28.
Β Μεσολογγίτης, Ὁ ποιητὴ; Philéas Lebesgue σελ. 196.
Χ. Μολίνος, Μωρίς Μπαρρές σελ 42.
Χρ. Μουλάκης, Ποιήματα, σελ. 64. — Karl Dieterich, σελ. 290.
Γρ. Ξενοπούλος, Ὁ Ἀβρῶφειος, σελ 72.
Γιάννης Οικονομίδης, Τὰ τραγούδια τοῦ Χάϊε, σελ. 66. — «Μορέλλι και ἄλλα φανταστικά», σελ. 220. — Ἡ ὄρα τῆ; Δημιουργίας σελ. 234. — Ντέλεφ Φὸν Ἀλβενκρον, σελ. 378.
Σοφία Κενταύρου — Οἰκονομίδη, Μουσικά σημειώματα, σελ. 232.

- Κωστής Παλαμάς, Ἐπιλόγιος καὶ σκληροῦς στίχους» σελ. 353.—Στὸ Γόρσιμα τῆς Ρίμας, σελ. 433.
- Λεάνδρος Παλαμάς, Τραγουδάκι, σελ. 328.
- Νίκος Πάλλης, Συντριμμι—Δὸς μου τὸ χέρι, σελ. 422.
- Α. Παπαδήμας, Ἡ Λυρικὴ πρόζα καὶ ὁ κ. Πάνος Τυγκόπουλος, σελ. 154.
- Πολύδωρος Παπαχριστοδούλου, Στέλιος Χαλεπός, σελ. 275, 340.
- Κώστας Παροροίτης, Σάπιο αἷμα, σελ. 12.—Τὸ Πρόβλημα Βουτροῦ, σελ. 117.—Κριτικὰ σημειώματα, σελ. 212, 271, 427.
- Ἰουλία Περσάκη Ἡ Στραβή, σελ. 161.
- Ν. Πετιμεζᾶς—Λύρας, Ἐπιλόγιος τῆν «Παλιὰ Ἀθήνα», σελ. 3.—Τὸ φονικό, σελ. 86.—Ἐπιλόγιος, σελ. 257
- Μιχ. Γ. Πετρίδης, Ἐξάστιχα, σελ. 399.
- Φῶτος Πολίτης, «Καταγκιόζης ὁ μέγας», σελ. 431.
- Ἰωσήφ Ραφτόπουλος, Τὸ ὄρατο κοράσι σελ. 6.
- Μιχ. Α. Ροδᾶς, Ἐπιλόγιος τῆν Ἀμαρτωλά: Σάν τὸν κακὸν Δράμα, σελ. 29.—Ἐπιλόγιος, Στὸν Μαιραῖο, σελ. 201.—Ἐπιλόγιος, Τραγουδί, σελ. 316
- Ἄγγελος Σημηριώτης, Θύμησης, σελ. 85.
- Σωτήρης Σκίπης, Σὲ Νέο καλλιτέχνη, σελ. 89
- Γεο. Σπαταλάς, Ἐπιλόγιος τῆν Ἀλήτης, σελ. 190.
- Ι. Σταμνέπουλος, Τὸ νταραβέσι τῆς καρδιάς, σελ. 146
- Γ. Σταυρόπουλος, Ψυχῆς ἔπιλογιος, σελ. 181.
- Ἄναστασιος Μιλᾶνος Στρατηγόπουλος, Ἐπιλόγια στὸ ἔπιλογιος σελ. 73.—Μάνφρενι καὶ Μπαίρον σελ. 81.—Γρηγόρης Βογέπουλος, σελ. 224.
- Σύβριος Σμερναῖνα ἔπιλογιος, σελ. 98.
- Α. Π. Ταγκόπουλος, Ἐπιλόγιος τῆν νέος ποιητῆς, σελ. 64. Γράμματα ἐπιλόγιος τῆν Ἀρχεῖο τοῦ Νομαῦ, σελ. 241.—«Καταγκιόζης ὁ μέγας», σελ. 428.
- Πάνος Α. Ταγκόπουλος, Λυρικὸς Πρόζα: Et in Arcadia Ego—Ἐπιλόγιος τῆν Ἀτραγουδιστῆ—Ἐπιλόγιος τῆν ἕναν τόπο ποῦ ἐρήμωσε, σελ. 80—Ἐπιλόγιος τῆν Ἀσμάτων, σελ. 106. Γύρω στὸ Ἐκατόχρονα τοῦ Μπαίρον, σελ. 141.—Ἐπιλόγιος τῆν νέος διηγηματογράφος, σελ. 248.—Τραγουδία στὸν ἴδιον ρυθμό, σελ. 322.
- Ἄθηνᾶ Ν. Ταρσοῦλη Ἐπιλόγιος τῆν Ἀποθέσις, σελ. 226.—Ἐπιλόγιος τῆν Ἀντώνια, σελ. 262.—Ἐπιλόγιος τῆν Σύγχρονη καλλιτεχνία, σελ. 301.
- Βελ. Φρέρης, Φθινοπωρινὸς ἀγάπης, σελ. 400.
- Μ. Φιλήτας, Γλωσσολογικά: Γένους Ἀλλαγῆ, σελ. 227, 297, 379.
- Ψυχάκης, Πεζὰ τραγουδία, σελ. 1.—Μικρὴ δῆλωση γιὰ τὸν τονισμό, σελ. 137.—Πεζὰ τραγουδία, σελ. 172.—Ἐπιλόγιος τῆν κ. Μανόλη Τριανταφυλλίδη καὶ τῆν φιλικινάδα του τῆν μετῆ, σελ. 358, 405.—Ἐπιλόγιος τῆν κύριος Καβάρης, σελ. 437.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΚΑ' ΤΟΜΟΥ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΑΤΑ

- Βιτόριου 'Αλφιέρη, Σονέττο (Μετ. Γερ. Σπαταλά) σελ. 105.
Ludwig Bäte, Τὸ χωριουδάκι στὴ νύχτα - Μητέρα, (Μετ. Σίτσας Καροισκάκη) σελ. 35.
Βιργίλιου, 'Η Φήμη (Μετ. Γερ. Σπαταλά) σελ. 34.
Γκαίτε, 'Απὸ τὸ Β' Φάουστ (Μετ. Θρ. Σταύρου) σελ. 112.
'Ανατόλ Φράνς, Λημονημέναις σελίδες, σελ. 412.
Χάινε 'Απὸ τὴν 'Επιστροφή (Μετ. Λέοντα Κουκούλα), σελ. 136.
Κνοὺτ Χάμσουν, 'Η γυναίκα νικήτρια (Μετ. Ρ. Τζ.) σελ. 203.
Fr. Hölderlin, Συγῶρα με σελ. 208. — Τὸ μισὸ τῆς ζωῆς — 'Απὸ τὸ
θρῆγο τοῦ Μένονα στὴ Διοτίμα (Μετ. Σίτσας Καροισκάκη) σελ. 259.
Βιθέντε Μπλάσκο 'Ιμπάνιεθ, Βαλενθιάνικη μέγλα (Μετ.
Κώστα Οικονομίδη) σελ. 44, 129.
Edna St. Vincent Millay, Τέσσερα ποιήματα (Μετ. Λέανδρου
Παλαμά) σελ. 32.
Φραγκίσκου Πετρούκα, Σονέττο σελ. 104. Στὴν Κυρία Λάουρα
(Μετ. Γερ. Σπαταλά) σελ. 339.
Compte Primoli, 'Ενα ἀνέκδοτο τοῦ 'Ανατόλ Φράνς, σελ. 418.
Jean Richerpin, 'Η καρδιά τῆς μάνας (Μετ. Ν. Πετιμεζᾶ — Λαύρα)
σελ. 202.
'Ιβύκου Ρηγινοῦ, Καינוῦρια 'Αγάπη (Μετ. Σίμου Μενάρδου) σελ. 111.
P. B. Shelley, 'Ενας θρῆνος — Τραγοῦδι (Μετ. Νίκου Λαίδη) σελ. 39.
R. Tagore, 'Απὸ τὸν «Κηπουρὸ» (Μετ. Κ. Καρθαίου) σελ. 37. — 'Τὸ
Σπίτι καὶ ὁ κόσμος» (Μετ. Ρ. Τζ.) σελ. 305. — 'Απὸ τὸν «Κηπουρὸ»
(Μετ. Κ. Καρθαίου) σελ. 366.
Alfred Lord Tennyson, Δάκρυα, δάκρυα. (Μετ. Νίκου Λαίδη)
σελ. 261.
Ψάπφας, Ποιήματα (Μετ. Δημ. Βερναρδάκη, σελ. 108.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ

- Φαινόμενα καὶ Πράγματα, σελ. 51, 140, 209, 293, 369, 423.
Κριτικὰ σημειώματα, σελ. 54, 212, 271, 427.
'Η γνώμη τῶν ξένων γιὰ τὴ Φιλολογίαν μας, σελ. 61,
149, 231, 295.
Τι γράφουν οἱ ἄλλοι, σελ. 73, 153, 236, 433.
Γιὰ τοὺς Λογογράφους μας, σελ. 78, 308.
Οἱ Νέοι Λογογράφοι μας, σελ. 437.
Μουσικὰ σημειώματα, σελ. 152, 232.
Σύχρονη καλλιτεχνία, σελ. 301.
Νέα βιβλία, σελ. 75, 150, 223, 394, 438.
'Εκείνοι ποὺ φεύγουν: 'Αντρέας Λοῦζος, σελ. 235.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΚΑ' ΤΟΜΟΥ

- Πικραγκάθης, 'Εγώ στους «Έμεις», σελ. 76.
Διαγωνισμός γιά μυθιστόρημα, σελ. 432.
'Ο, τι θέλετε σελ. 77, 158, 238.

ΕΙΚΟΝΕΣ

- Karl Dieterich (Σμίτσο Μ. Ματόακη) σελ. 283.
Δ. Π. Ταγκόπουλος (Προτομή Β. Φαληρέα) σελ. 322.
'Ακ. Ν. Μαγγανάρης (Σμίτσο Μ. Egerstroem) σελ. 431

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΑ ΜΙΚΡΑ ΑΡΙΣΤΟΥΡΓΗΜΑΤΑ

'Εκδοτ. Οίκου

Χ. ΓΑΝΙΑΡΗ

- 1) Η ΜΙΝΙΟΝ. 'Αριστουργηματικών έργων του μεγάλου Γκαίτε . Δρ. 6.
- 2) Η ΝΑ-ΙΣ 'Από τα χαριτωμένα διηγήματα του Αλμ. Ζολά . . . Δρ. 6.
- 3) Η ΡΟΖΑ. 'Ερωτικά διηγήματα του Γκυ ντε Μασσαδόν . . . Δρ. 6
- 4) Η ΑΒΥΣΣΟΣ. 'Εκλογή διηγημάτων του Α. 'Αντρέζαφ. . . Δρ. 6.
- 5) Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΕΝΟΣ ΑΛΛΟΥ. Τερπνόν διήγημα του Ντιστο-
γέφσκη Δρ. 6.
- 6) ΜΙΑ ΝΥΧΤΑ ΑΓΑΠΗΣ. Β' έκδοσις του άριστουργήματος αύ-
του του Ζολά Δρ. 6.
- 7) Τ'ΟΝΕΙΡΟ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡ 'Υπέροχα διηγήματα του συγγρα-
φέως του ΤΥΦΛΟΥ ΜΟΥΣΙΚΟΥ. Β. Κορολέγχο. Δρ. 6
- 8) ΜΑΡΙΑ ΤΕΡΕΖΑ. 'Επεισόδιον τής αβστηρής Αυτοκρατείας
Μαρίας Τερέζας. Δρ. 6.
- 9) ΑΙΩΝΙΟ ΘΥΜΑ. Στρατιωτικόν διήγημα του μεγάλου Σιέγκβερις Δρ. 6.
- 10) ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ. Χαριτωμένα ανέκδοτα γυναι-
κών μεγάλων καλλιτεχνών, του Νταντέ. Δρ. 6.
- 11) ΜΕΤΑ ΤΟ ΧΟΡΟ. 'Επαναστατικά διηγήματα του Α. ΤΟΑΣΤΟΝ Δρ. 6.
- 12) Η ΑΝΑΦΡΕΨΤΗ. τό άριστούργημα του κ. Ξενοπούλου . . Δρ. 6.
- 13) Η ΝΕΑ ΗΛΟΝΗ. 'Εκλογή διηγημάτων του Πιέρ Λουίς . . . Δρ. 6.
- 14) Ο ΨΑΡΑΣ Κ' Η ΨΥΧΗ ΤΟΥ. Λυρικών διήγημα του 'Οσκάφ
Οδάιλδ. Δρ. 6
- 15) Η ΜΠΑΛΛΑΔΑ, Δ'. έκδοσις του άριστοειργήματος ούτου του
'Οσκάφ Οδάιλδ Δρ. 6.
- 16) ΜΥΘΟΙ. Χαριτωμένα διηγήματα του 'Ιταλού συγγραφέως Τρι-
λούσσα Δρ. 6.
- 17) ΤΟ ΑΓΝΩΣΤΟ ΑΡΙΣΤΟΥΡΓΗΜΑ. 'Αριστουργηματικών έργων
του Μπαλζάκ. Δρ. 6

ΜΟΥΣΙΚΕΣ ΣΥΝΑΓΑΙΕΣ

Κάθε Τρίτη και Παρασκευή τη νύχτα, από τις 10 κ' ύστερα, το μαγικό βιολί του Γρηγόρη Καρατζά, ένα από τα πρώτα, αν όχι το πρώτο βιολί της Ανατολής, ξετρελαίνει την πιο διαλεκτή κοινωνία της Αθήνας που πατάς με πατώ σε τρέχει στο μεγάλο Ίουδαιστιάριο «Πάνθεο» νάν το απολαύσει. Τις άλλες βραδιές ή εκλεκτή ορχήστρα του «Πανθέου», με τη διεύθυνση του Καρατζά πάλι, παίζει τα καλύτερα ποτπουρί από ύπερος και ύπερέτες, κ' έτσι κάθε βράδι στο «Πάνθεο» συγκεντρώνεται ένας όλος κόσμος που νιώθει από μουσική, μα που νιώθει κι από καλοπέραση. Γιατί το εύρωχο αυτό και πλουσιώτατο κέντρο, που τιμάει αληθινά την πόλη μας και την παρουσιάζει στα μάτια των ξένων ως πόλη ευρωπαϊκή, έχει κοντά στ' άλλα κι απαραίτητη κουζίνα, την πρώτη κουζίνα της Αθήνας. Ο ιδιοκτήτης του κ. Δημ. Ζημίνος, ποδοχέ την τύχη να βοηθήσει συνεργάτες, σαν τον Δημήτρη Κανελλόπουλο και το Γεώργιο Λαμπρόπουλο, που το διευθύνουν, πέτυχε και τον καλύτερο μάγειρο της Ανατολής, το Γεώργιο Αναστασίου, τον κοσμαγάπητο Μαστρογεώργη, που το πιλάρι του, λένε, σερβίρεται κάθε μεσημέρι και στο Μωάμεθ, στο Μωαμεθανικό Παράδεισο, από τον κύρ Αντρέα μάλιστα, τον παλαιμάχο, που με το καλοκάγαθο χαμόγελό του και την προθυμία του είναι άξιος να σερβίρει κ' έναν προφήτη ακόμα. Ο Μαστροσπύρος στα γλυκά και στα παγωτά έχει το ρεκόρ. Έτσι το «Πάνθεο» έχει ό,τι χρειάζεται για να καλοριε κανείς και να περάσει δυο τρεις ώρες παραδεισένιες.

ΠΑΝΟΥ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ

«ΓΥΡΙΣΜΑΤΑ ΣΤΟ ΣΗΦΩΤΟ»,

(Ποιήματα)

«ΔΟΥΛΟΥΔΙΑ - ΕΡΩΤΕΣ - ΤΑΞΙΔΙΑ»

(Λυρικές Πρόζες)

Το καθένα τιμάται δραχ. 8 και βρίσκεται στα κεντρικότερα βιβλιοπωλεία.

ΑΔΕΛΦΟΙ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΙ

ΜΕΓΑΛΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΝΕΩΤΕΡΙΣΜΩΝ

ΟΔΟΣ ΑΙΟΛΟΥ ΚΑΙ ΣΤΑΔΙΟΥ

ΕΤΟΙΜΑ ΕΝΔΥΜΑΤΑ — ΠΑΛΤΑ. — Καπαρδίναι αδιάβροχα από άγγλικά ύφάσματα και με εφαρμογήν τελείαν.

ΕΠΙΠΛΑ ΒΙΕΝΝΗΣ. — Τραπεζάκια, Καπνιστήρια, Έταξέραι, Γλάστραι, Βάσεις διά Νότες πιάνου, Πλεκτά διά Χώλλ.

ΕΙΔΗ ΕΠΑΡΓΥΡΑ. — Σερβίτσια φαγητού, Καφέ, Λικέρ, Βάζα, Πουδριέραι, Μπομπονιέραι, Αγαλματάκια, Ώρολόγια.

ΕΙΔΗ ΤΑΞΕΙΔΙΟΥ. — Μπαούλα, Καμπίναι, Βαλλίζαι, Τρούσαι με Κομμωτικήν συσκευήν, Καλαθάκια έκδρομῶν.

ΓΥΑΛΙΝΑ ΕΙΔΗ ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑΣ. — Βάζα, Λάμπαι, Ποιδριέραι, Μπομπονιέραι, Μπιμπλώ διάφορα.

ΣΕΡΒΙΤΣΙΑ ΤΡΑΠΕΖΙΟΥ. — Πιατικά εις άσσορτιμέντο πλήρες, Porcelaine Limoge και Faience Άγγλίας.

ΓΡΑΜΜΟΦΩΝΑ. — Δίσκοι φωνογράφων. Αί νεώτεραι εκδόσεις. Πιανόλαι ήλεκτρικαί και τῶν ποδῶν.

*Έχομεν τήν άποκλειστικήν άντιπροσωπσίαν τῶν καλλιέρων ευρωπαϊκῶν Οίκων

ΤΙΜΑΙ ΔΕΡΝΑΓΩΝΙΣΤΟΙ

Τὸ κέρδος ἐν τῇ καταναλώσει

Ο ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΥΔΡΕΥΣΙΝ

Κατόπιν προσκλήσεως του Δημάρχου κ. Πάτση και της Δημαρχιακής Επιτροπής, το Δημοτικόν Συμβούλιον συνελθόν χθες, εις έκτακτον συνεδρίασιν ήσυχολήθη δια μακρῶν μετὰ τὰ δύο ζωτικώτατα ζητήματα της υδρεύσεως και του ηλεκτροφωτισμού της πόλεως, κατέληξε δὲ εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ ἀκολουθοῦ ψηφίσματος εἰς τὴν Κυβέρνησιν, τὸ ὁποῖον ὁ κ. Δήμαρχος μετὰ τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου θέλουσιν ἐπιδώσει ἐντὸς τῆς ἡμέρας πρὸς τὴν Κυβέρνησιν.

Ψ Η Φ Ι Σ Μ Α

Τὸ Δημοτικόν Συμβούλιον δυνάμενον νὰ γνωρίζῃ βαθύτερον και τελειότερον παντός ἄλλου τὰς ἀνάγκας τῆς πόλεως, καθὼς και τὰς εὐχὰς και προσδοκίας τῶν συνδημοτῶν του, ἔχον ὑπ' ὄψει ὅτι αἱ Ἀθηναίαι μεθ' ὄλων τῶν περιοχῶν των, ἀνεπαρκεστάτην ἔχουσαι τὴν ὑδρευσιν ἀπὸ τῆς συστάσεώς των, ὡς πρωτεύουσῆς, σήμερον ὅτε ὁ πληθυσμὸς ἀνῆλθεν εἰς ἑπτακοσίας (700,000) χιλιάδας πληθυσμοῦ κατὰ τὴν ἀναμφισβητήτως ὑποφέρουσιν ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἐπαρκούς τοιαύτης

Ἐκφράζει

τὴν εὐχὴν πρὸς τὴν Σην Κυβέρνησιν, ἥτις μετὰ στοργῆς υἱεθέτησε φιλόδημον πολιτικὴν, ὅπως τώρα ὅτε ἡ μελέτη τῆς ὀριστικῆς υδρεύσεως τῶν δύο πόλεων Ἀθηνῶν και Πειραιῶς, διὰ τῆς τεχνητῆς λίμνης τοῦ Μαραθῶνος, μετ' εὐρυτάτην ἐπιστημονικὴν και κρατικὴν ἐξέτασιν ἐγένετο ἀποδεκτὴ, τύχη τῆς ταχείας ὀριστικῆς διευθετήσεως και γίνῃ ἐναρξίς τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἔργων, ὡς ὁἷον τε τάχον, διότι ὁ Δῆμος Ἀθηναίων, μεθ' ὄλην τὴν ἐντατικὴν ἐργασίαν εἰς τὰς πέριξ αὐτοῦ ὑδρολογικὰς περιοχὰς και τὴν ἐκ τῶν ἐργασιῶν τούτων προσθήκην νέων ποσοτήτων ὕδατος, ἀντιλαμβάνεται, ὅτι ἕνεκεν ἀνισότητος ὑδρολογικῆς διαίτης, παρ' ὄλην τὴν συνεχισθησομένην ἐργασίαν, θὰ εὐρεθῇ ἐν ἀδυναμίᾳ ν' ἀντεπεξέλθῃ εἰς τὰς δημιουργηθείσας ἀνάγκας τῆς μεγάλης πλέον πρωτεύουσῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἐπίσης παρακαλεῖ ἵνα και τὸ ζήτημα τοῦ ηλεκτροφωτισμοῦ τῆς πόλεως, τύχη πάσης Κρατικῆς μερίμνης, διότι αἱ παρὰ τοῦ Δήμου ἀρνήσεις πρὸς συνδημότας, αἱ κατόπιν ἐντολῆς τοῦ ὑπουργείου τῆς Συγκοινωνίας γενόμεναι, πρὸς ἐπέκτασιν τοῦ ηλεκτροφωτισμοῦ εἰς νέας συνοικίας, ἀλλὰ και ὁ ἤδη ὑπάρχων ἀνεπαρκὴς εἰς ἔντασιν τοιοῦτος, προκαλοῦσι τὴν δικαίαν δυσφορίαν αὐτῶν.

Ὁ Προεδρεύων
Β. ΑΚΡΙΒΟΣ

Ὁ Δήμαρχος
Σ. ΠΑΤΣΗΣ

ΔΗΜΟΠΡΑΣΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

Ο Δήμαρχος Ἀθηναίων
διακηρύττει ὅτι

ἐκτίθεται εἰς μειοδοτικὴν δημοπρασίαν δι' ἐνοφραγίστων προσφορῶν ἢ συντήρησις τοῦ ἠλεκτροπρωτισμοῦ τῆς πόλεως συμφώνως πρὸς τὴν συγγραφὴν ὑποχρεώσεων κτλ. σχετικὰ κατατεθειμένα εἰς τὸ Τμήμα Φωτισμοῦ καὶ τῶν ὁπίων δύνανται νὰ λάβωσι γινῶσιν οἱ βουλόμενοι.

Ἡ δημοπρασία ἐνεργηθῆσεται τὴν 23ην Ὀκτωβρίου ἐ. ἔ. ἡμέραν Πέμπτην καὶ ὥραν 1—12 π. μ. εἰς τὸ Δημαρχεῖον.

Ἐν Ἀθήναις τῆ 27 Σεπτεμβρίου 1924.

Ο Δήμαρχος
Σ. ΠΑΤΣΗΣ

ΔΗΜΟΠΡΑΣΙΑΙ

Τὸ Δημοτ. Βεροκομεῖον Ἀθηνῶν διακηρύττει ὅτι :

Ἐκτίθεται εἰς μειοδοτικὴν δημοπρασίαν ἐν τῷ Καταστήματι τοῦ Ἰδρύματος (ὁδὸς Πειραιῶς).

1ον) Ἡ προμήθεια ζῆτου, κρέατος, εἰδῶν Παντοπωλείου καὶ λαχανικῶν τὴν 10ην Δεκεμβρίου ἐ. ἔ. ἡμέραν Τετάρτην καὶ ὥραν 11—12 π. μ.

2ον) Τὰ πλυντικά τοῦ ἰδρύματος τὴν 11ην Δεκεμβρίου ἐ. ἔ. καὶ ὥραν 11—12 π. μ.

3ον) Ἡ κήδευσις καὶ ταφὴ τῶν ὄρφανῶν τοῦ Ἰδρύματος τὴν 13ην Δεκεμβρίου ἐ. ἔ. καὶ ὥραν 11—12 π. μ.

4ον) Ἡ προμήθεια ἀγελαδίνου γαλακτος τὴν 15ην Δεκεμβρίου ἐ. ἔ. καὶ ὥραν 11—12 π. μ.

Ὅροι, συμφωνίαι καὶ πάντα τὰ σχετικὰ, κατατεθειμένα ἀπὸ τοῦδε παρὰ τῆ Διευθύνσει τοῦ Ἰδρύματος.

Ἐν Ἀθήναις τῆ 2 Δεκεμβρίου 1924

Σ ΠΑΤΣΗΣ

Ο ΔΗΜΑΡΧΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

Διακηρύττει ὅτι,

Προκηρύσσεται μειοδοτικὴ δημοπρασία προπορικὴ, ἐνεργηθησομένη ἐν τῷ Δημαρχεῖῳ Ἀθηνῶν τὴν 18ην Δεκεμβρίου ἐ. ἔ. ἡμέραν Πέμπτην καὶ ὥραν 11—12 π. μ. ἐνώπιον τῆς Δημαρχιακῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὴν κατασκευὴν γεφύρας Μπετόν ἀρμὲ ἐπὶ τῆς λεωφόρου Ὑμητιοῦ παρὰ τὸν προσφυγικὸν συνοικισμόν «Καισαριανή» συμφώνως πρὸς τὸν προϋπολογισμόν καὶ συγγραφὴν ὑποχρεώσεων τοῦ ἔργου καὶ τοὺς ὄρους τῆς σχετικῆς πλήρους διακηρύξεως κατατεθειμένους ἐν τῷ Δημαρχεῖῳ (Τμήμα Ὀδοποιίας).

Ἐν Ἀθήναις τῆ 9 Δεκεμβρίου 1924

Ο Δήμαρχος
ΣΠ. ΠΑΤΣΗΣ

→ ΛΑΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ←

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ ΜΕΧΡΙ ΔΡ. 25.000

ΕΠΙ ΤΟΚΩ 4 1/2 %

Ἀπλλαγμένον παντός φόρου

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ ΕΝ ΓΕΝΕΙ ἐπὶ Τόκῳ 4 %, 5 %, 6 %.

≡≡≡ ΓΕΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ≡≡≡

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Πανεπιστημίου 26. — Τηλεφώνον 139.

Κεφάλαιον Καταβεβλημένον 5.000.000

Ἀποθεματικά κλπ. 1.651.760.39

ΠΑΣΗΣ ΦΥΣΕΩΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ

Ἀγορά καὶ πώλησις συναλλάγματος.

Ἀγορά καὶ πώλησις χρεωγράφων.

Ἐκτελωνισμοί. Ἀποθηκεύσεις

Καταθέσεις 4 1/2 %, 5 %, 6 %.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Ἰδρυθεῖσα τῷ 1893

Κεφάλαιον ἐξ ὀλοκλήρου καταβεβλημένον Δρ. 48.000.000

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ: Ἐν Ἑλλάδι εἰς ὅλας τὰς πόλεις. — Ἐν Κωνσταντινουπόλει: Γαλατῆς, Πέραν, Σταμπούλ. — Ἐν Αἰγύπτῳ: Ἀλεξάνδρεια, Κάιρον, Πόρτ-Σάϊδ. — Ἐν Κύπρῳ: Λεμεσός, Λευκωσία. — Ἐν Ἀγγλίᾳ: Λονδὸνον, Μάντσεστερ.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ: Ἰ. Κοιττουριώτης (Πρόεδρος). — Α. Ζοφρέ (Ἀντιπρόεδρος). Γ. Ἀβέρωφ (Ἀντιπρόεδρος). — Γ. Μπουνιᾶ (Ἐνισταλμένος Σύμβουλος). — Μ. Λάσκαρης (Ἐνισταλμένος Σύμβουλος ἐν Αἰγύπτῳ). — Α. Μπουζῶν (Σύμβουλος τῆς Παρισίνης Ἐνώσεως). — Π. Καραπάνος (Εἰσοδηματίας). — Σ. Εὐγενίδης (Τραπεζίτης). — Κ. Νικολαΐδης. — Βαρώνος Α. Δὲ Νεφλίτς (Σύμβουλος τῆς Παρισίνης Ἐνώσεως). — Γ. Πολίτης (Εἰσοδηματίας). — Εμ. Ροδοκανάκης (Τραπεζίτης). — Α. Ζαφίρης (Τραπεζίτης). — Κ. Ι. Λερούγι. — ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Ἰ. Ἠλιάσκος. — Ἐπιτροπὴ Παρισίων: Ζοφρέ, Μπουζῶν, Δὲ Νεφλίτς, Βερούγι.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
42 - ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ - 42

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑΙ

1. Ρώσσελ Β.	<i>Προβλήματα Φιλοσοφίας</i>	Δρ. 10.—
2. Λομπρόζε Κ.	<i>'Ο Μεγαλοφυής Τόμ. Α'</i>	» 12.50
3. " "	<i>'Ο Μεγαλοφυής Τόμ. Β'</i>	» 12.50
4. Λαφόργκ Π.	<i>'Η εξέλιξις τῆς ιδιοκτησίας</i>	» 7.50
5. Ρενάν Έρ.	<i>Ἀπόστολος Παῦλος, Τόμ. Α'</i>	» 10.—
6. " "	" " Τόμ. Β'	» 15.—
7. Λούμπκ Γ.	<i>Αἱ ἀπολαύσεις τῆς Ζωῆς</i>	» 10.—
8. Brandès G.	<i>Φρειδερίκος Νίτσε</i>	» 7.50
9. Radtch G.	<i>Φιλοσοφία τοῦ Δικαίου</i>	» 12.50
10. Νερδάου Μ.	<i>Τὰ κατὰ συνθήκην ψεύδη</i>	» 20.—
11. Κάουτσου Κ.	<i>'Ἠθικὴ καὶ ἠθικὴ ἀνείληφις τῆς Ἱστορίας</i>	» 12.50
12. Θόμφον Ἀρθ.	<i>Εἰσαγωγή εἰς τὴν Ἐπιστήμην</i>	» 12.50
13. Ραϊτςενστάϊν Φρ.	<i>'Ο ἔρωσ διὰ μέσου τῶν αἰώνων</i>	10.—
14. Λούμπκ Ι.	<i>Πὼς νὰ ζῆτε</i>	» 12.50
15. Ingegneros I.	<i>'Η Ὑπόκρισις εἰς τὸν Ἀγῶνα τῆς ζωῆς</i>	» 12.50
16. Ἀριστετέλους	<i>Πολιτικῶν τὸ Γ'</i>	» 7.50
17. Ρουσσώ.	<i>Κοινωνικὸν Συμβόλαιον</i>	» 10.—
18. Ριμπώ	<i>Φιλοσοφία Σοπενάουερ</i>	» 10.—
19. Νίτσε	<i>Ζαρατούστρας</i>	» 25.—
20. Κερδάτου Ι.	<i>Κοινωνικὴ Σημασία τῆς Ἑλλη- νικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821</i>	» 12.50
21. Κάρλαϊλ	<i>Οἱ Ἥρωες</i>	» 25.—
22. Pater W.	<i>'Η Ἐποχὴ τῆς Ἀναγεννήσεως</i>	» 12.50
23. Τολστόη Α.	<i>'Η Ἀνάστασις</i>	» 20.—
24. Φλαμμαριέν Κ.	<i>'Ο Θεὸς ἐν τῇ Φύσει</i>	» 25.—
25. Ρώση Σ.	<i>'Ιστορία τῆς Παιδαγωγικῆς</i>	» 12.50
26. Φουρνιέρ	<i>'Ο ἀτομικισμὸς</i>	» 12.50
27. Μπέρζεν	<i>'Η Δημιουργὸς Ἐξέλιξις (Ὑπὸ ἐκτόπισιν)</i>	

ΣΗΜ. — Τὰ ὀνόματα τιμῶνται 5 δραχμαὶς ἐπὶ πλέον.